

IL-KUMMISSJONI
EWROPEA

Brussell, **XXX**
[...] (2019) **XXX** draft

AVVIŻ TAL-KUMMISSJONI

Gwida dwar l-interpretazzjoni u l-applikazzjoni tal-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli inġusti f'kuntratti mal-konsumatur

(Test b'rilevanza għaż-ŻEE)

Werrej

INTRODUZZJONI.....	1
1. L-objettivi u l-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD	4
1.1. L-objettivi tal-UCTD	5
1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD	6
1.2.1. Il-kuncetti ta' "bejjiegh jew fornitur", ta' "konsumatur" u ta' "kuntratti konkluzi bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur"	6
1.2.2. Klawżoli kuntrattwali mhux innegozjati individwalment (Artikolu 3(1) u (2) tal-UCTD)..	11
1.2.3. Esklużjoni ta' klawżoli kuntrattwali li jirriflettu d-dispożizzjonijiet statutorji jew regulatorji obbligatorji (Artikolu 1(2) tal-UCTD)	12
1.2.4. Ir-relazzjoni ma' leġiżlazzjoni oħra tal-UE	13
1.2.5. Applikazzjoni tal-UCTD għal operaturi tas-suq stabbiliti f'pajjiżi terzi.....	15
2. Ir-relazzjoni mad-dritt nazżjonali, inklużi l-armonizzazzjoni minima	17
2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a UCTD), inkluż ir-rwol tal-qrati supremi nazżjonali	18
2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazżjonali.....	19
3. It-test tal-ingustizzja ġenerali u r-rekwiżiti tat-trasparenza.....	21
3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali.....	21
3.2. Il-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni (l-Artikolu 4(2) tal-UCTD).....	24
3.2.1. Klawżoli kuntrattwali relatati mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt	24
3.2.2. Klawżoli kuntrattwali relatati mal-prezz u mar-remunerazzjoni.....	25
3.3. Rekwiżiti tat-trasparenza	26
3.3.1. Ir-rekwiżiti tat-trasparenza skont il-UCTD	26
3.3.2. Ir-rekwiżiti tat-trasparenza li jirriżultaw minn atti oħra tal-UE	30
3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD.....	32
3.4.1. Il-qafas għall-valutazzjoni skont l-Artikoli 3(1) u 4(1).....	32
3.4.2. Ir-rilevanza tad-dispożizzjonijiet statutorji u s-sinifikat tal-iżbilanċ	34
3.4.3. Sanzjonijiet jew konsegwenzi marbuta man-nuqqas min-naħa tal-konsumatur milli jirrispetta l-obbligi kuntrattwali.....	36
3.4.4. Ingustizzja possibbli tal-prezz jew tar-remunerazzjoni.....	37
3.4.5. Ċirkustanzi fiż-żmien ta l-konklużjoni ta l-kuntratt	38
3.4.6. Ir-rilevanza tan-nuqqas ta' trasparenza meta tiġi vvalutata l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali	39
3.4.7. Ir-rwol tal-Anness imsemmi fl-Artikolu 3(3) tal-UCTD.....	41
4. Karattru mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti (Artikolu 6(1) tal-UCTD).....	42
4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti	43

4.2. L-effett ġuridiku ta' "mhux vinkolanti fuq il-konsumatur"	44
4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet .45	
4.3.1. Il-prinċipju fundamentali: Annullament ta' klawżoli kuntrattwali ingusti u projbizzjoni tar-reviżjoni tagħhom	45
4.3.2. L-eċċezzjoni : It-tneħħija tal-lakuni fil-kuntratt sabiex tiġi evitata n-nullità tiegħu.....	48
4.3.3. L-applikazzjoni ta' dispożizzjonijiet supplimentari f'kazijiet oħra	51
4.3.4. Applikazzjoni possibbli ta' klawżoli kuntrattwali ingusti minkejja l-ingustizzja tagħhom? 51	
4.4. Restituzzjoni tal-vantaġġi miksuba permezz ta' klawżoli kuntrattwali ingusti.....	52
5. Rimedji u garanziji proċedurali meħtieġa mill-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD	53
5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b' mod generali	53
5.2. Il-prinċipju ta' kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti	57
5.2.1. Rabta mal-Artikolu 6(1), mal-Artikolu 7(1)	57
5.2.2. Ir-relazzjoni mal-prinċipji tal-proċedura ċivili.....	58
5.2.3. Kontroll <i>ex officio</i> u passività totali min-naħa tal-konsumatur	59
5.3. Obbligi li jirrizultaw mill-prinċipju ta' <i>ekwivalenza</i>	60
5.3.1. Kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti.....	60
5.3.2. Obbligi oħra bbażati fuq il-prinċipju ta' <i>ekwivalenza</i>	61
5.4. Valutazzjoni <i>ex officio</i> u l- <i>effettività</i> tar-rimedji	62
5.4.1. It-test applikabbli.....	62
5.4.2. Fatturi rilevanti għall- <i>effettività</i> tar-rimedji	64
5.5. X'jimplika kontroll <i>ex officio</i> ?	71
5.5.1. Obbligi fundamentali	71
5.5.2. L-aspetti li jridu jiġu eżaminati	72
5.5.3. Id-disponibbiltà tal-elementi legali u fattwali neċessarji.....	73
5.6. Implikazzjonijiet tal-kontroll <i>ex officio</i> , ta' <i>effettività</i> u ta' <i>ekwivalenza</i> għar-regoli nazzjonali ta' proċedura.....	76
5.7. Kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti u proċedimenti barra l-qorti.....	77
6. Ingunzjonijiet fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)	78
Anness 1 - lista ta' kawżi l-Qorti msemmija f'dan l-Avviz	81
Anness 2 – Harsa generali lejn l-avviżi skont l-Artikolu 8a tal-UCTD	103

INTRODUZZJONI

Id-Direttiva tal-Kunsill 93/13 KEE¹ tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur ("il-UCTD") hija direttiva bbażata fuq prinċipji. Hija thares lill-konsumaturi kontra klawżoli ingusti fit-tipi kollha ta' kuntratti min-negozju għall-konsumatur. B'dan il-mod, hija strument ċentrali għall-kisba ta' ġustizzja fis-Suq Intern.

Mindu ġiet adottata 26 sena ilu, il-UCTD ġiet interpretata permezz ta' diversi deċiżjonijiet tal-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea ("il-Qorti"), b'mod partikolari deċiżjonijiet preliminari, li permezz tagħhom il-Qorti kompliet tiżviluppa ħafna mill-prinċipji ġenerali stabbiliti fil-UCTD. L-interpretazzjoni tal-Qorti mhijiex limitata għall-kriterji għall-valutazzjoni sostantiva tal-klawżoli kuntrattwali u għall-konsegwenzi li jirriżultaw mill-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali, iżda għandha wkoll implikazzjonijiet għar-regoli nazzjonali tal-proċedura peress li dawk ir-regoli huma rilevanti għall-protezzjoni effettiva kontra klawżoli kuntrattwali ingusti.

Il-Kontroll tal-Idoneità tal-2017² fl-oqsma tal-liġi tal-konsumatur u tal-kummerċjalizzazzjoni inkludja evalwazzjoni komprensiva tal-UCTD. Dan sab li l-approċċ ibbażat fuq il-prinċipji tal-UCTD huwa effettiv u jikkontribwixxi għal livell għoli ta' protezzjoni tal-konsumatur. Madankollu, l-evalwazzjoni identifikat ukoll ċertu nuqqas ta' ċarezza rigward l-interpretazzjoni ta' din id-Direttiva u l-applikazzjoni tagħha fir-rigward ta', pereżempju: (i) il-kamp ta' applikazzjoni tal-eżenzjonijiet għal klawżoli li jikkonċernaw il-prezz u l-kwistjoni prinċipali tas-sugġett; (ii) il-konsegwenzi legali tan-natura mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti; u (iii) l-obbligu tal-qrati nazzjonali li jieħdu rwol attiv fl-applikazzjoni tal-UCTD f'każijiet individwali. Għaldaqstant, ir-Rapport dwar il-Kontroll tal-Idoneità rrakkomanda l-indirizzar ta' dawn il-kwistjonijiet permezz ta' gwida speċifika mill-Kummissjoni.

F'dan il-kuntest, fir-rigward tal-UCTD, il-proposta tal-Kummissjoni tal-11.4.2018³ li temenda direttivi differenti dwar il-protezzjoni tal-konsumatur, hija limitata sabiex tipproponi t-tidfil ta' dispożizzjoni dwar il-penali. Fl-istess ħin, il-Komunikazzjoni tal-Kummissjoni "Patt Ġdid għall-Konsumaturi" tal-11.4.2018⁴ ħabbret li l-Kummissjoni kienet se tadotta gwida dwar il-UCTD fl-2019 sabiex tiċċara mistoqsijiet li qamu fl-applikazzjoni tad-Direttiva.

L-iskop ewlieni ta' dan l-Avviż ta' Gwida (minn hawn 'il quddiem imsejjaħ "dan l-Avviż") huwa li jippreżenta, b'mod strutturat, l-interpretazzjoni li l-Qorti pprovdiet dwar il-kunċetti u d-dispożizzjonijiet ewlenin tal-UCTD, fid-dawl tal-każijiet speċifiċi indirizzati mill-qrati tal-Istati Membri. B'dan il-mod, il-Kummissjoni tixtieq iżżid l-għarfien dwar din il-ġurisprudenza fost il-partijiet interessati kollha, bħall-konsumaturi, in-negozji, l-awtoritajiet tal-Istati Membri, li jinkludu l-qrati nazzjonali, l-operaturi fil-qasam tal-ġustizzja, madwar l-UE, u, b'hekk, tiffaċilita l-applikazzjoni tagħha fil-prattika.

¹ *GU L 95, 21.4.1993, p. 29–34*; emendata bid-Direttiva 2011/83/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Ottubru 2011 dwar drittijiet tal-konsumatur, li temenda d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE u d-Direttiva 1999/44/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill u li thassar id-Direttiva tal-Kunsill 85/577/KEE u d-Direttiva 97/7/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, *GU L 304, 22.11.2011, p. 64–88*.

² Rapport finali tat-23.5.2017, SWD(2017) 208 final.

³ Proposta għal Direttiva tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill li temenda d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993, id-Direttiva 98/6/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, id-Direttiva 2005/29/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill u d-Direttiva 2011/83/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill dwar infurzar aħjar u mmodernizzar tar-regoli tal-UE dwar il-protezzjoni tal-konsumatur, COM(2018) 185 final. Fiż-żmien tal-adozzjoni ta' dan l-Avviż, il-Kunsill u l-Parlament Ewropew kienu qablu, fil-prinċipju, li jiddaħhal Artikolu 8b ġdid dwar il-penali fil-UCTD.

⁴ COM(2018) 183 final.

Minkejja li l-UCTD kisbet livell għoli ta' protezzjoni tal-konsumatur u l-armonizzazzjoni ta' kuncetti importanti fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti fis-suq intern, **hemm speċifitàjiet fl-Istati Membri li l-partecipanti fis-suq u l-operaturi fil-qasam tal-gustizzja ser ikollhom iqisu wkoll.** Speċifitàjiet bħal dawn jistgħu jkunu relatati ma' kamp ta' applikazzjoni usa' tar-regoli nazzjonali li jittrasponu l-UCTD, jew jistgħu jikkonsistu f'regoli aktar dettaljati jew aktar stretti rigward l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali. L-eżempji jinkludu lista sewda ta' klawżoli kuntrattwali li dejjem jitqiesu bħala ingusti, listi ta' klawżoli kuntrattwali li huma preżunti li huma ingusti, il-valutazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali li ġew innegożjati b'mod individwali wkoll, il-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali li jiddefinixxu l-kwistjoni prinċipali tas-sugġett jew tas-suffiċjenza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni anki meta t-tali klawżoli jkunu trasparenti. Jista' jkun hemm rekwiżiti anqas impenjattivi wkoll sabiex klawżola kuntrattwali titqies li hija ingusta skont id-dispożizzjoni dwar l-ingustizzja ġenerali, pereżempju meta t-traspożizzjoni nazzjonali ma tkunx teħtieġ li l-izbilanċ fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet ikun sinifikanti jew li l-izbilanċ fid-drittijiet u fl-obbligi jmur kontra r-rekwiżiti ta' bona fide. Regoli bħal dawn huma possibbli, fil-prinċipju, skont id-dispożizzjoni dwar l-armonizzazzjoni minima fl-Artikolu 8 tal-UCTD⁵. L-Anness 2 għal dan l-Avviż fih ħarsa ġenerali lejn in-notifiki li għamlu l-Istati Membri skont l-Artikolu 8a tal-UCTD⁶, li jirriflettu devjazzjonijiet mill-UCTD.

Dan l-Avviż huwa bbażat fuq l-istandard minimu pprovdut mill-UCTD u ma jistax jipprovdi ħarsa komprensiva lejn l-applikazzjoni tal-UCTD fl-Istati Membri individwali tal-UE, inklużi d-deċiżjonijiet tal-qrati nazzjonali u ta' korpi kompetenti oħra dwar il-valutazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali speċifiċi. Minbarra s-sorsi ta' informazzjoni differenti disponibbli fl-Istati Membri, l-informazzjoni dwar id-dispożizzjonijiet nazzjonali li jittrasponu l-UCTD, dwar il-ġurisprudenza u dwar it-tagħrif legali hija disponibbli fil-Bażi ta' *Data* dwar il-Liġi tal-Konsumatur li hija aċċessibbli permezz tal-portal tal-gustizzja elettronika⁷.

Fejn mhuwix speċifikat mod ieħor, l-artikoli msemmija f'dan l-Avviż huma dawk tal-UCTD. Meta jintuża l-kuncett ta' "klawżola kuntrattwali" jew ta' "klawżola", dan jirreferi għal "klawżoli kuntrattwali mhux innegożjati individwalment" skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD. Meta ċ-ċitazzjonijiet mit-test tal-UCTD jew mid-deċiżjonijiet tal-Qrati jkun fihom enfasi viżwali, it-tali enfasi tkun ġiet miżjuda mill-Kummissjoni.

Dan l-Avviż ikopri fit-Taqsima 1 l-oġġettivi u l-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD, filwaqt li t-Taqsima 2 hija relatata b'mod partikolari mal-prinċipju ta' armonizzazzjoni minima u marrelazzjoni mad-dritt nazzjonali b'mod ġenerali. It-Taqsima 3 tiddiskuti l-valutazzjoni tat-trasparenza u tal-(in)gustizzja tal-klawżoli kuntrattwali skont l-Artikoli 3, 4 u 5. It-Taqsima 4 tispjega l-implikazzjonijiet tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont l-Artikolu 6(1). It-Taqsima 5 tkopri f'dettall ir-rekwiżiti proċedurali għall-valutazzjoni tal-klawżoli kuntrattwali, inkluż l-obbligu għall-qrati nazzjonali sabiex jieħdu rwol attiv fil-valutazzjoni tal-klawżoli kuntrattwali. Finalment, it-Taqsima 6 tiddiskuti ċerti partikolaritajiet tal-proċeduri ta' rimedju b'mandat ta' inbizzjoni.

Il-prinċipji żviluppati mill-Qorti b'rabta mal-garanziji proċedurali skont il-UCTD, inkluż il-prinċipju ta' kontroll *ex officio*, japplikaw *mutatis mutandis* għal siltiet oħra ta' leġiżlazzjoni

⁵ Taqsima 2.1.

⁶ Din l-informazzjoni hija disponibbli wkoll fuq is-sit web tad-DĠ Gustizzja u Konsumaturi: https://archiefofc01.archiefweb.eu/archives/archiefweb/20171125145225/http://ec.europa.eu/consumers/consumer_rights/rights-contracts/directive/notifications/index_en.htm#HR

⁷ https://e-justice.europa.eu/content_text_of_the_directive-628-en.do#partDisplayArea

tal-konsumatur tal-UE⁸. Bl-istess mod, dan l-Avviż iqis ċerti deċiżjonijiet li jikkonċernaw direttivi oħra dwar il-protezzjoni tal-konsumatur sa fejn dawn ikunu rilevanti għall-UCTD ukoll.

Filwaqt li d-deċiżjonijiet preliminari huma indirizzati lill-qorti ta' riferiment u lill-qorti nazzjonali b'mod ġenerali, li huma obbligati japplikawhom b'mod dirett, dawn jikkonċernaw lill-awtoritajiet nazzjonali kollha li jitrattaw klawżoli kuntrattwali ingusti, inklużi awtoritajiet amministrattivi li jinfurzaw il-UCTD u l-ministeri responsabbli sabiex jipproponu leġiżlazzjoni. Huwa f'idejn l-Istati Membri li jeżminaw kemm ir-regoli u l-prattiki tagħhom jikkonformaw mal-UCTD kif interpretata mill-Qorti u, fejn rilevanti, kif il-konformità tista' tittejjeb sabiex il-konsumaturi jkunu protetti b'mod effettiv kontra klawżoli kuntrattwali ingusti.

Dan l-Avviż huwa indirizzat lill-Istati Membri u lill-Iżlanda, lil-Liechtenstein u lin-Norveġja bhala firmatarji tal-Ftehim dwar iż-Żona Ekonomika Ewropea⁹ (ŻEE). Għalhekk, ir-referenzi għall-UE, għall-Unjoni jew għas-Suq Uniku għandhom jinftehem bhala li jirreferu għaż-ŻEE jew għas-suq taż-ŻEE.

Dan l-Avviż huwa maħsub purament bhala dokument ta' gwida — huwa biss it-test tal-leġiżlazzjoni tal-Unjoni nnifisha li għandu forza legali. Kwalunkwe qari awtorevoli tal-liġi jrid jiġi derivat mit-test tad-Direttiva 93/13/KEE u direttament mid-deċiżjonijiet¹⁰ tal-Qorti hekk kif tħabbru sal-lum u se jithabbru fil-ġejjieni.

Dan l-Avviż iqis id-deċiżjonijiet tal-Qorti ppubblikati sal-31 ta' Mejju 2019 u ma jistax jippreġudika l-iżviluppi ulterjuri tal-ġurisprudenza tal-qorti.

L-opinjoni espressi f'dan l-Avviż ma jstgħux jippreġudikaw il-pożizzjoni li tista' tiehu l-Kummissjoni Ewropea quddiem il-Qorti.

L-informazzjoni li tinsab f'dan l-Avviż hija ta' natura ġenerali biss u ma tindirizzax speċifikament individwi jew entitajiet partikolari. La l-Kummissjoni Ewropea u l-ebda persuna li tagħxi f'isem il-Kummissjoni Ewropea ma hija responsabbli għal kwalunkwe użu li jista' jsir mill-informazzjoni li ġejja.

⁸ Tal-anqas b'rabta mal-liġi dwar il-kuntratti konklużi minn konsumatur. Ara l-Kawża C-377/14 *Radlinger Radlingerová*, il-punti 60–74, b'mod partikolari l-punt 62 b'referenzi għal deċiżjonijiet oħrajn: fir-rigward tad-Direttiva tal-Kunsill 85/577/KEE biex tħares lill-konsumatur rigward kuntratti nnegożjati barra mill-lok tan-negożju, il-Kawża C-227/08, *Martín Martín*, il-punt 29, fir-rigward tad-Direttiva 1999/44/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill dwar ċerti aspetti tal-bejgħ ta' oġġetti tal-konsum u garanzji assoċjati magħhom, Kawża C-32/12, *Duarte Hueros*, il-punt 39. B'rabta mad-Direttiva 1999/44/KE, ara, barra minn hekk, il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, il-punti 42-48. Fir-rigward tad-Direttiva tal-Kunsill 87/102/KEE għall-approssimazzjoni tal-liġijiet, regolamenti u dispożizzjonijiet amministrattivi ta' l-Istati Membri dwar il-kreditu lill-konsumatur (issostitwita mid-Direttiva 2008/48/KE, ara l-Kawża C-429/05 *Rampion*, il-punt 69 u l-parti operattiva u l-Kawża C-76/10 *Pohotovost*, il-punt 76.

⁹ ĠU L 1, 3.1.1994, p. 3.

¹⁰ Normalment sentenzi u kultant ordnijiet.

1. L-obiettivi u l-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD

Artikolu 1

1. L-għan ta' din id-Direttiva huwa li japprossima l-ligijiet, ir-regolamenti u d-disposizzjonijiet amministrattivi ta' l-Istati Membri relatati ma' klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur.

2. Il-klawżoli kuntrattwali li jirriflettu disposizzjonijiet mandatarji statutorji jew regolatorji u d-disposizzjonijiet jew il-principji ta' konvenzjonijiet internazzjonali li għalihom ikunu parti l-Istati Membri jew il-Komunità, b'mod partikolari fil-qasam tat-trasport, m'għandhomx ikunu sugġetti għad-disposizzjonijiet ta' din id-Direttiva.

Artikolu 2

Għall-għanijiet ta' din id-Direttiva:

(a) "klawżoli ingusti" tfisser il-klawżoli kuntrattwali stabbiliti fl-Artikolu 3;

(b) "konsumatur" tfisser kull persuna naturali li, f'kuntratti koperti minn din id-Direttiva, tkun qieghda taġixxi għal skopjiet li jkunu barra s-sengħa, in-negozju jew il-professjoni tagħha;

(c) "bejjiegħ jew fornitur" tfisser kull persuna naturali jew legali li, f'kuntratti koperti minn din id-Direttiva, tkun qieghda taġixxi għal skopijiet relatati mas-sengħa, in-negozju jew il-professjoni tagħha, sew jekk proprjetà pubblika u sew jekk proprjetà privata.

Artikolu 3(1) u (2)

1. Klawżola kuntrattwali li ma tkunx giet negozjata individwalment għandha titqies ingusta jekk, kontra l-ħtieġa ta' buona fede, tkun tikkawża żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li joħroġu mill-kuntratt, bi ħsara għall-konsumatur.

2. Klawżola għandha dejjem tiġi kkunsidrata li ma tkunx giet innegozjata individwalment meta din tkun giet abbozzata minn qabel u l-konsumatur b'hekk ma jkunx seta' jinfluwenza s-sustanza tal-klawżola, b'mod partikolari fil-kuntest ta' kuntratt standard imfassal minn qabel.

Il-fatt li ċerti aspetti ta' klawżola jew klawżola speċifika waħda tkun giet innegozjata individwalment m'għandux jeskludi l-applikazzjoni ta' dan l-Artikolu għall-bqija ta' kuntratt jekk stima globali tal-kuntratt tindika li dan ikun madankollu kuntratt standard ippreparat minn qabel.

Meta xi bejjiegħ jew fornitur jippretendi li klawżola standard ikun gie nnegozjat b'mod individwali, il-piż tal-prova f'dan ir-rigward għandu jaqa' fuqu.

Premessa 6

Billi, biex jiġi jithaffef l-istabbiliment tas-suq intern u biex jiġi salvagwardat iċ-ċittadin fir-rwol tiegħu bħala konsumatur meta jakkwista merkanzija u servizzi b'kuntratti li jkunu rregolati mil-ligijiet ta' l-Istati Membri mhux tiegħu stess, huwa essenzjali li jitneħħew klawżoli ingusti minn dawn il-kuntratti;

Premessa 9

Billi b'konformità mal-principju stabbilit taħt l-intestatura "Protezzjoni ta' l-interessi ekonomiċi tal-konsumaturi", kif imsemmi f'dawk il-programmi: "l-akkwirenti ta' merkanzija jew servizzi għandhom jiġu protetti kontra l-abbuż tal-poter mill-bejjiegħ jew mill-fornitur, b'mod partikolari kontra kuntratti standard li jiġbdu lejn naħa waħda u l-eskluzjoni ingusta

ta' drittijiet essenzjali f'kuntratti”;

Premessa 10

Billi tista' tinkiseb protezzjoni aktar effettiva tal-konsumatur billi jiġu adottati regoli tal-liġi uniformi fil-kwistjoni ta' klawzoli ingusti; billi dawk ir-regoli għandhom jgħoddu għall-kuntratti kollha konkluzi bejn il-bejjieġha jew il-fornituri u l-konsumaturi; billi bħala riżultat kuntratti inter alia relatati ma' l-impieg, kuntratti relatati mad-drittijiet tas-suċċessjoni, kuntratti relatati mad-drittijiet taħt il-liġi tal-familja u kuntratti relatati ma' l-inkorporazzjoni u l-organizzazzjoni ta' kumpaniji jew ftehim ta' sħubija għandhom jiġu esklużi minn din id-Direttiva;

Premessa 11

Billi l-konsumatur għandu jirċievi protezzjoni ugwali taħt kuntratti konkluzi bil-kliem u kuntratti bil-miktub minkejja kollox, f'dan l-aħħar każ, jekk il-klawzoli tal-kuntratt ikunux jinsabu f'dokument wieħed jew aktar;

Premessa 13

[...] billi f'dak ir-rigward il-kliem “disposizzjonijiet mandatarji statutorji jew regolatorji” fl-Artikolu 1(2) ikopru wkoll ir-regoli li, skond il-liġi, għandhom jgħoddu bejn il-partijiet kontraenti sakemm ma twaqqfux xi arranġamenti oħra;

1.1. L-objettivi tal-UCTD

Il-UCTD għandha l-għan li tqarreb il-liġijiet nazzjonali sabiex iżżid il-livell ta' protezzjoni tal-konsumaturi kontra klawzoli mhux innegożjati individwalment f'kuntratti li jiġu konkluzi bejn bejjieġh jew fornitur u konsumatur.

Għaldaqstant, il-UCTD għandha objettiv doppju:

- il-protezzjoni effettiva tal-konsumaturi bħala l-parti tipikament aktar dgħajfa kontra klawzoli kuntrattwali li jintużaw mill-bejjieġha jew mill-fornituri u li ma ġewx innegożjati individwalment, u
- tikkontribwixxi għall-istabbiliment tas-Suq Intern permezz tal-armonizzazzjoni minima tar-regoli nazzjonali mmirati lejn din il-protezzjoni.

Il-Qorti¹¹ enfasizzat ir-rwol tal-UCTD b'rabta mal-objettivi generali tal-UE meta ddikjarat li

“[...] [g]ħandu barra minn hekk jiġi rrilevat li, skont il-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja, din id-direttiva, kollha kemm hi, tikkostitwixxi, skont l-Artikolu 3(1)(t) KE, mizura indispensabbli għat-twettiq tal-kompiti mogħtija lill-Komunità Ewropea u, b'mod partikolari, sabiex jogħlew il-livell tal-għajxien u l-kwalità tal-ħajja fil-Komunità kollha [...]”¹².

B'rabta ma' dan, il-Qorti kkwalifikat b'mod ripetut il-protezzjoni skont il-UCTD bħala kwistjoni ta' “interess pubbliku”¹³. Kif espress fl-Artikolu 114 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-UE (TFUE)¹⁴, il-baži ġuridika għall-UCTD, kif ukoll fl-Artikolu 169 tat-

¹¹ Pereżempju, il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 51.

¹² Referenza għall-Kawża C-168/05 *Mostaza Claro*, il-punt 37.

¹³ Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punt 31; Il-Kawża C-168/05 *Mostaza Claro*, il-punt 3; Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 78.

¹⁴ Fi żmien l-adozzjoni tal-Artikolu 100a tat-Trattat li jstabbilixxi l-Komunità Ekonomika Ewropea.

TFUE u fl-Artikolu 38 tal-Karta dwar id-Drittijiet Fundamentali tal-UE¹⁵, il-UCTD tipprovdi għal livell għoli ta' protezzjoni tal-konsumatur.

Skont il-ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti¹⁶, is-sistema ta' protezzjoni introdotta mid-Direttiva 93/13 hija bbażata fuq

“[...] l-idea [...] li l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità meta mqabbel mal-bejjiegh jew fornitur, għal dak li jikkoncerna kemm is-setgħa ta' negozjar kif ukoll il-livell ta' informazzjoni, sitwazzjoni li gġiegħlu jaderixxi mal-kundizzjonijiet imfassla minn qabel mill-bejjiegh jew fornitur, mingħajr ma jkun jista' jeżerċita influwenza fuq il-kontenut tagħhom [...]”

B'hekk, il-UCTD għandha l-għan li tindirizza sitwazzjonijiet ta' inugwaljanza tal-partijiet b'rabta mal-klawżoli kuntrattwali, li tista' tkun dovuta għal *asimmetrija ta' informazzjoni jew ta' għarfien espert*¹⁷ jew *setgħa ta' negozjar* b'rabta mal-klawżoli kuntrattwali¹⁸.

B'mod partikolari, permezz tal-karattru mhux vinkolanti tal-klawżoli kuntrattwali ingusti, skont l-Artikolu 6(1) il-UCTD għandha l-għan li tohloq *bilanċ effettiv*¹⁹ bejn il-partijiet soġġetti għall-kuntratt, billi tneħhi l-iżbilanċ mahluq minn klawżoli kuntrattwali ingusti²⁰, sabiex tikkumpensa għall-pożizzjoni aktar dgħajfa tal-konsumaturi²¹.

Barra minn hekk, il-UCTD għandha l-għan li taqta' qalb il-bejjiegha jew il-fornituri milli jużaw klawżoli ingusti fil-futur²². Il-Kummissjoni tfakkar li fir-rapport tagħha tas-sena 2000²³ dwar l-implimentazzjoni tal-UCTD, hija saħqet fuq l-effetti dannużi tal-użu ta' klawżoli kuntrattwali ingusti għall-ordni legali u ekonomiku tal-UE fis-sħuhija tagħha u aċċennat is-sinifikat tal-UCTD lil hinn mill-protezzjoni ta' konsumaturi individwali affettwati b'mod dirett minn klawżoli kuntrattwali ingusti.

1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD

1.2.1. Il-kunċetti ta' “bejjiegh jew fornitur”, ta' “konsumatur” u ta' “kuntratti konklużi bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur”

Kif stabbilit fl-Artikolu 1(1) UCTD, il-UCTD tapplika għal “kuntratti konklużi bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur”.

Sabiex kuntratt ikun kopert mill-UCTD, hemm bżonn li jiġi stabbilit li parti minnhom għall-kuntratt tkun bejjiegh jew fornitur, kif definit fl-Artikolu 2(c), u l-parti l-oħra konsumatur²⁴ skont it-tifsira tal-Artikolu 2(b). Dan huwa mingħajr ħsara għall-fatt li l-Istati Membri

¹⁵ Minn hawn 'il quddiem imsejha “l-Karta”.

¹⁶ Iċ-ċitazzjoni ta' hawn taht hija mill-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punt 54. Fi tmiem dak il-punt, il-Qorti tirreferi għall-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 31, u għall-Kawża C-110/14 *Costea*, il-punt 18 u għall-ġurisprudenza ċċitata hemmhekk. Dikjarazzjonijiet simili jinsabu f'hafta sentenzi oħra, pereżempju fil-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo*, paragrafu 22.

¹⁷ Dan l-aspett ġie indirizzat b'mod partikolari fil-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punt 59.

¹⁸ Dan l-aspett ġie enfasizzat fil-Kawża C-110/14 *Costea*, il-punt 27.

¹⁹ Eż. Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 41; Il-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 23; Il-Kawża Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo u Oħrajn*, il-punti 53 u 55.

²⁰ Il-Kawża Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*, il-punt 69.

²¹ Eż. Il-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 22 u l-ġurisprudenza ċċitata.

²² Opinjoni tal-Avukat Ġenerali Pitruzella fil-Kawża C-260/18 *Dziubak*, il-punt 53.

²³ Rapport dwar l-implimentazzjoni tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumaturi, 27.04.2000, COM (2000) 248 final, p. 13.

²⁴ Huwa possibbli wkoll li aktar minn bejjiegh jew fornitur wiehed u/jew aktar minn konsumatur wiehed ikunu partijiet għall-kuntratt.

mhumieħ, a priori, ipproġbiti milli jestendu l-kamp ta' applikazzjoni tar-regoli nazzjonali li jittrasponu l-UCTD għal kuntratti oħra wkoll, filwaqt li japplikawh, pereżempju, anki għal kuntratti konklużi bejn żewġ bejjieġha jew fornituri jew bejn żewġ konsumaturi.

1.2.1.1. Id-definizzjonijiet ta' "bejjieġh jew fornitur" u ta' "konsumatur"

Billi, skont l-Artikolu 2(b), il-konsumaturi jridu jkunu persuni fiżiċi, skont l-Artikolu 2(c), bejjieġh jew fornitur jista' jkun persuna ġuridika jew fiżika.

Sabiex jiġi stabbilit jekk persuna partikolari hijiex bejjieġh jew fornitur jew konsumatur, huwa importanti li wieħed iħares lejn il-bilanċ tas-setgħa bejn il-partijiet b'rabta mal-kuntratt inkwistjoni. Fatturi tipiċi huma l-asimmetrija tal-informazzjoni, tal-għarfien u tal-għarfien espert jew tas-setgħa tan-negożjar. Il-kunċetti ta' "bejjieġh jew fornitur" u "konsumatur" huma **kunċetti funzjonali** bbażati fuq ir-rwol tal-partijiet b'rabta mal-kuntratt inkwistjoni. Fl-istess ħin, il-kunċett ta' "konsumatur" huwa oġġettiv u jirrifletti l-pożizzjoni tipikament aktar dgħajfa tal-kontroparti tal-bejjieġh jew tal-fornitur, jiġifieri li l-għarfien u l-esperjeza superjuri ta' konsumatur speċifiku ma jiskwalifikawx lit-tali persuna milli tkun "konsumatur" għall-fini tal-UCTD²⁵.

Il-Qorti spjegat dan l-approċċ funzjonali kif ġej²⁶:

"53 Għaldaqstant huwa b'riferiment għall-kwalità tal-partijiet kontraenti, li tiddetermina jekk dawn jaġixxux jew le fil-kuntest tal-attività kummerċjali tagħhom, li d-Direttiva 93/13 tiddefinixxi l-kuntratti li huma suġġetti għaliha [...]".

"55 Minn dan isegwi li l-kunċett ta' 'bejjieġh jew fornitur', fis-sens tal-Artikolu 2(ċ) tad-Direttiva 93/13, huwa kunċett funzjonali li jinvolvi li jiġi evalwat jekk ir-rabta kuntrattwali tidholx fil-qafas tal-attivitàjiet li persuna tagħmel bħala bejjieġh jew fornitur [...]".

Sabiex jiġi stabbilit jekk persuna fiżika li twettaq attività kummerċjali, negozju jew professjoni hix bejjieġh, fornitur jew konsumatur, huwa importanti li jiġi stabbilit jekk il-kuntratt inkwistjoni huwiex relatat ma' waħda minn dawn l-attivitàjiet jew le.

Minkejja ċerti varjazzjonijiet tat-terminu "bejjieġh jew fornitur" f'verżjonijiet lingwistiċi differenti²⁹ tal-Artikolu 2(c) tal-UCTD, dan il-kunċett irid jiġi interpretat b'mod uniformi³⁰ u fid-dawl tal-oġġettivi tad-Direttiva³¹. Dan ifisser li terminoloġija aktar restrittiva użata f'ċerti verżjonijiet lingwistiċi tal-UCTD u fit-traspożizzjoni nazzjonali ma tistax tirrestringi t-tipi ta' kuntratti koperti mill-UCTD u, għalhekk, mill-kamp ta' applikazzjoni ta' protezzjoni tagħha³². Fil-fatt, "bejjieġh jew fornitur" skont l-Artikolu 2(c) ser ikollu jiġi interpretat bl-istess mod bħat-terminu "operatur tas-suq" f'direttivi oħra dwar il-protezzjoni tal-konsumatur, u l-

²⁵ Il-Kawża-590/17 *Pouvin Dijoux*, il-punti 25-28 b'referenzi għall-Kawża C-110/14 *Costea*, il-punt 21 rigward il-kunċett ta' "konsumatur"; Il-Kawża C-74/15 *Tarcău*, il-punt 27; Il-Kawża C-534/15 *Dumitraş*, il-punt 36; u l-Kawża C-535/16 *Bachman*, il-punt 36.

²⁶ Eż. fil-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punti 53 u 55, li huma ċċitati hawnhekk.

²⁷ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 30; u l-Kawża C-110/14 *Costea*, il-punt 17 u l-ġurisprudenza ċċitata.

²⁸ Referenza, b'analoġija, għall-ordni tas-27 ta' April 2017 fil-Kawża C-535/16, *Bachman*, il-punt 36 u l-ġurisprudenza ċċitata.

²⁹ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 25.

³⁰ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 26.

³¹ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 31.

³² Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punti 27-30; Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punti 40-42.

ġurisprudenza relatata mat-termini “operatur tas-suq” u “konsumatur” f’direttivi oħra, fil-prinċipju, hija rilevanti għall-UCTD ukoll³³.

Il-Qorti³⁴ ddikjarat li d-definizzjoni ta’ “bejjiegh jew fornitur” fl-Artikolu 2(c), trid tigi interpretata b’mod **wiesa’**:

“47 Skont l-Artikolu 2(ċ) tad-Direttiva 93/13, il-kuncett ta’ ‘bejjiegh jew fornitur’ huwa ddefinit bhala li jkopri kull persuna naturali jew ġuridika li, fil-kuntratti li jaqgħu taht l-imsemmija direttiva, tkun qiegħda taġixxi fil-kuntest tal-attività professjonali tagħha, sew jekk proprjetà pubblika u sew jekk proprjetà privata.

48 Mill-formulazzjoni stess ta’ din id-dispożizzjoni jirriżulta li l-intenzjoni tal-legiżlatur tal-Unjoni kienet dik li jagħti tifsira wiesgħa lill-kuncett ta’ ‘bejjiegh jew fornitur’ [...]”³⁵.”

Għaldaqstant, kull persuna fiżika jew ġuridika hija bejjiegh jew fornitur meta l-kuntratt ikun relatat mal-attività professjonali tagħha, inkluż meta l-attività tkun ta’ natura pubblika jew fl-interess pubbliku³⁶ jew irregolata bil-liġi pubblika³⁷. Organizzazzjonijiet jew korpi li jwettqu komputu ta’ interess pubbliku jew għanijiet ta’ karità jew etiċi jikkwalifikaw bhala bejjiegha jew fornituri b’rabta ma’ kuntratti dwar il-bejgħ ta’ prodotti jew tas-servizzi ta’ kwalunkwe xorta lill-konsumaturi. F’dan ir-rigward, huwa immaterjali li attività titwettaq fuq bażi “mingħajr skop ta’ qligħ”. Skont il-Qorti³⁸,

“[m]inn dan isegwi l-Artikolu 2(ċ) tad-Direttiva 93/13 ma jeskludix mill-kamp ta’ applikazzjoni tiegħu la l-entitajiet li jsegwu missjoni ta’ interess ġenerali u lanqas dawk li huma rregolati mid-dritt pubbliku [...]”³⁹. Barra minn hekk, [...], sa fejn il-missjonijiet ta’ natura pubblika u ta’ interess ġenerali spiss jiwettqu mingħajr skop ta’ lukru, il-fatt jekk entità għandhiex skop ta’ lukru jew le huwa irrilevanti għad-definizzjoni tal-kuncett ta’ ‘bejjiegh jew fornitur’, fis-sens ta’ din id-dispożizzjoni.”

Dan ifisser li, pereżempju, anki kuntratti relatati mas-servizzi tas-saħħa u tal-kura, fil-prinċipju, ser ikunu koperti, indipendentement min-natura legali tal-fornitur.

Il-Qorti speċifikat ukoll li, sabiex jitqies “bejjiegh jew fornitur”, **ma hemmx bżonn** li kuntratt jirrifletti l-**attività ewlenija** ta’ persuna u, b’hekk, dan jista’ jkun relatat ma’ attività komplimentari jew anċillari⁴⁰. Għaldaqstant, pereżempju, self offrut minn kumpanija lill-impjegati tagħha⁴¹ jew self mogħti lil student minn stabbiliment tal-edukazzjoni⁴² jista’ jkun koperti.

³³ Ara, pereżempju, ir-referenza fil-punt 51 tal-Kawża C-147/16 *Karel de Grote* għall-Kawża C-59/12 *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, li tikkonċerna d-Direttiva 2005/29/KE dwar prattici kummerċjali żleali.

³⁴ Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote* il-punti 47 u 48;

³⁵ Referenza għall-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 28 u l-ġurisprudenza ċċitata.

³⁶ Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punti 49-51.

³⁷ Il-Kawża C-59/12 *Zentrale zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbs*, il-punt 32.

³⁸ Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punt 51.

³⁹ Referenza, b’analogija għall-Kawża C-59/12 *Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs*, il-punt 32.

⁴⁰ Il-Kawża C-590/17 *Pouvin Dijoux*, il-punt 37, il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote — Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen*, il-punti 57 u 58.

⁴¹ Il-Kawża C-590/17 *Pouvin Dijoux*.

⁴² Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*.

Kollox ma' kollox, jekk persuna tikkwalifikax bhala "bejjiegħ jew fornitur" jew "konsumatur" irid jigi vvalutat fuq bażi ta' każ b'każ b'rabta mal-kuntratt speċifiku inkwistjoni, b'kunsiderazzjoni tan-natura u tal-iskop tal-kuntratt inkwistjoni u l-fatt li l-UCTD għandha l-għan li tiproteġi lill-konsumaturi bhala l-parti tipikament aktar dgħajfa.

Dan ifisser ukoll li persuna fiżika partikolari tista' tkun "bejjiegħ jew fornitur" b'rabta ma' ċerti kuntratti, eż. avukat b'rabta ma' kuntratt dwar il-provvista ta' servizzi legali⁴³, u "konsumatur" b'rabta ma' kuntratti oħra, eż. self meħud għal skopijiet privati⁴⁴. F'dan ir-rigward, il-Qorti⁴⁵ ddikjarat:

"F'każ bħal dan, minkejja li jitqies li avukat għandu livell għoli ta' kompetenzi tekniċi [...⁴⁶], dan ma jippermettix li wieħed jippreżumi li dan ma huwiex parti dgħajfa meta mqabbel ma' bejjiegħ jew fornitur. [...] is-sitwazzjoni ta' inferjorità tal-konsumatur fir-rigward tal-bejjiegħ jew fornitur li s-sistema ta' protezzjoni implementata bid-Direttiva 93/13 hija intiza li tirrimedja għaliha, tikkonċerna kemm il-livell ta' informazzjoni tal-konsumatur kif ukoll is-setgħa ta' negozjar fil-preżenza ta' kundizzjonijiet redatti minn qabel mill-bejjiegħ jew fornitur li fuq il-kontenut tagħhom dan il-konsumatur ma jistax jeżerċita influwenza."

Barra minn hekk, persuna fiżika li taġixxi, skont kuntratt anċillari, bhala garanti għal kuntratt konkluż bejn żewġ entitajiet kummerċjali trid titqies bhala konsumatur meta dik il-persuna tkun aġixxiet għall-finijiet barra mill-attività kummerċjali, min-negozju jew mill-professjoni, u ma jkollha ebda rabta funzjonali mal-kumpanija mutwatarja. Rabta funzjonali tista' tikkonsisti, pereżempju, fi rwol ta' direttur ta' dik il-kumpanija jew parteċipazzjoni azzjonarja mhux negliġibbli fiha⁴⁷.

1.2.1.2. Kuntratti konklużi bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur

Malli jkun hemm bejjiegħ jew fornitur minn naħa u konsumatur min-naħa l-oħra, il-kuntratt jitqies kopert mill-UCTD, kif espress mit-tieni klawżola billi tal-Premessa 10. Il-Premessa 10 tiċċara li l-UCTD tapplika għall-kuntratti kollha konklużi bejn il-bejjiegħa jew il-fornituri u l-konsumaturi.

Dan jimplika li l-UCTD tapplika għall-kuntratti kollha li jikkonċernaw ix-xiri ta' oġġetti u l-provvista ta' servizzi u lil-Qorti ċċarat li l-UCTD tabilhaqq kien biħsiebha tapplika "fl-oqsma kollha tal-attività ekonomika⁴⁸."

Il-Premessa 10 jispjega wkoll li fost l-oħrajn kuntratti relatati mal-impieg, kuntratti relatati mad-drittijiet tas-suċċessjoni, kuntratti relatati mad-drittijiet taħt il-liġi tal-familja u kuntratti relatati mal-inkorporazzjoni u l-organizzazzjoni ta' kumpaniji jew ftehim ta' shubija⁴⁹

⁴³ Il-Kawża C 537/13 *Šiba*.

⁴⁴ Il-Kawża C-110/14 *Costea*.

⁴⁵ Il-Kawża C-110/14 *Costea*, il-punt 27.

⁴⁶ Referenza għall-Kawża C-537/13 *Šiba*, il-punt 23.

⁴⁷ Il-Kawża C-74/15 *Dumitru Tarcau* u C-534/15 *Dumitras*, il-punti 34-40.

⁴⁸ Il-Kawża C-290/16 *Air Berlin*, il-punt 44.

⁴⁹ Il-Qorti tista' tipprovdi kjarifiki ulterjuri dwar din il-kategorija ta' kuntratti fil-Kawża C-272/18 *Verein für Konsumenteninformation vs TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019) rigward ftehimiet fiduċjarji konklużi bejn sieheb manigerjali u shab limitati oħra fi shubija limitata skont id-dritt tal-Ġermanja.

“għandhom jiġu esklużi” mill-kamp ta’ applikazzjoni tagħha. Bħala limitazzjonijiet tal-kamp ta’ applikazzjoni tad-Direttiva, dawk l-eżempji⁵⁰ ser ikollhom jiġu interpretati b’mod strett⁵¹.

Il-UCTD *ma teħtieġx* li l-konsumatur irid jipprovdi *korrispettiv monetarju* għal oġġett jew għal servizz. Il-Qorti ma qisitx li l-korrispettiv monetarju huwa neċessarju. Pereżempju, hija⁵² ddikjarat li persuni privati li jipprovdu garanzija għal self meħud minn parti oħra tista’ tkun protetta skont il-UCTD anki jekk il-kuntratt ta’ garanzija ma jistipulax xi korrispettiv monetarju għal servizz speċifiku. Għaldaqstant, anki kuntratti bejn konsumaturi u fornituri ta’ servizzi tal-midja soċjali jridu jitqiesu li huma koperti mill-UCTD irrispettivament minn jekk il-konsumaturi jridux iħallsu ċerti ammonti ta’ flus jew jekk il-korrispettiv għas-servizzi jikkonsistix f’kontenut iġġenerat mill-konsumaturi u t-fassil ta’ profili tal-konsumaturi⁵³.

Meta kuntratt anċillari, pereżempju kuntratt ta’ garanzija, jiġi konkluż bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur, dak il-kuntratt ikun kopert mill-UCTD, anki jekk il-kuntratt ewlieni, pereżempju self, jiġi konkluż bejn żewġ kumpaniji kummerċjali u, għalhekk, ikun jaqa’ barra mill-kamp ta’ applikazzjoni tagħha⁵⁴.

Il-Qorti ħarġet deċiżjonijiet fuq numru limitat ta’ każijiet speċifiċi li fihom il-qrati nazzjonali kellhom dubji dwar il-klassifikazzjoni ta’ kuntratt partikolari u ċċarat li t-tipi li ġejjin ta’ kuntratti huma koperti mill-UCTD:

- ftehimiet ta’ kirjiet residenzjali konklużi bejn, minn naħa, individwu li jaġixxi fuq bażi mhux kummerċjali u, min-naħa l-oħra professjonist fil-qasam tal-proprjetà immobbli⁵⁵,
- kuntratti dwar il-provvista ta’ servizzi legali⁵⁶,
- kuntratt ta’ kreditu ipotekarju konkluż minn avukat għal skopijiet privati⁵⁷,
- kuntratt konkluż minn stabbiliment edukattiv hieles li jaġhti lil wieħed mill-istudenti tiegħu faċilitajiet ta’ ripagament għal somom li l-istudenti huma obbligati jħallsu bħala miżati ta’ registrazzjoni u kostijiet marbuta ma’ vjaġġ fuq studju⁵⁸,
- kuntratt ta’ garanzija jew kuntratt li jipprovdi titolu konkluż bejn persuna fiżika u istituzzjoni ta’ kreditu sabiex jiġu garantiti obbligi kuntrattwali dovuti minn kumpanija kummerċjali lill-istituzzjoni ta’ kreditu skont ftehim ta’ kreditu, fejn il-garanti jkun aġixxa għal skopijiet barra mill-attività kummerċjali, min-negozju jew mill-professjoni tiegħu u ma jkollu ebda rabta ta’ natura funzjonali ma’ dik il-kumpanija⁵⁹;

⁵⁰ Kif espress mill-Avukat Ġenerali fil-punt 56 tal-Kawża C-590/17 *Pouvin Dijoux*, il-Premessa 10 “tipprovdi fil-fatt eżempji illustrattivi tat-tipi ta’ tranżazzjonijiet legali li ma jaqgħux taħt l-Artikolu 1(1) moqri flimkien mal-Artikolu 2(b) u (ċ) tad-Direttiva”.

⁵¹ Ara, fir-rigward tal-kuntratti ta’ impjeg, il-Kawża C-590/17 *Pouvin Dijoux*, il-punt 32.

⁵² Il-Kawża C-74/15 *Dumitru Tarcău* u C-534/15 *Dumitras*.

⁵³ Dan huwa kkonfermat mill-pożizzjoni komuni tal-awtoritajiet nazzjonali fi hdan in-netwerk tal-awtoritajiet ta’ infurzar maħluqa skont ir-Regolament 2006/2004/KE dwar il-protezzjoni tal-konsumaturi fuq in-netwerks soċjali disponibbli fuq http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-631_mt.htm (Novembru 2016). Ara wkoll il-kunċett ta’ remunerazzjoni skont il-Premessa 16 tad-Direttiva (UE) 2018/1972 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta’ Diċembru 2018 li tistabbilixxi l-Kodiċi Ewropew għall-Komunikazzjonijiet Elettroniċi (riformulazzjoni), *ĠU L 321, 17.12.2018, p. 36–214*.

⁵⁴ Il-Kawża C-74/15 *Dumitru Tarcău*, il-punt 26 u C-534/15 *Dumitras*, il-punt 31.

⁵⁵ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punti 32 – 34.

⁵⁶ Il-Kawża C-348/13 *Šiba*, il-punti 23 u 24.

⁵⁷ Il-Kawża C-110/14 *Costea*.

⁵⁸ Il-Kawża C-247/16 *Karel de Grote*.

⁵⁹ Il-Kawża C-74/15 *Dumitru Tarcău* u C-534/15 *Dumitras*.

- self ipotekarju li impjegatur ta lil impjegat u lill-konjuġi tiegħu għal skopijiet privati⁶⁰.

1.2.2. Klawżoli kuntrattwali mhux innegożjati individwalment (Artikolu 3(1) u (2) tal-UCTD)⁶¹

Skont l-Artikolu 2(a) flimkien ma' 3(1), klawżoli kuntrattwali li ma ġewx innegożjati individwalment biss huma soġġetti għall-UCTD. L-Artikolu 3(2) fih ċerti suppożizzjonijiet u dispożizzjonijiet dwar l-oneru tal-provi għall-kwistjoni ta' jekk klawżola kuntrattwali partikolari ġietx innegożjata individwalment. Flimkien mal-Premessi 9 u 11, l-Artikolu 3(2) jagħti wkoll eżempji ta' x'tip ta' klawżoli kuntrattwali huma koperti. Tipikament, iżda mhux esklużivament, klawżoli kuntrattwali "standard"⁶², standardizzati⁶³ jew infassla minn qabel⁶⁴, li spiss jinsabu fl-hekk imsejja "termini u kundizzjonijiet" ser ikunu koperti.

Mhuwiex deċiżiv f'liema forma jkun stipulati l-klawżoli, eż. stampati, online jew offline, miktuba bl-idejn jew anki bil-fomm⁶⁵, b'liema mod ġie konkluż il-kuntratt, eż. privatament jew fil-forma ta' att notarili, f'liema parti tal-kuntratt jitqiegħdu l-klawżoli jew jekk jinsabux f'dokument wieħed jew f'dokumenti differenti. Dak li jgħodd huwa li dawn jikkontribwixxu għad-definizzjoni tad-drittijiet u tal-obbligi tal-partijiet u li ma jkun seħħ ebda nnegożjar individwali dwar il-klawżola/i speċifika/speċifiċi inkwistjoni.

Jekk seħħewx *negożjati individwali* fuq klawżola kuntrattwali partikolari hija kwistjoni ta' fatti li jridu jiġu vvalutati mill-qrati nazzjonali. Skont l-ewwel paragrafu tal-Artikolu 3(2), meta klawżola kuntrattwali tkun ġiet abbozzata "minn qabel", *pereżempju* fil-każ ta' "kuntratt standard infassal minn qabel", il-klawżola "għandha *dejjem* tiġi kkunsidrata li ma tkunx ġiet innegożjat[a] individwalment". It-tielet subparagrafu tal-Artikolu 3(2) jipprovdi li, meta bejjieġh jew fornitur iqis li "klawżola standard" ġiet innegożjata individwalment, l-*oneru tal-provi* jkun fuq it-tali bejjieġh jew fornitur. Skont it-tieni paragrafu tal-Artikolu 3(2), meta ċerti aspetti ta' klawżola jew ta' klawżola speċifika jkun ġew innegożjati individwalment, dan ma jfissirx li klawżoli kuntrattwali *ohrajn* ġew innegożjati individwalment. Il-firma tal-konsumatur fi tmiem il-kuntratt jew sabiex tikkonferma l-klawżoli individwali ċertament ma tindikax li l-klawżoli kuntrattwali ġew innegożjati individwalment.

Il-Qorti tista' tagħti gwida ulterjuri fuq dan il-kriterji u fuq il-kunċett ta' "negożjar"⁶⁶.

Meta dan l-Avviż jirreferi għal "klawżoli kuntrattwali ingusti" jew għal "klawżoli kuntrattwali", it-tali referenzi jkun relatati ma' "klawżoli kuntrattwali mhux innegożjati individwalment" anki meta l-kliem "mhux innegożjati individwalment" ma jkunux ripetuti. Dan huwa mingħajr ħsara għall-fatt li f'ċerti Stati Membri, il-protezzjoni tal-UCTD tapplika anki għal klawżoli kuntrattwali nnegożjati individwalment⁶⁷.

⁶⁰ Il-Kawża C-590/17 *Pouvin Dijoux*. Il-Qorti ddikjarat li l-kunċett ta' "konsumatur" skont l-Artikolu 2(b) tad-Direttiva jkopri lill-impjegat ta' impriża u l-konjuġi tiegħu, li jikkonkludu kuntratt ta' self ma' dik l-impriża, riżervat, prinċipalment, għal membri tal-persunal ta' dik l-impriża, bl-għan li jiġi ffinanzjat ix-xiri ta' proprjetà immobbli għal skopijiet privati. Il-kunċett ta' "bejjieġh jew fornitur" skont l-Artikolu 2(c) tad-Direttiva jkopri impriża bħal din, fejn din tikkonkludi kuntratt ta' self bħal dan fil-kuntest tal-attività professjonali tagħha, anki jekk l-ghoti ta' self ma jikkostitwixxix l-attività ewlenija tagħha.

⁶¹ F'ċerti Stati Membri (ara l-Anness 2), anki klawżoli kuntrattwali li ġew innegożjati individwalment huma soġġetti għar-regoli dwar klawżoli kuntrattwali ingusti.

⁶² L-Artikolu 3(2).

⁶³ Il-Premessa 9.

⁶⁴ L-Artikolu 3(2); Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 63.

⁶⁵ Il-Premessa 11.

⁶⁶ Il-Kawża C-452/18 *Ibercaja Banco* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

⁶⁷ Ara n-notifikati rilevanti mill-Istati Membri skont l-Artikolu 8a kif ippreżentati fl-Anness 2.

1.2.3. Esklużjoni ta' klawżoli kuntrattwali li jirriflettu d-dispożizzjonijiet statutorji jew regolatorji obligatorji (Artikolu 1(2) tal-UCTD)

Skont l-Artikolu 1(2), klawżoli ta' kuntratt li jirriflettu dispożizzjonijiet mandatarji statutorji jew regolatorji jew id-dispożizzjonijiet jew il-prinċipji ta' konvenzjonijiet internazzjonali li għalihom ikunu parti l-Istati Membri jew l-Unjoni, mhumiex soġġetti għad-dispożizzjonijiet tal-UCTD. Il-Qorti⁶⁸ saħqet li, bħala eċċezzjoni mill-protezzjoni maħsuba tal-konsumaturi kontra klawżoli kuntrattwali ingusti, l-Artikolu 1(2) irid jiġi interpretat b'mod strett:

"[...] il-qorti nazzjonali għandha tiegħu inkunsiderazzjoni l-fatt li, fid-dawl b'mod partikolari tal-għan tal-imsemmija Direttiva, jiġifieri l-protezzjoni tal-konsumaturi mill-klawżoli ingusti inseriti fil-kuntratti konklużi ma' dawn tal-aħħar minn negozjanti, l-eċċezzjoni stabbilit fl-Artikolu 1(2) tal-istess direttiva għandha tiġi interpretata b'mod strett [...]"⁶⁹.

Sabiex tkun eskluża valutazzjoni skont il-UCTD, irid jiġi ddeterminat li l-klawżola kuntrattwali tirrifletti

- dispożizzjoni statutorja jew regolatorja obligatorja.

Għall-finijiet tal-Artikolu 1(2) u f'konformità mal-Premessa 13, dispożizzjoni tkun *obligatorja* jekk

- tkun tapplika għall-partijiet tal-kuntratt indipendentement mill-għażla tagħhom,
- iżda anki meta tkun ta' natura supplimentari u, għalhekk, tapplika b'mod predefinit, jiġifieri fin-nuqqas ta' arrangamenti oħra stabbiliti mill-partijiet għall-kuntratt⁷⁰.

F'dawk il-kazijiet, l-esklużjoni mill-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD hija ġġustifikata mill-fatt li

"[...] bħala prinċipju, huwa legittimu li jiġi preżunt li l-legiżlatur nazzjonali stabbilixxa bilanċ bejn id-drittijiet u l-obbligi kollha tal-partijiet għal ċerti kuntratti"⁷¹.

Dan japplika, fil-prinċipju, anki meta dispożizzjoni obligatorja tiġi adottata wara l-konkluzjoni tal-kuntratt u timponi arrangament li jiehu post klawżola kuntrattwali ingusta⁷².

Fl-istess hin, l-eċċezzjoni fl-Artikolu 1(2) trid tkun limitata b'mod strett għall-kwistjoni rregolata mit-tali regoli obligatorji⁷³. Barra minn hekk, ir-regoli obligatorji tad-dritt nazzjonali li japplikaw għal gruppi partikolari ta' klijenti ma jikkostitwixxux regola

⁶⁸ Iċ-ċitazzjoni hija mill-Kawża C-51/17 *OTP Bank vs Ilyés u Kiss*, il-punt 54. L-istess dikjarazzjoni tista' tinstab, pereżempju, fil-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 31 u C-34/13 *Kušionová*, il-punt 77.

⁶⁹ Referenza għall-Kawża C-186/16 *Andriuc u Ohrajn*, il-punt 31, u l-ġurisprudenza ċċitata hemmhekk.

⁷⁰ Il-Kawża C-266/18 *Aqua Med*, il-punt 33, C-446/17 *Woonhaven Antwerpen*, il-punt 25, C-186/16 *Andriuc*, il-punt 29; C-280/13 *Barclays Bank*, il-punti 31 u 42, C-34/13 *Kušionová*, il-punt 77, C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 26.

⁷¹ Il-Kawża C-51/17 *OTP Bank vs Ilyés u Kiss* il-punt 53, il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 28. Ara wkoll il-Premessa 13 tal-UCTD.

⁷² Il-Kawża C-51/17 *OTP Bank vs Ilyés u Kiss*, il-punti 62-64. Madankollu, dispożizzjoni bħal din ma tistax iċċaħhad lill-konsumaturi mid-drittijiet li jistgħu jinkisbu mill-invalidità tal-kuntratt minhabba n-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali. Ara t-Taqsima 4.3.2.1 u l-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punti 51-55.

⁷³ Fil-Kawża C-51/17 *OTP Bank vs Ilyés u Kiss*, il-Qorti sabet li klawżola kuntrattwali standard relatata mar-riskju tal-kambju fi ftehim ta' self ipotekarju denominat f'munita barranija mhijiex eskluża mill-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD, anki jekk id-dritt nazzjonali jkun fih dispożizzjonijiet obligatorji dwar il-mekkanizmu ta' konverżjoni tal-munita.

obbligatorja għall-finijiet tal-Artikolu 1(2) tal-UCTD sa fejn klawżola kuntrattwali tagħmilhom applikabbli għal klijenti oħra⁷⁴.

Il-Qorti⁷⁵ ċċarat li l-eċċezzjoni tal-Artikolu 1(2) ma tapplikax meta r-regoli nazzjonali jaqgħu lill-partijiet għażliet differenti, pereżempju, sabiex jiddeterminaw il-qorti kompetenti.

Il-Qorti tista' tippovdi wida ulterjuri dwar l-Artikolu 1(2) fuq il-bażi ta' tliet talbiet għal deċiżjonijiet preliminari pendenti fiż-żmien tal-adozzjoni ta' dan l-Avviż⁷⁶.

Barra minn hekk, l-Artikolu 1(2) tal-UCTD jeskludi mill-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD id-dispożizzjonijiet jew il-prinċipji ta' konvenzjonijiet internazzjonali li huma parti għalihom l-Istati Membri tal-Unjoni, u jirreferi b'mod speċifiku għal konvenzjonijiet internazzjonali fil-qasam tat-trasport.⁷⁷

1.2.4. Ir-relazzjoni ma' leġiżlazzjoni oħra tal-UE

Il-UCTD tapplika għal kuntratti konklużi bejn bejjiegħa jew fornituri u konsumaturi fis-setturi kollha ta' attività ekonomika⁷⁸. B'hekk, anki dispożizzjonijiet oħra tad-dritt tal-UE, li jinkludu regoli oħra dwar il-protezzjoni tal-konsumaturi, jistgħu japplikaw għal kuntratt partikolari, skont it-tip ta' kuntratt inkwistjoni. Regoli rilevanti oħra, li jistgħu japplikaw b'mod parallel, jistgħu jkunu regoli orizzontali dwar informazzjoni prekuntrattwali u dwar id-dritt ta' rtirar fid-Direttiva 2011/83/UE⁷⁹ dwar id-drittijiet tal-konsumatur, jew dwar Prattiki kummerċjali żleali fid-Direttiva 2005/29/KE⁸⁰. B'mod simili, regoli relatati ma' tipi partikolari ta' kuntratti jistgħu japplikaw b'mod supplimentari għal-UCTD, pereżempju d-Direttiva 2008/48/KE⁸¹ dwar ftehim ta' kreditu għall-konsumatur, id-Direttiva 2008/122/KE⁸² dwar il-protezzjoni tal-

⁷⁴ Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 1 tal-parti operattiva: “L-Artikolu 1(2) tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE, tal-5 ta' April 1993, dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur, għandu jiġi interpretat fis-sens li din id-direttiva tapplika għall-klawżoli ta' kundizzjonijiet ġenerali integrati f'kuntratti, konklużi bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur, li jadottaw regola tad-dritt nazzjonali applikabbli għal kategorija oħra ta' kuntratt u li ma humiex sugġetti għal-leġiżlazzjoni nazzjonali inkwistjoni.”

⁷⁵ Il-Kawża C-266/18 *Aqua Med*, il-punti 35-38.

⁷⁶ Il-Kawża C-125/18 *Gómez del Moral*, C-779/18 *Mikrokasa* u C-81/19 *Banca Transilvania*, pendenti fil-31 ta' Mejju 2019.

⁷⁷ Il-Konvenzjoni għall-Unifikazzjoni ta' Ċerti Regoli tat-Trasport Internazzjonali bl-Ajru (il-Konvenzjoni ta' Montreal), miftiehma f'Montreal fit-28 ta' Mejju 1999.

Il-Konvenzjoni li tirrigwarda t-Trasport Internazzjonali bil-Ferrovija (COTIF) tad-9 ta' Mejju 1980, kif emendata mill-Protokoll ta' Vilnius tat-3 ta' Ġunju 1999.

Il-Konvenzjoni ta' Atena dwar il-Ġarr bil-Baħar ta' Passiġġieri u l-Bagalji tagħhom 1974, kif emendata bil-Protokoll tal-2002 (il-Konvenzjoni ta' Atena).

⁷⁸ Il-Kawża C-290/16 *Air Berlin*, il-punt 44.

⁷⁹ Id-Direttiva 2011/83/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Ottubru 2011 dwar drittijiet tal-konsumatur, li temenda d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE u d-Direttiva 1999/44/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill u li tħassar id-Direttiva tal-Kunsill 85/577/KEE u d-Direttiva 97/7/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, *ĠU L 304*, 22.11.2011, p. 64–88.

⁸⁰ Id-Direttiva 2005/29/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Mejju 2005 dwar Prattiki kummerċjali żleali fin-negożju mal-konsumatur fis-suq intern u li temenda d-Direttiva tal-Kunsill 84/450/KEE, id-Direttivi 97/7/KE, 98/27/KE u 2002/65/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, u r-Regolament (KE) Nru 2006/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill (Direttiva dwar Prattiki Kummerċjali Żleali), *ĠU L 149*, 11.6.2005, p. 22–39.

⁸¹ Id-Direttiva 2008/48/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-23 ta' April 2008 dwar ftehim ta' kreditu għall-konsumatur u li tħassar id-Direttiva tal-Kunsill 87/102/KEE, *ĠU L 133*, 22.5.2008, p. 66–92.

⁸² Id-Direttiva 2008/122/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-14 ta' Jannar 2009 dwar il-protezzjoni tal-konsumatur rigward ċerti aspetti ta' kuntratti ta' timeshare, kuntratti dwar prodotti ta' vaganza għal perijodu fit-tul, kuntratti ta' bejgħ mill-ġdid u kuntratti ta' skambju, *ĠU L 33*, 3.2.2009, p. 10–30.

konsumatur rigward ċerti aspetti ta' kuntratti ta' timeshare, kuntratti dwar prodotti ta' vaganza għal perjodu fit-tul, kuntratti ta' bejgħ mill-ġdid u kuntratti ta' skambju, id-Direttiva 2014/17/UE⁸³ dwar kuntratti ta' kreditu għall-konsumaturi marbutin ma' proprjetà immobbli residenzjali, id-Direttiva (UE) 2015/2302⁸⁴ dwar pakketti tal-ivvjaġġar u arrangamenti tal-ivvjaġġar marbuta, id-Direttiva (UE) 2018/1972⁸⁵ li tistabbilixxi l-Kodiċi Ewropew għall-Komunikazzjonijiet Elettronici, ir-Regolament Nru 1008/2008⁸⁶ dwar servizzi tal-ajru, id-Direttiva 2009/72/KE⁸⁷ dwar ir-regoli komuni għas-suq intern fil-qasam tal-elettriku u li temenda d-Direttiva 2003/54/KE, jew id-Direttiva 2009/73/KE⁸⁸ dwar ir-regoli komuni għas-suq intern tal-gass naturali u li tħassar id-Direttiva 2003/55/KE⁸⁹. Barra minn hekk, ir-regoli fil-qasam tal-kooperazzjoni ġudizzjarja f'materji ċivili, pereżempju dwar id-dritt⁹⁰ u l-ġurisdizzjoni⁹¹ applikabbli u r-regoli proċedurali, bħal dwar it-talbiet żgħar⁹² jew l-Ordni ta' Hlas Ewropea⁹³ jistgħu japplikaw f'kazijiet li jinvolvu klawżoli kuntrattwali ingusti.

Ċerti atti speċifiċi għas-setturi jiċċaraw b'mod esplicitu li huma mingħajr hsara għall-UCTD. Eżempji huma d-Direttiva 2009/72/KE⁹⁴, id-Direttiva 2009/73/KE⁹⁵, id-Direttiva 2014/17/UE⁹⁶ u d-Direttiva (UE) 2018/1972⁹⁷.

⁸³ Id-Direttiva 2014/17/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-4 ta' Frar 2014 dwar kuntratti ta' kreditu għall-konsumaturi marbutin ma' proprjetà immobbli residenzjali u li temenda d-Direttivi 2008/48/KE u 2013/36/UE u r-Regolament (UE) Nru 1093/2010, *ĠU L 60, 28.2.2014, p. 34–85*.

⁸⁴ Ir-Regolament (UE) 2017/2394 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-12 ta' Diċembru 2017 dwar il-kooperazzjoni bejn l-awtoritajiet nazzjonali responsabbli għall-infurzar tal-liġijiet tal-protezzjoni tal-konsumaturi u li jħassar ir-Regolament (KE) Nru 2006/2004, *ĠU L 345, 27.12.2017, p. 1–26*.

⁸⁵ Id-Direttiva (UE) 2018/1972 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Diċembru 2018 li tistabbilixxi l-Kodiċi Ewropew għall-Komunikazzjonijiet Elettronici (riformulazzjoni), *ĠU L 321, 17.12.2018, p. 36–214*. Il-Premessa 260 tistipula li l-utenti finali jenhtieg li jkunu infurmati, fost l-oħrajn, bi kwalunkwe livell ta' kwalità tas-servizz, il-kundizzjonijiet għal promozzjonijiet u għat-terminazzjoni ta' kuntratti, il-pjanijiet ta' tariffi applikabbli u t-tariffi għal servizzi soġġetti għal kundizzjonijiet ta' pprezzar partikolari.

⁸⁶ Ir-Regolament (KE) Nru 1008/2008 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-24 ta' Settembru 2008 dwar regoli komuni għall-operat ta' servizzi bl-ajru fil-Komunità (Riformulazzjoni) (Test b'rilevanza għaż-ŻEE), *ĠU L 293, 31.10.2008, p. 3–20*.

⁸⁷ Id-Direttiva 2009/72/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern fil-qasam tal-elettriku u li tħassar id-Direttiva 2003/54/KE, *ĠU L 211, 14.8.2009, p. 55–93*.

⁸⁸ Id-Direttiva 2009/73/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern tal-gass naturali u li tħassar id-Direttiva 2003/55/KE, *ĠU L 211, 14.8.2009, p. 94–136*.

⁸⁹ Ir-relazzjoni bejn il-UCTD u d-Direttiva 2003/55/KE ġiet diskussa fil-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, fejn il-Qorti applikat iż-żewġ strumenti b'mod komplimentari.

⁹⁰ Ir-Regolament (KE) Nru 593/2008 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-17 ta' Ġunju 2008 dwar il-liġi applikabbli għall-obbligazzjonijiet kuntrattwali (Ruma I), *ĠU L 177, 4.7.2008, p. 6–16*.

⁹¹ Ir-Regolament (UE) Nru 1215/2012 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-12 ta' Diċembru 2012 dwar il-ġurisdizzjoni u r-rikonossiment u l-eżekuzzjoni ta' sentenzi fi kwistjonijiet ċivili u kummerċjali (riformulazzjoni), *ĠU L 351, 20.12.2012, p. 1–32*.

⁹² Ir-Regolament (KE) Nru 861/2007 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Lulju 2007 li jistabbilixxi Proċedura Ewropea għal Talbiet Żgħar, *ĠU L 199, 31.7.2007, p. 1–22*.

⁹³ Ir-Regolament (KE) Nru 1896/2006 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-12 ta' Diċembru 2006 li johloq proċedura għal ordni ta' hlas Ewropea, *ĠU L 399, 30.12.2006, p. 1–32*. Il-kwistjoni tar-relazzjoni bejn dan ir-Regolament u l-UCPD titqajjem fil-Kawżi magħquda C-453/18 u 494/18 *Bondora* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

⁹⁴ Il-parti introduttorja tal-Punt 1 tal-Anness għad-Direttiva 2009/72/KE tiddikjara kif ġej: “Mingħajr preġudizzju għar-regoli Komunitarji dwar il-protezzjoni tal-konsumatur, b'mod partikolari [...] u d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur, il-miżuri msemmija fl-Artikolu 3 għandhom jiżguraw li l-klijenti [...]”.

⁹⁵ Il-parti introduttorja tal-Punt 1 tal-Anness għad-Direttiva 2009/73/KE tiddikjara kif ġej: “Mingħajr preġudizzju għar-regoli Komunitarji dwar il-protezzjoni tal-konsumatur, b'mod partikolari [...] d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur, il-miżuri msemmija fl-Artikolu 3 għandhom jiżguraw li l-klijenti [...]: [...]”.

Minhabba l-Artikolu 1(2) tal-UCTD, li huwa diskuss fit-Taqsima 1.2.3., klawżoli kuntrattwali li jirriflettu dispożizzjonijiet obligatorji, inklużi dawk stabbiliti fil-leġislazzjoni speċifika għas-setturi, jew dispożizzjonijiet ta' konvenzjonijiet internazzjonali, huma esklużi mill-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD.

Inkella, meta tkun għet adottata leġislazzjoni speċifika għas-setturi wara l-adozzjoni tal-UCTD, wieħed ikollu jqis li t-tali leġislazzjoni tista' teskludi l-applikazzjoni tal-UCTD biss sa fejn din tippovdi hekk b'mod esplicitu⁹⁸. Normalment dan ma jkunx il-każ⁹⁹, u għalhekk generalment il-UCTD tapplika b'mod supplementari għar-regoli speċifiċi għas-setturi.

Meta jkunu japplikaw dispożizzjonijiet oħra tal-UE minbarra l-UCTD, wieħed, b'mod ġenerali, jiffavorixxi interpretazzjoni li tippreserva kemm jista' jkun l-*effet utile* tal-UCTD u ta' dispożizzjoni potenzjalment f'kunflitt. Pereżempju, regoli tal-proċedura m'għandhomx ixekklu l-effettività tal-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti skont il-UCTD.

Dispożizzjonijiet oħra tal-UE jaf ikollhom bżonn jiġu kkunsidrati matul il-valutazzjoni tat-trasparenza u tal-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali skont il-UCTD. Pereżempju, il-fatt li bejjiegh jew fornitur ikun irrikorra għal prattiki kummerċjali żleali skont it-tifsira tad-Direttiva 2005/29/KE jista' jkun element fil-valutazzjoni tal-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali individwali¹⁰⁰. Fl-istess hin, konstatazzjoni bħal din m'għandha ebda effett dirett fuq il-valutazzjoni tal-validità tal-kuntratt mill-perspettiva tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD¹⁰¹.

Ir-relazzjoni bejn regoli speċifiċi għas-setturi u l-UCTD b'enfasi partikolari fuq ir-rekwiżiti ta' trasparenza/informazzjoni ta' qabel il-kuntratt¹⁰² jew il-kontenut obligatorju tal-kuntratti¹⁰³ hija diskussa hawn taħt fit-Taqsima 3.3.2.

1.2.5. Applikazzjoni tal-UCTD għal operaturi tas-suq stabbiliti f'pajjiżi terzi

Jekk il-UCTD hijiex applikabbli għal kuntratt konkluż bejn konsumatur resident fi Stat Membru tal-UE u operatur tas-suq jew professjonist mhux fl-UE u mhux fiż-ŻEE¹⁰⁴ huwa

⁹⁶ Il-Premessa 50 tad-Direttiva 2014/17/UE fiha t-test li ġej: “[...] Id-dispożizzjonijiet ta' din id-Direttiva li jirrigwardaw prodotti u servizzi ancillari (pereżempju dwar il-kost tal-ftuh u ż-żamma ta' kont bankarju) għandhom ikunu mingħajr preġudizzju għad-Direttiva [...] tal-Kunsill 93/13/KEE tal-5 ta' April 1993 dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur [...]”.

⁹⁷ Il-Premessa 258 tad-Direttiva 2018/1972 fiha t-test li ġej: “B'zieda ma' din id-Direttiva, ir-rekwiżiti tal-liġi eżistenti tal-Unjoni dwar il-protezzjoni tal-konsumatur li tirrelata mal-kuntratti, b'mod partikolari d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE [...], japplikaw għal transazzjonijiet tal-konsumatur li jirrelataw man-netwerks u s-servizzi tal-komunikazzjonijiet elettronici”. Jintuża lingwaġġ simili fil-Premessa 30 tad-Direttiva 2002/22/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-7 ta' Marzu 2002 dwar servizz universali u d-drittijiet tal-utenti li jirrelataw ma' netwerks u servizzi ta' komunikazzjonijiet elettronici (Direttiva Servizz Universali), *ĠU L 108, 24.4.2002, p. 51–77*.

⁹⁸ Il-Kawża C-290/16 *Air Berlin*, il-punti 45 u 46.

⁹⁹ Fil-Kawża C-290/16 *Air Berlin*, il-punt 2 tal-parti operattiva u l-paragrafi 45-52, il-Qorti qieset li r-regoli dwar il-libertà tal-ipprezzar stabbiliti fl-Artikolu 22(1) tar-Regolament (KE) Nru 1008/2008 dwar is-servizzi tal-ajru ma jeskludx l-applikazzjoni tal-UCTD b'raba mal-klawżoli kuntrattwali li jikkonċernaw l-ipprezzar.

¹⁰⁰ Il-Kawża 453/10 *Pereničová u Perenič*, il-punt 2 tal-parti operattiva, it-tieni sentenza mill-aħħar: “Il-konstatazzjoni tan-natura żleali ta' tali prattika kummerċjali tikkostitwixxi element fost oħrajn li fuqu l-qorti kompetenti tista' tistabbilixxi, skont l-Artikolu 4(1) tad-Direttiva 93/13, l-ewvalwazzjoni tagħha tan-natura ingusta ta' klawżoli tal-kuntratt dwar l-ispiza tas-self mogħtija lill-konsumatur.”

¹⁰¹ Il-Kawża 453/10 *Pereničová u Perenič*, l-aħħar sentenza tal-punt 2 tal-parti operattiva.

¹⁰² Pereżempju, l-Artikoli 5 u 6 tad-Direttiva 2008/48/KE dwar il-kreditu għall-konsumatur jew l-Artikolu 5 tad-Direttiva (UE) 2015/2302.

¹⁰³ Ara, pereżempju, l-Artikolu 10 tad-Direttiva 2008/48/KE dwar il-kreditu għall-konsumatur – žid id-dispożizzjonijiet – u l-Artikolu 7 tad-Direttiva (UE) 2015/2302 dwar pakketti tal-ivvjaġġar u arrangamenti tal-ivvjaġġar marbuta.

ddeterminat fil-prinċipju bir-Regolament (KE) Nru 593/2008 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-17 ta' Ġunju 2008 dwar il-liġi applikabbli għall-obbligazzjonijiet kuntrattwali (Ruma I)¹⁰⁵.

L-Artikolu 6(1) u (2) tar-Regolament Ruma I jistipula li:

1. Bla ħsara għall-Artikoli 5 u 7, kuntratt konkluz minn persuna fiżika għal skop li jista' jitqies bhala mhux relatat mas-sengħa jew professjoni tagħha ("il-konsumatur"), ma' persuna oħra li tagixxi fl-eżerċizzju tas-sengħa jew professjoni tagħha ("il-professjonist") għandu jkun regolat mil-liġi tal-pajjiż fejn il-konsumatur ikollu r-residenza abitwali tiegħu, bil-kondizzjoni li:

(a) il-professjonist jeżerċita l-attivitajiet kummerċjali jew professjonali tiegħu fil-pajjiż fejn il-konsumatur ikollu r-residenza abitwali tiegħu, jew

(b) bi kwalunkwe mezz, jindirizza dawn l-attivitajiet lejn dak il-pajjiż jew lejn diversi pajjiżi inkluż dak il-pajjiż,

u li l-kuntratt jaqa' fl-ambitu ta' dawn l-attivitajiet.

2. Minkejja l-paragrafu 1, il-partijiet jistgħu jagħzlu l-liġi applikabbli għal kuntratt li tissodisfa r-rekwiżiti tal-paragrafu 1, skond l-Artikolu 3. Tali għażla, madankollu, ma tistax twassal sabiex iċċaħħad lill-konsumatur mill-protezzjoni mogħtija lill-membri tal-Istat Membru tal-pajjiż li ma jistgħux jiġu derogati bi ftehim taħt il-liġi li, fin-nuqqas ta' l-għażla, kienet tkun applikabbli abbażi tal-paragrafu 1.

Għaldaqstant, kull meta professjonist (jiġifieri operatur tas-suq jew "bejjieġh jew fornitur") minn pajjiż terz iwettaq attività fi Stat Membru jew jidderieġi l-attivitajiet tiegħu għal konsumaturi li għandhom il-post ta' residenza abitwali tagħhom fi Stat Membru, dawk il-konsumaturi jibbenefikaw mill-protezzjoni li toffri l-UCTD u mir-regoli dwar il-protezzjoni tal-konsumatur tal-Istat Membru tagħhom. Dan japplika anki meta l-partijiet jagħzlu d-dritt tal-pajjiż terz bhala d-dritt applikabbli. Madankollu, l-Artikolu 5 tar-Regolament Ruma I fih regoli partikolari għall-kuntratti tal-garr.

Barra minn hekk, l-Artikolu 6(2) tal-UCTD jistipula li:

L-Istati Membri għandhom jiehdu l-miżuri meħtieġa biex jiżguraw li l-konsumatur ma jtilfex il-protezzjoni mogħtija minn din id-Direttiva bis-saħħa ta' l-għażla tal-liġi ta' pajjiż li ma jkunx membru bhala l-liġi applikabbli għall-kuntratt jekk dan ta' l-aħħar ikollu konnessjoni mill-qrib mat-territorju ta' l-Istati Membri.

Din id-dispożizzjoni tista' tagħti protezzjoni addizzjonali lill-konsumaturi peress li tapplika f'kull każ li fih jingħażel id-dritt ta' pajjiż terz iżda fejn ikun hemm konnessjoni mill-qrib ma' Stat Membru. Għalhekk, il-kundizzjonijiet tal-applikazzjoni tagħha huma usa' minn dawk tal-Artikolu 6 tar-Regolament Ruma I.

Barra minn hekk, il-Qorti ddikjarat¹⁰⁶ li, skont l-Artikolu 3(1) tal-UCTD, klawzola kuntrattwali li skont din kuntratt konkluz ma' konsumatur irid jiġi rregolat bil-liġi tal-Istat

¹⁰⁴ "Operatur tas-suq" huwa t-terminu użat f'haġġa direttivi tal-UE dwar il-protezzjoni tal-konsumatur ("bejjieġh" jew "fornitur" fil-UCTD), filwaqt li r-Regolament Ruma I juża t-terminu "professjonali".

¹⁰⁵ *GU L 177, 4.7.2008, p. 6–16.*

Membru li fih huwa stabbilit il-bejjiegh jew il-fornitur hija ingusta jekk ma tispeċifikax mingħajr ambigwià li l-konsumaturi xorta waħda jistgħu jibbażaw fuq ir-regoli obbligatorji dwar il-protezzjoni tal-konsumatur tal-pajjiż tal-pajjiż ta' residenza abitwali tagħhom skont l-Artikolu 6(2) tar-Regolament Ruma I. Mingħajr din l-ispeċifikazzjoni, tista' tqarraq bil-konsumatur billi tagħtih l-impressjoni żbaljata li d-dritt magħżul biss japplika għall-kuntratt. Trid tapplika l-istess loġika meta l-liġi ta' Stat Membru mhux tal-UE tingħażel permezz ta' klawżola kuntrattwali skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD¹⁰⁷.

2. Ir-relazzjoni mad-dritt nazzjonali, inklużi l-armonizzazzjoni minima

Artikolu 8 tal-UCTD

L-Istati Membri jistgħu jadottaw jew iżommu l-aktar disposizzjonijiet stretti kompatibbli mat-Trattat fil-qasam kopert minn din id-Direttiva, biex jiżguraw grad massimu ta' protezzjoni għall-konsumatur.

Artikolu 8a tal-UCTD¹⁰⁸

1. Meta Stat Membru jadotta disposizzjonijiet skont l-Artikolu 8, huwa għandu jinforma lill-Kummissjoni b'dan, kif ukoll bi kwalunkwe modifika sussegwenti, b'mod partikolari fejn daww id-dispożizzjonijiet:

- jestendu l-valutazzjoni tal-karattru ingust għat-termini kuntrattwali negozjati individwalment jew għall-adeqwatezza tal-prezz jew ir-remunerazzjoni; jew,
- ikun fihom listi ta' termini tal-kuntratt li għandhom jitqiesu bħala ingusti[.]

2. Il-Kummissjoni għandha tiżgura li l-informazzjoni msemmija fil-paragrafu 1 tkun faċilment aċċessibbli għall-konsumaturi u l-kummerċjanti, fost affarijiet oħra fuq sit elettroniku apposta.

3. Il-Kummissjoni għandha tgħaddi l-informazzjoni msemmija fil-paragrafu 1 lill-Istati Membri l-oħra u lill-Parlament Ewropew. Il-Kummissjoni għandha tikkonsulta lill-partijiet interessati dwar dik l-informazzjoni.

Premessa 17

Billi, għall-għanijiet ta' din id-Direttiva, il-lista ta' klawżoli annessa tista' tkun ta' valur indikattiv biss u, minhabba l-kawża tal-karattru minimali tad-Direttiva, l-iskop ta' dawn il-klawżoli jista' jkun is-sugġett ta' amplifikazzjoni jew ta' editjar aktar restrittiv mill-Istati Membri fil-liġijiet nazzjonali tagħhom;

Il-UCTD u d-dritt nazzjonali jinteraġixxu b'modi differenti. Hemm

- disposizzjonijiet li jittrasponu l-UCTD fid-dritt nazzjonali, inklużi daww li jestendu l-kamp ta' applikazzjoni tagħhom jew jistabbilixxu rekwiziti aktar stringenti, u

¹⁰⁶ Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, b'mod partikolari l-punt 2 tal-parti operattiva.

¹⁰⁷ Ara l-Pożizzjoni komuni tal-awtoritajiet nazzjonali fi hdan in-netwerk CPC rigward il-protezzjoni tal-konsumaturi fuq netwerks soċjali (Novembru 2016), http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-631_mt.htm.

¹⁰⁸ L-Artikolu 8a żdied permezz tal-Artikolu 32 tad-Direttiva 2011/83/UE dwar id-drittijiet tal-konsumatur, *ĠU L 304, 22.11.2011, p. 64–88*.

- dispożizzjonijiet tad-dritt nazzjonali, kemm jekk ta' natura sostantiva kif ukoll jekk proċedurali, li jkopru aspetti addizzjonali, iżda li jridu jitqiesu meta l-qrati jkunu jridu jiddeċiedu dwar każijiet li jinvolvu klawżoli kuntrattwali ingusti.

2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a UCTD), inkluż ir-rwol tal-qrati supremi nazzjonali

Skont l-Artikolu 8, l-Istati Membri jistgħu jiżguraw livell oġġla ta' protezzjoni tal-konsumatur minn dak ipprovdut mill-UCTD¹⁰⁹. L-Artikolu 8a tal-UCTD¹¹⁰ jobbliga lill-Istati Membri sabiex jinnotifikaw regoli nazzjonali li fihom standards aktar stretti jew jestendu l-kamp ta' applikazzjoni tar-regoli nazzjonali li jittrasponu l-UCTD¹¹¹.

Pereżempju, l-Istati Membri jistgħu japplikaw ir-regoli nazzjonali li jittrasponu l-UCTD anki għal klawżoli kuntrattwali li ġew innegozjati individwalment¹¹² jew għal relazzjonijiet bejn in-negozji jew għal tranżazzjonijiet bejn il-konsumaturi¹¹³.

Dawn jistgħu jagħmluhom aktar stringenti wkoll, b'mod partikolari billi japplikaw limitu anqas impenjattiv għall-kunsiderazzjoni ta' klawżola kuntrattwali bħala ingusta. Pereżempju, jistgħu jadottaw "lista sewda" ta' klawżoli kuntrattwali li dejjem jitqiesu li huma ingusti mingħajr ma jehtieġ valutazzjoni każ b'każ skont it-test tal-ingustizzja ġenerali tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD¹¹⁴ u/jew tipi differenti ta' lista/i griza/i. Informazzjoni ulterjuri rigward l-Anness għall-UCTD tista' tinkiseb mit-Taqsima 3.4.7.

Id-dritt nazzjonali jista', pereżempju, jipprovidi wkoll li nuqqas ta' trasparenza jista' jwassal direttament għall-invalidità ta' klawżoli kuntrattwali mingħajr ma jkun hemm bżonn li jiġi applikat it-test tal-ingustizzja skont l-Artikolu 3(1)¹¹⁵.

Il-Qorti¹¹⁶ ċċarat ukoll li, minhabba l-Artikolu 8, ma hemm ebda obbligu għall-Istati Membri sabiex jehtieġu, skont l-Artikolu 4(2)¹¹⁷, li d-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett jew is-suffiċjenza tal-prezz u tar-remunazzjoni tista' tiġi vvalutata biss jekk il-klawżoli rilevanti ma jkunux f'lingwa sempliċi li tinftiehem.

¹⁰⁹ Dan huwa kkonfermat, pereżempju, fil-paragrafu 55 tal-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*: "[...] F'dan ir-rigward, għandu jiġi osservat li l-livell ta' protezzjoni tal-konsumaturi jvarja wkoll minn Stat Membru għall-iehor, skont l-Artikolu 8 tad-Direttiva 93/13, tant li l-ewvalwazzjoni ta' klawżola tista' tvarja, jekk l-affarijiet l-oħra kollha jkunu uguali, skont id-dritt applikabbli." Il-Qorti kkonfermat dan ukoll fil-Kawża C-453/10 *Pereničová u Perenič*.

¹¹⁰ Imdaħhal permezz tal-Artikolu 32 tad-Direttiva 2011/83/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Ottubru 2011 dwar drittijiet tal-konsumatur, li temenda d-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE u d-Direttiva 1999/44/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill u li tħassar id-Direttiva tal-Kunsill 85/577/KEE u d-Direttiva 97/7/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, *GU L 304, 22.11.2011, p. 64–88*.

¹¹¹ Ir-regoli nazzjonali nnotifikati jistgħu jinstabu fl-Anness 2 u fi: <https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec-en>

¹¹² Imsemmija b'mod espliċitu fl-ewwel inċiż tal-Artikolu 8a(1).

¹¹³ Dawn l-aħħar żewġ każijiet mhumiex imsemmija b'mod espliċitu fl-Artikolu 8a.

¹¹⁴ Fil-paragrafu 61 tal-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-Qorti kkonfermat li "lista sewda" ta' termini li għandhom jitqiesu bħala ingusti hija waħda mill-miżuri aktar stringenti li l-Istati Membri jistgħu jadottaw jew iżommu fil-qasam koperti mill-UCTD sabiex jiżguraw grad massimu ta' protezzjoni għall-konsumatur li huwa kompatibbli mad-dritt tal-UE.

¹¹⁵ Ara wkoll it-Taqsima 4, fejn hija deskritta r-relazzjoni bejn it-trasparenza u l-ingustizzja.

¹¹⁶ Il-Kawża C-484/08 *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, il-punti 41–44.

¹¹⁷ Il-funzjoni tal-Artikolu 4(2) hija spjegata b'mod ulterjuri fit-Taqsima 3.1.

Il-Qorti¹¹⁸ kkonfermat li l-ġurisprudenza tal-qrati supremi nazzjonali ma taqax fi hdan l-ambitu ta' miżuri nazzjonali aktar stretti skont l-Artikolu 8. Minkejja dan, fejn il-qrati supremi nazzjonali jellaboraw ċerti kriterji għall-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali li l-qrati inferjuri *de facto* jkollhom jirrispettaw jekk ma jixtqux li tibiddel id-deċiżjoni tagħhom, dan huwa, fil-prinċipju, kompatibbli mal-UCTD. Madankollu, il-kriterji użati mill-qrati supremi nazzjonali jridu jikkonformaw mal-ġurisprudenza tal-Qorti u ma jistgħux jipprevjenu lill-qorti kompetenti milli joffru lill-konsumaturi rimedji effettivi għall-protezzjoni tad-drittijiet tagħhom jew milli jirreferu mistoqsija lill-Qorti għal deċiżjoni preliminari¹¹⁹.

2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazzjonali

Regoli nazzjonali oħra li jistgħu japplikaw għal kawżi li jinvolvu klawżoli kuntrattwali ingusti jinkludu dispożizzjonijiet generali tad-dritt kuntrattwali, b'mod partikolari dwar il-formazzjoni u l-validità tal-kuntratti, kif ukoll ir-regoli tal-proċedura għall-proċedimenti quddiem il-qrati nazzjonali. Kwistjonijiet bħal dawn mhumiex irregolati b'mod speċifiku fil-UCTD, iżda jista' jkollhom impatt sinifikanti fuq l-applikazzjoni tagħha.

Pereżempju, filwaqt li tapplika għall-valutazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali individwali li jinsabu f'kuntratt min-negozju għall-konsumatur, il-UCTD ma tirregolax minnha nfisha l-validità tal-kuntratti fis-sħuħija tagħhom. Madankollu, huwa possibbli li, skont id-dritt kuntrattwali nazzjonali, l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali waħda jew aktar twassal għall-invalidità tal-kuntratt fis-sħuħija tiegħu, pereżempju, meta l-kuntratt ma jkunx jista' jiġi eżegwit mingħajr arrangamenti fid-dmirijiet essenzjali tal-partijiet. Din il-possibbiltà hija kkontemplata fl-Artikolu 6(1) tal-UCTD u hija diskussa fit-Taqsima 4.

Barra minn hekk, hemm regoli fid-dritt nazzjonali li jistgħu jipprovdu għall-invalidità tal-kuntratt fis-sħuħija tiegħu, pereżempju, meta jkser projbizzjoni legali, ikun jikkostitwixxi użura jew jkser b'xi mod ieħor ir-rekwiżiti tal-moralità bażika. Barra minn hekk, skont id-dritt nazzjonali, il-konsumaturi jaf ikunu jistgħu jevitaw kuntratti minhabba li l-konkluzjoni tagħhom kienet ibbażata fuq imġiba frawdolenti jew aggressiva mill-bejjiegh jew mill-fornitur, li tista' tikkorrispondi għal Prattiki kummerċjali qarrieqa, aggressivi jew žleali b'xi mod ieħor skont it-tifsira tad-Direttiva 2005/29/KE.

Meta t-tali każijiet jikkoincidu mal-preżenza ta' klawżoli kuntrattwali ingusti, fil-prinċipju, il-UCTD tkun mingħajr ħsara għat-tali regoli nazzjonali, dment li t-tali regoli ma jixhtux f'dubju l-effettività tal-UCTD, b'mod partikolari l-Artikolu 6(1) tagħha¹²⁰. Il-Qorti¹²¹ indikat li, fil-prinċipju, ir-regoli dwar l-invalidità tal-kuntratti jridu jitqiesu fil-logika tagħhom stess¹²² u li, meta dawn jikkoincidu ma' klawżoli kuntrattwali ingusti, it-tali regoli huma aċċettabbli skont

¹¹⁸ Il-Kawżi Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*, il-punt 69.

¹¹⁹ Il-Kawżi Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*, il-punti 62-71; Il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punti 60-64.

¹²⁰ L-Artikolu 6(1) huwa diskuss f'dettall fit-Taqsima 4 u, fir-rigward tal-implikazzjonijiet proċedurali tiegħu, fit-Taqsima 5.

¹²¹ Eż. fil-Kawża C-453/10 *Pereničová u Perenič*.

¹²² Ara l-Kawża C-453/10 *Pereničová u Perenič*, il-punti 46 u 47 in fine: "46 Konsegwentement, il-konstatazzjoni tan-natura žleali ta' parattika kummerċjali ma ghadha l-ebda effetti diretti fuq il-kwistjoni dwar jekk il-kuntratt huwiex validu fid-dawl tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13.

47 [...] Il-konstatazzjoni tan-natura žleali ta' tali Prattika kummerċjali tikkostitwixxi element fost oħrajn li fuqu l-qorti kompetenti tista' tistabbilixxi, skont l-Artikolu 4(1) tad-Direttiva 93/13, l-evalwazzjoni tagħha tan-natura ingusta ta' klawżoli tal-kuntratt dwar l-ispiza tas-self mogħtija lill-konsumatur. Tali konstatazzjoni madankollu ma taffettwax direttament l-evalwazzjoni, fid-dawl tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13, tal-validità tal-kuntratt ta' kreditu konkluż."

l-Artikolu 8 UCTD sa fejn iwasslu għal riżultati aktar vantaġġu għall-konsumaturi meta mqabbla mal-protezzjoni minima meħtieġa mill-UCTD¹²³.

Għandu jiġi enfasizzat li, fi hdan il-kamp ta' applikazzjoni tiegħu, *id-dritt tal-UE jieħu preċedenza fuq id-dritt nazzjonali* u li *l-awtoritajiet nazzjonali, inklużi l-qrati, huma obbligati jinterpretaw id-dritt nazzjonali kemm jista' jkun f'konformità mad-dritt tal-UE* sabiex jiżguraw l-effettività tiegħu. Fi kliem il-Qorti¹²⁴,

"[...] [G]ħandu jifakkar li qorti nazzjonali, meta tkun adita b'kawża esklużivament bejn individwi, hija marbuta, fl-applikazzjoni tad-dispożizzjonijiet tad-dritt intern, li tiegħu inkunsiderazzjoni r-regoli kollha tad-dritt nazzjonali u li tinterpretahom, sa fejn ikun possibbli, fid-dawl tat-test kif ukoll fid-dawl tal-għan finali tad-direttiva applikabbli għall-qasam sabiex twassal għal soluzzjoni konformi mal-għan imfittex minnha [...]¹²⁵."

Meta d-dritt nazzjonali, li jinkludi r-regoli tal-proċedura, ma jkunx jista' jiġi interpretat f'konformità mad-dritt tal-UE, *l-awtoritajiet nazzjonali, inklużi l-qrati nazzjonali, warrbuh u bbażaw direttament fuq id-dritt tal-Unjoni*¹²⁶. Il-Qorti¹²⁷ kkonfermat li l-qrati nazzjonali għandhom id-dmir li jagħtu effett sħiħ lill-UCTD, jekk ikun hemm bżonn billi jirrifjutaw permezz tal-awtorità tagħhom stess milli japplikaw kwalunkwe dispożizzjoni mil-leġiżlazzjoni nazzjonali li tidhol f'kunflitt, anki jekk tiġi adottata b'mod sussegwenti. Għaldaqstant, m'hemmx bżonn li l-qrati jitolbu jew jistennew it-twarrib preċedenti ta' dispożizzjoni bħal din b'mezzi leġiżlattivi jew oħrajn. Dan jinkludi każijiet li fihom id-dritt nazzjonali ma jipprovdi għall-valutazzjoni *ex officio* ta' klawżoli kuntrattwali inġusti jew saħansitra jippreveniha, filwaqt li t-tali kontroll huwa meħtieġ mill-UCTD¹²⁸, jew meta d-dritt nazzjonali jikser b'xi mod ieħor il-UCTD jew il-prinċipji ta' *ekwivalenza* jew ta' *effettività*¹²⁹.

Fl-istess hin, l-Istati Membri huma obbligati jemendaw regoli li mhumiex konformi mal-UCTD, inkluż f'każijiet li fihom ikun hemm incertezza dwar l-interpretazzjoni tagħhom¹³⁰.

¹²³ Il-Kawża C-453/10 *Pereničová u Perenič*, il-punt 35: "Konsegwentement, id-Direttiva 93/13 ma tipprekludix lil Stat Membru milli jipprovdi, fl-osservanza tad-dritt tal-Unjoni, leġiżlazzjoni nazzjonali li biha jista' jiġi ddikjarat null kollu kemm hu kuntratt konkluż bejn kummerċjant u konsumatur u li jkun fih klawżola jew klawżoli inġusti meta dan jiżgura protezzjoni aħjar tal-konsumatur."

¹²⁴ Eż. Il-Kawżi Magħquda C-482/13, C-484/13, C-485/13 u C-487/13 *Unicaja Banco*, il-punt 38.

¹²⁵ Referenza għall-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 64.

¹²⁶ Il-Kawża 106/77 *Simmenthal*, il-punt 26: "[...] *il-qrati nazzjonali jridu jharsu d-drittijiet mogħtija mid-dispożizzjonijiet tal-ordinament ġuridiku tal-Komunità u li mhuwiex neċessarju li t-tali qrati jitolbu jew jistennew it-trawwib propju mill-awtoritajiet nazzjonali mogħtija s-setgħa sabiex jagħmlu dan sabiex jagixxu fuq kwalunkwe miżura nazzjonali li tista' xxekkel l-applikazzjoni diretta u immedjata tar-regoli tal-Komunità [traduzzjoni mhux uffċjali]."*

¹²⁷ Il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 61.

¹²⁸ Dan huwa implikat mill-Kawża C-168/15 *Milena Tomášová*, fejn il-Qorti ddikjarat li, f'ċerti kundizzjonijiet, l-Istati Membri huma obbligati jikkompensaw lill-konsumaturi għad-dannu kkawżat mill-fatt li qorti li taġġudika fl-aħhar istanza ma vvalutatx il-klawżoli kuntrattwali rilevanti bir-rieda tagħha stess hekk kif kienet meħtieġa tagħmel skont il-UCTD, anki jekk ma kien hemm ebda regola esplicita f'dak ir-rigward fid-dritt nazzjonali. Il-Kawżi C-618/10 *Banco Español de Crédito*, C-49/14 *Finanmadrid*, C-176/17 *Profi Credit Polska* u C-632/17 *PKO* huma eżempji fejn il-Qorti sabet li l-qrati nazzjonali kienu meħtieġa jivvalutaw klawżoli kuntrattwali inġusti permezz tal-awtorità tagħhom stess minkejja li d-dritt nazzjonali ma kienx jipprovdi għat-tali valutazzjoni.

¹²⁹ Ir-relazzjoni bejn il-UCTD u r-regoli nazzjonali tal-proċedura hija diskussa b'mod speċidiku fit-Taqsima 5 aktar 'il quddiem.

¹³⁰ Fil-Kawża C-144/99 *Il-Kummissjoni vs In-Netherlands*, il-punt 21, il-Qorti enfasizzat ir-rekwiżit ta' ċertezza legali b'rabta mat-traspożizzjoni tal-UCTD.

3. It-test tal-ingustizzja generali u r-rekwiżiti tat-trasparenza

3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod generali

Artikolu 3(1) u (3)

1. *Klawżola kuntrattwali li ma tkunx giet negozjata individwalment għandha titqies ingusta jekk, kontra l-htieġa ta' buona fede, tkun tikkawża żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li joħorġu mill-kuntratt, bi ħsara għall-konsumatur. [...]*

3. *L-Anness għandu jkun fih lista indikattiva u mhux eżawrjenti tal-klawżoli li jistgħu jiġu kkunsidrati ingusti.*

Artikolu 4

1. *Mingħajr preġudizzju għall-Artikolu 7, il-karattru ingust ta' klawżola kuntrattwali għandu jiġi smat, billi titqies in-natura tal-merkanzija jew servizzi li għalihom ikun kien konkluz il-kuntratt u ssir referenza, fihwaqt li jiġi konkluz il-kuntratt, għaċ-ċirkostanzi kollha preżenti waqt il-konkluzjoni tal-kuntratt u għall-klawżoli l-oħra kollha tal-kuntratt jew ta' kuntratt ieħor li jiddependi fuqu,*

2. *L-istima tan-natura ingusta tal-klawżoli la għandha tirrelata mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt u lanqas mas-suffiċjenza tal-prezz u r-remunerazzjoni, fuq naħa waħda, kontra s-servizzi jew il-merkanzija provduti bi tpartit, fuq in-naħa l-oħra, safejn dawn il-klawżoli jkunu f'lingwaġġ sempliċi u ċar.*

Artikolu 5

Fil-każ ta' kuntratti fejn ċerti klawżoli jew il-klawżoli kollha offruti lill-konsumatur ikunu bil-miktub, dawn il-klawżoli għandhom ikunu abbozzati b'lingwaġġ sempliċi u ċar. Fejn ikun hemm dubju dwar it-tifsira ta' kondizzjoni, għandha tirbaħ l-interpretazzjoni l-aktar favorevoli għall-konsumatur. Din ir-regola dwar l-interpretazzjoni m'għandhiex tghodd fil-kuntest tal-proċeduri stabbiliti fl-Artikolu 7(2).

Premessa 16

[...] billi, waqt li tkun qed issir stima ta' buona fede, għandha titqies b'mod partikolari s-saħħa tal-posizzjonijiet tal-ftehim tal-partijiet, kemm jekk il-konsumatur kellu xi jħajru biex jaqbel mal-klawżola kif ukoll jekk il-merkanzija jew is-servizzi nbiegħu jew ġew ipprovduti bl-ordni speċjali tal-konsumatur; billi l-htieġa ta' buona fede tista' tkun sodisfatta mill-bejgiegħ jew mill-fornitur meta dan jittratta b'mod ġust u ekwu mal-parti l-oħra li huwa għandu jikkunsidra l-interessi legittimi tagħha;

Premessa 20

Billi l-kuntratti għandhom jiġu abbozzati f'lingwa ċara, li tiftiehem, il-konsumatur għandu fil-fatt jingħata opportunità biex jeżamina l-klawżoli kollha u, jekk ikollu xi dubju, l-interpretazzjoni l-aktar favorevoli lejn il-konsumatur għandha tirbaħ;

Il-punt 1(i) tal-Anness għall-UCTD imsemmi fl-Artikolu 3(3)

1. Klawżoli li għandhom l-ghan jew l-effett li:

[...]

(i) jorbtu lill-konsumatur b'mod irrevokabbli b'klawżoli li ma kellu l-ebda opportunità vera li jsir jafhom qabel il-konkluzjoni tal-kuntratt;

(j) jawtorizzaw lill-bejjiegħ jew lill-fornitur li jibdel il-klawżoli ta' kuntratt minn naħa waħda biss mingħajr raġuni valida li tkun speċifikata fil-kuntratt;

L-Artikolu 3(1) fih it-test **ġenerali** li bih trid tiġi vvalutata l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali użati mill-bejjiegħa jew mill-fornituri. Dan it-test ġenerali jrid ikun rifless fir-regoli tal-Istati Membri u jrid jiġi applikat mill-awtoritajiet tagħhom fuq bażi ta' każ b'każ meta jivvalutaw il-klawżoli individwali.

Minbarra t-test ġenerali fl-Artikolu 3(1), l-Artikolu 3(3) jirreferi għal Anness li fih lista indikattiva u mhux eżawrjenti ta' klawżoli kuntrattwali li *jistgħu* jitqiesu ingusti¹³¹.

Barra minn hekk, il-UCTD fiha **rekwiżiti dwar it-trasparenza** għall-bejjiegħa jew għall-fornituri li jużaw klawżoli kuntrattwali mhux innegożjati individwalment. Dawn huma espressi fir-regoli li l-klawżoli kuntrattwali jridu jkunu (abbozzati) b'lingwa sempliċi u li tinftiehem (l-Artikoli 4(2) u 5 tal-UCTD) u fir-rekwiżit li l-konsumaturi jridu jingħataw l-opportunità vera li jsiru midhla tal-klawżoli kuntrattwali qabel il-konklużjoni tal-kuntratt (il-Punt 1(i) tal-Anness u l-Premessa 20).

Skont il-UCTD, ir-rekwiżiti tat-trasparenza għandhom tliet funzjonijiet:

- Skont it-tieni sentenza tal-Artikolu 5, klawżoli kuntrattwali li mhumiex abbozzati f'lingwa sempliċi u intelligibbli jridu jiġu interpretati favur il-konsumatur¹³².
- Skont l-Artikolu 4(2), il-kwistjoni prinċipali tas-suġġett jew is-suffiċjenza tal-prezz u tar-remunerazzjoni stabbiliti fil-kuntratt huma soġġetti għal valutazzjoni skont l-Artikolu 3(1) biss sa fejn it-tali termini ma jkunux f'lingwa sempliċi li tinftiehem¹³³.
- Nuqqas ta' ssodisfar tar-rekwiżiti tat-trasparenza jista' jkun element fil-valutazzjoni tal-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali partikolari¹³⁴ u saħansitra jista' jindika ingustizzja¹³⁵.

Il-Qorti pprovdiet gwida kemm dwar ir-rekwiżiti tat-trasparenza li l-bejjiegħa jew il-fornituri jridu jissodisfaw u dwar il-kriterji għat-test ġenerali tal-ingustizzja. Aktar dettalji dwar it-trasparenza jistgħu jinkisbu mit-Taqsima 3.3., filwaqt li t-Taqsima 3.4. tipprovidi aktar informazzjoni dwar it-test ġenerali tal-ingustizzja.

Fl-istess ħin, il-Qorti saħqet ripetutamente¹³⁶ li, filwaqt li r-rwol tagħha huwa li tagħti gwida dwar l-interpretazzjoni tat-trasparenza u tal-ingustizzja, **huwa f'idejn l-awtoritajiet**

¹³¹ Fil-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 60, il-Qorti tirreferi għall-Anness bhala "lista griza". Madankollu, jista' jkun hemm ċerti varjazzjonijiet fil-fehim tat-terminu "lista griza" fit-traspożizzjoni tal-Istati Membri, li jistgħu jinkludu lista sempliċiment indikattiva bħal fl-Anness għall-UCTD, iżda anki suppożizzjoni legali li t-termini elenkati huma ingusti.

¹³² Madankollu, it-tielet sentenza tal-Artikolu 5 titbiegħed minn dan il-prinċipju b'rabta ma' proċeduri kollettivi li għandhom l-għan li jipprevjenu l-użu kontinwu ta' klawżola kuntrattwali (ara wkoll il-Kawża C-70/03 *Il-Kummissjoni vs Spanja*, il-punt 16).

¹³³ Madankollu, meta l-Istati Membri jkunu għażlu li ma jittrasponux dan ir-rekwiżit, l-awtoritajiet nazzjonali jistgħu jivvalutaw l-ingustizzja possibbli tal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett jew tal-prezz jew tar-remunerazzjoni anki jekk il-klawżoli kuntrattwali rilevanti jkunu pprezentati b'mod ċar li jinftiehem. Ara l-Kawża C-484/08 *Caja de Ahorros Monte de Piedad de Madrid*, il-punti 40–44.

¹³⁴ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punt 1 tal-parti operattiva u l-punti 30 u 31; Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 27.

¹³⁵ Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 2 tal-parti operattiva u l-punti 65–71.

¹³⁶ Mill-Kawża C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten*.

nazzjonali, b'mod partikolari l-qrati nazzjonali, li jivvalutaw it-trasparenza u l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali speċifiċi fid-dawl taċ-ċirkustanzi speċifiċi ta' kull każ. Il-Qorti¹³⁷ esprimiet dan kif ġej:

“42 Filwaqt li huwa minnu li l-Qorti, fl-eżerċizzju tal-ġurisdizzjoni mogħtija lilha bl-Artikolu 234 KE¹³⁸, f'Océano Grupo Editorial u Salvat Editores, il-punt 22, interpretat il-kriterji ġenerali użati mil-legiżlatura tal-Komunità sabiex tiddefinixxi l-kunċett ta' klawżoli ingusti, din madankollu ma tistax tiddeċiedi dwar l-applikazzjoni ta' daww il-kriterji ġenerali għal klawżola partikolari, li trid tiġi kkunsidrata fid-dawl taċ-ċirkustanzi partikolari tal-każ inkwistjoni (ara *Freiburger Kommunalbauten*, il-punt 22).

43 Huwa l-kompitu tal-qorti tar-rinviju, fid-dawl ta' dak li ntqal qabel, li tevalwa jekk klawżola kuntrattwali tistax tiġi kkwalifikata bħala ingusta fis-sens tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva.”

Huwa f'idejn il-qorti nazzjonali li tiddetermina jekk, wara li tqis iċ-ċirkustanzi partikolari tal-każ, klawżola tissodisfax ir-rekwiżiti ta' bona fide, ta' bilanċ u ta' trasparenza.

L-istess japplika fir-rigward tal-eżaminazzjoni ta' jekk klawżola kuntrattwali taqax fi hdan il-kunċett ta' “kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt” jew jekk l-eżaminazzjoni tagħha hijiex relatata mas-“suffiċjenza tal-prezz u r-remunerazzjoni [...] fis-sens tal-Artikolu 4(2) [tal-UCTD]”¹³⁹.

Fid-dawl ta' dan li ntqal hawn fuq, il-Qorti¹⁴⁰ b'mod ġenerali żammet lura milli tipprovdi valutazzjoni finali tal-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali speċifika, u b'hekk halliet din il-valutazzjoni f'idejn il-qorti nazzjonali ta' riferiment. Madankollu, f'ċerti każijiet, il-Qorti xorta waħda pprovdiet indikazzjonijiet pjuttost ċari dwar l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali partikolari¹⁴¹.

Il-qrati nazzjonali jistgħu jiżviluppaw kriterji aktar speċifiċi għall-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali, dment li dawn jikkonformaw mal-metodoloġija stabbilita mill-Qorti¹⁴². Sa fejn, fl-interess tal-iżgurar ta' interpretazzjoni uniformi tal-liġi, il-qrati supremi nazzjonali jadottaw deċiżjonijiet vinkolanti rigward il-modalitajiet għall-implimentazzjoni tal-UCTD, it-tali deċiżjonijiet ma jistgħux jipprevjenu lill-qrati individwali milli jiżguraw l-effett sħiħ ta' dik id-direttiva u milli joffru lill-konsumaturi rimedju effettiv, u lanqas milli jitolbu lill-Qorti tipprovdi deċiżjoni preliminari¹⁴³.

Dan l-Avviż ma jistax ikopri l-ġurisprudenza abbondanti dwar il-valutazzjoni ta' tipi partikolari ta' klawżoli kuntrattwali fl-Istati Membri.

¹³⁷ Iċ-ċitazzjoni hija meħuda mill-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punti 42 u 43. Jista' jinstab lingwaġġ simili, pereżempju, fil-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 57; Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 66 u l-ġurisprudenza ċitata hemmhekk; Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 20, il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punt 22 u l-Kawża C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten*, il-punti 23-25 u l-parti operattiva.

¹³⁸ Jikkorrispondi għall-Artikolu 267 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea (TFUE).

¹³⁹ Il-Kawża C-186/16 *Andriciuc*, il-punti 32 u 33.

¹⁴⁰ Wara l-Kawża C-240/98 *Océano Grupo Editorial*, il-punt 2 tal-parti operattiva.

¹⁴¹ Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 71 u l-punt 2 tal-parti operattiva; Il-Kawża Magħquda C-240/98 u C-244/98, *Océano Grupo Editorial*, il-punti 21-24.

¹⁴² Il-Kawża Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*.

¹⁴³ Il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punti 57-64 u l-Kawża Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*.

3.2. Il-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni (l-Artikolu 4(2) tal-UCTD)

Il-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni jaqgħu fi ħdan il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD¹⁴⁴. Il-partikolarità tat-tali klawżoli kuntrattwali hija li, skont l-istandard minimu tal-Artikolu 4(2) tal-UCTD¹⁴⁵, il-valutazzjoni tal-ingustizzja tagħhom skont l-Artikolu 3(1) hija eskluża¹⁴⁶ jew limitata¹⁴⁷ jekk dawn jiġu abbozzati b'lingwa sempliċi u li tinftiehem jew, fi kliem ieħor, jekk it-tali klawżoli jissodisfaw ir-rekwiżiti tat-trasparenza tal-UCTD.

Peress li l-Artikolu 4(2) tal-UCTD jistabbilixxi eċċezzjoni għall-applikazzjoni tat-test tal-ingustizzja skont l-Artikolu 3(1), dik id-dispożizzjoni trid tkun interpretata b'mod strett¹⁴⁸. L-Artikolu 4(2) irid jiġi interpretat b'mod unformi wkoll madwar l-Unjoni Ewropea, b'kunsiderazzjoni tal-iskop tal-UCTD¹⁴⁹. Huwa f'idejn il-qrati nazzjonali li jiddeterminaw f'każijiet individwali jekk klawżola kuntrattwali partikolari (a) hijiex relatata mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew jekk l-eżaminazzjoni tal-ingustizzja tagħha tkunx timplika valutazzjoni tas-suffiċjenza tal-prezz u tar-remunerazzjoni¹⁵⁰, u (b) jekk it-tali klawżoli kuntrattwali humiex abbozzati b'lingwa sempliċi li tinftiehem¹⁵¹.

3.2.1. Klawżoli kuntrattwali relatati mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt

Il-Qorti ddikjarat li l-klawżoli kuntrattwali li jaqgħu taħt il-kunċett ta' "kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt", fi ħdan it-tifsira tal-Artikolu 4(2) tal-UCTD, iridu jinftiehem li huma **dawk li jistabbilixxu l-obbligi essenzjali tal-kuntratt u, b'hekk, jikkarakterizzawh**¹⁵². Għall-kuntrarju, klawżoli li huma sempliċement **anċillari** ma jistgħux jaqgħu fi ħdan il-kunċett ta' "kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt"¹⁵³. Sabiex jiġi ddeterminat jekk klawżola taqax fi ħdan il-kunċett ta' "kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt", iridu jiġu

¹⁴⁴ Ara, pereżempju, il-Kawża C-348/14 *Bucura*, il-punt 50, C-484/08 *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, il-punt 32, u C-76/10 *Pohotovost*, il-punt 72.

¹⁴⁵ Meta l-Istati Membri ma jkunux ittrasponew din il-limitazzjoni li tinsab fl-Artikolu 4(2) tal-UCTD fid-dritt nazzjonali tagħhom (Ara l-Anness 2 għal dan l-Avviż), l-ingustizzja tat-tali klawżoli, inkluża s-suffiċjenza tal-prezz, tkun tista' tiġi vvalutata indipendentement minn kwalunkwe nuqqas ta' trasparenza. Fil-kawża C-484/08 *Caja de Ahorros Monte de Piedad* il-Qorti kkonfermat li t-tali traspożizzjoni nazzjonali hija koperta mill-Artikolu 8. Fil-punt 1 tal-parti operattiva, il-Qorti ddikjarat: "l-Artikoli 4(2) u 8 tad-Direttiva [tal-Kunsill 93/13/KEE] [...] għandhom jiġu interpretati fis-sens li **ma jipprekludux** leġiżlazzjoni nazzjonali, [...], milli tawtorizza s'tharrig ġudizzjarju tan-natura ingusta tal-klawżoli kuntrattwali dwar id-definizzjoni tas-sugġett prinċipali tal-kuntratt jew dwar is-suffiċjenza bejn il-prezz u r-remunerazzjoni, minn naħa, u s-servizzi jew il-merkanzija pprovduta, min-naħa l-oħra, anki jekk dawn il-klawżoli huma fformulati b'mod sempliċi u ċar."

¹⁴⁶ Rigward il-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt.

¹⁴⁷ Eskluża valutazzjoni tas-suffiċjenza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni.

¹⁴⁸ Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 34; Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 42, u l-Kawża C-96/14 *Van Hove*, il-punt 31. Il-Qorti ntalbet tipprovdi interpretazzjoni ulterjuri fuq din il-kwistjoni fil-Kawża C-84/19 *Credit Profi Polska* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

¹⁴⁹ Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 50.

¹⁵⁰ Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 53.

¹⁵¹ Il-Kawża C-51/17 *OTP Bank u OTP Faktoring*, il-punt 68, il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 49.

¹⁵² Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 35; Il-Kawża C-484/08 *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid*, il-punt 34; Il-Kawża C-96/14 *Van Hove*, il-punt 33.

¹⁵³ Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 36; Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 50; u l-Kawża C-96/14 *Van Hove*, il-punt 33.

kkunsidrati in-natura, l-iskema ġenerali u l-istipulazzjonijiet tal-kuntratt u l-kuntest legali u fattwali tiegħu¹⁵⁴.

Il-Qorti¹⁵⁵ esprimiet dan kif ġej b'rabta mas-self f'munita barranija:

“37 F’dan il-każ, diversi elementi tal-proċess li huma disponibbli għall-Qorti tal-Ġustizzja jindikaw li klawżola, [...], inserita f’kuntratt ta’ kreditu konkluz f’ munita barranija bejn negozjant u konsumatur mingħajr ma tkun ġiet innegozzjata b’mod individwali, li tistabbilixxi li l-kreditu għandu jiġi rrimborsat f’din l-istess munita, taqa’ taħt il-kunċett ta’ ‘kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt [sugġett prinċipali tal-kuntratt]’, fis-sens tal-Artikolu 4(2) tad-Direttiva 93/13.

38 [...] il-fatt li kreditu għandu jiġi rrimborsat f’ċerta munita huwa marbut, bħala prinċipju, mhux ma’ modalitè aċċessorja tal-ħlas, iżda man-natura stess tal-obbligu tad-debitur, u b’hekk jikkostitwixxi element essenzjali ta’ kuntratt ta’ self.”

F’dan ir-rigward, il-Qorti¹⁵⁶ saħqet fuq id-differenza bejn klawżoli kuntrattwali li jstipulaw li s-self irid jiġi hallas lura fil-istess munita barranija li nħareġ fiha u l-klawżoli kuntrattwali li skont dawn self denominat f’munita barranija kellu jiġi hallas lura fil-munita nazzjonali skont ir-rata tal-kambju tal-bejgħ applikata mill-banek¹⁵⁷. Il-Qorti qieset¹⁵⁸ li klawżola kuntrattwali, inserita fi ftehim ta’ self denominat f’munita barranija, li skont din is-self irid jiġi hallas lura fil-istess munita barranija bħal dik li ġie kkuntrattat biha, tistabbilixxi obbligu essenzjali li jikkarakterizza dak il-kuntratt. B’hekk, din hija relatata mas-“kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt” skont it-tifsira l-Artikolu 4(2). F’dak ir-rigward, huwa irrilevanti jekk l-ammont tas-self jitqeghidx għad-dispożizzjoni tal-konsumatur f’munita lokali u mhux fil-munita stipulata fil-kuntratt¹⁵⁹. Għall-kuntrarju, il-Qorti qieset li klawżola li tiddefinixxi l-mekkanizmu ta’ konverżjoni tal-munita huwa arrangament anċillari¹⁶⁰.

3.2.2. Klawżoli kuntrattwali relatati mal-prezz u mar-remunerazzjoni

Klawżoli relatati mal-prezz u mar-remunerazzjoni, jiġifieri l-obbligi finanzjarji tal-konsumatur, **huma, fil-prinċipju, soġġetti għat-test tal-ingustizzja skont l-Artikolu 3(1)**. Madankollu, skont l-Artikolu 4(2)¹⁶¹, it-test tal-ingustizzja jista’ jinkludi valutazzjoni tas-suffiċjenza tal-prezz u tar-remunerazzjoni jew, kif espress fil-Premessa 19, tal-“proporzjon bejn kwalità/il-prezz tal-merkanzija jew is-servizzi pprovduti” biss meta l-klawżoli rilevanti ma jkunux trasparenti. Għall-kuntrarju, l-ingustizzja ta’ aspetti oħra relatati mal-prezz jew mar-remunerazzjoni, bħall-possibbiltà ta’ tibdiliet unilaterali fil-prezz jew il-mekkanizmu għal dawn, għandha tiġi vvalutata anki jekk il-klawżoli rilevanti jkunu trasparenti bis-shiħ.

Il-Qorti¹⁶² ddeskriviet il-limitazzjoni fil-valutazzjoni tat-tali klawżoli kuntrattwali bil-mod segwenti b’rabta ma’ kuntratt ta’ self:

“Għaldaqstant, il-klawżoli dwar il-korrispettiv dovut mill-konsumatur lill-persuna li ssellef

¹⁵⁴ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 50 u 51.

¹⁵⁵ Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punti 37 u 38.

¹⁵⁶ Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punti 39-41.

¹⁵⁷ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*.

¹⁵⁸ Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 41, il-Kawża C-119/17, *Lupean*, il-punt 17.

¹⁵⁹ Il-Kawża C-119/17, *Lupean*, il-punti 18-21.

¹⁶⁰ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*.

¹⁶¹ Id-dritt nazzjonali jista’ jagħti lill-qrati l-possibbiltà li jivvalutaw is-suffiċjenza tal-prezz anki meta t-tali klawżoli jkunu ċari u jinftehem (Ara l-Anness 2 għal dan l-Avviz).

¹⁶² Eż. Il-Kawża C-143/11 *Matei u Matei*, il-punt 56.

jew li jinċidu fuq il-prezz effettiv li għandu jithallas lil dan tal-aħħar mill-konsumatur, fil-prinċipju, ma jaqgħux taħt din it-tieni kategoriji ta' klawżoli, hliet fir-rigward tal-kwistjoni dwar jekk l-ammont tal-korrispettiv jew tal-prezz kif stabbilit fil-kuntratt ikunx adegwat għas-servizz iprovdut bħala korrispettiv mill-persuna li ssellef.”

Il-Qorti¹⁶³ ċċarat ukoll li klawżoli kuntrattwali dwar *tibdiliet fil-prezzijiet* huma soġġetti għalkollox għat-test tal-ingustizzja skont l-Artikolu 3(1):

“[...] Madankollu, din l-esklużjoni ma tistax tapplika għal klawżola li tirrigwarda mekkaniżmu ta' emenda tal-ispejjeż ta' servizzi li għandhom jiġu pprovduti lill-konsumatur..”

Dan huwa konsistenti mal-fatt li l-Anness għall-UCTD jistabbilixxi kundizzjonijiet li klawżoli dwar it-tibdiliet fil-prezzijiet normalment iridu jissodisfaw sabiex jitqiesu ingusti¹⁶⁴.

Barra minn hekk, il-Qorti tqis li l-fatt li ċerta tariffa missha giet inkluża fil-kalkolu tal-kost totali ta' self lill-konsumatur skont id-Direttiva 2008/48/KE ma jindikax li l-klawżola kuntrattwali li tistabbilixxi t-tariffa hija koperta mill-Artikolu 4(2) tal-UCTD¹⁶⁵.

Finalment, il-Qorti ċċarat li s-suffiċjenza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni hija eskluża mill-valutazzjoni tal-ingustizzja biss jekk il-klawżoli rilevanti jistabbilixxu remunerazzjoni reali għal prodott jew għal servizz iprovdut¹⁶⁶. Fuq din il-bażi, il-Qorti¹⁶⁷ ddikjarat

“[...] l-esklużjoni ma tistax tapplika għal klawżoli li [...] jillimitaw ruħhom li jiddeterminaw, għall-kalkolu tal-hlasijiet, ir-rata ta' konverżjoni tal-munita barranija li fiha huwa mfassal il-kuntratt ta' self, mingħajr madankollu ma ebda servizz tal-kambju ma jiġi pprovdut mill-kreditur matul l-imsemmi kalkolu, u għaldaqstant, ma jinkludu ebda 'remunerazzjoni' li l-adeqwatezza tagħha bħala korrispettiv ta' servizz imwettaq mill-kreditur ma tistax tkun suġġetta għal evalwazzjoni tan-natura ingusta tagħha skont l-Artikolu 4(2) tad-Direttiva 93/13.”

3.3. Rekwiżiti tat-trasparenza

3.3.1. Ir-rekwiżiti tat-trasparenza skont il-UCTD

Ir-rekwiżiti tat-trasparenza tal-UCTD **japplikaw għat-tipi kollha ta' klawżoli kuntrattwali** (mhux innegożjati individwalment¹⁶⁸) li jaqgħu fi hdan il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD¹⁶⁹.

¹⁶³ Il-Kawża 472/10 *Invitel*, il-punt 23.

¹⁶⁴ Fil-Kawża 472/10 *Invitel*, il-punt 24, il-Qorti kompliet tiddikjara: “Fir-rigward ta' klawżola kuntrattwali li tipprevedi emenda għall-ispiża totali tas-servizz li għandu jiġi pprovdut lill-konsumatur, għandu jiġi rrelewat li, fid-dawl tal-punti 1(j) u (l), kif ukoll 2(b) u (d) tal-Anness tad-Direttiva, għandha b'mod partikolari tiġi esposta l-motivazzjoni jew il-mod ta' varjazzjoni tal-imsemmija spiża, u l-konsumatur għandu d-dritt li jtemm il-kuntratt..”

¹⁶⁵ Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, b'mod partikolari l-punt 47. Barra minn hekk, il-fatt li tariffa ma tikkorrispondix għal servizz propju jfisser li l-valutazzjoni tagħha ma tkunx tikkonċerna l-adeqwatezza ta' dik it-tariffa, il-punt 70.

¹⁶⁶ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 57 u 58.

¹⁶⁷ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 58, ikkonfermata, pereżempju, fil-Kawża C-143/11 *Matei u Matei*, il-punt 70.

¹⁶⁸ Sakemm it-traspożizzjoni nazzjonali ma tapplikax ukoll għal klawżoli kuntrattwali li ġew innegożjati individwalment (Ara l-Anness 2 għal dan l-Avviz).

Il-Qorti interpretat ir-**rekwiżit fl-Artikoli 4(2) u 5** li skont dawn il-klawżoli kuntrattwali jridu jkunu f'lingwa sempliċi li tinftiehem, **b'mod ġenerali**. F'dan ir-rigward, il-Qorti qieset ukoll li, skont il-punt 1(e) tal-Anness għall-UCTD, il-fatt li l-konsumaturi ma kellhom ebda opportunità reali li jsiru midhla ta' klawżola kuntrattwali¹⁷⁰ huwa indikazzjoni tal-ingustizzja tagħhom.

Għad li l-Qorti ma indirizzatx b'mod speċifiku ħafna mill-fatturi msemmija hawn taħt, fil-fehma tal-Kummissjoni, il-fatturi li ġejjin ser ikunu rilevanti għall-valutazzjoni ta' jekk klawżola kuntrattwali partikolari hijjex sempliċi u tinftiehem skont it-tifsira tal-UCTD:

- jekk il-konsumatur kellux l-opportunità reali li jsir midhla ta' klawżola kuntrattwali qabel il-konklużjoni tal-kuntratt; dan jinkludi l-kwistjoni ta' jekk il-konsumatur kellux aċċess għall-klawżola/i kuntrattwali u ngħatax opportunità sabiex jaqraha/jaqrahom; meta klawżola kuntrattwali tirreferi għal anness jew għal dokument ieħor, il-konsumatur irid ikollu aċċess għal daww id-dokumenti wkoll;
- il-komprensibbiltà tal-klawżoli individwali, fid-dawl ta' ċarezza tal-lingwaġġ tagħhom u tal-ispeċifità tat-terminoloġija użata, kif ukoll, fejn rilevanti, b'rabta ma' klawżoli kuntrattwali oħra¹⁷¹. Fuq din in-nota, il-pożizzjoni jew il-perspettiva tal-konsumaturi li lilhom huma indirizzati l-klawżoli rilevanti trid tittiehed f'kunsiderazzjoni¹⁷²; dan se jinkludi wkoll il-kwistjoni ta' jekk il-konsumaturi li lilhom huma indirizzati l-klawżoli rilevanti humiex midhla biżżejjed tal-lingwa li bihom huma abbozzati l-klawżoli;
- il-mod li bih huma pprezentati l-klawżoli kuntrattwali. Dan jista' jinkludi aspetti bħal:
 - iċ-ċarezza tal-prezentazzjoni viżwali, inkluż id-daqs tat-tipa,
 - il-fatt ta' jekk kuntratt huwiex strutturat b'mod loġiku u jekk stipulazzjonijiet importanti jingħatawx il-prominenza li jisthoqqilhom u ma jinħbewx fost dispozizzjonijiet oħra.
 - jew jekk il-klawżoli jinsabux f'kuntratt jew f'kuntest li fih jistgħu jkunu mistennija b'mod raġonevoli, inkluż b'rabta ma' klawżoli kuntrattwali relatati oħra eċċ.

Pereżempju, klawżoli kuntrattwali li l-impatt tagħhom jista' jinftiehem biss meta jinqraw b'mod kongunt, m'għandhomx jiġu pprezentati b'tali mod, eż. billi jitqiegħdu f'partijiet differenti tal-kuntratt, li l-impatt kongunt tagħhom ma jibqax ċar¹⁷³.

Il-Qorti siltet mill-Artikoli 4(2) u 5, kultant billi rreferiet ukoll għall-Premessa 20 u għall-Anness għall-UCTD, b'mod partikolari għall-Punti 1(i) u (j), standards tat-trasparenza, inklużi r-**rekwiżiti ta' informazzjoni**, li jmorru lil hinn mill-aspetti msemmija hawn fuq. F'dak ir-rigward, il-Qorti tuża wkoll il-klawżola “**rekwiżiti sostantivi tat-trasparenza**”¹⁷⁴. Skont il-Qorti, il-kunċett tat-trasparenza “*ma jistax jiġi ridott biss għan-natura komprensibbli fuq il-livelli formali u grammatikali [tal-klawżoli kuntrattwali] u [jimplika] li l-konsumatur*

¹⁶⁹ C-119/17 *Lupean*, il-punt 23, il-Kawża C186/16 *Andriciuc*, il-punt 43 u l-ġurisprudenza ċċitata fiha.

¹⁷⁰ Il-Premessa 20 tesprimi wkoll li l-konsumatur “għandu fil-fatt jingħata opportunità biex jeżamina l-klawżoli kollha”.

¹⁷¹ Il-Klawżola C-96/14 *Van Hove*, il-punt 50.

¹⁷² Il-Klawżola C-96/14 *Van Hove*, il-punt 48.

¹⁷³ Opinjoni tal-Avukat Ġenerali Hogen tal-15 ta' Mejju 2019 fil-Kawża C-621/17 *Kiss*, il-punt 41.

¹⁷⁴ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo u Oñrajn*, il-punti 48 u 49.

jitqiegħed f'pożizzjoni li jkun jista' jevalwa [l-]konegwenzi ekonomiċi" ta' klawżola kuntrattwali jew ta' kuntratt¹⁷⁵:

"44 Fir-rigward tar-rekwiżit ta' trasparenza tal-klawżoli kuntrattwali, sa fejn dan jirriżulta mill-Artikolu 4(2) tad-Direttiva 93/13, il-Qorti tal-Gustizzja enfasizzat li dan ir-rekwiżit, imfakkar ukoll fl-Artikolu 5 ta' din id-direttiva, ma jistax jiġi ridott biss għan-natura komprensibbli fuq il-livelli formali u grammatikali tagħhom, iżda li għall-kuntrarju, billi s-sistema ta' protezzjoni implementata mill-imsemmija direttiva tibbaża ruħha fuq l-idea li l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità meta mqabbel man-negozjant f'dak li jikkonċerna, b'mod partikolari, il-livell ta' informazzjoni, dan ir-rekwiżit ta' trasparenza għandu jinftiehem b'mod estensiv [...]"¹⁷⁶.

"45 Għaldaqstant, ir-rekwiżit li klawżola kuntrattwali għandha tkun redatta b'mod ċar u li jinftiehem għandu jinftiehem wkoll bħala li jeżiġi li l-kuntratt jesponi b'mod trasparenti l-funzjonament konkret tal-mekkanizmu li għalih tagħmel riferiment il-klawżola kkonċernata kif ukoll, fejn applikabbli, ir-relazzjoni bejn dan il-mekkanizmu u dak stabbilit minn klawżoli oħra, b'mod li dan il-konsumatur jitqiegħed f'pożizzjoni li jkun jista' jevalwa, abbażi ta' kriterji preċiżi u li jinftiehem, il-konegwenzi ekonomiċi li ser jirriżultaw fuqu minn dan il-kuntratt [...]"¹⁷⁷.

Dan il-fehim mifrux tat-trasparenza jfisser li l-bejjieġha u l-fornituri jridu jipprovdu informazzjoni ċara lill-konsumaturi dwar il-klawżoli kuntrattwali u l-implikazzjonijiet/il-konegwenzi tagħhom qabel il-konklużjoni tal-kuntratt. Il-Qorti enfasizzat ripetutament l-importanza tat-tali informazzjoni sabiex il-konsumaturi jkunu jistgħu jifhemu l-firxa tad-drittijiet u tal-obbligi tagħhom skont il-kuntratt li jkunu qed jintrabtu bih. Il-Qorti¹⁷⁸ ddikjarat li

"[...] skont ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Gustizzja, l-informazzjoni, qabel il-konklużjoni ta' kuntratt, fuq il-kundizzjonijiet kuntrattwali u l-konegwenzi tal-imsemmija konklużjoni hija, għal konsumatur, ta' importanza fundamentali. Huwa b'mod partikolari abbażi ta' din l-informazzjoni li dan tal-aħħar jiddeċiedi jekk jixtieqx intrabat bil-kundizzjonijiet redatta minn qabel min-negozjant [...]"¹⁷⁹.

Il-Qorti speċifikat ir-rekwiżiti b'mod ulterjuri, b'mod partikolari fir-rigward tal-klawżoli kuntrattwali li huma essenzjali għall-firxa tal-obbligi li l-konsumaturi jaċċettaw li jieħdu, pereżempju fir-rigward ta' klawżoli kuntrattwali rilevanti għall-istabbiliment tal-pagamenti li l-konsumaturi jridu jagħmlu skont kuntratt ta' self. Uħud minn dawk id-deċiżjonijiet jikkonċernaw b'mod partikolari kuntratti ta' kreditu ipotekarju (denominati) f'munita barranija jew indiċizzati ma' munita barranija. Il-Qorti ġabret fil-qosor l-istandard li għandu jkun mistenni mill-bejjieġha u mill-fornituri kif ġej¹⁸⁰:

¹⁷⁵ Eż. Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punti 44 u 45, li huma ċċitati hawnhekk. Jistgħu jinstabu dikjarazzjonijiet simili, pereżempju, fil-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 71 u 72, C-191/15 *Verein für Konsumentenforshung vs Amazon*, il-punt 68 u C-96/14 *Van Hove*, il-punt 40 b'referenzi ulterjuri.

¹⁷⁶ Referenzi għall-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 71 u 72, u C-348/14 *Bucura*, il-punt 52.

¹⁷⁷ Referenzi għall-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 75, u C-96/14 *Van Hove*, il-punt 50.

¹⁷⁸ Pereżempju, fil-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 48, iċċitat hawnhekk.

¹⁷⁹ Referenza għall-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 44 u C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo u Oħrajn*, il-punt 50.

¹⁸⁰ Eż. Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 47 iċċitat hawnhekk. L-istess lingwaġġ jista' jinstab fil-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 74.

“[...] hija l-qorti nazzjonali, filwaqt li tiegħu inkunsiderazzjoni ċ-ċirkustanzi kollha madwar il-konkluzjoni tal-kuntratt, li tivverifika li, fil-kawża kkonċernata, ikunu ġew ikkomunikati lill-konsumatur l-elementi kollha li jistgħu jinċidu fuq il-portata tal-obbligi tiegħu li jkunu jippermettulu li jevalwa, b'mod partikolari, l-ispiża totali tas-self tiegħu.

F'din l-evalwazzjoni għandhom rwol deċiżiv, minn naħa, il-kwistjoni dwar jekk il-klawżoli humiex redatti b'mod ċar u li jinftiehem b'tali mod li jippermettu lil konsumatur medju, jiġifieri konsumatur normalment informat u raġjonevolment attent u avvżat, li jevalwa tali spiża u,

min-naħa l-oħra, iċ-ċirkustanza marbuta mal-assenza ta' riferiment, fil-kuntratt ta' kreditu, għal informazzjoni kkunsidrata, fid-dawl tan-natura tal-beni

jew tas-servizzi suġġetti ta' dan il-kuntratt, bħala essenzjali [...]”¹⁸¹

Il-Qorti applikat dawn l-istandards, pereżempju, għall-funzjonament tal-mekkanizmi ta' konverżjoni tal-munita li japplikaw għal self ipotekarju indiciżat għal munita barranija¹⁸² u għall-ingħaxijiet u għat-tariffi dovuti, inkluż l-adattament tagħhom, skont ftehim ta' kreditu għall-konsumatur¹⁸³. Barra minn hekk, il-Qorti applikat dawn l-istandards tat-trasparenza għall-fatt li, b'rabta ma' self meħud f'muniti barranin, il-konsumaturi jgarrbu r-riskju ta' deprezzament tal-munita li fiha jirċievu l-introġtu tagħhom¹⁸⁴. It-tali deprezzament tabilhaqq jista' jaffettwa l-hila tagħhom li jhallsu lura s-self. F'kazijiet bħal dawn, il-Qorti teħtieġ li l-bejjieġh jew il-fornitur jistabbilixxi l-varjazzjonijiet possibbli fir-rata tal-kambju u r-riskji inerenti għat-teħid ta' self f'munita barranija u titlob lill-qrati nazzjonali jivverifikaw jekk il-bejjieġh jew il-fornitur ikkomunikax lill-konsumatur l-informazzjoni rilevanti kollha li tippermettilu jivvaluta l-obbligi finanzjarji tiegħu¹⁸⁵. Ser ikun rilevanti wkoll jekk il-bejjieġh jew il-fornitur tax il-prominenza xierqa lit-tali informazzjoni importanti.

Il-Qorti ddikjarat ukoll li l-qrati nazzjonali, meta jivvalutaw il-konformità mar-rekwiżiti tat-trasparenza, iridux *jivverifikaw* jekk il-konsumaturi jirċevux l-informazzjoni meħtieġa¹⁸⁶ u jridu jqisu wkoll il-**materjal u l-informazzjoni promozzjonali pprovduti mill-mutwant fin-negożjar** tal-ftehim ta' self¹⁸⁷.

Meta n-natura tal-klawżola kuntrattwali tkun teħtieġ li l-bejjieġha jew il-fornituri jipprovdu ċerta informazzjoni jew spjegazzjonijiet qabel il-konkluzjoni tal-kuntratt, dawn ser ikollhom iġarrbu wkoll l-oneru tal-provi sabiex juru li huma pprovdew lill-konsumaturi bl-informazzjoni neċessarja b'tali mod li jkunu jistgħu jiddikjaraw li l-klawżoli rilevanti huma sempliċi u jinftiehemu¹⁸⁸.

¹⁸¹ Referenzi għall-Kawża C-348/14 *Bucura*, il-punt 66.

¹⁸² Eż. il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 73-74.

¹⁸³ Il-Kawża C-348/14 *Bucura*, il-punti 45-66.

¹⁸⁴ Il-Kawża C-186/16 *Andriciuc*, il-punti 49 -51.

¹⁸⁵ Il-Kawża C-186/16 *Andriciuc*, il-punt 50.

¹⁸⁶ Il-Kawża C-186/16 *Andriciuc*, il-punt 43, il-Kawża C-119/17 *Lupean*, il-punt 23.

¹⁸⁷ Il-Kawża C-186/16 *Andriciuc*, il-punt 46; Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 75; Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 74.

¹⁸⁸ Il-Qorti għadha ma ddeċidietx fuq din il-kwistjoni b'rabta mal-UCTD iżda ntalbet tipprovdi interpretazzjoni fil-Kawża C-829/18 *Crédit Logement* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019). Element minnhom huwa li huwa diffiċli għall-konsumaturi li jagħtu prova tan-nuqqas tat-tali informazzjoni. Barra minn hekk, id-direttivi tal-UE li jipprovdu għal obbligi speċifiċi ta' informazzjoni ta' qabel il-kuntratt jikkonfermaw li dan l-obbligu huwa tal-operatur tas-suq, eż. l-Artikoli 5 u 6 tad-Direttiva 2011/83/UE dwar id-drittijiet tal-konsumatur, u l-Artikoli 5 u 6 tad-Direttiva 2008/48/KE dwar ftehim ta' kreditu għall-konsumatur, l-Artikolu 14 tad-Direttiva 2014/17/UE dwar kuntratti ta' kreditu għall-konsumaturi marbutin ma' proprjetà immobbli residenzjali jew l-Artikolu 5 tad-

Filwaqt li d-deċiżjonijiet dwar it-trasparenza spiss ikunu relatati ma' klawżoli kuntrattwali li jiddefinixxu l-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew ir-remunerazzjoni jew il-klawżoli kuntrattwali li huma marbuta mill-qrib ma' dawk l-aspetti ċentrali tal-kuntratt, ir-rekwiżiti tat-trasparenza skont l-Artikolu 5 mhumiex limitati għat-tip ta' klawżoli msemmija fl-Artikolu 4(2) tal-UCTD. It-trasparenza, li tinkludi l-prevedibbiltà, hija aspekk importanti anki b'rabta ma' tibdiliet unilaterali fil-kuntratt, b'mod partikolari tibdiliet fil-prezzijiet, pereżempju, f'kuntratti ta' self jew f'kuntratti tal-provvista fit-tul¹⁸⁹.

Filwaqt li l-klawżoli kuntrattwali kollha jridu jkunu f'lingwa sempliċi li tinftiehem, huwa probabbli li l-firxa tal-obbligi ta' informazzjoni prekuntrattwali għall-bejjiegħa jew għall-fornituri li tirriżulta mill-UCTD tiddependi anki mis-sinifikat tal-klawżola kuntrattwali għat-tranzazzjoni u l-impatt ekonomiku tagħha.

Il-Qorti¹⁹⁰ ntalbet tipprovdi gwida dwar il-kriterji tat-trasparenza għall-inkluzjoni f'kuntratt ta' self ipotekarju ta' indiċi għar-rata tal-imgħax applikabbli stabbilita minn bank nazzjonali.

3.3.2. Ir-rekwiżiti tat-trasparenza li jirriżultaw minn atti oħra tal-UE

Diversi atti tal-UE jirregolaw b'mod dettaljat l-informazzjoni prekuntrattwali li l-operaturi tas-suq iridu jipprovdu lill-konsumaturi b'mod ġenerali jew fir-rigward ta' tipi speċifiċi ta' kuntratti. Eżempji jinkludu d-Direttiva dwar Prattiċi Kummerċjali Żleali¹⁹¹, id-Direttiva dwar id-Drittijiet tal-Konsumatur¹⁹², id-Direttiva dwar il-Kreditu għall-Konsumatur¹⁹³, id-Direttiva dwar il-Kreditu Ipotekarju¹⁹⁴, id-Direttiva dwar il-Pakketti tal-Ivvjaġġar¹⁹⁵, il-Kodiċi Ewropew għall-Komunikazzjonijiet Elettronici¹⁹⁶, ir-Regolament (KE) Nru 1008/2008 dwar servizzji tal-ajru¹⁹⁷ u d-Direttivi 2009/72/KE u 2009/73/KE¹⁹⁸ dwar ir-regoli komuni għas-suq intern tal-elettriku u tal-gass naturali. Atti bħal dawn jistgħu jirregolaw ukoll il-kontenut obbligatorju tal-kuntratti rilevanti¹⁹⁹ u jkun fihom regoli dwar l-ammissibbiltà ta' tibdiliet fil-kuntratti u t-trasparenza tagħhom²⁰⁰.

Direttiva (UE) 2015/2302 dwar pakketti tal-ivvjaġġar u arrangamenti tal-ivvjaġġar marbuta. Uħud minnhom ikkodifikaw ukoll il-prinċipju li l-oneru tal-provi f'dan ir-rigward jaqa' fuq l-operatur tas-suq, pereżempju, fl-Artikolu (6) tad-Direttiva 2011/83/UE u fl-Artikolu 8 tad-Direttiva (UE) 2015/2302.

¹⁸⁹ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*; Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*; Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*.

¹⁹⁰ Il-Kawża C-125/18 *Gómez del Moral* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

¹⁹¹ Id-Direttiva 2005/29/KE.

¹⁹² Id-Direttiva 2011/83/KE.

¹⁹³ Id-Direttiva 2008/48/KE.

¹⁹⁴ Id-Direttiva 2014/17/UE.

¹⁹⁵ Id-Direttiva (UE) Nru 2015/2302.

¹⁹⁶ Id-Direttiva (UE) 2018/1972.

¹⁹⁷ Skont dan ir-Regolament, in-nollijiet/ir-rati tal-ajru disponibbli għall-pubbliku ġenerali għandhom jinkludu l-kundizzjonijiet applikabbli. Il-prezz finali għandu jkun indikat dejjem u għandu jinkludi n-noll/ir-rata tal-ajru kif ukoll it-taxxi applikabbli kollha, u l-hlasijiet, il-hlasijiet addizzjonali u l-drittijiet li ma jistgħux jiġu evitati u li jkunu prevedibbli fil-hin tal-pubblikazzjoni. Barra minn hekk, tal-anqas in-noll/ir-rata tal-ajru, it-taxxi, il-miżati tal-ajruport u miżati oħra, il-hlasijiet addizzjonali jew it-tariffi, bħal dawk relatati mas-sigurtà jew mal-fjuwil iridu jkunu speċifikati.

¹⁹⁸ Id-Direttiva 2009/72/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern fil-qasam tal-elettriku u li thassar id-Direttiva 2003/54/KE, *ĠU L 211, 14.8.2009, p. 55–93*; Id-Direttiva 2009/73/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Lulju 2009 dwar ir-regoli komuni għas-suq intern tal-gass naturali u li thassar id-Direttiva 2003/55/KE, *ĠU L 211, 14.8.2009, p. 94–136*.

¹⁹⁹ Eż. l-Artikolu 7 tad-Direttiva (UE) 2015/2302 dwar pakketti tal-ivvjaġġar u arrangamenti tal-ivvjaġġar marbuta; L-Artikolu 10 tad-Direttiva 2008/48/KE dwar ftehim ta' kreditu għall-konsumatur; L-Artikolu 21 u l-Anness II tad-Direttiva 2002/22/KE; L-Artikoli 14 u 15 tar-Regolament (UE) Nru 531/2012 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-13 ta' Ġunju 2012 dwar roaming fuq netwerks pubbliċi ta' komunikazzjoni mobbli fi hdan l-Unjoni, *ĠU L 172, 30.6.2012, p. 10–35*; L-Artikolu 4 tar-Regolament (UE) 2015/2120 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Novembru 2015 li jstabbilixxi miżuri dwar aċċess għal internet miftuh u li

Il-UCTD hija minghajr hsara għat-tali dispozizzjonijiet u għall-konsegwenzi tan-nuqqas ta' konformità magħhom kif stipulati fit-tali strumenti speċifiċi²⁰¹.

Sa fejn japplikaw rekwiziti ta' informazzjoni ta' qabel il-kuntratt u kuntrattwali, dawn ser ikollhom jitqiesu wkoll għar-rekwiziti tat-trasparenza skont il-UCTD, fuq bażi ta' każ b'każ, u fid-dawl tal-iskop u tal-kamp ta' applikazzjoni ta' dawk l-istrumenti.

B'hekk, pereżempju, b'rabta mal-leġiżlazzjoni tal-UE dwar il-kreditu għall-konsumatur²⁰², il-Qorti saħqet fuq l-importanza li l-mutwatarji jgħaddu l-informazzjoni kollha li jista' jkollha impatt fuq il-firxa tal-obbligazzjoni tagħhom²⁰³ u, b'hekk, fuq l-importanza li jiġi ppreżentat il-kost totali tal-kreditu fil-forma ta' formula matematika waħda²⁰⁴. Għaldaqstant, in-nuqqas ta' indikazzjoni tar-rata perċentwali annwali ta' imposta (APR) kif meħtieġ mir-regoli tal-UE dwar il-kreditu għall-konsumatur²⁰⁵ huwa "evidenza deċiżiva" rigward jekk il-klawżola tal-ftehim relatata mal-kost totali tal-kreditu hijiex abbozzata f'lingwa sempliċi li tinftiehem. Dan huwa minnu wkoll meta ma tiġix ipprovduta l-informazzjoni neċessarja dwar il-kalkolu tal-APR²⁰⁶. L-istess irid ikun japplika jekk l-APR indikata tkun żbaljata jew qarrieqa. Għaldaqstant, jekk l-informazzjoni dwar il-kost totali tas-self meħtieġ skont ir-regoli tal-UE dwar il-kreditu għall-konsumatur ma tiġix ipprovduta jew jekk l-indikazzjoni tkun qarrieqa, il-klawżoli rilevanti jitqiesu li mhumiex sempliċi u li jinftiehem.

Fir-rigward tal-kuntratti ta' kreditu ipotekarju mal-konsumaturi, is-sentenzi kollha li nqatgħu s'issa mill-Qorti b'rabta mal-kuntratti konklużi qabel id-dhul fis-seħħ²⁰⁷ tad-Direttiva 2014/17/UE dwar il-ftehimiet ta' kreditu għall-konsumaturi relatati mal-proprietà residenzjali. Għal din ir-raġuni, il-Qorti għadha ma ddeċidietx dwar ir-relazzjoni bejn rekwiziti ta' informazzjoni speċifiċi skont id-Direttiva 2014/17/UE u r-rekwiziti tat-trasparenza skont il-UCTD. Id-Direttiva 2014/17/UE timponi standards għoljin tat-trasparenza billi teħtieġ informazzjoni ġenerali ċara u komprensibbli dwar il-ftehimiet ta' kreditu li trid titqiegħed għad-dispożizzjoni tal-konsumaturi permezz tal-Fuljett Ewropew ta' Informazzjoni Standardizzata (FEIS) u l-kalkolu tar-Rata Perċentwali Annwali ta' Imposta (APR). B'rabta mas-self f'muniti barranin, l-Artikolu 23(6) tad-Direttiva 2014/17/UE jeħtieġ li l-kredituri u l-intermedjarji jiżvelaw lill-konsumatur, fl-ESIS u fil-ftehim ta' kreditu, l-arrangamenti

jemenda d-Direttiva 2002/22/KE dwar servizz universali u d-drittijiet tal-utenti li jirrelataw ma' networks u servizzi ta' komunikazzjonijiet elettronici u r-Regolament (UE) Nru 531/2012 dwar roaming fuq networks pubbliċi ta' komunikazzjoni mobbli fi hdan l-Unjoni, *ĠU L 310, 26.11.2015, p. 1-18*; L-Artikoli 102 u 103 u l-Annessi msemmija fihom tad-Direttiva (UE) 2018/1972; L-Anness I 1. a) tad-Direttiva 2009/72/KE u l-Anness I 1. a) tad-Direttiva 2009/73/KE.

²⁰⁰ Eż. l-Artikoli 10 u 11 tad-Direttiva (UE) 2015/2302, l-Artikolu 11 tad-Direttiva 2008/48/KE, l-Anness I 1. b) tad-Direttiva 2009/72/KE u l-Anness I 1. b) tad-Direttiva 2009/73/KE fihom regoli dwar l-ammissibbiltà tal-miżati kuntrattwali u t-trasparenza tagħhom.

²⁰¹ Ara, pereżempju, il-Kawża C-76/10 *Pohotovost'*, li minbarra l-valutazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali ingusti kienet tikkonċerna n-nuqqas ta' provvista ta' informazzjoni dwar ir-rata perċentwali annwali ta' imposta (APR) skont kuntratt ta' kreditu għall-konsumatur u s-sanzjonijiet li jridu jiġu applikati f'dak il-każ. Ara b'mod partikolari, il-punti 74-76. Ara wkoll il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*.

²⁰² Issa d-Direttiva 2008/48/KE, qabel id-Direttiva 87/102/KEE.

²⁰³ Il-Kawżi C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, il-punt 63 u C-348/14 *Bucura*, il-punt 57.

²⁰⁴ Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, b'mod partikolari l-punt 3 tal-parti operattiva, kif ukoll il-paragrafi 63-68, li tagħtisegwitu għall-Kawża C-76/10 *Pohotovost'*, b'mod partikolari l-punti 68-77.

²⁰⁵ Issa meħtieġa skont id-Direttiva 2008/48/KE. Fil-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko* u fil-Kawża C-76/10 *Pohotovost'* id-Direttiva 87/102/KEE kienet għadha applikabbli għall-kuntratti rilevanti ta' kreditu għall-konsumatur.

²⁰⁶ Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, il-punt 66 u l-punt 3 tal-parti operattiva.

²⁰⁷ Skont l-Artikolu 43 tad-Direttiva 2014/17/UE, din id-Direttiva m'għandhiex tapplika għal ftehimiet ta' kreditu li kienu jeżistu qabel il-21 ta' Marzu 2016.

disponibbli għalih sabiex jillimita l-iskopertura għar-riskju tal-kambju matul il-ħajja tal-kreditu. Fejn m'hemm l-ebda dispożizzjoni fil-kuntratt ta' kreditu biex jiġi limitat ir-riskju tal-kambju li għalih huwa skopert il-konsumatur għal ċaqliq ta' inqas minn 20 %, il-FEIS għandu jinkludi eżempju illustrattiv tal-impatt ta' ċaqliq ta' 20 % fir-rata tal-kambju.

Il-Qorti applikat²⁰⁸ rekwiżiti tat-trasparenza li jirriżultaw mid-Direttiva 2003/55/KE²⁰⁹ dwar ir-regoli komuni għas-suq intern tal-gass naturali u l-UCTD b'mod komplimentari.

Il-fatt ta' jekk bejjiegh jew fornitur ikkonformax mar-rekwiżiti speċifiċi għas-settur huwa element importanti meta tiġi vvalutata l-konformità mar-rekwiżiti tat-trasparenza skont il-UCTD. Madankollu, fid-dawl tal-applikabbiltà parallela tal-UCTD mal-leġiżlazzjoni settorjali, il-konformità mat-tali strument ma tindikax b'mod awtomatiku konformità mar-rekwiżiti tat-trasparenza kollha skont il-UCTD. Barra minn hekk, il-fatt li att speċifiku ma fihx rekwiżiti ta' informazzjoni speċifiċi ma jeskludix obbligi ta' informazzjoni skont il-UCTD dwar klawżoli kuntrattwali li l-bejjiegha jew il-fornituri jżidu minn jeddom.

3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD

3.4.1. Il-qafas għall-valutazzjoni skont l-Artikoli 3(1) u 4(1)

It-termini tal-kuntratt għandhom jitqiesu bħala ingusti skont l-Artikolu 3(1) jekk,

- b'mod li jmur kontra r-rekwiżiti ta' bona fide,
- dawn jikkawżaw żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt, għad-detriment tal-konsumatur,

Għad li l-Qorti s'issa ma ntabitx tispjega r-relazzjoni bejn dawk iż-żewġ kriterji, it-test tal-Artikolu 3(1) u tal-Premessa 16 jissuġġerixxi li n-nuqqas ta' bona fide huwa marbut mal-iżbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi maħluqa minn klawżola kuntrattwali. Il-Premessa 16 tirreferi għas-setgħa ta' negozjar tal-partijiet u tispjega li r-rekwiżit ta' "buona fede" huwa

²⁰⁸ Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*. Ara, b'mod partikolari, il-punt 2 tal-parti operattiva : "L-Artikoli 3 u 5 tad-Direttiva 93/13, moqrija flimkien mal-Artikolu 3(3) tad-Direttiva 2003/55/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tas-26 ta' Ġunju 2003, rigward regoli komuni għas-suq intern fil-gass naturali u li thassar id-Direttiva 98/30/KE, għandhom jiġu interpretati fis-sens li, sabiex jiġi evalwat jekk klawżola kuntrattwali standardizzata, li permezz tagħha impriza ta' provvista tirriżerva d-dritt li tiddel l-ispejjeż tal-provvista ta' gass, twegħibx jew le għar-rekwiżiti ta' bona fides, ta' ekwilibriju u ta' trasparenza meħtieġa minn dawn id-dispożizzjonijiet, għandhom b'mod partikolari importanza essenzjali:

– il-kwistjoni jekk il-kuntratt jesponix b'mod trasparenti r-raġuni u l-metodu ta' varjazzjoni ta' dawn l-ispejjeż, b'mod li l-konsumatur ikun jista' jipprevedi, abbażi ta' kriterji ċari u li jinftehem, il-modifiki eventwali ta' dawn l-ispejjeż. L-assenza ta' informazzjoni fuq dan is-suġġett qabel il-konklużjoni tal-kuntratt ma tistax, bħala prinċipju, tiġi kkompensata mill-fatt biss li l-konsumaturi, matul l-eżekuzzjoni tal-kuntratt, jiġu infurmati bil-modifika fl-ispejjeż bi preavviż raġonevoli u tad-dritt tagħhom li jirrexxu l-kuntratt jekk huma ma jistax jaċċettaw din il-modifika[;] u

– il-kwistjoni jekk il-possibbiltà ta' rexxjoni mogħtija lill-konsumatur tistax, fil-kundizzjonijiet konkreti, tiġi realment eżerċitata. [...]"

²⁰⁹ Fil-Kawża Magħquda C-359/11 u C-400/11 *Schulz u Egbringhoff*, il-Qorti hadet deċiżjoni dwar rekwiżiti tat-trasparenza li kienu jaġġustaw kuntratt għall-provvista tal-elettriku u tal-gass kopert mill-obbligu ta' provvista universali. Il-Qorti ddikjarat li l-leġiżlazzjoni nazzjonali li tiddetermina l-kontenut ta' dan it-tip ta' kuntratti konklużi minn konsumaturi u tippermetti li jiġi aġġustat il-prezz ta' dik il-provvista, iżda li ma tiżgurax li l-klijenti jridu jingħataw avviz adegwat, qabel ma jidhol fis-seħh dak l-aġġustament, dwar ir-raġunijiet u l-prekondizzjonijiet għall-aġġustament, kif ukoll il-kamp ta' applikazzjoni tiegħu, tmur kontra d-dispożizzjonijiet dwar it-trasparenza tad-Direttiva 2003/54/KE u tad-Direttiva 2003/55/KE (issostitwiti mid-Direttiva 2009/79/KE u mid-Direttiva 2009/73/KE rispettivament). Peress li l-kontenut tal-kuntratti inkwistjoni kien iddeterminat minn dispożizzjonijiet leġiżlattivi Ġermaniżi li huma obligatorji, il-UCTD ma kinitx applikabbli.

relatat mal-kwistjoni ta' jekk bejjiegħ jew fornitur jinnegozjax b'mod ġust u ekwitabbli ma' konsumatur u jhux l-interessi legittimi tiegħu f'kunsiderazzjoni. F'dan ir-rigward, il-Qorti²¹⁰ ssib li huwa partikolarment rilevanti li tikkunsidra jekk il-bejjiegħ jew il-fornitur jistax jassumi b'mod raġonevoli li l-konsumatur kien jaqbel mal-klawżola f'negozjati individwali:

“Fir-rigward tal-kwistjoni dwar f'liema ċirkustanzi jinholq tali żbilanċ “kontra l-ħtieġa ta' buona fede [minkejja r-rekwiżit ta' bona fide]”, għandu jiġi kkonstatat li, fid-dawl tas-sittax-il premessa tad-Direttiva u kif essenzjalment osservat l-Avukat Ġenerali fil-punt 74 tal-konklużjonijiet tagħha, il-qorti nazzjonali għandha tivverifika għal dan l-iskop jekk il-bejjiegħ jew il-fornitur, fuq il-bażi ta' aġir leali u ġust fil-konfront tal-konsumatur, setax raġonevolment jistenna li dan tal-aħħar jaċċetta tali klawżola wara negożjati individwali²¹¹.”

Dan jikkonferma li, għall-finijiet tal-Artikolu 3(1), il-kunċett ta' bona fide huwa kunċett oġġettiv marbut mal-kwistjoni ta' jekk, fid-dawl tal-kontenut tagħha, il-klawżola kuntrattwali inkwistjoni hijiex kompatibbli ma' prattiki tas-suq ġusti u ekwitabbli li jieħdu l-interessi legittimi tal-konsumaturi f'kunsiderazzjoni b'mod suffiċjenti. B'hekk, dan huwa marbut mill-qrib²¹² mal-(iż)bilanċ fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet.

Il-valutazzjoni ta' **żbilanċ sinifikanti** teħtieġ eżaminazzjoni dwar kif klawżola kuntrattwali tinfluwenza d-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet. Fejn ikun hemm *regoli supplementari* li minnhom tiddevja l-klawżola kuntrattwali, dawk ser ikunu l-punt ta' riferiment għall-valutazzjoni ta' żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet²¹³. Meta ma jkun hemm ebda dispożizzjoni statutorja rilevanti, żbilanċ sinifikanti ser ikollu jiġi vvalutat fid-dawl ta' *punti ta' riferiment oħra*, bħal prattiki tas-suq ġusti u ekwitabbli jew tqabbil tad-drittijiet u tal-obbligi tal-partijiet skont klawżola partikolari, b'kunsiderazzjoni tan-natura tal-kuntratt u ta' klawżoli kuntrattwali relatati oħrajn.

Skont l-Artikolu 4(1)²¹⁴, l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali trid tiġi vvalutata b'kunsiderazzjoni

- tan-natura tal-oġġetti jew tas-servizzi li magħhom huwa relatat il-kuntratt,
- tal-klawżoli l-oħra kollha tal-kuntratt jew ta' kuntratt ieħor li jiddependi fuqu u
- taċ-ċirkustanzi kollha li kienu jipprevalu waqt il-konklużjoni tal-kuntratt.

²¹⁰ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 60. Ara wkoll il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 57.

²¹¹ Referenza għall-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 69.

²¹² Fil-konklużjonijiet tiegħu tal-21 ta' Marzu 2019 fil-Kawża C-34/18 *Ottília Lovasné Tóth*, il-punti 56-62, l-Avukat Ġenerali Hogan saħansitra jissuggerixxi li n-nuqqas ta' bona fide mhijiex kundizzjoni separata għall-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali affattu, għad li ċerti dikjarazzjonijiet tal-Qorti (eż. fil-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 56: “[...] hija l-qorti tar-rinviju li għandha tevalwa, [...], fl-ewwel lok, l-inosservanza possibbli tar-rekwiżit ta' bona fide u, fit-tieni lok, l-eżistenza ta' żbilanċ sinifikattiv possibbli, fis-sens tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva 93/13.”) mhux neċessarjament isostnu din il-pożizzjoni.

²¹³ Ara t-Taqsima 3.4.2.

²¹⁴ Il-Qorti fakkret lill-qrati nazzjonali dwar din id-dispożizzjoni f'diversi sentenzi, eż. fil-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, it-tieni inċiż tal-parti operattiva u l-paragrafu 30; Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 71; Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punt 39; Il-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-punt 42; Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 61; Il-Kawża C-186/16 *Andriuc* il-punt 53. Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 61, l-ewwel sentenza tiddikjara kif ġej: “Barra minn hekk, skont l-Artikolu 4(1) ta' din id-direttiva, in-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali għandha tiġi evalwata billi tittieħed inkunsiderazzjoni n-natura tal-oġġetti jew tas-servizzi li jkunu s-sugġett tal-kuntratt u billi jsir riferiment, fil-mument tal-konklużjoni tal-kuntratt, għaċ-ċirkustanzi kollha li fihom ikun ġie konkluż”.

L-Istati Membri jistgħu jitbiegħdu minn dan it-test tal-ingustizzja generali għall-benefiċċju tal-konsumaturi, jiġifieri biss jekk it-traspożizzjoni nazzjonali tagħmilha eħfef sabiex jiġi konkluż li klawżola kuntrattwali hija ingusta²¹⁵.

Il-lista indikattiva tal-klawżoli kuntrattwali fl-Anness²¹⁶ għall-UCTD hija element essenzjali li fuqha tista' tkun ibbażata l-valutazzjoni dwar jekk klawżola partikolari hijiex ingusta skont l-Artikolu 3(1)²¹⁷. Għall-kuntrarju, meta klawżola kuntrattwali partikolari tkun koperta minn "lista sewda" nazzjonali, ma jkunx hemm bżonn li ssir valutazzjoni ta' każ b'każ fuq il-bażi tal-kriterji tal-Artikolu 3(1). Tkun tapplika loġika simili meta Stat Membru jkun adotta lista ta' klawżoli kuntrattwali li huma supponuti bħala ingusti.

3.4.2. Ir-rilevanza tad-dispożizzjonijiet statutorji u s-sinifikat tal-izbilanċ

Meta jivvalutaw jekk klawżola kuntrattwali "tikkawżax żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet, għad-detriment tal-konsumatur", il-qradi nazzjonali l-ewwel iridu jwettqu **tqabbil tal-klawżola kuntrattwali rilevanti ma' kwalunkwe regola fid-dritt nazzjonali li tkun tapplika fin-nuqqas tal-klawżola kuntrattwali**²¹⁸, jiġifieri regoli supplimentari. It-tali mudelli regolatorji jistgħu jinstabu b'mod partikolari fid-dritt kuntrattwali nazzjonali, pereżempju fir-regoli li jstabbilixxu l-konsegwenzi ta' nuqqas min-naħa ta' parti milli tissodisfa ċerti obbligi kuntrattwali. Dan jista' jinkludi l-kundizzjonijiet li fihom jistgħu jintalbu penali, bħall-imghax ta' inadempjenza, jew dispożizzjonijiet dwar ir-rata tal-imghax statutorja²¹⁹.

Analizi komparattiva bħal din tippermetti lill-qorti nazzjonali tevalwa jekk u kemm il-klawżola kuntrattwali tixhet lill-konsumatur f'sitwazzjoni legali anqas favorevoli milli tkun applikabbli skont id-dritt kuntrattwali. Il-klawżola kuntrattwali tista' tagħmel is-sitwazzjoni legali anqas favorevoli għall-konsumaturi, pereżempju meta tirrestringi d-dritt li l-konsumaturi kieku jgawdu, jew tista' żżid restrizzjoni fuq l-eżerċizzju tagħhom. Tista' timponi wkoll obbligu addizzjonali fuq il-konsumatur li mhux previst mir-regoli nazzjonali rilevanti²²⁰.

L-izbilanċ fid-drittijiet u fl-obbligi għad-detriment tal-konsumatur ikun **sinifikanti** jekk ikun hemm "*preġudizzju suffiċjentement serju għas-sitwazzjoni legali li fiha l-konsumatur [...] jinsab skont id-dispożizzjonijiet nazzjonali applikabbli*"²²¹. Dan mhux biflors jeħtieġ li l-klawżola jrid ikollha impatt ekonomiku sinifikanti fir-rigward tal-valur tat-tranzazzjoni²²². Għaldaqstant, pereżempju, klawżola kuntrattwali li timponi fuq il-konsumatur il-ħlas ta' taxa meta skont il-leġiżlazzjoni nazzjonali applikabbli din it-taxxa għandha tiġġarrab mill-bejgiegħ jew mill-fornitur tista' toħloq żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet,

²¹⁵ Pereżempju, meta t-traspożizzjoni nazzjonali tal-Artikolu 3(1) ma teħtieġx in-nuqqas ta' bona fide jew li l-izbilanċ irid ikun "sinifikanti". Ara wkoll it-Taqsima 2.1. dwar l-armonizzazzjoni minima.

²¹⁶ Ara wkoll it-Taqsima 3.4.7. dwar ir-rwol tal-Anness.

²¹⁷ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punti 25 u 26; Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punti 37 u 38; Il-Kawża C-76/10 *Pohotovost*, il-punti 56 u 58; Il-Kawża C-478/99 *Il-Kummissjoni vs L-Iżvezja*, il-punt 22. It-Taqsima 3.4.7.

²¹⁸ Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 68; Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 21; Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 59; Il-Kawża C-186/16 *Andrić*, il-punt 59.

²¹⁹ Dan l-aspett imsemmi l-aħhar isir riferiment għalih, pereżempju, fil-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 74.

²²⁰ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 59; Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 68; Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 23.

²²¹ Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 23 u l-ewwel inċiż tal-parti operattiva.

²²² Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 22 u l-ewwel inċiż tal-parti operattiva.

indipendentement mill-ammonti li l-konsumatur eventwalment ikollu jhallas skont it-tali klawżola kuntrattwali²²³.

L-effett ta' klawżola kuntrattwali jiddependi wkoll mill-konsegwenzi tagħha skont is-sistema ġuridika nazzjonali applikabbli għall-kuntratt, li jfisser li dispożizzjonijiet legali oħra, li jinkludu r-regoli tal-proċedura, jaf ikollhom bżonn jiġu kkunsidrati wkoll²²⁴. F'dan il-kuntest, id-diffikultà għall-konsumatur li jipprevjeni l-użu ssoktat tat-tip ta' klawżola kuntrattwali inkwistjoni tista' tkun rilevanti wkoll²²⁵.

Il-Qorti ddeskriviet il-valutazzjoni ta' żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet bil-mod segwenti²²⁶:

“21 F’dan ir-rigward, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li, sabiex jiġi stabbilit jekk klawżola tohloqx, għad-detriment tal-konsumatur, ‘żbilanċ sinifikanti’ bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw minn kuntratt, għandhom b’mod partikolari jittiehdu inkunsiderazzjoni r-regoli applikabbli tad-dritt nazzjonali fl-assenza ta’ qbil f’dan is-sens bejn il-partijiet. Huwa permezz ta’ tali analiżi komparattiva li l-qorti nazzjonali tkun tista’ tevalwa jekk, u, jekk dan ikun il-każ, sa fejn, il-kuntratt iqiegħed lill-konsumatur f’sitwazzjoni legali inqas favorevoli meta mqabbla ma’ dik prevista mid-dritt nazzjonali fis-seħh²²⁷.

22 Għalhekk, jidher li l-kwistjoni ta’ jekk jeżistix tali żbilanċ sinifikattiv ma tistax tkun limitata għal evalwazzjoni ekonomika ta’ natura kwantitattiva, ibbażata fuq paragun bejn l-ammont totali tal-operazzjoni li hija s-sugġett tal-kuntratt, minn naħa waħda, u l-ispejjeż li għalihom huwa responsabbli l-konsumatur skont din il-klawżola, min-naħa l-oħra.

23 Għall-kuntrarju, żbilanċ sinifikattiv jista’ jirriżulta mis-sempliċi fatt ta’ preġudizzju sufficjentement serju għas-sitwazzjoni legali li fiha l-konsumatur, bħala parti għall-kuntratt inkwistjoni, jinsab skont id-dispożizzjonijiet nazzjonali applikabbli, kemm jekk fil-forma ta’ restrizzjoni għall-kontenut tad-drittijiet li, skont dawn id-dispożizzjonijiet, huwa għandu skont dan il-kuntratt kif ukoll jekk fil-forma ta’ ostakolu għall-eżerċizzju tagħhom jew ukoll tal-impożizzjoni fuqu ta’ obbligu supplimentari, li ma huwiex previst mir-regoli nazzjonali.

24 F’dan ir-rigward, il-Qorti tal-Ġustizzja fakkret li, skont l-Artikolu 4(1) tad-Direttiva, in-natura ingusta ta’ klawżola kuntrattwali għandha tiġi evalwata billi tittiehed inkunsiderazzjoni n-natura tal-beni jew tas-servizzi li huma s-sugġett tal-kuntratt inkwistjoni u b’riferiment, għaċ-ċirkustanzi kollha madwar il-konklużjoni tagħha, kif ukoll għall-klawżoli l-oħra kollha ta’ dan il-kuntratt [...]”²²⁸. Minn dan jirriżulta li, f’din il-perspettiva, għandhom jiġu evalwati wkoll il-konsegwenzi li l-imsemmija klawżola jista’ jkollha fil-kuntest tad-dritt li japplika għal tali kuntratt, fatt li jimplika eżami tas-sistema legali nazzjonali [...]”²²⁹.

²²³ Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punt 26.

²²⁴ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 61, it-tieni sentenza: “[...], għandhom jiġu evalwati wkoll il-konsegwenzi li l-imsemmija klawżola jista’ jkollha fil-kuntest tad-dritt applikabbli għall-kuntratt, u dan jimplika eżami tas-sistema legali nazzjonali”. Ara wkoll il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 71 u l-ġurisprudenza ċċitata; Il-Kawża C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten*, il-punt 21, u l-ordni fil-Kawża C-76/10 *Pohotovost*, il-punt 59.

²²⁵ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, l-ewwel inċiż tal-punt 3 tal-parti operattiva u l-paragrafu 59; Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punti 68 u 73.

²²⁶ Il-Kawża C-226/12 *Constructora Principado*, il-punti 21-24.

²²⁷ Referenza għall-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 68.

²²⁸ Referenza għall-Kawża C 472/11 *Banif Plus Bank*, il-punt 40.

²²⁹ Referenza għall-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 71.

Meta l-arranġamenti kuntrattwali jiksru dispożizzjoni statutorja tad-dritt kuntrattwali nazzjonali jew tal-UE li minnha l-partijiet ma jistgħux jiddevjaw permezz ta' kuntratt, stipulazzjonijiet kuntrattwali bħal dawn generalment ikunu invalidi digà direttament permezz tat-tali dispożizzjonijiet. Klawżoli kuntrattwali mhux innegożjati individwalment li jiddevjaw mit-tali dispożizzjonijiet aktarx li jiksru l-Artikolu 3(1) tal-UCTD ukoll.

3.4.3. Sanzjonijiet jew konsegwenzi marbuta man-nuqqas min-naha tal-konsumatur milli jirrispetta l-obbligi kuntrattwali

Sabiex ma jiġix ikkawżat żbilanċ sinifikanti għad-detriment tal-konsumatur, **sanzjonijiet** jew **konsegwenzi marbuta man-nuqqas min-naha tal-konsumatur milli jirrispetta l-obbligi kuntrattwali** jridu jkunu **gġustifikati fid-dawl tal-importanza tal-obbligu tal-konsumatur u tas-serjetà tan-nuqqas** ta' zamma ta' konformità miegħu²³⁰. Fi kliem ieħor, iridu jkunu proporzjonati²³¹. Din il-valutazzjoni trid tinkludi l-kwistjoni ta' jekk il-klawżola kuntrattwali tidderogax minn dispożizzjonijiet statutorji li jkunu japplikaw fin-nuqqas ta' klawżola kuntrattwali fuq dik il-kwistjoni u, meta l-klawżola twassal għal proċedura partikolari, il-mezzi proċedurali disponibbli għall-konsumatur²³².

Il-Qorti²³³ pprezentat il-kriterji rilevanti fir-rigward tal-hekk imsejha klawżoli dwar l-“iskadenza” jew klawżoli ta' ripagament bikri fi ftehimiet ta' kreditu ipotekarju li jippermettu lill-kreditur jiftaħ proċedimenti ta' infurzar bil-mod segwenti:

“[...] L-Artikolu 3(1) u (3) tad-Direttiva 93/13 u l-punti 1(e) u (g) u, 2(a) tal-Anness tagħha għandhom jiġu interpretati fis-sens li, sabiex tiġi evalwata n-natura ingusta ta' klawżola ta' skadenza tat-terminu ta' kreditu ipotekarju,[...], huma b'mod partikolari ta' importanza essenzjali:

– *il-kwistjoni dwar jekk il-possibbiltà tal-bejgiegħ jew tal-fornitur li jirrixxendi unilateralment il-kuntratt tiddependix fuq in-nuqqas ta' eżekuzzjoni mill-konsumatur ta' obbligu li għandu natura essenzjali fil-kuntest tar-relazzjoni kuntrattwali inkwistjoni;*

– *il-kwistjoni dwar jekk din il-possibbiltà hijiex prevista għall-każijiet li fihom tali nuqqas ta' eżekuzzjoni jkun ta' natura sufficjement serja meta mqabbla mat-tul u mal-ammont tas-self;*

– *il-kwistjoni dwar jekk l-imsemmija possibbiltà tidderogax mir-regoli applikabbli fin-nuqqas ta' ftehim bejn il-partijiet, b'tali mod li tagħmel iktar diffiċli għall-konsumatur, fid-dawl tal-mezzi proċedurali li għandu għad-dispożizzjoni tiegħu, l-aċċess għall-gustizzja u l-eżerċizzju tad-drittijiet għad-difiza; u*

– *il-kwistjoni dwar jekk id-dritt nazzjonali jipprevedix mezzi adegwati u effikaċi li permezz tagħhom il-konsumatur li jkun suġġett għall-applikazzjoni ta' tali klawżola jkun jista' jirrimedja l-effetti tar-rixxessjoni unilaterali tal-kuntratt ta' self.*

Hija l-qorti tar-rinviju li għandha twettaq din l-evalwazzjoni, fid-dawl taċ-ċirkustanzi tal-

²³⁰ Eż. Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 73; Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 66.

²³¹ Dan huwa rifless ukoll fil-Punt 1(e) tal-Anness għall-UCTD: “jehtieġu lill xi konsumatur li jonqos milli jwettaq l-obbligazzjoni li jhallas somma sproporzjonatament għolja bhala kumpens;”.

²³² Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punti 73 u 74; Il-Kawża Magħquda C-537/12 u C-116/13 *Banco Popular Español Banco de Valencia*, il-punti 70 u 71. Rigward il-konformità tar-regoli tal-proċedura mal-UCTD, ara t-taqsimha 6.

²³³ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 66, il-Kawża Magħquda C-537/12 u C-116/13 *Banco Popular Español Banco de Valencia*, il-punt 71, fuq il-bażi tal-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punti 73 u 75.

kawża mressqa quddiemha.”

Fir-rigward tal-imghaxijiet ta' inadempjenza, il-Qorti²³⁴ spjegat dan it-test kif ġej:

“[...] fir-rigward tal-klawżola dwar l-iffissar tal-interessi moratorji, għandu jifakkar li, fid-dawl tal-punt 1(e) tal-Anness tad-Direttiva, moqri flimkien mad-dispożizzjonijiet tal-Artikoli 3(1) u 4(1) tad-Direttiva, il-qorti tar-rinviju għandha tivverifika b'mod partikolari, kif enfasizzat l-Avukat Ġenerali fil-punti 85 sa 87 tal-konklużjonijiet tagħha, minn naħa, ir-regoli nazzjonali li kienu japplikaw bejn il-partijiet li kieku ma kien stipulat xejn fil-kuntratt inkwistjoni jew f'diversi kuntratti ta' dan it-tip konklużi mal-konsumaturi u, min-naħa l-oħra, il-livell tar-rata tal-interessi moratorji ffissat, imqabbel mar-rata tal-interessi legali, sabiex jiġi vverifikat li dan il-livell huwa adegwat sabiex jiġi ggarantit li jintlahqu l-għanijiet li dan il-livell isegwi fl-Istat Membru kkoncernat u li ma jmurx lil hinn minn dak li huwa neċessarju sabiex jintlahqu dawn l-għanijiet.”

B'rabta mal-proporzjonalità²³⁵ u, b'hekk, mal-ingustizzja tas-sanzjonijiet stipulati fil-klawżoli kuntrattwali, il-Qorti speċifikat ukoll²³⁶ li hemm bżonn li jiġi evalwat l-effett kumulattiv tal-klawżoli tal-penali kollha fil-kuntratt inkwistjoni, indipendentement minn jekk il-kreditur fil-fatt jinsistix li dawn għandhom jiġu ssodisfati bis-shiħ.

Anki jekk huwa biss l-effett kumulattiv tas-sanzjonijiet li jagħmilhom sproporzjonati, il-klawżoli kuntrattwali rilevanti kollha jridu jittqiesu ingusti²³⁷, indipendentement minn jekk ġewx applikati²³⁸.

3.4.4. Ingustizzja possibbli tal-prezz jew tar-remunerazzjoni

Kif intqal aktar 'il fuq²³⁹, skont l-istandard minimu tal-UCTD, is-suffiċjenza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni trid tiġi vvalutata skont l-Artikolu 3(1) biss jekk il-klawżoli kuntrattwali li jiddeterminaw il-prezz jew ir-remunerazzjoni applikabbli ma jkunux abbozzati f'lingwa sempliċi li tintfieh. Għall-valutazzjoni tagħhom skont l-Artikolu 3(1), meta d-dritt nazzjonali rilevanti ma jkunx fih regoli supplimentari, pereżempju, prattiki tas-suq prevalenti fiż-żmien li fih ġie konkluż il-kuntratt ikollhom jittiehdu f'kunsiderazzjoni meta jitqabbel il-korrispettiv li jrid jithallas mill-konsumatur u l-valur ta' oġġett jew ta' servizz partikolari²⁴⁰. Pereżempju, rigward l-ingustizzja possibbli ta' rata tal-imghax ordinarja stabbilita fi ftehim ta' self, il-Qorti ddikjarat²⁴¹ li

“meta l-qorti tar-rinviju tikkunsidra li klawżola kuntrattwali dwar il-metodu ta' kalkolu tal-interessi ordinarji, bħal dik inkwistjoni fil-kawża prinċipali, ma gietx redatta b'mod ċar u li tintfieh fis-sens tal-Artikolu 4(2) ta' din id-direttiva, hija għandha teżamina jekk din il-klawżola hijiex ingusta fis-sens tal-Artikolu 3(1) tal-imsemmija direttiva. Fil-kuntest ta' dan l-

²³⁴ Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 74.

²³⁵ Il-Punt 1(e) tal-Anness għall-UCTD.

²³⁶ Il-Kawża C-377/14 *Radlinger Radlingerová*, il-punt 101.

²³⁷ Il-Kawża C-377/14 *Radlinger Radlingerová*, il-punt 101.

²³⁸ Ara wkoll it-taqsimi 4.3.3 u l-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 4 tal-parti operattiva u l-punt 73. Referenza għal sentenza preliminari (Kawża C-750/18 *A, B v C* – pendenti fil-31 ta' Mejju 2019) meta l-Qorti kienet intalbet tipprovdni gwida dwar il-kwistjoni ta' jekk l-effett kumulattiv jistax ikun limitat għal sanzjonijiet relatati mal-istess nuqqas ta' konformità mal-obbligi kuntrattwali, ġiet irtirata.

²³⁹ It-Taqsimiet 3.1. u 3.2.2. Il-Kawża Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*.

²⁴⁰ Inkluż, pereżempju, meta ċ-ċaqliq fil-valuta jkun jista' jwassal għal żbilanċ fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet billi jixhet piż akbar fuq il-konsumatur, il-Kawża C-186/16 *Andrić*, il-punti 52-58.

²⁴¹ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 67, it-tieni inċiż.

eżami, il-qorti tar-rinviju għandha b'mod partikolari tqabbel il-metodu ta' kalkolu tar-rati tal-interessi ordinarji previsti minn din il-klawżola u l-ammont effettiv li jirriżulta minn din ir-rata flimkien mal-metodi ta' kalkolu normalment adottati u r-rata ta' interessi legali kif ukoll ir-rati ta' interessi applikati fis-suq fid-data tal-konkluzjoni tal-kuntratt inkwistjoni fil-kawża prinċipali għal self ta' ammont u ta' terminu ekwivalenti għal dawk tal-kuntratt ta' self ikkunsidrat[;]”

Fid-dawl ukoll tal-“*ħtieġa ta' buona fede*” fl-Artikolu 3(1), il-Kummissjoni tqis li prattiki tas-suq ġusti u ekwitabbli biss jistgħu jiġu kkunsidrati għal din il-valutazzjoni.

3.4.5. Ċirkustanzi fiż-żmien tal-konkluzjoni tal-kuntratt

Skont l-Artikolu 4(1), l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali, jiġifieri l-iżbilanċ sinifikanti kontra r-rekwiziti ta' bona fide, trid tiġi vvalutata b'kunsiderazzjoni tan-natura tal-kuntratt, ta' klawżoli kuntrattwali oħra u ta' kuntratti relatati oħra, kif ukoll “[taċ-]ċirkostanzi kollha preżenti waqt il-konkluzjoni tal-kuntratt”. Dan l-aspett imsemmi l-aħħar ma jinkludix ċirkustanzi li jimmanifestaw irwieħhom matul l-eżekuzzjoni tal-kuntratt. Madankollu, iċ-ċirkustanzi prevalenti fil-mument tal-konkluzjoni tal-kuntratt iridu jinkludu ċ-ċirkustanzi kollha li kienu magħrufa, jew li setgħu raġonevolment ikunu magħrufa, għall-bejjieġh jew għall-fornitur u li jistgħu jaffettwaw l-eżekuzzjoni futura tal-kuntratt²⁴².

Eżempju minnhom ta' ċirkustanzi bħal dawn huwa r-riskju ta' varjazzjonijiet fir-rata tal-kambju inerenti għall-ikkuntrattar ta' self f'munita barranija, li jista' jimmaterjalizza ruħu biss matul l-eżekuzzjoni tal-kuntratt. F'każijiet bħal dawn, ser ikun fidejn il-qradi nazzjonali li jivvalutaw, fid-dawl tal-għarfien u tal-għarfien espert tal-mutwanti, jekk l-iskopertura tal-konsumatur għar-riskju tal-kambju hijex allinjata mar-rekwiziti ta' bona fide, jiġifieri tikkostitwixxix prattika ġusta u ekwitabbli u, twassalx għal żbilanċ sinifikanti skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1)²⁴³.

Meta l-klawżoli kuntrattwali jiġu emendati jew issostitwiti, jagħmel sens li jittieħdu f'kunsiderazzjoni ċ-ċirkustanzi prevalenti fiż-żmien tal-emenda jew tas-sostituzzjoni meta jiġu vvalutati l-klawżoli kuntrattwali l-godda.²⁴⁴

L-iżbilanċ sinifikanti jrid jiġi kkunsidrat fir-rigward tal-kontenut ta' klawżola kuntrattwali u *indipendentement minn kif ġie applikat fil-prattika*²⁴⁵. Pereżempju, meta klawżola kuntrattwali tippermetti lil bejjieġh jew fornitur jitlob ripagament immedjat tas-self jekk il-konsumatur jonqos milli jhallas ċertu numru ta' ħlasijiet parzjali ta' kull xahar, l-ingustizzja trid tiġi vvalutata fuq il-bażi tan-numru ta' ħlasijiet parzjali ta' kull xahar mhux imhallsa meħtieġa fil-kuntratt. Ma tistax tkun ibbażata fuq in-numru ta' ħlasijiet parzjali ta' kull xahar li l-konsumatur fil-fatt naqas milli jhallas qabel ma l-bejjieġh jew il-fornitur invoka l-klawżola rilevanti²⁴⁶.

²⁴² Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, paragrafu 54.

²⁴³ Il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punti 55 u 56.

²⁴⁴ Il-Qorti ntalbet tipprovdi interpretazzjoni ulterjuri fil-Kawża C-452/18 *Ibercaja Banco* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019) rigward novazzjoni ta' kuntratt ta' self.

²⁴⁵ Il-Kawża C-602/13 *BBVA*, il-punt 50.

²⁴⁶ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 4 tal-parti operattiva u l-punt 73.

3.4.6. Ir-rilevanza tan-nuqqas ta' trasparenza meta tiġi vvalutata l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali

Nuqqas ta' trasparenza mhux bilfors iwassal għall-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali partikolari skont l-Artikolu 3(1) tal-UCTD²⁴⁷. Dan ifisser li, wara li jiġi stabbilit li klawżola kuntrattwali koperta mill-Artikolu 4(2)²⁴⁸ ma tkunx "f'lingwaġġ sempliċi u ċar", l-ingustizzja tagħha normalment xorta tkun trid tiġi vvalutata skont il-kriterji tal-Artikolu 3(1)²⁴⁹. Għall-kuntrarju, nuqqas ta' trasparenza mhuwiex element indispensabbli fil-valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikolu 3(1)²⁵⁰ u b'hekk anki klawżoli kuntrattwali li jkunu perfettament trasparenti jistgħu jkunu ingusti skont l-Artikolu 3(1) fid-dawl tal-kontenut żbilanċjat tagħhom²⁵¹.

Madankollu, meta klawżoli kuntrattwali ma jkunux sempliċi u jinftehem, jiġifieri meta l-bejjiegha jew il-fornituri ma jikkonformawx mar-rekwiżiti tat-trasparenza, din iċ-ċirkustanza tista' tikkontribwixxi għall-konstatazzjoni ta' klawżola kuntrattwali bħala ingusta skont l-Artikolu 3(1) jew tista' saħansitra tindika ingustizzja. Il-Punt 1(i) tal-Anness, b'mod ġenerali, u l-Punt 1(i) tal-Anness, b'mod partikolari rigward it-tibdiliet unilaterali għall-klawżoli kuntrattwali, jikkonfermaw li n-nuqqas ta' trasparenza jista' jkun deċiżiv għall-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali.

Diversi sentenzi jirreferu għan-nuqqas ta' trasparenza bħala element (importanti) fil-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-anqas ta' tipi partikolari ta' klawżoli kuntrattwali²⁵² jew

²⁴⁷ Minkejja dan, f'konformità mal-prinċipju ta' armonizzazzjoni minima, id-dritt nazzjonali jista' jipprovdi li n-nuqqas ta' trasparenza jista' jkollu din il-konsegwenza immedjata. Ara t-Taqsima 2 dwar ir-relazzjoni tal-UCTD mad-dritt nazzjonali u § 307 (1) tal-Kodiċi Ċivili Ġermaniż (BGB).

²⁴⁸ Ara t-Taqsima 3.2.1.

²⁴⁹ Dan huwa kkonfermat b'mod impliċitu jew esplicitu f'diversi sentenzi, perzempju fil-Kawzi C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 62-67, b'mod partikolari fil-punt 64 u fit-tieni inċiż tal-punt 67, fil-Kawza C-119/17 – *Lupean*, il-punti 22-31, jew C-118/17 *Dunai*, il-punt 49.

²⁵⁰ In-nuqqas ta' trasparenza mhuwiex imsemmi bħala kundizzjoni fl-Artikolu 3(1). Dan huwa differenti biss għal klawżoli kuntrattwali li jiddefinixxu l-kwistjoni prinċipali tas-sugġett jew li l-valutazzjoni tagħhom tkun tehtieg eżaminazzjoni tas-suffiċjenza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni.

²⁵¹ Ikkonfermat fil-Kawza C-342/13 *Katalin Sebestyén*, il-punt 34: "Madankollu, u anki jekk jiġi aċċettat li informazzjoni ġenerali li l-konsumatur irċieva qabel il-konkluzjoni ta' kuntratt jissodisfaw ir-rekwiżiti ta' ċarezza u ta' trasparenza li jirriżultaw mill-Artikolu 5 tal-imsemmija direttiva, dan il-fatt ma jistax, waħdu, jippermetti li tiġi eskluża n-natura ingusta ta' klawżola [...]."

²⁵² Eż. il-Kawza C-472/10 *Invitel*, il-punt 28 u tmiem il-punt 1 tal-parti operattiva: "Hija l-qorti tar-rinvju, [...], li għandha tevalwa, fir-rigward tal-Artikolu 3(1) u (3) tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE, tal-5 ta' April 1993, dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur, in-natura ingusta ta' klawżola li tinsab fil-kundizzjonijiet ġenerali tal-kuntratti ta' konsum li permezz tagħha bejjiegh jew fornitur jipprevedi emenda unilaterali tal-ispejjeż marbuta mas-servizz li għandu jiġi pprovdut, mingħajr madankollu ma jiddeskrivi b'mod ċar il-mod tal-iffissar tal-imsemmija spejjeż u lanqas ma jispeċifika raġuni valida għal din l-emenda. Fil-kuntest ta' din l-evalwazzjoni, l-imsemmija qorti jkollha tivverifika b'mod partikolari jekk, fid-dawl tal-klawżoli kollha li jinsabu fil-kundizzjonijiet ġenerali tal-kuntratti ta' konsum li minnhom tagħmel parti l-klawżola kontenzjuża, kif ukoll fid-dawl tal-leġiżlazzjoni nazzjonali li tipprevedi d-drittijiet u l-obbligi li jistgħu jiżdiedu ma' dawk previsti mill-kundizzjonijiet ġenerali inkwistjoni, ir-raġunijiet jew il-mod ta' varjazzjoni tal-ispejjeż marbuta mas-servizz li għandu jiġi pprovdut humiex speċifikati b'mod ċar u li jinftehem u, jekk ikun il-każ, jekk il-konsumaturi għandhomx dritt li jtemmu l-kuntratt."

Il-Kawza C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 2 tal-parti operattiva: "L-Artikoli 3 u 5 tad-Direttiva 93/13, moqrija flimkien mal-Artikolu 3(3) tad-Direttiva 2003/55/KE [...] għandhom jiġu interpretati fis-sens li, sabiex jiġi evalwat jekk klawżola kuntrattwali standardizzata, li permezz tagħha imprima ta' provvista tirriżerva d-dritt li tbiddel l-ispejjeż tal-provvista ta' gass, twegħb jew le għar-rekwiżiti ta' bona fides, ta' ekwilibriju u ta' trasparenza meħtieġa minn dawn id-dispożizzjonijiet, għandhom b'mod partikolari importanza essenzjali:

– il-kwistjoni jekk il-kuntratt jesponix b'mod trasparenti r-raġuni u l-metodu ta' varjazzjoni ta' dawn l-ispejjeż, b'mod li l-konsumatur ikun jista' jipprevedi, abbażi ta' kriterji ċari u li jinftehem, il-modifiki eventwali ta' dawn l-ispejjeż. [...]; u

jirreferu għan-nuqqas ta' trasparenza u għall-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali wiehed wara l-oħra²⁵³.

Il-Qorti saħqet fuq is-sinifikat tat-trasparenza għall-ġustizzja tal-klawżoli kuntrattwali, pereżempju, fir-rigward ta' klawżoli li jippermettu lill-bejgiegħ jew lill-fornitur ibiddel ir-rati li jridu jithallsu mill-konsumaturi f'kuntratti fit-tul²⁵⁴, klawżoli li jiddeterminaw l-obbligi ewlenin tal-konsumatur fi ftehimiet ta' self²⁵⁵ jew fir-rigward tal-klawżoli dwar l-għażla tal-liġi²⁵⁶.

Il-Qorti indikat b'mod espliċitu li, b'rabta ma' klawżola dwar l-għażla tal-liġi li tonqos milli tagħraf il-fatt li, skont ir-Regolament Ruma I, il-konsumaturi dejjem jistgħu jibbażaw fuq ir-regoli aktar vantaġġużi tal-Istat Membru ta' residenza tagħhom²⁵⁷, din l-omissjoni ta' informazzjoni jew il-karattru qarrieqi tal-klawżola jistgħu jimplikaw l-ingustizzja tagħha. Il-Qorti²⁵⁸, wara li fakkret il-kriterju ta' zbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet, iddikjarat li

“[b]’mod partikolari, in-natura ingusta ta’ tali klawżola tista’ tirriżulta minn formulazzjoni li ma tissodisfax ir-rekwiżit ta’ redazzjoni sempliċi u ċara stabbilit fl-Artikolu 5 tad-Direttiva 93/13. [...]”

Għalhekk, wiehed jista' jikkonkludi li, skont il-kontenut tal-klawżola kuntrattwali inkwistjoni u fid-dawl tal-impatt tan-nuqqas ta' trasparenza, **l-ingustizzja possibbli ta' klawżola kuntrattwali tista' tkun relatata mill-qrib man-nuqqas ta' trasparenza jew inkella n-nuqqas ta' trasparenza jista' saħansitra jindika ingustizzja**. Dan jista' jkun il-każ, pereżempju, meta l-konsumaturi ma jkunux jistgħu jifhemu l-konsegwenzi ta' klawżola jew jittqarrqu.

Tabilhaqq, meta l-konsumaturi jispicċaw f'pożizzjoni ta' żvantaġġ fuq minhabba klawżoli kuntrattwali li ma jkunux ċari, ikunu moħbija jew inkella jkun qarrieqa, jew meta ma jiġux ipprovduti l-ispegazzjonijiet neċessarji sabiex jiġu mifhuma l-implikazzjonijiet tagħhom, huwa improbabli li l-bejgiegħ jew il-fornitur kien qed jinnegozja b'mod ġust u ekwitabbli mal-konsumatur u ha l-interess legittimu tiegħu f'kunsiderazzjoni.

– il-kwistjoni jekk il-possibbiltà ta' rexisjoni mogħtija lill-konsumatur tistax, fil-kundizzjonijiet konkreti, tiġi realment eżerċitata.

Hija l-qorti tar-rinvju li għandha twettaq din l-evalwazzjoni skont iċ-ċirkustanzi proprji kollha tal-każ, inklużi l-klawżoli kollha li jinsabu fil-KĠ tal-kuntratti ta' konsum li l-klawżola inkwistjoni tagħmel parti minnhom.”

²⁵³ Eż. il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 65: “Hija l-qorti nazzjonali li għandha tiddetermina jekk, fir-rigward taċ-ċirkustanzi proprji tal-każ inezami, klawżola tissodisfax ir-rekwiżiti ta' bona fide, ta' bilanċ u ta' trasparenza.” Ara wkoll il-Kawzi Kongunti C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria u Bankia*, il-punt 50 u l-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 40.

Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 47: “Klawżola standardizzata li tippermetti tali adattament unilaterali għandha madankollu tkun tista' tissodisfa r-rekwiżiti ta' bona fides, ta' ekwilibriju u ta' trasparenza meħtieġa minn dawn id-direttivi.”

²⁵⁴ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punti 21-31; Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punti 40-55.

²⁵⁵ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-Kawża C-348/14 *Bucura*, il-Kawża C-186/16 *Andriciuc* u l-Kawża C-119/17 *Lupean*, il-punti 22-31.

²⁵⁶ Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*.

²⁵⁷ L-Artikolu 6 tar-Regolament Ruma I.

²⁵⁸ Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 68, li silta minnu hija ċċitata hawnhekk. Il-paragrafu 67 preċedenti jistipula: “F'dawn iċ-ċirkustanzi, [...], klawżola, redatta minn qabel, ta' għażla tal-liġi li tindika l-liġi tal-Istat Membru tas-sede tal-professjonist ma hijiex ingusta h'ief jekk ikollha ċerti partikolaritajiet, fil-formulazzjoni jew fil-kuntest tagħha, li joħolqu zbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet.”

3.4.7. Ir-rwol tal-Anness imsemmi fl-Artikolu 3(3) tal-UCTD

Kif stipulat fl-Artikolu 3(3) tal-UCTD, il-lista fl-Anness għall-UCTD fiha “biss” lista indikattiva u mhux eżawrjenti tal-klawżoli li *jistgħu* jitqiesu ingusti. Il-Qorti saħqet fuq dan diversi drabi²⁵⁹. Il-karattru mhux eżawrjenti tal-Anness u l-prinċipju ta’ armonizzazzjoni minima skont l-Artikolu 8 tal-UCTD ifissru li id-dritt nazzjonali jista’ jestendi l-lista jew juża formulazzjonijiet li jwasslu għal standards aktar stretti²⁶⁰. Peress li l-lista hija indikattiva biss, il-klawżoli li jinsabu fiha m’għandhomx jitqiesu ingusti b’mod awtomatiku. Dan ifisser li l-ingustizzja tagħhom xorta waħda trid tiġi vvalutata fid-dawl tal-kriterji ġenerali ddefiniti fl-Artikoli 3(1) u 4 tal-UCTD²⁶¹. Il-Qorti speċifikat li l-klawżoli elenkati fl-Anness mhux bilfors jitqiesu bħala ingusti u, għall-kuntrarju, klawżoli li ma jidhrux fil-lista xorta waħda jistgħu jitqiesu ingusti²⁶². Minkejja dan, l-Anness huwa *element importanti fil-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali*. Fi kliem il-Qorti,

“[g]ħalkemm il-kontenut tal-anness inkwistjoni ma huwiex ta’ natura li jistabbilixxi awtomatikament u fih innifsu n-natura ingusta ta’ klawżola kontenzjuża, madankollu huwa jikkostitwixxi element essenzjali li fuqu l-qorti kompetenti tista’ tibbaża l-evalwazzjoni tagħha tan-natura ingusta ta’ din il-klawżola.”²⁶³”

Meta Stat Membru²⁶⁴ jkun adotta “lista sewda” ta’ termini li dejjem jitqiesu li huma ingusti²⁶⁵, il-klawżoli kuntrattwali li jinsabu fit-tali listi mhux ser ikollhom bżonn jiġu vvalutati skont id-dispożizzjonijiet nazzjonali li jitrassonu l-Artikolu 3(1).

Inkella, l-awtoritajiet nazzjonali jridu jeżaminaw il-klawżola skont l-Artikolu 3(1), billi jużaw l-Anness bħala indikazzjoni għal dak li normalment jikkostitwixxi żbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet li jmur kontra r-rekwiżiti ta’ bona fide.

Fil-ġurisprudenza tagħha, il-Qorti rreferiet għall-punti li ġejjin tal-Anness:

- il-Punt 1(e)²⁶⁶ : C-76/10 *Pohotovost*; C-415/11 *Aziz*²⁶⁷; Il-Kawżi Magħquda C-94/17 u C-96/16 *Banco Santander Escobedo Cortés*, rigward l-imgħaxijiet ta’ inadempjenza;
- il-Punt 1(e): C-377/14 *Radlinger Radlingerová* rigward l-effett kumulattiv ta’ sanzjonijiet kuntrattwali,
- il-Punti i), (j) u (l) flimkien mal-punt 2(b) u (d): C-92/11 *RWE Vertrieb*, C-472/10 *Invitel* ²⁶⁸, il-Kawża C-348/14 *Bucura*²⁶⁹, rigward klawżoli dwar il-varjazzjoni fil-prezzijiet,

²⁵⁹ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punt 25; Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punti 37 u 38; Il-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-punt 42; u l-ordni fil-Kawża C-76/10 *Pohotovost*, il-punti 56 u 58.

²⁶⁰ Il-Kawża C-478/99 *Il-Kummissjoni vs L-Ġvezja*, il-punt 11.

²⁶¹ Il-Kawża C-478/99 *Il-Kummissjoni vs L-Ġvezja*, il-punt 11.

²⁶² Il-Kawża C-237/02, *Freiburger Kommunalbauten*, il-punt 2; Il-Kawża C-478/99 *Il-Kummissjoni vs L-Ġvezja*, il-punt 20. Fil-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 60, il-Qorti rreferiet għall-Anness bħala “lista griża”. Madankollu, huwa possibbli li f’xi drittijiet nazzjonali, ikun hemm “listi griži” fis-sens li jkun hemm suppożizzjoni legali (konfutabbli) li tipi speċifiċi ta’ klawżoli kuntrattwali huma ingusti.

²⁶³ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, l-ewwel parti tal-punt 26.

²⁶⁴ Ara l-Anness 2 għal dan l-Avviz.

²⁶⁵ Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*, il-punt 61.

²⁶⁶ Termini li “jehtieġu lill xi konsumatur li jonqos milli jwettaq l-obbligazzjoni li jhallas somma sproporzjonatament għolja bħala kumpens”.

²⁶⁷ il-Punt 74.

- il-Punti 1(j) u (l) flimkien mal-punt 2(b) u (d):
 - Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*²⁷⁰ b'rabta mal-mekkanizmu ta' konverżjoni tar-rata tal-kambju għal self ipotekarju denominat f'munita barranija;
 - Il-Kawża C-143/13 *Matei u Matei*²⁷¹ b'rabta ma' tibdiliet unilaterali fir-rata tal-imghax;
- il-Punt 1(q)²⁷²:
 - C-240/98 *Océano Grupo Editorial*; C-137/08 *VB Penzügyi Lízing*; C-243/08 *Pannon GSM*; li tispeċifika li l-klawżoli dwar il-ġurisdizzjoni li jobligaw lill-konsumatur jissottometti għall-ġurisdizzjoni esklużiva ta' qorti li tista' tkun imbiegħda mid-domicilju tiegħu u li jagħmluha diffiċli għalih li jitle' l-qorti, fil-prinċipju, huma koperti mill-punt 1(q)²⁷³; Il-Kawża C-266/18 *Aqua Med* tikkonċerna d-dispożizzjonijiet statutorji dwar il-ġurisdizzjoni;
 - C-240/08 *Asturcom Telecomunicaciones*; C-342/13 *Katalin Sebestyén* b'rabta mal-klawżoli dwar l-arbitraġġ;
 - C-415/11 *Aziz*, il-punt 75, rigward il-klawżoli ta' prekluzjoni fi ftehimiet ta' self ipotekarju u l-valutazzjoni tagħhom b'rabta mar-rimedji legali disponibbli.

Wieheċ mill-merti tal-Anness huwa li dan jista' jgħin sabiex tinstab bażi komuni meta l-Istati Membri jikkoordinaw l-azzjonijiet ta' infurzar tagħhom b'rabta ma' klawżoli kuntrattwali ingusti. L-Anness għall-UCTD u t-tipi differenti ta' annessi fit-traspożizzjonijiet nazzjonali jagħmluha wkoll aktar ċara għall-bejjieġha jew għall-fornituri x'tip ta' klawżoli kuntrattwali huma problematiċi, u jistgħu jgħinu lill-korpi ta' infurzar jinfurzaw il-UCTD b'mod formali jew informali.

4. Karattru mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti (Artikolu 6(1) tal-UCTD)

Artikolu 6

1. L-Istati Membri għandhom jistabbilixxu li klawżoli ingusti użati f'kuntratt konkluz ma konsumatur minn bejjieġh jew fornitur għandhom, kif previst fil-liġi nazzjonali tagħhom, ma jkunux jorbtu lill-konsumatur u li l-kuntratt għandu jkompli jorbot lill-partijiet fuq dawn il-

²⁶⁸ il-Punti 21-31.

²⁶⁹ il-Punt 60.

²⁷⁰ Ara b'mod partikolari l-punt 73.

²⁷¹ B'mod partikolari l-punti 59 u 74; Il-punt 74 jistipula kif ġej: "Mill-Artikoli 3 u 5 tad-Direttiva 93/13 kif ukoll mill-punti 1(j) u (l), u 2(b) u (d) tal-anness ta' din id-direttiva jirriżulta li huwa ta' importanza sinjifikattiva għall-finijiet tal-osservanza tar-rekwiżit ta' trasparenza, il-punt dwar jekk il-kuntratt ta' self jesponix b'mod trasparenti r-raġunijiet u l-partikolaritajiet tal-mekkanizmu ta' tibdil tar-rata tal-interessi u r-relazzjoni bejn din il-klawżola u klawżoli oħra dwar ir-remunerazzjoni tal-persuna li ssellef, b'tali mod li konsumatur informat ikun jista' jipprevedi, abbażi ta' kriterji preċiżi u li jinftiehem, il-konsegwenzi ekonomiċi li jirriżultaw għalih."

²⁷² "Jeskludu jew ifixklu d-dritt tal-konsumatur li jiehu azzjon legali jew jeżerċita kull rimedju legali iehor, b'mod partikolari billi jehtieg lill-konsumatur li jiehu kwistjoni esklussivament għall-arbitraġġ mhux kopert b'dispożizzjonijiet legali, biex b'hekk jirringrazzja l-evidenza disponibbli għalih b'mod esagerat jew jimponu fuqu l-oneru tal-prova li, skond il-liġi applikabbli, għandu jkun fuq parti oħra tal-kuntratt".

²⁷³ Il-Kawża C-240/98 *Océano Grupo Editorial*, il-parti operattiva u l-paragrafi 22-24; Il-Kawża C-137/08 *VB Penzügyi Lízing*, il-punti 54-56; Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punt 41.

klawżoli jekk dan ikun kapaċi jkompli jeżisti mingħajr il-klawżoli ingusti.

2. L-Istati Membri għandhom jieħdu l-miżuri meħtieġa biex jiżguraw li l-konsumatur ma jitlejx il-protezzjoni mogħtija minn din id-Direttiva bis-saħħa ta' l-għażla tal-liġi ta' pajjiż li ma jkunx membru bħala l-liġi applikabbli għall-kuntratt jekk dan ta' l-aħħar ikollu konnessjoni mill-qrib mat-territorju ta' l-Istati Membri.

Premessa 21

Billi l-Istati Membri għandhom jiżguraw li ma jintużawx klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi ma' konsumaturi minn bejjieġh jew fornitur u li jekk, madankollu, dawn il-klawżoli jintużaw, m'għandhomx jorbtu lill-konsumatur, u l-kuntratt għandu jkompli jorbot lill-partijiet fuq dawk il-klawżoli jekk dan ikun kapaċi li jibqa' jeżisti mingħajr id-disposizzjonijiet ingusti.

4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti

Il-Qorti²⁷⁴ b'mod regolari tenfasizza r-rwol ċentrali tal-Artikolu 6(1) fis-sistema ta' protezzjoni tal-konsumaturi skont il-UCTD li

“[...]hija bbażata fuq l-idea li l-konsumatur jinsab f'sitwazzjoni ta' inferjorità fil-konfront tal-bejjieġh jew tal-fornitur kemm fir-rigward tas-setgħa ta' negozjati kif ukoll fir-rigward tal-livell ta' informazzjoni [...]”²⁷⁵.

Il-karattru mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti skont l-Artikolu 6(1) huwa **regola obbligatorja** li permezz tagħha il-UCTD għandha l-għan li tindirizza din l-inugwaljanza u toħloq *bilanc' effettiv*²⁷⁶ bejn il-partijiet marbuta bil-kuntratt. Fi kliem il-Qorti²⁷⁷:

“[...] l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva, li jipprovdi li l-klawżoli ingusti ma jorbtux lill-konsumaturi, tikkostitwixxi dispozizzjoni obbligatorja li hija intiża li tbiddel l-ekwilibriju formali li l-kuntratt jistabbilixxi bejn id-drittijiet u l-obbligazzjonijiet tal-partijiet kontraenti f'ekwilibriju reali li jista' jistabbilixxi mill-ġdid l-ugwaljanza bejniethom.”

Peress li l-protezzjoni tal-konsumaturi kontra klawżoli kuntrattwali ingusti skont il-UCTD hija kwistjoni ta' **interess pubbliku**, il-Qorti²⁷⁸ diversi drabi ddikjarat li l-Artikolu 6(1) huwa **ta' setgħa ekwivalenti għar-regoli tal-ordni pubbliku stabbiliti fid-dritt tal-Istati Membri**:

“Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja ddecidiet li, fid-dawl tan-natura u tal-importanza tal-interess pubbliku li fuqu hija bbażata l-protezzjoni li d-Direttiva tagħti lill-konsumatur, l-Artikolu 6 tagħha għandu jitqies li huwa regola ekwivalenti għar-regoli nazzjonali li għandhom, fi hdan l-ordinament ġuridiku intern, il-grad ta' regoli ta' ordni pubbliku [...]”.

²⁷⁴ Eż. Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 40 iċċitat hawnhekk.

²⁷⁵ referenza għall-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 22 u l-ġurisprudenza ċċitata.

²⁷⁶ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 41, C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 23, il-Kawża Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo u Oħrajn*, il-punti 53 u 55.

²⁷⁷ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 38 b'referenzi għall-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 40, u l-Kawża C-472/11 *Banif Plus Bank*, il-punt 20.

²⁷⁸ Eż. Il-Kawża Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Naranjo Gutierrez*, il-punt 54; Il-Kawża C-488/11, *Asbeek Brusse*, il-punt 44, iċċitat hawnhekk. F'dak il-paragrafu, il-Qorti tirreferi għad-deċiżjonijiet preċedenti fil-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 52, u fil-Kawża C-76/10 *Pohotovost*, il-punt 50.

Hemm lok li jiġi kkunsidrat li dik il-kwalifika tkopri d-dispożizzjonijiet kollha tad-Direttiva li huma indispensabbli għat-twettiq tal-għan segwit mill-imsemmi Artikolu 6.”

Il-karattru obligatorju jew imperattiv tal-Artikolu 6(1) ifisser li din id-dispożizzjoni hija vinkolanti fuq il-partijiet kollha u l-awtoritajiet, fil-prinċipju, ma jistgħux jiddevjaw minnha. L-Artikolu 6(2) tal-UCTD jikkonferma li billi jispeċifika li l-konsumaturi ma jistgħux jitilfu drittijethom skont il-UCTD anki jekk il-kuntratt ikun irregolat bid-dritt ta' pajjiż li ma jkunx Stat Membru permezz ta' fehim dwar l-għażla tad-dritt applikabbli²⁷⁹.

Il-karattru imperattiv tal-Artikolu 6(1) jimplika wkoll li, fil-prinċipju, **il-konsumaturi ma jistgħux jirrinunzjaw din il-protezzjoni**, la permezz ta' kuntratt²⁸⁰ u lanqas b'dikjarazzjoni unilaterali, la b'mod dirett u lanqas indirett. Dan ċertament li japplika qabel ir-riżoluzzjoni ta' kwalunkwe tilwima fuq talbiet speċifiċi relatati mal-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali²⁸¹.

L-implikazzjonijiet sostantivi tal-Artikolu 6(1) huma pprezentati fis-subtaqsimiet 4.2., 4.3. u 4.4. Il-garanzji proċedurali li jirriżultaw mill-Artikolu 6(1) huma diskussi fit-Taqsima 5. Il-konsegwenzi sostantivi li jirriżultaw mill-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali japplikaw b'mod indipendenti mill-proċedimenti tal-qorti u indipendentement minn jekk l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali tissemmiex mill-konsumatur jew *ex officio* minn qorti.

4.2. L-effett ġuridiku ta' “mhux vinkolanti fuq il-konsumatur”

Il-kunċett ta' klawżoli kuntrattwali ingusti li ma jkunux vinkolanti fuq il-konsumaturi jista' jissarraf f'kunċetti legali differenti fil-livell nazzjonali dment li tinkiseb il-protezzjoni mfittxija mill-UCTD. Minkejja dan, l-*invalidità* ta' klawżoli kuntrattwali ingusti tkun tidher li tista' tikseb il-protezzjoni maħsuba bl-aktar mod effettiv. Il-Qorti²⁸² saħqet li

“[...] l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jiġi interpretat fis-sens li klawżola kuntrattwali ddikjarata ingusta għandha titqies, bħala prinċipju, li qatt ma eżistiet, b'mod illi hija ma jstax ikollha effetti fil-konfront tal-konsumatur. Konsegwentement, il-konstatazzjoni ġudizzjarja tal-karattru ingust ta' tali klawżola għandha, bħala prinċipju, ikollha l-effett li tistabbilixxi mill-ġdid is-sitwazzjoni fid-dritt u fil-fatt tal-konsumatur li kien jinsab fiha fl-assenza tal-imsemmija klawżola.”

Il-karattru mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti jsegwi direttament mill-UCTD u ma jeħtieġ xi dikjarazzjoni minn qabel ta' ingustizzja jew ta' invalidità ta' klawżola kuntrattwali minn qorti jew minn korp awtorizzat iehor. Madankollu, it-tali dikjarazzjonijiet jipprovdu ċertezza tad-dritt rigward l-(in)gustizzja ta' klawżola kuntrattwali partikolari, b'mod partikolari f'każijiet li fihom jista' jkun hemm fehmiet differenti fuq l-ingustizzja tagħha.

²⁷⁹ Ara t-taqsima 1.2.5. dwar l-operaturi tas-suq stabbiliti f'pajjiżi terzi.

²⁸⁰ Kemm jekk bi klawżoli nnegożjati individwalment kif ukoll jekk bi klawżoli kuntrattwali skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD.

²⁸¹ Madankollu, il-Qorti ċċarat li, fil-proċedimenti tal-qorti, wara li jiġu informati dwar l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali, il-konsumaturi jistgħu jiddeċiedu li ma jibbażawx fuq din il-protezzjoni (Ara t-Taqsimiet 4.3.3., kif ukoll 5.5.1. u 5.5.5.). Fil-Kawża C-452/18 *Ibercaja* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019) il-Qorti hija mitluba tikkunsidra klawżoli kuntrattwali li jinsabu fi fehim ta' novazzjoni li skont dan konsumatur irrinunzja d-dritt li jagħmel talbiet ta' restituzzjoni fuq il-bażi ta' klawżoli kuntrattwali li setgħu kienu ingusti b'rabta ma' “riżoluzzjoni” rigward il-konsegwenzi ta' klawżola kuntrattwali ingusta u tista' tagħti gwida ulterjuri fuq dan il-prinċipju.

²⁸² Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punt 61.

Għaldaqstant, il-karattru mhux vinkolanti ma jistax jiddependi minn jekk konsumatur qajjimx l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali partikolari jew ikkontestax il-validità ta' din, u jekk iva, meta, hekk kif ikkonfermat il-Qorti²⁸³ meta ddikjarat li

“[...] l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva għandu jiġi interpretat fis-sens li klawżola kuntrattwali ingusta ma torbotx lill-konsumatur, u li ma huwiex neċessarju, f'dan ir-rigward, li dan ikun minn qabel ikkontesta b'suċċess tali klawżola.”

Dan jimplika wkoll li l-konsumaturi ma jistgħux ma jithallewx, fil-prinċipju, jitolbu lil bejjiegh jew fornitur inehhi klawżola ingusta partikolari mill-kuntratt, jitolbu li klawżola kuntrattwali tiġi invalidata jew meta joġġezzjonaw kontra talbiet minn bejjiegha jew minn fornituri bbażati fuq klawżoli kuntrattwali ingusti minhabba kwalunkwe perjodu ta' preskrizzjoni applikabbli²⁸⁴. L-istess japplika għas-setgħa tal-qorti nazzjonali sabiex jivvalutaw l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali minn jeddom. Il-Qorti²⁸⁵ ddikjarat li

“[...] il-protezzjoni mogħtija lill-konsumaturi permezz tad-Direttiva tipprekludi dispożizzjoni nazzjonali li, fil-proċedimenti miftuħa minn bejjiegh jew minn fornitur kontra konsumatur fuq il-bażi ta' kuntratt konkluż bejniethom, jipprojbixxi lill-qorti nazzjonali, malli jiskadi perjodu ta' limitazzjoni, milli tiddikjara, minn jeddha jew wara talba pprezentata mill-konsumatur, li klawżola tal-kuntratt hija ingusta.” [traduzzjoni mhux uffċjali]

Meta, b'rabta ma' tilwima individwali jew ma' azzjoni kollettiva, qorti nazzjonali ssib li klawżola partikolari hija ingusta, it-tali konstatazzjoni jew dikjarazzjoni tapplika *ex tunc*. Dan ifisser li jrid ikollha effett mill-konkluzjoni tal-kuntratt jew mill-mument li fih il-klawżola rilevanti ddaħħlet fil-kuntratt u mhux *ex nunc* mill-mument tas-sentenza²⁸⁶.

4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet

Din it-taqsima tiddiskuti l-prinċipju li klawżoli kuntrattwali ingusti jridu jiġu annullati u ma jistgħux jiġu riveduti (Subtaqsima 4.3.1.) u ċ-ċirkustanzi speċifiċi li fihom jistgħu jitneħħew il-lakuni fil-kuntratt ikkawżati mill-eliminazzjoni ta' klawżola ingusta (Subtaqsima 4.3.3.).

4.3.1. Il-prinċipju fundamentali: Annullament ta' klawżoli kuntrattwali ingusti u projbizzjoni tar-reviżjoni tagħhom

Skont l-Artikolu 6(1), filwaqt li klawżoli kuntrattwali ingusti mhumix vinkolanti fuq il-konsumaturi, il-kuntratt sħiħ minbarra dawn jibqa' jorbot lill-partijiet “jekk dan ikun kapaċi jkompli jeżisti mingħajr il-klawżoli ingusti”. Il-Qorti²⁸⁷ enfasizzat ripetutamente li

²⁸³ Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-punt 28 iċċitat hawnhekk.

²⁸⁴ Il-fatt li anki l-konsumaturi ġeneralment ser ikunu soġġetti għal termini sabiex jużaw ir-rimedji fi proċedimenti kurrenti jew jistgħu jkunu soġġetti għal perjodi ta' preskrizzjoni raġonevoli meta jitolbu r-restituzzjoni tal-pagamenti li jsiru fuq il-bażi ta' klawżoli kuntrattwali ingusti huwa kwistjoni differenti, ara l-Kawzi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 69-70.

²⁸⁵ Il-Kawża C-473/00 *Krizan*, il-punt 38. L-obbligu tal-qorti nazzjonali sabiex jivvalutaw l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali minn jeddom (*ex officio*) huwa diskuss fit-Taqsima 5.

²⁸⁶ Il-Kawzi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-parti operattiva u l-punti 73-75.

²⁸⁷ Il-Kawzi Magħquda C-96/16 u C-94/17, *Banco Santander Escobedo Cortés*, il-punt 73. Fil-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-Qorti stabbilixxiet il-prinċipji fundamentali li jikkonċernaw il-konsegwenzi li jridu jirriżultaw mill-karattru mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti. Dawn ġew ikkonfermati f'diversi kawzi, eż. il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*; Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*; Il-Kawzi Magħquda

“[...] mill-formulazzjoni tal-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 jirriżulta li **l-qorti nazzjonali għandha tiskarta l-applikazzjoni ta’ klawżola kuntrattwali ingusta sabiex ma tipproduċix effetti vinkolanti fil-konfront tal-konsumatur, minghajr ma hija awtorizzata tirrevedi l-kontenut tagħha. Fil-fatt, dan il-kuntratt għandu jibqa’ validu, bhala prinċipju, minghajr l-ebda modifika oħra hlief għal dik li tirriżulta mit-thassir tal-klawżoli ingusti, sa fejn, skont ir-regoli tad-dritt intern, tali tkompli tal-kuntratt tkun legalment possibbli [...]**²⁸⁸.”

Dan ifisser, pereżempju, fir-rigward ta’ klawżoli ta’ penali ingusti, li l-qorti nazzjonali ma jistgħux inaqqsu l-ammont pagabbli skont il-klawżola kuntrattwali għal livell aċċettabbli, iżda jridu sempliċiment jeskludu t-terminu fis-shuhija tiegħu²⁸⁹.

Ir-reviżjoni tal-klawżoli kuntrattwali ingusti, fil-fatt, tkun timplika li l-klawżoli inkwistjoni jkunu jibqgħu parzjalment vinkolanti u li l-bejjiegha jew il-fornituri jibbenefikaw xi fit mill-jużaw it-tali klawżoli. Dan ikun ta’ xkiel għall-effikaċja tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD u jneħhi l-effett dissważiv li l-Artikolu 6(1) tal-UCTD ifittex li jikseb billi jikkunsidra l-klawżoli kuntrattwali ingusti bhala mhux vinkolanti²⁹⁰. It-tneħhija tat-tali effett dissważiv tkun inkonsistenti wkoll mal-oġettiv ta’ għieda kontra l-użu ssoktat ta’ klawżoli kuntrattwali ingusti riflessi fl-Artikolu 7(1) tal-UCTD²⁹¹.

Skont l-istess loġika, anki t-thassir parzjali ta’ klawżola kuntrattwali ingusta huwa inammissibbli, peress li dan, b’mod ġenerali, ikun ekwivalenti għal reviżjoni ta’ klawżola kuntrattwali bit-tibdil tas-sustanza tagħha²⁹².

Dan jista’ jkun differenti biss f’każijiet li fihom dak li jista’ jidher bhala “klawżola kuntrattwali” waħda, fil-verità, ikun kompost minn klawżoli kuntrattwali differenti skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1). Dan jista’ jkun il-każ b’mod partikolari meta klawżola kuntrattwali jkun fiha żewġ stipulazzjonijiet (jew aktar) li jistgħu jiġu sseparati minn xulxin b’tali mod li waħda minnhom tkun tista’ tithassar, filwaqt li l-istipulazzjonijiet li jifdal ikunu għadhom ċari u jinftehem u jistgħu jiġu vvalutati skont il-merti tagħhom.

C-482/13, C-484/13, C-485/13 u C-487/13 *Unicaja Banco y Caixabank*; Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 71; u l-Kawża Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 57 – 61.

²⁸⁸ Referenza għall-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 71, u l-ġurisprudenza ċċitata.

²⁸⁹ Eż. Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 59: “[...] l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva ma jistax jiġi interpretat bhala li jippermetti lil qorti nazzjonali, fil-każ fejn tkun għet stabbilita n-natura ingusta ta’ klawżola ta’ penali ta’ kuntratt konkluż bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur, li tnaqqas l-ammont tal-penali imposta fuq il-konsumatur minflok li telimina għal kollox l-applikazzjoni tal-klawżola inkwistjoni fid-dawl ta’ din tal-aħħar [...]”

²⁹⁰ Il-Kawża Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 60 u 62.

²⁹¹ Eż. Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 58: “Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja rilevat li dik l-interpretazzjoni hija kkorroborata mill-għan u l-ispiritu ġenerali tad-Direttiva. F’dan ir-rigward, hija fakkret li, minhabba n-natura u l-importanza tal-interess pubbliku li sserrah fuqhom il-protezzjoni żgurata lill-konsumaturi, id-Direttiva timponi fuq l-Istati Membri, kif jirriżulta mill-Artikolu 7(1) tagħha, l-obbligu li jipprovdu mezzi adegwati u effettivi ‘biex jipprevjenu li jibqgħu jintużaw klawżoli ingusti f’kuntratti konklużi mal-konsumaturi mill-bejjiegha jew fornituri’. Issa, li kieku l-qorti nazzjonali tkun tista’ tirrevedi l-kontenut tal-klawżoli ingusti li jinsabu f’tali kuntratti, tali fakultà tkun suxxettibbli li timmina t-tweġġ tal-għan għal żmien twil previst fl-Artikolu 7 tad-Direttiva, peress li timmina l-effett dissważiv eżerċitat fuq il-bejjiegha jew fornituri bil-pur u sempliċi nuqqas ta’ applikazzjoni fir-rigward tal-konsumaturi ta’ tali klawżoli ingusti (sentenza *Banco Español de Crédito*, iċċitata iktar ‘il fuq, punti 66 sa 69).”

²⁹² Il-Qorti kkonfermat dan fil-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria* u *Bankia*, il-punt 55: F’dan il-każ, is-sempliċi thassir tal-motiv tal-iskadenza li jrendi l-klawżoli inkwistjoni fil-kawża prinċipali ingusti jwassal, effettivament, għar-reviżjoni tal-kontenut ta’ dawn il-klawżoli billi tiġi affettwata s-sustanza tagħhom. Għaldaqstant, iż-żamma parzjali tal-imsemmija klawżoli ma tistax tiġi aċċettata, għaliex inkella jiġi mminat direttament l-effett dissważiv imfakkar fil-punt preċedenti tal-imsemmija sentenza.”

S'issa, il-Qorti tat biss fit indikazzjonijiet rigward il-kriterji għad-determinazzjoni ta' dak li jikkostitwixxi klawżola kuntrattwali minn jeddha. Tagħmel distinzjoni, pereżempju, bejn klawżoli kuntrattwali li jstabbilixxu l-obbligu fundamentali għall-konsumatur sabiex iħallas lura self f'munita partikolari u klawżoli li jstabbilixxu l-mekkanizmu ta' konverżjoni tal-munita²⁹³, li għalhekk, skont id-definizzjoni tagħhom, huma klawżoli kuntrattwali separati. L-istess japplika għal klawżoli li jstabbilixxu l-prezz li jrid jithallas mill-konsumatur u mekkanizmu għat-tibdiliet fil-prezz f'relazzjonijiet kuntrattwali fit-tu²⁹⁴.

Il-Qorti²⁹⁵ ddistingwiet ukoll bejn klawżola li tiddetermina r-rata tal-imgħax ordinarja li trid tithallas għal self ipotekarju u klawżola dwar l-imgħax ta' inadempjenza, anki jekk din tal-aħħar tkun definita bħala supplementari għar-rata tal-imgħax ordinarja. Wara li stabbilixxiet li l-imgħax ordinarju u l-imgħax ta' inadempjenza għandhom funzjonijiet differenti ħafna, il-Qorti spjegat li

“ [...] dawn il-kunsiderazzjonijiet japplikaw irrISPETTIVAMENT minn kif inhuma fformulati l-klawżola kuntrattwali li tistabbilixxi r-rata tal-interessi moratorji u dik li tiffissa r-rata tal-interessi ordinarji. B'mod partikolari, dawn japplikaw mhux biss meta r-rata tal-interessi moratorji tkun iddefinita indipendentement mir-rata tal-interessi ordinarji, fi klawżola distinta, iżda wkoll meta r-rata tal-interessi moratorji tkun iddeterminat taht forma ta' zieda fir-rata tal-interessi ordinarji minn ċertu numru ta' punti perċentwali. F'dan l-aħħar każ, peress li l-klawżola ingusta tikkonsisti f'din iż-żieda, id-Direttiva 93/13 težiġi biss li l-imsemmija zieda tiġi annullata.”

B'rabta mat-tħassir parzjali, s'issa l-Qorti għadha ma indikatx jekk id-“dutrina tal-lapes blu”, applikata, pereżempju, il-Qorti Suprema tal-Ġermanja, hijiex kompatibbli mal-UCTD²⁹⁶. Skont din id-dutrina, issir distinzjoni bejn ir-reviżjoni inammissibbli²⁹⁷ ta' klawżola kuntrattwali u t-tħassir permissibbli ta' stipulazzjoni ingusta li tinsab fi klawżola kuntrattwali jekk il-kontenut li jifdal tal-klawżola jkun jista' japplika mingħajr kwalunkwe intervent ulterjuri. Madankollu, il-Qorti ddikjarat li, b'rabta ma' klawżola fi ftehim ta' kreditu ipotekarju li kienet tippermetti lill-bank jiġbor is-self sħiħ wara li l-konsumatur ikun naqas milli jħallas hlas parzjali ta' kull xahar wiehed, l-obbligu ta' ripagament bikri *ma jistax jiġi sseparat* mill-kundizzjoni ta' hlas parzjali ta' kull xahar mhux imħallas wiehed (biss) *mingħajr ma titbiddel is-sustanza* ta' dawk il-klawżoli. Għalhekk, f'dak il-każ, il-klawżola ma kinitx separabbli.

Fi fit kliem,

- dak li jgħodd għas-separabbiltà tal-klawżoli kuntrattwali huwa l-kontenut jew il-funzjoni ta' stipulazzjonijiet partikolari minflok il-mod li bih jiġu ppreżentati f'kuntratt partikolari u li
- tħassir parzjali mhuwiex possibbli meta żewġ partijiet ta' klawżola kuntrattwali jkunu marbuta b'tali mod li t-tneħħija ta' parti tkun taffettwa s-sustanza tal-klawżola kuntrattwali li jifdal.

²⁹³ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai* u l-Kawża C-186/16 *Andriuc* b'rabta mal-Artikolu 4(2).

²⁹⁴ Il-Kawża C-472/11 *Invitel* u l-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*.

²⁹⁵ Il-Kawża Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*, b'mod partikolari l-punti 76 u 77.

²⁹⁶ Fil-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria* u *Bankia*, il-Qorti ma kkomentatx b'mod dirett fuq din il-kwistjoni għad li, fil-Kawża C-70/17, il-Qorti Suprema ta' Spanja kienet irreferiet b'mod speċifiku għal din id-dutrina.

²⁹⁷ Imsejha wkoll “geltungserhaltende Reduktion” fid-dutrina u fil-ġurisprudenza tal-Ġermanja.

F'dan il-kuntest, mhuwix eskluż li paragrafu/numru wiehed f'kuntratt ikun fih aktar minn klawżola kuntrattwali waħda skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD. Għall-kuntrarju, huwa possibbli li żewġ paragrafi/numri jew saħansitra dispożizzjonijiet f'dokumenti differenti jiffurmaw klawżola kuntrattwali waħda, fid-dawl tal-kontenut tagħhom.

Il-prinċipju li l-qrati nazzjonali ma jistgħux jirrevedu klawżoli kuntrattwali ingusti japplika indipendentement minn jekk l-ingustizzja tiġix invokata mill-konsumatur jew tiġix ikkunsidrata *ex officio*.

Madankollu, dan il-prinċipju ma jaffettwax id-dritt tal-partijiet li jemendaw jew ibiddlu klawżola kuntrattwali ingusta ma' waħda ġdida, skont il-libertà kuntrattwali tagħhom. Jekk il-klawżola l-ġdida tkun klawżola kuntrattwali skont it-tifsira tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD, din ser ikollha tiġi vvalutata skont il-merti tagħha stess skont l-Artikoli 3, 4 u 5 tal-UCTD. Fil-istess ħin, l-emendar jew is-sostituzzjoni ta' klawżola kuntrattwali ingusta ma jistgħux, fil-prinċipju, inehħu d-drittijiet tal-konsumatur li jirriżultaw mill-karattru mhux vinkolanti tal-klawżola emendata/ssositwita, bħal talbiet ta' restituzzjoni²⁹⁸. Il-Qorti tista' tixhet aktar dawl fuq dawn il-kwistjonijiet b'rabta mal-hekk imsejha ftehimiet ta' novazzjoni²⁹⁹.

Il-prinċipju li klawżoli kuntrattwali ingusti sempliċement iridu jiġu eliminati mill-kuntratt, filwaqt li l-bqija tal-kuntratt jibqa' vinkolanti fuq il-partijiet, ma jqajjimx diffikultajiet f'każijiet li fihom il-kuntratt ikun jista' jiġi eżegwit mingħajr il-klawżola/i kuntrattwali ingusta/i. Perezempju, dan jista' jkun il-każ għal penali kuntrattwali bħal imġaxxijiet ta' inadempjenza³⁰⁰, għal klawżoli li jillimitaw l-obbligazzjoni tal-operatur tas-suq għal eżekuzzjoni mhux xierqa, jew għal klawżoli dwar l-għażla tal-ġi, il-ġurisdizzjoni jew l-arbitraġġ. Kawżi li fihom dan huwa aktar ikkumplikat huma diskussi fit-Taqsima 4.3.2.

4.3.2. L-eċċezzjoni : It-tnehhija tal-lakuni fil-kuntratt sabiex tiġi evitata n-nullità tiegħu

Skont l-Artikolu 6(1) tal-UCTD, il-bqija tal-kuntratt tkompli tapplika biss jekk il-kuntratt “ikun kapaċi jkompli jeżisti mingħajr il-klawżoli ingusti”.

Jekk il-kontinwità tal-kuntratt hijiex possibbli mingħajr il-klawżola ingusta jeħtieġ “*valutazzjoni legali skont id-dritt nazzjonali applikabbli*³⁰¹” [traduzzjoni mhux ufficjali]. Dan jimplika “*analizi ta' każ b'każ dwar jekk il-kuntratt jistax jiġi eżegwit, legalment jew teknikament, mingħajr il-klawżola kuntrattwali ingusta*” [traduzzjoni mhux ufficjali]. Għaldaqstant, il-valutazzjoni ma tistax tkun ibbażata fuq kunsiderazzjonijiet purament ekonomiċi. L-eżaminazzjoni ta' jekk il-kuntratt jistax ikompli jeżisti trid tkun *oggettiva*, jiġifieri ma tistax tkun ibbażata fuq l-interessi ta' parti waħda biss³⁰². Dan ifisser li m'għandux ikun jgħodd jekk il-bejjieġh jew il-fornitur kienx jikkonkludi l-kuntratt mingħajr il-klawżola ingusta jew jekk it-tħassir tal-klawżola jrendix il-kuntratt anqas attraenti minn perspettiva ekonomika.

²⁹⁸ Taqsima 5.4.

²⁹⁹ Il-Kawża C-452/18 *Ibercaja* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

³⁰⁰ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*; Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*; Il-Kawżi Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés* eċċ.

³⁰¹ Fil-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 65 u fil-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 57 il-QtĠ ddikjarat li “[l-]kuntratt għandu jibqa' validu, bħala prinċipju, mingħajr l-ebda modifika oħra hlief dik li tirriżulta mit-tħassir tal-klawżoli ingusti, sa fejn, *skont ir-regoli tad-dritt intern*, tali tkomplija tal-kuntratt tkun *legalment* possibbli.”

³⁰² Il-Kawża C-453/10, *Pereničová u Perenič*, il-punt 32, il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 51.

Kuntratt ma jistax jiġi eżegwit, jiġifieri “ma jistax jibqa’ jeżisti”, jekk titneħħa klawżola li tiddefinixxi l-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tiegħu jew klawżola li hija essenzjali għall-kalkolu tar-remunerazzjoni li trid tiħallas mill-konsumatur³⁰³. Dan japplika, pereżempju, għad-deżinjazzjoni tal-munita li fiha jridu jsiru l-pagamenti³⁰⁴ jew għal klawżola li tiddetermina r-rata tal-kambju sabiex jiġu kkalkolati l-ħlasijiet parzjali tar-ripagament għal self denominat f’munita barranija³⁰⁵.

Fl-istess ħin, irid jitqies il-fatt li l-Artikolu 6(1) għandu l-għan li jirrestawra l-bilanċ bejn il-partijiet bit-tneħħija tal-klawżoli ingusti mill-kuntratt filwaqt li, fil-prinċipju, jippreserva l-validità tal-kuntratt fis-sħuħija tiegħu, u mhux li jinvalida l-kuntratti kollha li jkun fihom klawżoli ingusti³⁰⁶. Madankollu, Stat Membru jista’ jipprova li kuntratt li fih klawżoli ingusti jista’ jiġi ddikjarat invalidu fis-sħuħija tiegħu meta dan ikun jiżgura protezzjoni aħjar tal-konsumatur³⁰⁷.

In-nullità tal-kuntratt jaf ikollha konsegwenzi negattivi għall-konsumatur, pereżempju l-obbligu li jiħallas lura s-self minnufih minflok bil-ħlasijiet parzjali miftiehma, li jistgħu jmorru kontra l-protezzjoni maħsuba mill-UCTD. Għaldaqstant, il-Qorti³⁰⁸ għarfet li, f’eċċezzjonijiet, u f’ċerti kundizzjonijiet, il-qrati nazzjonali jistgħu jissostitwixxu klawżola kuntrattwali ingusta ma’ dispożizzjoni supplimentari tad-dritt nazzjonali sabiex jevitaw in-nullità tal-kuntratt. B’rabta ma’ kawża li fiha rikors għal dispożizzjoni supplimentari evita n-nullità ta’ ftehim ta’ self indiciżat f’munita barranija kkawżata mill-ingustizzja tal-mekkanizmu ta’ konverżjoni tal-munita, il-Qorti ddikjarat:

“80 Madankollu, minn dan ma jirriżultax li, f’sitwazzjoni bħal dik fil-kawża prinċipali, l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13 ikun jipprekludi li l-qorti nazzjonali, b’applikazzjoni ta’ prinċipji tad-dritt tal-kuntratti, tħassar il-klawżola ingusta billi tissostitwixxiha b’dispożizzjoni ta’ dritt nazzjonali ta’ natura supplimentari.

81 Għall-kuntrarju, il-fatt li klawżola ingusta tiġi ssostitwita b’tali dispożizzjoni, li, hekk kif jirriżulta mit-tleltax-il premessa tad-Direttiva 93/13, ma għandhiex ikollha klawżoli ingusti, sa fejn din twassal għar-riżultat li l-kuntratt jista’ jibqa’ applikabbli minkejja t-tneħħija tal-klawżola III/2 u jkompli jkun vinkolanti għall-partijiet, huwa ġġustifikat b’mod sħiħ fir-rigward tal-għan tad-Direttiva 93/13.”

Il-Qorti spjegat ukoll li “konsegwenzi li partikolarment jikkawżaw preġudizzju” tal-annullament tal-kuntratt għall-konsumatur jistgħu jxekklu l-effett dissważiv maħsub tal-eliminazzjoni tal-klawżola kuntrattwali ingusta³⁰⁹.

Għaldaqstant, skont il-ġurisprudenza sal-lum³¹⁰, qabel ma jbiddu l-klawżoli kuntrattwali ingusti ma’ “regoli supplimentari tad-dritt nazzjonali”, il-qrati jridu jivvalutaw jekk

³⁰³ Il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 52.

³⁰⁴ Il-Kawża C-186/16 *Andriucic*, il-punti 35 u 37.

³⁰⁵ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*.

³⁰⁶ Il-Kawża C-453/10 *Pereničová u Perenič*, il-punt 31, il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 51.

³⁰⁷ Il-Kawża C-453/10, *Pereničová u Perenič*, il-punt 35.

³⁰⁸ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 80 u 81.

³⁰⁹ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai* il-punt 83.

³¹⁰ Il-Qorti kkonfermat il-prinċipji stabbiliti fil-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punt 85, fil-Kawzi Magħquda C-482/13, C-484/13, C-485/13 u C-487/13 *Unicaja Banco y Caixabank*, il-punt 33 u fil-Kawzi Magħquda C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander Escobedo Cortés*, il-punt 74 u fil-Kawzi Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria u Bankia*, il-punti 56-63.

- *oġġettivament* l-eliminazzjoni ta' klawżola kuntrattwali ingusta tkun twassal għan-nullità tal-kuntratt fis-sħuhija tiegħu,
- *u jekk dan ikollu konsegwenzi partikolarment negattivi għall-konsumatur*³¹¹, fid-dawl tad-dispożizzjonijiet rilevanti kollha tad-dritt nazzjonali, inklużi r-regoli tal-proċedura³¹².

Il-UCTD la tiddefinixxi l-klawżola “**dispożizzjoni supplimentari tad-dritt nazzjonali**” u lanqas ma tużaha. F’kuntest differenti, hija tirreferi għal “*regoli li, skont il-liġi, għandhom jgħoddu bejn il-partijiet kontraenti sakemm ma twaqqfux xi arrangamenti oħra*”. Din il-kważi definizzjoni tirrifletti dak li huwa ġeneralment mifhum bħala l-funzjoni ta’ dispożizzjonijiet supplimentari, u, meta tuża dan it-terminu b’rabta mal-Artikolu 6(1), il-Qorti tabilhaqq tirreferi għall-Premessa 13 tal-UCTD³¹³.

Il-Qorti tista’ tespandi b’mod ulterjuri fuq l-interpretazzjoni tal-kunċett ta’ “dispożizzjonijiet supplimentari tad-dritt nazzjonali”. Tista’ tiċċara, pereżempju, jekk dan huwiex relatat b’mod esklużiv ma’ dispożizzjonijiet li jirregolaw b’mod speċifiku d-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet għal kuntratt jew jekk jistax ikopri dispożizzjonijiet ġenerali tad-dritt kuntrattwali³¹⁴. Meta t-tali dispożizzjonijiet ġenerali jippermettu għall-adattament kreattiv tal-kuntratt, tqum il-kwistjoni ta’ jekk dan, fil-fatt, huwiex ekwivalenti għal “reviżjoni” inammissibbli tal-klawżola/i kuntrattwali rilevanti³¹⁵.

Il-Qorti³¹⁶ indikat li, *f’ċirkustanzi speċifiċi*, dispożizzjonijiet statutorji li jservu bħala mudell jew referenza għall-klawżoli kuntrattwali iżda li mhumiex, teknikament, dispożizzjonijiet supplimentari, jistgħu jintużaw minflok klawżola kuntrattwali ingusta sabiex jipprevjenu n-nullità tal-kuntratt.

Il-Qorti tista’ tiċċara wkoll jekk, fiċ-ċirkustanzi speċifiċi hafna, forom oħra ta’ tnehhija tal-lakuni li thalli klawżola kuntrattwali ingusta jistgħux ikunu ammissibbli³¹⁷.

Meta jivvalutaw il-**konsegwenzi partikolarment negattivi għall-konsumaturi**, il-qrati nazzjonali jridu jqisu l-*interessi tal-konsumatur* fiż-żmien li fih il-kwistjoni titqajjem quddiem

³¹¹ Il-Qorti enfasizzat il-kundizzjoni li l-konsegwenzi jridu jkunu “partikolarment negattivi” għall-konsumaturi sabiex dawn tal-aħħar ikunu “[p]penalizzati” fil-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 54, C-96/16 u C-94/17 *Banco Santander u Escobedo Cortés*, il-punt 74, C-51/17 *OTP Bank u OTP Faktoring*, il-punt 61 jew li dan “imur kontra l-interessi” tal-konsumatur, *Dunai*, il-punt 55.

³¹² Il-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria u Bankia*, il-punti 61 u 62.

³¹³ Il-Kawża C-26/13 *Kásler u Káslerné Rábai*, il-punti 80-81; Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 26; Il-Kawża C-280/13 *Barclays Bank*, il-punti 31 u 42; Il-Kawża C-7/16 *Banco Popular Español u PL Salvador*, il-punt 21; Il-Kawża C-446/17 *Woonhaven Antwerpen BV CVBA vs Berkani u Hajji*, il-punt 25.

³¹⁴ Il-Kawża C-260/18 *Dziubak* (pendenti fil-31 ta’ Mejju 2019). Dan il-każ jikkonċerna, fost kwistjonijiet oħra, il-konsegwenzi li jridu jinħarġu min-nullità politika ta’ klawżola kuntrattwali li tistabbilixxi l-mekkaniżmu ta’ konverżjoni tal-munita għal self denominat f’munita barranija.

³¹⁵ Fl-opinjoni tiegħu tal-14 ta’ Mejju 2019 fil-Kawża C-260/18 *Dziubak*, l-Avukat Ġenerali Pitruzzella, iqis li l-kunċett ta’ dispożizzjoni supplimentari jrid jiġi interpretat b’mod ristrett fis-sens li japplika biss għal dispożizzjonijiet li bħala tali jistgħu jieħdu post il-klawżola kuntrattwali ingusti, mingħajr ma jehtieġu “kreattività” mill-imħallef, peress li t-tali “kreattività”, fil-fehma tiegħu, tkun tikkorrispondi għal reviżjoni ta’ klawżoli kuntrattwali ingusti (il-punti 77-79).

³¹⁶ Il-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria u Bankia*, il-punt 59.

³¹⁷ Il-Kawża C-126/18 *Gómez del Moral Guasch* (pendenti fil-31 ta’ Mejju 2019), li tinvolvi n-nullità potenzjali tar-referenza f’kuntratt ta’ kreditu ipotekarju għal indiċi għar-rata tal-imgħax applikabbli. Jekk din il-klawżola kuntrattwali tirriżulta ingusta, ma jkun hemm ebda ftehim dwar ir-rata tal-imgħax applikabbli.

il-qorti nazzjonali³¹⁸. F'każijiet li fihom il-kontinwazzjoni tal-kuntratt tkun legalment impossibbli wara l-eliminazzjoni ta' klawżola kuntrattwali ingusta u meta l-kontinwazzjoni tal-kuntratt tmur kontra l-interessi tal-konsumatur, il-Qorti speċifikat li l-qorti nazzjonali ma jistgħux jippreservaw il-validità tal-kuntratt³¹⁹. B'hekk, f'dawn il-każijiet, id-dritt nazzjonali ma jistax jipprevjani lill-konsumaturi milli jibbażaw fuq in-nullità tal-kuntratt skont l-Artikolu 6(1) tal-UCTD³²⁰.

Sal-lum, il-Qorti ma ġgudikatx b'mod esplicitu³²¹ jekk il-qorti nazzjonali għandhiex tistabbilixxi l-interess tal-konsumatur fin-nullità tal-kuntratt fuq il-bażi b'mod esklużiv tal-kriterji oġġettivi jew, minflok, fuq il-preferenza tal-konsumatur kif espressa fi hdan il-proċedimenti. Minkejja dan, hemm argumenti tajbin għar-rispettar tal-preferenza tal-konsumatur, b'kunsiderazzjoni li l-konsumatur jista' saħansitra jinsisti, fi proċeduri tal-qorti, li tiġi applikata klawżola ingusta³²².

4.3.3. L-applikazzjoni ta' dispożizzjonijiet supplimentari f'każijiet ohra

S'issa, il-Qorti ma ġgudikatx b'mod speċifiku dwar il-kwistjoni ta' jekk id-dispożizzjonijiet supplimentari tad-dritt nazzjonali jistgħux jiġu applikati meta t-tħassir ta' klawżola kuntrattwali ma jwassalx għan-nullità tal-kuntratt, bħal klawżoli dwar penali, iżda fejn dan ma jimplikax "reviżjoni" tal-klawżola ingusta mill-qorti nazzjonali. Il-Qorti³²³ ddikjarat li l-approċċ ta' qorti suprema nazzjonali li ma applikatx kwalunkwe mgħax ta' inadempjenza statutorju wara t-tneħħija ta' klawżola ingusta dwar l-ingħaxijiet ta' inadempjenza minn kuntratt kien kompatibbli mal-UCTD. Madankollu, il-Qorti ma ddikjaratx li dan ir-riżultat kien meħtieġ mill-UCTD. Minkejja dan, il-ġurisprudenza diskussa fil-punt 4.3.2. tista' tissuggerixxi li huwa possibbli li jsir rikors għal dispożizzjonijiet supplimentari biss meta l-kuntratt f'każ ieħor isir null.

4.3.4. Applikazzjoni possibbli ta' klawżoli kuntrattwali ingusti minkejja l-ingustizzja tagħhom?³²⁴

Il-Qorti³²⁵ ddikjarat li, f'każijiet li fihom il-kuntratt jista' jkompli jeżisti mingħajr klawżola ingusta³²⁶, u wara li l-imħallef ikun informa lill-konsumatur dwar l-ingustizzja u n-natura mhux vinkolanti ta' klawżola kuntrattwali ingusta, il-konsumatur jista' jiddeċiedi li ma jibbażax fuq din il-protezzjoni sabiex fil-fatt il-klawżola kuntrattwali tiġi applikata.

³¹⁸ Opinjoni tal-Avukat Ġenerali Pitruzzella tal-14 ta' Mejju 2019 fil-Kawża C-260/18 *Dziubak*, il-punt 60. Minn hekk għandha ssir distinzjoni mill-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-klawżola kuntrattwali skont l-Artikolu 3(1), li jqis iċ-ċirkustanzi fil-konkluzjoni tal-kuntratt.

³¹⁹ Il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 55.

³²⁰ Il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punti 51-55.

³²¹ Fil-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punti 53-55, l-interess tal-konsumatur fin-nullità tal-kuntratt deher li jikkoinċidi mat-talba tal-konsumatur. Fl-opinjoni tiegħu tal-14 ta' Mejju 2019 fil-Kawża C-260/18 *Dziubak*, il-paragrafu 67, l-Avukat Ġenerali Pitruzzella jqis li l-preferenza tal-konsumatur hija deċiżiva. Fil-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria*, il-punti 61 u 62, il-Qorti tirreferi għal valutazzjoni li trid issir mill-imħallef nazzjonali, fid-dawl tad-dritt nazzjonali applikabbli, iżda ma teskludix li l-imħallef nazzjonali jqajjem il-kwistjoni mal-konsumatur.

³²² Ara t-Taqsima 4.3.3. hawn taht.

³²³ Il-Kawża Magħquda C-94/17 u C-96/16 *Banco Santander Escobedo Cortés*.

³²⁴ Ara wkoll il-Punti 5.5.1 u 5.5.5. ta' hawn taht.

³²⁵ Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*. Ara l-konferma sussegwenti, pereżempju, fil-Kawża C-472/11 *Banif Plus Bank*, il-punti 27 u 35 u fil-Kawża Kongunta C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria* u *Bankia*, il-punt 63.

³²⁶ Il-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria* u *Bankia*, il-punt 63.

4.4. Restituzzjoni tal-vantaġġi miksuba permezz ta' klawżoli kuntrattwali ingusti

Konsegwenza oħra tal-karattru mhux vinkolanti tal-klawżoli kuntrattwali ingusti hija li, meta l-konsumaturi jkunu għamlu hlasijiet fuq il-bażi ta' klawżoli kuntrattwali ingusti, dawn iridu jkunu intitolati għar-rimborż tat-tali hlasijiet³²⁷:

“62 Minn dan jirriżulta li l-obbligu għall-qorti nazzjonali li ma tapplikax klawżola kuntrattwali ingusta li timponi l-hlas ta' ammonti li jirriżulta li ma humiex dovuti għandu, bhala prinċipju, effett restitutorju li jikkorrispondi ma' dawn l-istess ammonti..

63 Fil-fatt, l-assenza ta' tali effett restitutorju tista' timmina l-effett dissważiv li l-Artikolu 6(1) tad-Direttiva 93/13, moqri flimkien mal-Artikolu 7(1) ta' din id-direttiva, irid jagħti lill-konstatazzjoni tal-karattru ingust tal-klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi mal-konsumaturi minn bejjiegh jew fornitur.”

Tali **effett restitutorju** jista' jkun limitat biss minn dispożizzjonijiet relatati maċ-ċertezza tad-dritt, b'mod partikolari *res judicata* u perjodi ta' preskrizzjoni raġonevoli³²⁸. Fl-istess hin, l-Istati Membri, inklużi l-leġislatori u l-qrati nazzjonali, ma jistgħux jillimitaw biż-żmien l-effett ta' konstatazzjoni li klawżola kuntrattwali partikolari hija ingusta³²⁹ u b'hekk, pereżempju, jeskludu talbiet ta' restituzzjoni għaž-żmien ta' qabel it-tali konstatazzjoni³³⁰:

“L-Artikolu 6(1) tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13/KEE, tal-5 ta' April 1993, dwar klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur, għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa jipprekludi ġurisprudenza nazzjonali li tillimita razione temporis l-effetti restitutorji marbuta mad-dikjarazzjoni ġudizzjarja tal-karattru ingust, fis-sens tal-Artikolu 3(1) ta' din id-direttiva, ta' klawżola f'kuntratt konkluż ma' konsumatur minn bejjiegh jew fornitur, biss għall-ammonti mħallsa indebitament skont tali klawżola wara l-għoti tad-deċiżjoni li kkonstatat ġudizzjarjament dan il-karattru ingust.”

F'dan il-kuntest, il-Qorti fakkret li huwa fidejn il-Qorti waħedha, fid-dawl tar-rekwiżit fundamentali ta' applikazzjoni ġenerali u uniformi tad-dritt tal-UE, li tiddeċiedi dwar il-limitazzjonijiet temporali li jridu jiġu imposti fuq l-interpretazzjoni li tistabbilixxi fir-rigward ta' regola tad-dritt tal-UE³³¹. B'mod ġenerali, l-interpretazzjoni mogħtija mill-Qorti dwar regola tad-dritt tal-UE trid tiġi applikata mill-qrati nazzjonali anki għal relazzjonijiet legali li jirriżultaw u li jkunu ġew stabbiliti qabel is-sentenza tal-Qorti peress li l-interpretazzjoni tistabbilixxi kif trid tiġi, jew missha ġiet, mifhuma u applikata r-regola miż-żmien tad-dhul fis-seħh tagħha³³². Għaldaqstant, il-Qorti tista' tillimita l-effett biż-żmien tad-deċiżjonijiet tagħha biss “f'każijiet eċċezzjonali għalkollox” fl-applikazzjoni tal-prinċipju ġenerali ta'

³²⁷ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 62 u 63, iċċitati hawnhekk; Il-Kawża C-483/16 *Sziber*, il-punt 53.

³²⁸ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 67 – 69.

³²⁹ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 70-71. Il-Qorti tiddistingwi b'mod ċar it-tali limitazzjoni temporali minn perjodi ta' preskrizzjoni raġonevoli għall-ftuh ta' proċedimenti stabbiliti fid-dritt nazzjonali.

³³⁰ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*. Is-silta ċċitata hija mill-parti operattiva.

³³¹ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punt 70, b'riferiment għall-Kawża 309/85, *Barra u Oħrajn*, il-punt 13.

³³² Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 58 b'referenzi għall-ġurisprudenza preċedenti.

ċertezza tad-dritt biss jekk jiġu ssodisfati żewġ kundizzjonijiet kumulattivi: (i) il-parteciċipanti fis-suq ikkonċernati aġixxew b'rieda tajba u (ii) hemm riskju ta' diffikultajiet serji minhabba l-applikazzjoni "retroattiva" tal-gurisprudenza tal-Qorti³³³.

5. Rimedji u garanziji proċedurali meħtieġa mill-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD

5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali

Artikolu 6

1. L-Istati Membri għandhom jistabbilixxu li klawżoli ingusti użati f'kuntratt konkluz ma konsumatur minn bejjieġh jew fornitur għandhom, kif previst fil-liġi nazzjonali tagħhom, ma jkunux jorbtu lill-konsumatur u li l-kuntratt għandu jkompli jorbot lill-partijiet fuq dawn il-klawżoli jekk dan ikun kapaċi jkompli jeżisti mingħajr il-klawżoli ingusti.

[...]

Artikolu 7

1. L-Istati Membri għandhom jiżguraw li, fl-interessi tal-konsumaturi u l-kompetituri, jeżistu mezzi adegwati u effettivi biex jipprevjenu li jibqgħu jintużaw klawżoli ingusti f'kuntratti konkluzi mal-konsumaturi mill-bejjieġha jew fornituri.

[...]

L-Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali

Dritt għal rimedju effettiv u għal proċess imparzjali

Kull persuna li d-drittijiet u l-libertajiet tagħha garantiti mid-dritt tal-Unjoni jiġu miksur għandha d-dritt għal rimedju effettiv quddiem tribunal f'konformità mal-kundizzjonijiet stabbiliti f'dan l-Artikolu.

[...]

L-Artikoli 6(1) u 7(1) huma d-dispożizzjonijiet tal-UCTD li jistabbilixxu l-mod li bih il-konsumaturi għandhom ikunu protetti kontra klawżoli kuntrattwali ingusti u jikkomplimentaw lil xulxin³³⁴.

L-implikazzjonijiet tan-natura mhux vinkolanti tal-klawżoli kuntrattwali ingusti għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet huma ppreżentati fit-Taqsima 4 aktar 'il fuq. Din it-taqsima tiddiskuti l-implikazzjonijiet tal-Artikolu 6(1), flimkien mal-Artikolu 7(1), u l-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività, għar-regoli tal-proċedura u għas-setgħat u għall-obbligi tal-qrati nazzjonali.

L-Artikolu 7(1) tal-UCTD jirrifletti, b'enfasi partikolari għall-klawżoli kuntrattwali ingusti, id-dritt ġenerali għal rimedju effettiv kontra l-ksur tad-drittijiet u tal-libertajiet garantiti mid-dritt tal-UE mnaqqxa fil-Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE³³⁵.

³³³ Il-Kawża C-92/11 *RWE Vertrieb*, il-punt 59 b'referenzi għall-gurisprudenza preċedenti.

³³⁴ Eż. Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 53-56.

Filwaqt li l-Artikoli 6(1) u 7(1) ma fihom ebda regola speċifika tal-proċedura, l-oġġettivi tagħhom jistgħu jinkisbu biss jekk ir-regoli nazzjonali tal-proċedura jikkontribwixxu għall-kisba tagħhom u ma johlqux ostakoli mhux ġustifikati għall-konsumaturi sabiex jibbażaw fuq il-protezzjoni mogħtija lilhom mill-UCTD.

Fin-nuqqas ta' armonizzazzjoni tar-regoli tal-proċedura fi strument tad-dritt tal-UE, il-Qorti saħqet fuq l-awtonomija proċedurali tal-Istati Membri³³⁶, iżda anki fuq ir-responsabbiltà tagħhom li jiżguraw li d-drittijiet li jidderivaw mid-dritt tal-UE jkunu protetti b'mod effettiv³³⁷. Il-Qorti stabbilixxiet li, sa fejn ir-regoli tal-proċedura tal-Istati Membri jaffettwaw l-applikazzjoni tad-drittijiet stabbiliti fid-dritt tal-UE, it-tali regoli jridu jikkonformaw mal-prinċipji ta' *ekwivalenza* u ta' *effettività*³³⁸. Irreferiet għal dawk il-prinċipji bħala r-rappreżentazzjoni tal-obbligu ġenerali tal-Istati Membri sabiex jiżguraw protezzjoni ġudizzjarja tad-dritt ta' individwu skont id-dritt tal-UE³³⁹.

Ekwivalenza tfisser li r-regoli proċedurali għas-salvagwardja tad-drittijiet li jidderivaw mid-dritt tal-UE ma jistgħux ikunu anqas favorevoli minn dawk li japplikaw għall-protezzjoni ta' drittijiet simili skont id-dritt domestiku³⁴⁰ jew li jirregolaw azzjonijiet domestiċi simili³⁴¹.

Effettività timplika li r-regoli nazzjonali tal-proċedura ma jistgħux jagħmluha virtwalment jew Prattikament³⁴² impossibbli jew diffiċli żżejjed għaċ-ċittadini, li jinkludu l-konsumaturi, sabiex jeżerċitaw id-drittijiet skont id-dritt tal-UE³⁴³.

Il-Qorti iddeskriviet it-tifsira ta' *ekwivalenza* u ta' *effettività* kif ġej³⁴⁴:

“Fin-nuqqas ta' regoli tal-Komunità li jirregolaw il-kwistjoni, huwa f'idejn l-ordinament ġuridiku ta' kull Stat Membru li jiddeżinja l-qrati u t-tribunali li għandhom ġurisdizzjoni u jstabbilixxi r-regoli proċedurali dettaljati li jirregolaw l-azzjonijiet għas-salvagwardja tad-drittijiet li l-individwi jiksbu mill-effett dirett tad-dritt Komunitarju. Madankollu, it-tali regoli ma jistgħux ikunu anqas favorevoli minn dawk li jirregolaw azzjonijiet domestiċi simili u lanqas ma jrendu virtwalment impossibbli jew diffiċli b'mod eċċessiv l-eżerċizzju tad-drittijiet mogħtija mid-dritt Komunitarju [...].”

Il-Qorti żviluppat dawn il-prinċipji b'mod ulterjuri fir-rigward tad-dritt tal-konsumatur u speċjalment il-UCTD, billi siltet minnhom numru ta' rekwiziti proċedurali speċifiċi sabiex

³³⁵ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 59. Il-Qorti spjegat ukoll li l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva huwa prinċipju ġenerali tad-dritt tal-UE li jirriżulta mit-tradizzjonijiet kostituzzjonali komuni għall-Istati Membri, li tnaqqax fl-Artikoli 6 u 13 tal-KEDB u ġie kkonfermat mill-Artikolu 47 tal-Karta, il-Kawżi Magħquda C-317/08, C-318/08, C-319/08 u C-320/08 *Alassini*, il-punt 61.

³³⁶ Eż. Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 40; Il-Kawżi Magħquda C-240/98 sa C-244/98 *Océano Grupo Editorial*; Il-Kawża C-168/05 *Mostaza Claro*; Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*. Riċentement, il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*; Il-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*; u l-Kawża C-453/10 *Pereničová u Perenič*.

³³⁷ Il-Kawżi Magħquda C-317/08, C-318/08, C-319/08 u C-320/08 *Alassini*, il-punt 61.

³³⁸ Il-Kawżi Magħquda C-430/93 u 431/93 *Van Schijndel*; Il-Kawża C-432/05 *Unibet (London) Ltd. u Unibert (International) Ltd.*; Il-Kawża C-126/97 *Eco-Swiss China Time Ltd*; Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 40.

³³⁹ Il-Kawżi Magħquda C-317/08, C-318/08, C-319/08 u C-320/08 *Alassini*, il-punt 49.

³⁴⁰ Il-Kawża C-377/14 *Radlinger u Radlingerová*, il-punt 48; Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 40; Il-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 31 u l-ġurisprudenza ċċitata.

³⁴¹ Il-Kawża C-567/13 *Nóra Baczó*, il-punti 42-47.

³⁴² Iż-żewġ termini jistgħu jinstabu fil-ġurisprudenza tal-Qorti.

³⁴³ Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 40; Il-Kawża C-196/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 31 u l-ġurisprudenza ċċitata.

³⁴⁴ Il-Kawżi Magħquda C-430/93 u 431/93 *Van Schijndel*, il-punt 17.

tiżgura li l-konsumaturi jkunu protetti b'mod effettiv kontra klawżoli kuntrattwali ingusti anki fir-realtà tal-proċeduri tal-qorti.

Skont iċ-ċirkustanzi tal-każ u l-kwistjonijiet imqajma mill-qrati ta' riferiment, il-Qorti bbażat dawk ir-rekwiżiti fuq:

- l-*effettività*³⁴⁵ tan-natura mhux vinkolanti ta' klawżoli kuntrattwali ingusti skont l-Artikolu 6(1) tal-UCTD,
- ir-rekwiżit ta' mezzi adegwati u effettivi għall-prevenzjoni tal-użu kontinwat ta' klawżoli kuntrattwali ingusti skont l-Artikolu 7(1) tal-UCTD³⁴⁶,
- id-dritt fundamentali għal rimedju effettiv skont l-Artikolu 47 tal-Karta³⁴⁷,
- kif ukoll, skont id-dritt nazzjonali applikabbli, il-prinċipju ta' *ekwivalenza*³⁴⁸.

Il-Qorti tirreferi għall-Artikolu 7(1), kultant sostnut mill-Artikolu 47 tal-Karta, u l-*effettività* kważi b'mod interkambjabbli bħala sors legali għall-garanzji relatati mal-*effettività* tal-protezzjoni proċedurali kontra klawżoli kuntrattwali ingusti³⁴⁹.

Ir-rekwiżiti proċedurali huma relatati mar-rimedji u mad-drittijiet proċedurali disponibbli għall-konsumaturi, minn naħa, u mad-dmirijiet tal-qrati nazzjonali, min-naħa l-oħra. Essenzjalment dawn jinkludu prinċipji li

- l-konsumaturi jrid ikollhom rimedji effettivi sabiex joġġezzjonaw għall-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali rilevanti u
- il-qrati nazzjonali huma jivvalutaw l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali minn jeddhom (*ex officio*).

Il-Qorti żviluppat dawn il-garanzji proċedurali b'mod ulterjuri fid-dawl ta' tipi speċifiċi ta' proċedura u ta' sitwazzjonijiet proċedurali, bħal proċeduri ċivili ordinarji³⁵⁰, proċeduri tal-appell³⁵¹, sentenzi fil-kontumacċja³⁵², azzjoni għall-annullament ta' deċiżjoni ta' arbitraġġ³⁵³, infurzar ta' deċiżjoni ta' arbitraġġ³⁵⁴, rimedji b'mandat ta' inibizzjoni³⁵⁵, tipi differenti ta'

³⁴⁵ Il-Qorti tapplika l-*effettività* tal-protezzjoni skont il-UCTD bħala standard għall-valutazzjoni tar-restrizzjonijiet proċedurali kif ukoll rekwiżit pożittiv li huwa fil-bażi, b'mod partikolari, ta' kontroll *ex officio*, eż. il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 44; Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 4. Ara wkoll il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, il-punti 42-47 rigward id-Direttiva 99/44/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill dwar ċerti aspetti tal-bejgħ ta' oġġetti tal-konsum u garanzji assoċjati magħhom.

³⁴⁶ Eż. Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*.

³⁴⁷ Eż. Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*.

³⁴⁸ Eż. Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-Kawża C-76/10 *Pohotovost'* u l-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*.

³⁴⁹ Pereżempju, fil-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-Qorti tirreferi għall-Artikolu 7(1) filwaqt li fil-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito* l-Qorti tibbaża fuq l-*effettività*.

³⁵⁰ Il-Kawża C-32/12 *Duarte Hueros*, il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, li t-tnejn li huma jikkonċernaw id-Direttiva 99/44/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Mejju 1999 dwar ċerti aspetti tal-bejgħ ta' oġġetti tal-konsum u garanzji assoċjati magħhom, *GU L 171*, 07/07/1999 p. 12 - 16.

³⁵¹ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse* u C-397/11 *Erika Jörös*.

³⁵² Meta l-konvenut ma deherx quddiem il-Qorti; Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punti 24-37.

³⁵³ Il-Kawża C-168/05 *Mostaza Clara*.

³⁵⁴ Il-Kawża C-168/05 *Mostaza Clara*, C-40/08, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-76/10, *Pohotovost'* u C-168/15 *Tomášová*.

³⁵⁵ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*.

proċeduri ta' ordni ta' hlas³⁵⁶, proċeduri ta' infurzar tal-ipoteki³⁵⁷, irkanti volontarji³⁵⁸, u proċeduri ta' insolvenza³⁵⁹. Il-Qorti ntalbet tikkunsidra wkoll ir-relazzjoni bejn ir-Regolament (KE) Nru 1896/2006 li joħloq proċedura għal ordni ta' hlas Ewropea u l-garanziji proċedurali skont il-UCTD³⁶⁰.

Filwaqt li ħafna mid-deċiżjonijiet preliminari kienu jikkonċernaw każijiet li fihom il-konsumaturi kienu fil-pożizzjoni tal-konvenut jew tad-debitur³⁶¹, il-Qorti applikat dawn il-prinċipji anki għal proċeduri li fihom il-konsumatur talab id-dikjarazzjoni ta' klawżola kuntrattwali bħala invalida.

Għad li l-kuntest u l-ispeċifitàjiet ta' kull tip ta' proċedura jridu jiġu kkunsidrati meta tiġi vvalutata l-kompatibbiltà ta' dispożizzjonijiet speċifiċi mal-UCTD, l-istandards u t-testijiet żviluppati mill-Qorti japplikaw għat-tipi kollha ta' proċedura.

Il-Qorti saħqet b'mod ripetut³⁶², li l-proċeduri li jagħtu lill-kredituri l-possibbiltà ta' infurzar aktar veloċi tat-talbiet tagħhom fuq il-bażi ta' titoli għajr sentenzi miksuba fi proċedimenti dikjaratorji u li ma jinvolvu ebda kontroll sostantiv jew inkella jinvolvu kontrolli sostantivi limitati biss mill-qrati nazzjonali, ma jistgħux iċaħħdu lill-konsumaturi mid-dritt tagħhom għal protezzjoni xierqa kontra klawżoli kuntrattwali ingusti. Dan ifisser li **t-tip speċifiku ta' proċedura li jagħzel bejjiegħ jew fornitur, jew li f'każ iehor ikun japplika, ma jistax inaqqas il-garanziji proċedurali fundamentali meħtieġa mill-UCTD għall-benefiċċju tal-konsumaturi.** Fi kliem il-Qorti³⁶³:

"[...] il-karatteristiċi partikolari tal-proċeduri ma għandhomx jikkostitwixxu element li jista' jaffettwa l-protezzjoni ġuridika li għandhom jibbenefikaw minnha dawn il-konsumaturi bis-saħħa tad-dispożizzjonijiet tad-Direttiva 93/13."

Fl-istess ħin, huwa **neċessarju**, b'rabta mal-prinċipju ta' *effettività*³⁶⁴, **li wiehed ihares lejn ir-regoli nazzjonali tal-proċedura fil-kuntest xieraq tagħhom u fis-shuhija tagħhom.** Il-Qorti³⁶⁵ esprimiet dan kif ġej:

"43 [...] għal dak li jirrigwarda l-prinċipju ta' effettività, il-Qorti tal-Ġustizzja fakkret diversi drabi li kull sitwazzjoni fejn tqum il-kwistjoni li jsir magħruf jekk dispożizzjoni proċedurali nazzjonali tirrendix impossibbli jew eċċessivament diffiċli l-applikazzjoni tad-dritt tal-Unjoni għandha tiġi analizzata billi jittiehed inkunsiderazzjoni l-kuntest ta' din id-dispożizzjoni fil-

³⁵⁶ Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*; Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*; Il-Kawża C-632/17 *PKO*.

³⁵⁷ Eż. Il-Kawża C-415/11 *Mohammed Aziz*; Il-Kawża C-169/14 *Sanchez Morcillo*; Il-Kawża C-32/14 *Erste Bank Hungary*; Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus ecè*.

³⁵⁸ Il-Kawża C-34/13 *Kušionová*.

³⁵⁹ Il-Kawża C-377/14 *Radlinger Radlingerová*.

³⁶⁰ Il-Kawża Magħquda C-453/18 u C-494/18 *Bondora* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

³⁶¹ Inkluz meta dawn kellhom jitolbu rimedji kontra l-infurzar mitlub minn bejjiegħ jew minn fornitur.

³⁶² Eż. Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 55; Il-Kawża C-415/11 *Aziz*; Il-Kawża C-76/10 *Pohotovost* u l-Kawża C-77/14 *Radlinger Radlingerová*, il-punt 50.

³⁶³ Il-Kawża C-77/14 *Radlinger Radlingerová*, il-punt 50. Il-Qorti tirreferi għas-sentenza ta' qabel fil-Kawża C-34/13 *Kušionová*, il-punti 52 u 53 u għall-ġurisprudenza ulterjuri ċċitata fiha.

³⁶⁴ Jew l-Artikolu 7(1) tal-UCTD.

³⁶⁵ Is-siltiet iċċitati huma meħuda mill-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punti 43 u 44. L-istess test jew wiehed simili jista' jinstab, pereżempju, fil-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 49, C-415/11 *Mohammed Aziz*, il-punt 5, C-8/14 *BBVA*, il-punt 26, C-377/14 *Radlinger Radlingerová* il-punt 50, il-punti 54 u 55.

proċedura kollha, l-iżvolġiment tagħha u l-karatteristiċi partikolari tagħha, quddiem il-varji istanzi nazzjonali [...]

44 F'din il-perspettiva, hemm lok li jittieħdu inkunsiderazzjoni, jekk ikun neċessarju, il-prinċipji li fuqhom huwa msejjes l-ordinament ġuridiku nazzjonali, bħalma huma l-protezzjoni tad-drittijiet tad-difiża, il-prinċipju ta' ċertezza legali u l-iżvolġiment korrett tal-proċedura[...]."

Dan ifisser li trid tiġi kkunsidrata l-protezzjoni li jipprovdu r-regoli nazzjonali kontra klawżoli kuntrattwali ingusti fi stadji differenti tal-proċedura, pereżempju fil-fażi ta' qabel il-ħruġ ta' ordni ta' hlas u fl-istadju tal-infurzar jew tal-kontestazzjoni³⁶⁶ jew b'rabta mar-rimedji kontra l-infurzar tal-ipoteka fuq il-bażi ta' att notarili³⁶⁷.

Il-qrati nazzjonali huma obbligati japplikaw dawn il-garanzji proċedurali anki meta, kieku, id-dispożizzjonijiet nazzjonali jkunu jipprevjenuhom milli jagħmlu dan, u jridu jwarrbu l-ġurisprudenza tal-qrati supremi nazzjonali sa fejn din tkun inkompatibbli mal-UCTD kif interpretata mill-Qorti³⁶⁸.

M'għandniex xi ngħidu, il-garanzji proċedurali kollha li jirriżultaw mid-dritt tal-UE japplikaw għal kawzi li jinvolvu klawżoli kuntrattwali ingusti, anki jekk ma jissemmwex b'mod speċifiku f'dan l-Avviz. Dan jinkludi d-drittijiet proċedurali msemmija fl-Artikolu 47 tal-Karta, inkluż id-dritt għal smiġħ ġust³⁶⁹ u l-opportunitajiet ugwali għall-partijiet³⁷⁰. Għad li l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva tal-konsumaturi minnu nnifsu ma jagħtihomx dritt għat-tieni livell ta' ġurisdizzjoni³⁷¹, it-tali dritt jista' jkun ibbażat fuq l-*effettività* b'rabta mal-opportunitajiet ugwali għall-partijiet meta l-bejjieġha jew il-fornituri jkollhom dan id-dritt³⁷².

5.2. Il-prinċipju ta' kontroll *ex officio* tal-klawżoli kuntrattwali ingusti³⁷³

5.2.1. Rabta mal-Artikolu 6(1), mal-Artikolu 7(1)

Sabiex jikkompensaw għall-pożizzjoni strutturalment aktar dgħajfa tal-konsumaturi, li jaf ma jkunux jafu bid-drittijiet tagħhom u, għaldaqstant, jaf ma jsemmux l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali, il-qrati nazzjonali, bħala istanza newtrali, jaqdu rwol attiv fi proċeduri li jinvolvu klawżoli kuntrattwali ingusti. Sa mis-sentenza tagħha tal-4 ta' Ġunju 2009³⁷⁴, il-Qorti konsistentement iddikjarat li **l-qrati nazzjonali huma obbligati jivvalutaw klawżoli kuntrattwali ingusti minn jeddhom (*ex officio*)**, anki jekk l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali ma tissemmiex mill-konsumatur:

³⁶⁶ Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*; Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*; Il-Kawża C-632/17 *PKO* u l-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*.

³⁶⁷ Il-Kawża C-415/11 *Aziz* u C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*.

³⁶⁸ Il-Kawża Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punt 74, b'riferiment għall-ġurisprudenza preċedenti. Ara wkoll il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 64.

³⁶⁹ Il-Kawża C-119/15 *Biuro prodróży 'Partner'*.

³⁷⁰ Il-Kawża C-169/14 *Sanchez Morcillo*, il-punti 48-51.

³⁷¹ Il-Kawża C-169/14 *Sanchez Morcillo*, C-169/14, il-punt 36.

³⁷² Il-Kawża C-169/14 *Sanchez Morcillo*, il-punti 48-51.

³⁷³ Implikazzjonijiet aktar dettaljati tal-prinċipju *ex officio* huma ppreżentati fis-subtaqsimiet ta' hawn taht.

³⁷⁴ Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*, il-parti operattiva. Skont il-ġurisprudenza preċedenti, mill-Kawża Magħquda C-240/98–244/98 *Océano Grupo Editorial* u kkonfermat f'diversi sentenzi sussegwenti, il-Qorti kienet teħtieġ li l-qrati nazzjonali kellu jkollhom *is-setgħa* li jeżaminaw klawżoli kuntrattwali ingusti minn jeddhom. Dan l-iżvilupp fil-ġurisprudenza tal-Qorti huwa spjegat fil-Kawża C-168/15 *Milena Tomášová*, il-punti 28-31.

“1. L-Artikolu 6(1) tad-Direttiva tal-Kunsill 93/13 KEE, tal-5 ta’ April 1993, dwar klawżoli ingusti f’kuntratti mal-konsumatur, għandu jiġi interpretat fis-sens li klawżola kuntrattwali ingusta ma torbotx lill-konsumatur, u li ma huwiex neċessarju, f’dan ir-rigward, li dan ikun minn qabel ikkontesta b’suċċess tali klawżola.

2. Il-qorti nazzjonali hija marbuta teżamina *ex officio* n-natura ingusta ta’ klawżola kuntrattwali meta jkollha għad-dispożizzjoni tagħha l-elementi ta’ dritt u ta’ fatt neċessarji għal dan il-għan. Meta tikkunsidra tali klawżola bħala ingusta, hija ma għandhiex tapplikaha, hlief meta l-konsumatur jopponi dan. Dan l-obbligu huwa impost ukoll fuq il-qorti nazzjonali meta din tkun qed tistharreġ il-ġurisdizzjoni territorjali tagħha.”

Il-Qorti kkonfermat dan ir-rekwiżit ripetutament³⁷⁵:

“[...] il-Qorti tal-Ġustizzja diġà kkunsidrat diversi drabi li l-qorti nazzjonali għandha tevalwa *ex officio* n-natura ingusta ta’ klawżola kuntrattwali li taqa’ fil-kamp ta’ applikazzjoni tad-Direttiva 93/13 u, meta tagħmel dan, għandha tirrimedja l-iżbilanċ li jeżisti bejn il-konsumatur u l-bejjieġh jew fornitur, meta jkollha l-elementi ta’ dritt u ta’ fatt meħtieġa għal dan il-għan [...]”³⁷⁶.

Kontroll *ex officio* għandu l-għan li jikseb ir-riżultat imfittex mill-Artikolu 6(1) f’każijiet individwali u jikkontribwixxi għall-oġettiv tal-Artikolu 7 peress li jista’ jaġixxi bħala deterrent għall-użu ta’ klawżoli kuntrattwali ingusti b’mod ġenerali³⁷⁷. L-obbligu ta’ kontroll *ex officio* japplika *a fortiori* meta konsumatur, fis-sustanza, jikkontesta l-validità jew il-ġustizzja tal-kuntratt mingħajr, madankollu, ma jirreferi b’mod speċifiku għad-dispożizzjonijiet legali dwar il-klawżoli kuntrattwali ingusti³⁷⁸.

5.2.2. Ir-relazzjoni mal-prinċipji tal-proċedura ċivili

Madwar l-Istati Membri, il-prinċipju ta’ gwida fil-proċeduri ċivili³⁷⁹ huwa d-dispożizzjoni ta’ parti (jew l-awtonomija ta’ parti). Dan normalment jimplika li hija d-diskrezzjoni tal-partijiet biss li jiddefinixxu s-sugġett u l-firxa tal-proċeduri sabiex l-imħallef ma jkunx jista’ jilqa’ talba li ma saritx (*ultra petita*) jew jaġhti aktar minn dak mitlub (*extra petita*). Huwa aċċettat b’mod mifruq ukoll li primarjament hija r-responsabbiltà tal-partijiet li jipprezentaw il-fatti li saret bażi fuqhom sabiex jissostanzjaw it-talbiet tagħhom kif ukoll jissottomettu l-evidenza neċessarja. B’mod ġenerali, kull parti gġarrab l-oneru tal-provi għall-fatti li jsostnu s-

³⁷⁵ Eż. Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 43 iċċitat hawnhekk.

³⁷⁶ Referenzi għall-Kawzi *Aziz*, C-415/11, il-punt 46 u l-ġurisprudenza iċċitata, u C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo u Ohrajn*, il-punt 58.

³⁷⁷ Il-Kawża C-168/05 *Mostaza Claro*, il-punti 27 u 28; Il-Kawża C-473/00 *Cofidis*, il-punt 32; Il-Kawża C-240/98 *Océano Grupo Editorial*, il-punt 28.

³⁷⁸ Il-Kawża C-397/11 *Erika Jöros*, il-punti 30, 35 u 36.

³⁷⁹ Harsa ġenerali lejn il-prinċipji ta’ gwida fl-Istati Membri, inklużi l-implikazzjonijiet għall-każijiet tal-konsumaturi, tista’ tinstab fil-Kapitlu 3 tal-Evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judgments and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law (Studju ta’ evalwazzjoni tal-liġijiet proċedurali u tal-prattiki nazzjonali f’termini tal-impatt tagħhom fuq iċ-ċirkolazzjoni libera tal-liġijiet proċedurali u tal-prattiki nazzjonali f’termini tal-impatt tagħhom fuq iċ-ċirkolazzjoni ilbera tas-sentenzi u fuq l-ekwivalenza u l-effettività tal-protezzjoni proċedurali tal-konsumaturi skont id-dritt tal-konsumatur tal-UE), JUST/2014/RCON/PR/CIVI/0082 – Strand 2 Procedural Protection of Consumers (It-Tieni Taqsima Protezzjoni Proċedurali tal-Konsumaturi).

sottomissjoni tagħhom, sakemm ma jkunx hemm dispożizzjonijiet speċifiċi li jeqilbu jew itaffu l-onereu tal-provi għal ċerti kwistjonijiet.

Ġeneralment huwa rikonoxxut li, filwaqt li l-partijiet iridu jipprovdu l-fatti, huwa f'idejn il-qorti li tagħmel il-kwalifikazzjonijiet legali neċessarji³⁸⁰, xi haġa li hija espressa fil-prinċipji *da mihi factum dabo tibi jus u iura novit curia*. Huwa normali wkoll li l-qrati jridu jikkunsidraw ċerti regoli imperattivi, spiss imsejha kwistjonijiet ta' ordni pubbliku, minn jeddhem, jiġifieri mingħajr ma jkun hemm bżonn li jiġu invokati mill-partijiet.

Fi hdan dan il-qafas ġenerali, hemm differenzi bejn l-Istati Membri rigward kemm il-qrati jistgħu jew huma obbligati jadottaw rwol aktar attiv fil-proċedimenti³⁸¹, inkluż rwol aktar inkwizittiv jew investigattiv, pereżempju billi jagħmlu mistoqsijiet, jagħti hjiel jew feedback, iżda anki rigward il-kumpilazzjoni.

Kontroll *ex officio* tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali huwa fundamentament il-konsegwenza proċedurali tal-fatt li l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali u n-natura mhux vinkolanti tagħhom huma regoli obligatorji tal-ordni pubbliku li japplikaw *ex jure* u li huma aspetti legali li, għaldaqstant, ma jiddependux minn xi parti li tinvokah. Għaldaqstant, kontroll *ex officio* tal-klawżoli kuntrattwali ingusti mhuxwix f'kunflitt mal-prinċipji fundamentali tal-proċeduri ċivili bħad-dispożizzjoni tal-parti, iżda jista' jkun f'kunflitt ma' dispożizzjonijiet nazzjonali speċifiċi li jillimitawh jew jagħmluh impossibbli. Għal aktar dettalji fuq it-tali kunflitti, ara t-Taqsimiet 5.4., 5.5. u 5.6.

5.2.3. Kontroll *ex officio* u passività totali min-naha tal-konsumatur

Il-konsumaturi huma ġeneralment mistennija jużaw rimedji disponibbli u ma jibqgħux totalment passivi sabiex jibbenefikaw mill-protezzjoni skont il-UCTD. Il-Qorti rikonoxxiet li l-prinċipju tal-effettività ma jistax jitwessa tant b'mod illi qorti nazzjonali tenhtieg tagħmel tajjeb għan-nuqqas ta' azzjoni totali tal-konsumatur³⁸² f'każijiet fejn huma jistgħu jipprezentaw rimedji effettivi taht kundizzjonijiet raġonevoli³⁸³. Għalhekk, is-semplici fatt li konsumatur ikun fetaħ kawża l-qorti u uża rimedji sabiex jikseb protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti *ma jmurx awtomatikament* kontra l-prinċipju tal-effettività³⁸⁴. Fl-istess hin, il-ġurisprudenza tal-Qorti timplika li l-qrati nazzjonali iridu jivvalutaw l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali *ex officio* anke jekk il-konsumaturi jibqgħu totalment passivi, fejn dan l-intervent huwa mehtieg mill-prinċipju ta' *ekwivalenza*, kif diskuss fit-Taqsima 5.3., jew mill-Artikolu 7(1) jew mill-prinċipju tal-effettività, kif diskuss fit-Taqsima 5.4.

³⁸⁰ Ara wkoll il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, il-punt 38.

³⁸¹ Rwol aktar attiv tal-inhallfin jista' jiddependi wkoll minn fatturi bħal jekk parti wahda hjiex identifikata bħala l-parti dgħajfa, eż. konsumatur, jew jekk parti hijiex rappreżentata, b'mod partikolari minn avukat.

³⁸² C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, paragraph 47. Ara wkoll il-Kawża C-137/08 VB *Pénzügyi Lízing*, paragrafu 56; Kawża C-415/11 *Aziz*, paragrafu 47; Kawża C-472/11 *Banif Plus Bank*, paragrafu 24.

³⁸³ C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, paragrafi 41 – 46. Fil-każ prinċipali l-konsumatur la kien ha sehem fil-proċeduri ta' arbitraġġ miftuħa kontri min-negożjant u l-anqas ma fetaħ kawża għall-annullament tad-deċizzjoni arbitrali fi żmien xahrejn. Madankollu, f'dan il-każ il-Qorti qieset li kien hemm obbligu fuq il-qrati nazzjonali biex jivvalutaw il-konformità tad-deċizzjoni arbitrali mal-UCTD skont il-prinċipju ta' *ekwivalenza*.

³⁸⁴ Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, paragrafu 63.

5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' *ekwivalenza*

5.3.1. Kontroll *ex officio* tal-klawżoli kuntrattwali ingusti

Skont il-prinċipju ta' *ekwivalenza*³⁸⁵, il-qrati nazzjonali jew it-tribunali huma obbligati jikkunsidraw regoli vinkolanti tad-dritt tal-UE minn jeddhom fil-każijiet kollha li fihom id-dritt domestiku jobbligahom jew jagħtihom tal-anqas is-setgħa jew id-diskrezzjoni li jqajmu punti tal-ligi fuq il-bażi ta' regoli domestiċi vinkolanti minn jeddhom. Kif iddikjarat aktar 'il fuq, il-karattru mhux vinkolanti tal-klawżoli kuntrattwali ingusti stipulat fl-Artikolu 6(1) u tad-dispożizzjonijiet kollha tal-UCTD li huma essenzjali għall-kisba ta' dan l-objettiv irid jiġi ttrattat bħala *ekwivalenti* għal kunsiderazzjonijiet tal-ordni pubbliku rikonoxxuti skont id-dritt tal-Istati Membri. Dan l-istatus japplika għad-dispożizzjonijiet kollha tal-UCTD li huma rilevanti meta tiġi vvalutata l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali u meta jinħarġu l-konsegwenzi minn din il-konstatazzjoni.

Il-Qorti³⁸⁶ spjegat dan kif ġej,

“44 [...], fid-dawl tan-natura u tal-importanza tal-interess pubbliku li fuqu hija bbażata l-protezzjoni li d-Direttiva tagħti lill-konsumatur, l-Artikolu 6 tagħha għandu jitqies li huwa regola ekwivalenti għar-regoli nazzjonali li għandhom, fi hdan l-ordinament ġuridiku intern, il-grad ta' regoli ta' ordni pubbliku[...]. Hemm lok li jiġi kkunsidrat li dik il-kwalifika tkopri d-dispożizzjonijiet kollha tad-Direttiva li huma indispensabbli għat-twettiq tal-għan segwit mill-imsemmi Artikolu 6.

45 Minn dan jirriżulta li, meta l-qorti nazzjonali tkun kompetenti, skont ir-regoli tal-proċeduri nazzjonali, sabiex teżamina ex officio l-validità ta' att ġuridiku fid-dawl ta' regoli nazzjonali ta' ordni pubbliku, [...], hija għandha teżercita wkoll dik il-kompetenza sabiex tevalwa ex officio, fid-dawl tal-kriterji stabbiliti mid-Direttiva, in-natura possibbilment ingusta ta' klawżola kuntrattwali li taqa' taht il-kamp ta' applikazzjoni ta' din tal-aħħar.

46 Jeħtieġ li jitfakkar li tali obbligu jaqa' wkoll fuq il-qorti nazzjonali meta jkollha, fil-kuntest tas-sistema ġudizzjarja nazzjonali, is-sempliċi possibbiltà li tevalwa ex officio jekk klawżola bħal din tmurx kontra r-regoli nazzjonali ta' ordni pubbliku [...].”

Għaldaqstant, il-qrati nazzjonali jridu jivvalutaw l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali rilevanti minn jeddhom kull meta dritt nazzjonali jobbligahom jew jagħtihom il-possibbiltà li jivverifikaw *ex officio* l-konformità ma' kwalunkwe kunsiderazzjoni tal-ordni pubbliku msemmija fid-dispożizzjonijiet nazzjonali rilevanti, inklużi, pereżempju, projbizzjonijiet

³⁸⁵ L-obbligi *ex officio* bbażati fuq il-prinċipju ta' *ekwivalenza* huma spjegati, pereżempju, fil-Kawżi Magħquda C-430/93 u C-431/93 *van Schijndel u van Veen*, il-punti 13 u 14, b'referenza għall-ġurisprudenza preċedenti.

³⁸⁶ “13 Fejn, permezz tad-dritt domestiku, il-qrati jew it-tribunali jridu jqajmu l-punti tal-ligi minn jeddhom fuq il-bażi tar-regoli domestiċi vinkolanti li ma tqajmux mill-partijiet, obbligu bħal dan jeżisti wkoll f'dak li għandu x'jaqsam mar-regoli Komunitarji vinkolanti (ara, b'mod partikolari, is-sentenza fil-Kawża 33/76 *Rewe vs Landwirtschaftskammer für das Saarland*, il-punt 5).

14 Il-pożizzjoni tkun l-istess jekk id-dritt domestiku jagħti lill-qrati u lit-tribunali diskrezzjoni li japplikaw ir-regoli tal-ligi vinkolanti minn jeddhom. Tabilhaqq, skont il-prinċipju ta' kooperazzjoni stabbilit fl-Artikolu 5 tat-Trattat, huwa f'idejn il-qrati nazzjonali li jiżguraw il-protezzjoni legali li l-persuni jiksbu mill-effett dirett tad-dispożizzjonijiet tad-dritt Komunitarju (ara, b'mod partikolari, is-sentenza fil-Kawża C-213/89 *Factortame u Ohravn*, il-paragrafu 19)” [traduzzjoni mhux uffiċjali].

³⁸⁶ Eż. Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punti 44-46 iċċitati hawnhekk. F'din id-deċiżjoni, il-Qorti referiet ukoll għall-Kawżi C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punti 52 u 54, C-76/10 *Pohotovost*, il-punt 5.

legali, moralità bażika³⁸⁷, jew l-ordni pubbliku b'mod ġenerali³⁸⁸. F'dan ir-rigward, il-Qorti³⁸⁹ ddikjarat, pereżempju, li,

“fejn il-qorti mitluba li teżegwixxi sentenza ta' arbitraġġ tista' twaqqaf, anki ex officio, l-applikazzjoni ta' din is-sentenza ta' arbitraġġ meta din tal-aħħar timponi fuq il-parti kkonċernata l-provvista ta' servizz li tkun materjalment impossibbli, ipprojbita mil-liġi jew kontra l-moralità, din il-qorti għandha, mill-mument li jkollha l-informazzjoni dwar is-sitwazzjoni legali u fattwali meħtieġa għal dan il-ġħan, tevalwa, anki ex officio, fil-kuntest tal-proċedura ta' eżekuzzjoni, in-natura ingusta tal-penali³⁹⁰ stabbilita bil-kuntratt ta' kreditu [jew klawżola ta' arbitraġġ³⁹¹] konkluz[i] bejn il-fornitur tal-kreditu u l-konsumatur.”

L-obbligu ta' kontroll *ex officio* bbażat fuq il-prinċipju ta' *ekwivalenza* japplika għat-tipi u għall-istadji kollha tal-proċedura, inklużi s-sentenzi fil-kontumacja³⁹², il-proċedura tal-appell³⁹³, jew il-proċedura ta' infurzar³⁹⁴ kull meta d-dritt nazzjonali jagħti s-setgħa lill-inhallfin nazzjonali sabiex jeżaminaw kunsiderazzjonijiet relatati mal-ordni pubbliku.

Għaldaqstant, il-qradi nazzjonali huma obbligati japplikaw id-dispożizzjonijiet nazzjonali rilevanti fuq kontroll *ex officio mutatis mutandis* sabiex jivvalutaw l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali minn jeddom³⁹⁵.

Għall-kuntrarju tal-prinċipju ta' *effettività*, dan l-obbligu huwa indipendenti minn kwalunkwe valutazzjoni ulterjuri dwar jekk, mingħajr kontroll *ex officio* bħal dan, ma hemm ebda protezzjoni effettiva kontra l-klawżoli kuntrattwali.

5.3.2. Obbligi ohra bbażati fuq il-prinċipju ta' *ekwivalenza*

Il-prinċipju ta' *ekwivalenza* japplika bl-istess mod għal regoli proċedurali ohra. Pereżempju, il-Qorti³⁹⁶ ddikjarat li regoli anqas vantaġġu għall-intervent ta' assoċjazzjonijiet tal-konsumatur b'rabta ma' oġġezzjoni għal ordni ta' hlas ibbażata fuq l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali meat mqabbla mar-regoli li japplikaw għal tilwimiet li jikkonċernaw id-dritt nazzjonali b'mod esklużiv ikunu jiksru l-prinċipju ta' *ekwivalenza*.

L-istess irid ikun japplika għal kwalunkwe terminu, dritt ta' smiġħ, kundizzjoni għal miżuri interim, dritt ta' oġġezzjoni jew ta' appell u, tabilhaqq, għall-arrangamenti proċedurali l-ohrajn kollha.

³⁸⁷ Il-Kawża C-76/10 *Pohotovost*.

³⁸⁸ Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*.

³⁸⁹ Il-Kawża C-76/10 *Pohotovost*.

³⁹⁰ Ara, b'mod partikolari, il-punt 53 tal-ordni.

³⁹¹ Ara, b'mod partikolari, il-punt 51 tal-ordni.

³⁹² Il-Kawża C-147/16 *Karel de Grote*, il-punti 24-37.

³⁹³ Il-Kawża C-397/11 *Erika Jöros*, il-punti 30, 35, 36 u 38; Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 45.

³⁹⁴ Eż. Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-Kawża C-76/10 *Pohotovost*, il-Kawża 49/14 *Finanmadrid*

³⁹⁵ Rigward il-kwistjoni ta' adattamenti legiżlattivi possibbli, ara t-Taqsima 5.6.

³⁹⁶ Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, il-punt 1 tal-parti operattiva.

5.4. Valutazzjoni *ex officio* u l-effettività tar-rimedji

5.4.1. It-test applikabbli

Skont l-Artikolu 7(1) tal-UCTD jew il-prinċipju ta' *effettività*³⁹⁷, id-dritt nazzjonali jrid jipprovi rimedji li jippermettu lill-konsumaturi jinvokaw l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali, u dawk ir-rimedji jridu jkunu effettivi. Dan jimplika li l-konsumaturi jridu jkunu kapaci jipprezentaw it-tali rimedji *f'kundizzjonijiet raġonevoli*, li jfisser li ma jistax ikun hemm rekwiżiti jew limitazzjonijiet li jagħmluha *impossibbli fil-prattika jew diffiċli żzejjed* għalihom sabiex jiksbu l-protezzjoni meħtieġa. Barra minn hekk, il-konsumaturi jaf ma jithallexw jużaw rimedji legali mhux biss minhabba ostakoli proċedurali, iżda anki minhabba l-*għarfien jew l-informazzjoni limitati* tagħhom.

Għaldaqstant, sabiex tistabbilixxi jekk hemmx rimedji effettivi, il-³⁹⁸ tapplika **t-test prevalenti rigward jekk hemmx riskju sinifikanti li l-konsumaturi ma jibbenefikawx minn protezzjoni effettiva**

- jew minhabba r-rekwiżiti proċedurali speċifiċi jew inkella l-limitazzjonijiet jagħmluha diffiċli wisq (jew saħansitra impossibbli fil-prattika) sabiex jitolbu kwalunkwe rimedju disponibbli,
- **jew**, inkella, għaliex il-konsumaturi m'għandhomx l-għarfien neċessarju dwar id-drittijiet tagħhom jew ma jirċivux l-informazzjoni neċessarja sabiex jużaw ir-rimedji b'mod effettiv.

Dan it-test huwa rifless f'diversi deċiżjonijiet, pereżempju, fir-rigward tal-proċeduri ta' ordni ta' hlas³⁹⁹,

*“ F'dan ir-rigward, għandu jiġi rrilevat li jeżisti **riskju mhux żgħir** li l-konsumaturi kkonċernati ma jressqux l-oppożizzjoni meħtieġa jew minhabba t-terminu partikolarment qasir previst għal dan il-ghan, jew għaliex jistgħu jiġu skoragġuti milli jiddefendu ruħhom fid-dawl tal-ispejjeż li azzjoni legali tinvolvi meta mqabbla mal-ammont tad-dejn ikkontestat, jew għaliex ma jafux jew ma jifhmux il-portata tad-drittijiet tagħhom, jew inkella minhabba l-kontenut limitat tat-talba għal ordni mressqa mill-bejjiegħa jew fornituri u għalhekk tan-natura inkompleta tal-informazzjoni li jkollhom [...]. ”*

Kif spjegat fit-Taqsima 5.1, f'konnessjoni mal-effettività, huwa neċessarju li jiġu kkunsidrati r-regoli rilevanti tal-proċedura fis-suhġija tagħhom, b'kunsiderazzjoni tal-istadji differenti tagħha⁴⁰⁰. Il-fatturi rilevanti għall-valutazzjoni tal-effettività huma diskussi fit-Taqsima 5.4.2. aktar 'il quddiem.

³⁹⁷ Il-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punt 43 u l-Kawża C-567/13 *Nóra Baczó*, il-punti 52 u 59 huma eżempji li juru li d-dritt għal rimedju effettiv skont l-Artikolu 7(1) tal-UCTD u l-Artikolu 47 tal-Karta jrid jiġi vvalutat skont l-istess kriterji bhall-prinċipju ta' *effettività*.

³⁹⁸ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, b'mod partikolari l-punti 52 – 54; Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punti 61 – 72.

³⁹⁹ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 69. Referenzi oħra jinkludu l-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 52; Il-Kawża C-122/14 *Aktiv Kapital Portfolio*, il-punt 37 u l-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 54.

⁴⁰⁰ Eż. Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punti 43 u 44, b'referenza, fost l-oħrajn għall-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 49 u l-Kawża C-413/12 *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, il-punt 34, u l-Kawża C-470/12 *Pohotovost'*, il-punt 51.

Meta jkun hemm riskju sinifikanti li l-konsumaturi jaf ma joġġezzjonawx għal ordni ta' hlas, il-Qorti stabbilixxiet li l-qراطي nazzjonali jridu jivvalutaw l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali minn jeddom f'xi stadju tal-proċedura u sa mhux aktar tard minn meta jiġi eżegwit l-infurzar kontra konsumatur⁴⁰¹. Fi kliem il-Qorti⁴⁰²,

“ *Fil-fatt, protezzjoni effettiva tad-drittijiet mogħtija lill-konsumatur minn din id-direttiva tista' tiġi ggarantita biss jekk is-sistema proċedurali nazzjonali tippermetti, fil-kuntest tal-proċedura ta' ordni għal hlas jew f'dak tal-proċedura ta' eżekuzzjoni tal-ordni għal hlas, sħarriġ ex officio tan-natura potenzjalment ingusta tal-klawżoli li jinsabu fil-kuntratt kkonċernat [...].*”

Dan ifisser li,

- meta jkun hemm riskju sinifikanti li l-konsumatur mhux se juża rimedji kontra ordni ta' hlas, il-qorti tkun obligata tivvaluta l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali rilevanti minn jeddha qabel ma toħroġ l-ordni ta' hlas⁴⁰³.

Min-naħa l-oħra,

- meta ma jkunx seħħ kontroll *ex officio* qabel ma tinħareġ l-ordni, dan irid jitwettaq, bħala l-aħħar possibbiltà, fl-istadju tal-infurzar⁴⁰⁴.

B'mod simili,

- jekk il-verifiki mwettqa fi stadju aktar bikri tal-proċedura ma jkunux koprew il-klawżoli kuntrattwali rilevanti kollha, il-qراطي nazzjonali jkunu obligati jivvalutaw klawżoli kuntrattwali rilevanti oħra inkluż fuq inizzjattiva tagħhom stess anki jekk il-verifiki aktar bikrin ikun twettqu b'decizjoni li jkollha l-effet ta' res judicata skont ir-regoli nazzjonali tal-proċedura⁴⁰⁵.

Il-Qorti⁴⁰⁶ speċifikat ukoll li l-fatt li l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali tiġi vvalutata minn *ufficjal tal-qorti bi status anqas minn dak ta' magistrat* qabel ma tinħareġ ordni ta' hlas, ma jipprovdix il-protezzjoni meħtieġa. Dan ifisser li, jekk ikun hemm riskju sinifikanti li konsumatur mhux se jippreżenta oġġezzjoni, *imħallef* xorta waħda jrid jivvaluta l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali, jekk ikun hemm bżonn fuq inizzjattiva tiegħu stess u sa mhux aktar tard mill-istadju ta' infurzar.

Rigward l-infurzar ta' ipoteka b'mod speċifiku, il-Qorti⁴⁰⁷ qieset li huwa aċċettabbli, fil-prinċipju, li l-proċeduri ta' infurzar ikunu jistgħu jinfetħu fuq il-baži ta' att notarili mingħajr kontroll *ex officio għudizzjarju precedenti* ta' klawżoli kuntrattwali ingusti. Madankollu, dan

⁴⁰¹ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punti 44, 61-64 u 71; Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punti 45 u 46; Il-Kawża C-122/14 *Aktiv Kapital Portfolio*, il-punt 30; Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, il-punti 45, 46 u 49; u l-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punt 49. Dawk il-kawzi kollha kienu jikkonċernaw proċeduri ta' ordni ta' hlas u huma bbażati fuq il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*.

⁴⁰² Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 44.

⁴⁰³ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 57, il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 44 u l-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punt 49.

⁴⁰⁴ Il-Kawża C-19/14 *Finanmadrid*. Fil-konklużjonijiet tiegħu, l-AG Szpunar irrefera għall-eżaminazzjoni *ex officio* fl-istadju tal-infurzar bħala “l-aħħar possibbiltà”.

⁴⁰⁵ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 2 tal-parti operattiva u l-paragrafu 52. Filwaqt li din il-kawża hija relatata mal-infurzar ta' ipoteka, l-istess loġika trid tkun applikata għal tipi oħra ta' proċeduri. Il-valutazzjoni tar-regoli dwar *res judicata* skont il-prinċipji ta' effettività, inkluż fir-rigward ta' kontroll *ex officio* hija diskussa b'mod speċifiku fil-punt 5.4.2., fejn fost l-oħrajn huwa ċitat il-punt 52 ta' *Banco Primus*.

⁴⁰⁶ Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, b'mod partikolari l-punti 49-54.

⁴⁰⁷ Il-Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, il-punt 65 u l-parti operattiva.

huwa kompatibbli mal-UCTD biss sa fejn il-konsumaturi jkunu jistgħu jieħdu azzjoni legali kontra t-tali infurzar f'kundizzjonijiet raġonevoli, inkluża d-disponibbiltà ta' miżuri interim, u jekk kontroll *ex officio* tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali jkun garantit fil-proċeduri dikjaratorji segwenti.

Għaldaqstant, l-infurzar ta' ipoteka bbażat fuq att notarili mhux kompatibbli mal-UCTD jekk ma jkun hemm ebda rimedju effettiv disponibbli għall-konsumaturi jew jekk ikun hemm riskju sinifikanti li l-konsumaturi ma jużawhx. Ma jkun hemm ebda rimedju effettiv, pereżempju, meta l-konsumaturi ma jkunux jistgħu joġġezzjonaw għall-infurzar fuq il-bażi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali fil-proċeduri ta' infurzar, filwaqt li fi proċeduri dikjaratorji li fihom l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali tkun tista' tiġi vvalutata, dawn ma jkunux jistgħu jiksbu s-sospensjoni tal-proċeduri ta' infurzar⁴⁰⁸.

Il-logika wara dawn il-prinċipji trid tapplika *mutatis mutandis* għat-tipi kollha ta' proċedura⁴⁰⁹.

5.4.2. Fatturi rilevanti għall-effettività tar-rimedji

Meta tiġi vvalutata l-*effettività* tar-rimedji, ikollhom jiġu kkunsidrati l-ispeċifitàjiet tal-proċedura inkwistjoni. Barra minn hekk, l-impatt li ostakoli partikolari jista' jkollhom fuq il-ħila tal-konsumaturi li jitolbu rimedji jew l-effett li jista' jkollhom għarfien u informazzjoni limitati f'dan ir-rigward, għandhom jieħdu f'kunsiderazzjoni l-perspettiva ta' konsumaturi aktar vulnerabbli. Konsumaturi bħal dawn jistgħu jzommu lura b'mod partikolari milli jużaw ir-rimedji disponibbli anki meta jkun ċar li l-klawżoli kuntrattwali użati kontribom ikunu ingusti⁴¹⁰.

Il-**fatturi** segwenti huma **alternattivi**. Dan ifisser li l-ineffettività tar-rimedju tista' tkun ikkawżata minn rekwiżit wieħed, pereżempju miżati tal-qorti għoljin jew diskriminatorji⁴¹¹, jew minn taħlita ta' rekwiżiti differenti, eż. terminu qasir kombinat mal-ħtieġa li jitqabba avukat⁴¹² jew il-ħtieġa li jsiru preżentazzjonijiet dettaljati⁴¹³. Filwaqt li ħafna mill-aspetti msemmija hawn taħt jikkonċernaw il-liġi proċedurali, huwa immaterjali, f'dan il-kuntest, jekk fattur partikolari huwiex ikkwalifikat bħala kwistjoni tal-liġi proċedurali jew sostantiva⁴¹⁴ fl-Istat Membru rilevanti. Il-lista ta' hawn taħt mhijiex eżawrjenti iżda tirrifletti l-aktar eżempji komuni li jirriżultaw mill-ġurisprudenza tal-Qorti.

- Regoli dwar il-ġurisdizzjoni

Il-Qorti ddikjarat li d-dritt għal rimedju effettiv japplika għar-regoli dwar il-ġurisdizzjoni kif ukoll għar-regoli ta' proċedura⁴¹⁵. Filwaqt li r-Regolament (UE) Nru 1215/2012 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-12 ta' Diċembru 2012 dwar il-ġurisdizzjoni u r-rikonoxximent u l-eżekuzzjoni ta' sentenzi fi kwistjonijiet ċivili u kummerċjali (riformulazzjoni)⁴¹⁶ fi h regoli

⁴⁰⁸ Il-Kawża C-415/11 *Aziz*, il-punt 1 tal-parti operattiva u l-punti 43-64.

⁴⁰⁹ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 55; Il-Kawża C-415/11 *Aziz*; Il-Kawża C-76/10 *Pohotovost* u l-Kawża C-77/14 *Radlinger Radlingerová*, il-punt 50.

⁴¹⁰ Eż. il-Kawża C-76/10 *Pohotovost* u l-Kawża C-168/15 *Milena Tomášová*.

⁴¹¹ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punti 67 u 68.

⁴¹² Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 52.

⁴¹³ Pereżempju, jekk il-konsumatur minnufih irid jippreżenta l-ilmenti kontra l-att ikkontestat, eż. ordni ta' qorti, u jżid il-fatti u l-evidenza, il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punti 65 u 66.

⁴¹⁴ Dan jista' jkun dibattibbli, pereżempju, fir-rigward tal-perjodi ta' preskrizzjoni.

⁴¹⁵ Il-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punt 45.

⁴¹⁶ *ĠU L 351, 20.12.2012*; ir-Regolament hassar ir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 44/2001 tat-22 ta' Diċembru 2000 dwar ġurisdizzjoni u rikonoxximent u eżekuzzjoni ta' sentenzi f'materji ċivili u kummerċjali, *ĠU 2001 L 12, p. 1*.

protettivi għall-konsumaturi b'rabta mal-proċeduri transfruntiera⁴¹⁷, jista' jkun li ma tkunx teżisti protezzjoni simili fir-regoli nazzjonali dwar il-ġurisdizzjoni f'kawżi domestiċi. Regoli dwar il-ġurisdizzjoni li b'mod dirett jew indirett⁴¹⁸ jobbligaw lill-konsumaturi jifflu l-kawżi tagħhom jew jiddefendu lilhom infushom fi qrati li jkunu pjuttost imbiegħda mill-post ta' residenza tagħhom jistgħu jiskoraġġixxu lill-konsumaturi milli jużaw rimedji, b'mod partikolari meta tkun meħtieġa l-preżenza fiżika fil-proċeduri inkwistjoni⁴¹⁹. Hawnhekk il-qrati nazzjonali jridu jeżaminaw jekk id-distanza mill-qorti tiġġenerax spejjeż tal-ivvjaġġar għoljin wisq għall-konsumatur tant li jaqtgħulu qalbu milli jitla' l-qorti għall-proċeduri miftuħa kontrih⁴²⁰.

Madankollu, il-fatt li ċerta kawża trid tinstema' mhux mill-qorti lokali, iżda minn qorti ta' livell superjuri, li tkun imbiegħda aktar u jaf tkun teħtieġ miżati oġhla, mhux bilfors li jimplika ksur tal-Artikolu 7(1) tal-UCTD⁴²¹. Barra minn hekk, l-organizzazzjonijiet tal-konsumatur li jifflu proċeduri kollettivi mhumiex fl-istess pożizzjoni bħal konsumaturi individwali rigward ir-regoli dwar il-ġurisdizzjoni⁴²².

- Termini

Skont il-ġurisprudenza stabbilita, huwa kompatibbli mad-dritt tal-UE li jiġu stabbiliti termini "raġonevoli" għall-ftuħ ta' proċedimenti fl-interessi taċ-ċertezza tad-dritt⁴²³. Termini raġonevoli mhumiex suxxettibbli minnhom infushom sabiex jagħmluha virtwalment impossibbli jew diffiċli żżejjed sabiex jiġu eżerċitati d-drittijiet mogħtija mid-dritt tal-UE⁴²⁴.

Termini qosra jistgħu jkunu problematiċi digà minħabba l-ftit żmien li jagħtu lill-konsumaturi sabiex jikkunsidraw l-għażliet tagħhom, li spiss jistgħu jinvolvu valutazzjoni legali, inkluża l-ħtieġa li jifftex parir legali. S'issa, il-Qorti kkunsidrat it-tul tat-termini fuq bażi ta' każ b'każ u primarjament flimkien ma' ċirkustanzi oħra, li jfisser li ma hemm *ebda skala assoluta ta' liema termini huma raġonevoli u liema mhumiex*.

B'hekk, il-Qorti qieset li terminu ta' xahrejn għall-kontestazzjoni ta' deċiżjoni ta' arbitraġġ wara n-notifika tagħha huwa raġonevoli⁴²⁵. Għall-kuntrarju, hija⁴²⁶ qieset terminu ta' 20 jum għall-oġġezzjonar kontra ordni ta' hlas bħala "partikolarment qasir", iżda qieset ukoll l-obbligu ta' rappreżentazzjoni minn avukat u l-miżati assoċjati, li jistgħu jaqgħu qalb il-konsumaturi milli jiddefendu lilhom infushom.

⁴¹⁷ Skont l-Artikolu 17(3) tar-Regolament (UE) Nru 1215/2012, dawn ir-regoli mhumiex applikabbli għal kuntratti tat-trasport għajr kuntratti li, għal prezz inklużiv, jipprovdu għal taħlita ta' vvjaġġar u ta' akkomodazzjoni. Barra minn hekk, l-Artikoli 19 u 25 tar-Regolament (UE) Nru 1215/2012 jippermettu lill-partijiet għal kuntratt jidderogaw f'ċerti każijiet mir-regoli dwar il-ġurisdizzjoni. Il-Qorti ntalbet tipprovdi interpretazzjoni f'dan ir-rigward fil-Kawża C-629/18 *EN, FM, GL vs Ryanair* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

⁴¹⁸ Pereżempju, billi tagħti lil bejjiegh jew lil fornitur l-għażla li jieħu passi kontra konsumatur f'qorti li ma tkunx qorti tal-post ta' residenza tiegħu.

⁴¹⁹ Fil-Kawża Magħquda C-240/98 sa C-244/98 *Océano Grupo Editorial*, il-punt 21 il-Qorti qieset li t-tali arrangamenti ta' ġurisdizzjoni fi klawżoli kuntrattwali mhux innegożjati jissodisfaw il-kriterji kollha sabiex jiġu kklassifikati bħala ingusti għall-finijiet tal-UCTD.

⁴²⁰ Il-Kawża C-266/18 *Aqua Med*, il-punt 54, il-Kawża C-567/13 *Baczó u Vizsnyiczai*, C-567/13, il-punti 49 sa 59.

⁴²¹ Il-Kawża C-567/13 *Baczó u Vizsnyiczai*, il-punti 52 – 59.

⁴²² Il-Kawża C-413/12 *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*.

⁴²³ Il-Kawża *Rewe-Zentralfinanz u Rewe-Zentral*, il-punt 5; Il-Kawża C-261/95 *Palmisani*, il-punt 28; u l-Kawża C-2/06 *Kempter*, il-punt 58; Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 41.

⁴²⁴ Il-Kawża C-255/00 *Grundig Italiana*, il-punt 34; Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 41.

⁴²⁵ Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punti 44 - 46.

⁴²⁶ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, b'mod partikolari l-punti 52 - 54.

B'rabta mal-infurzar extragudizzjarju ta' rahan⁴²⁷, il-Qorti qieset li bejgh b'irkant jista' jigi kkontestat fi zmien 30 jum min-notifika tal-infurzar tal-akkuza u li l-konsumaturi kellhom perjodu ta' tliet xhur wara l-irkant pubbliku sabiex jieħdu passi. Barra minn hekk, kien hemm miżuri interim disponibbli għas-sospensjoni jew għat-terminazzjoni tal-infurzar matul il-valutazzjoni sostantiva. Fuq dik il-bażi, il-Qorti kkonkludiet li l-leġislazzjoni inkwistjoni ma kinitx tagħmilha diffiċli żżejjed għall-konsumaturi sabiex jibbażaw fuq il-protezzjoni skont il-UCTD.

Rigward arrangament ta' tranzizzjoni għal dritt ġdid ta' oġġezzjoni kontra infurzar ta' ipoteka bbażat fuq l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali⁴²⁸, il-Qorti⁴²⁹ ddikjarat li l-perjodu ta' erba' gimgħat għall-bini ta' oppożizzjoni b'rabta mal-proċeduri pendenti kien, fil-prinċipju, raġonevoli u proporzjonat⁴³⁰. Minkejja dan, il-Qorti qieset li l-fatt li l-konsumaturi affettwati kienu ġew informati b'dan id-dritt biss permezz tal-ġurnal uffiċjali tal-Istat Membru u mhux personalment mill-qorti rilevanti⁴³¹ kien johloq riskju sinifikanti li t-terminu jiskadi mingħajr ma l-konsumaturi setgħu jeżerċitaw drittijietom, xi haġa li kisret il-prinċipju ta' effettività u, b'hekk, il-UCTD⁴³².

Il-Qorti rreferiet għal terminu ta' gimgħtejn għall-oġġezzjonar għal ordni ta' hlas fuq il-bażi ta' ċedola bhala "perjodu qasir"⁴³³. Qieset li dan il-perjodu huwa partikolarment problematiku li fih il-konvenut irid jorganizza d-difiza tiegħu fi zmien dawn il-gimgħtejn billi jipprezenta l-ilmenti kollha tiegħu u jzid il-fatti u l-evidenza.

Il-Qorti⁴³⁴ qieset ukoll li perjodu ta' 15-il jum flimkien mar-rekwiżit sabiex jingħataw raġunijiet għal oġġezzjoni kontra ordni ta' hlas jista' jaqta' qalb konsumatur milli juża dan ir-rimedju.

- Notifika

Il-fatt li l-miżura jew deċizzjoni li tista' tiġi kkontestata tiġi notifikata lill-konsumatur qabel ma jibda jiskorri t-terminu jipprovdi tal-anqas garanzija minima li l-konsumatur ikun informat dwar l-eżistenza tal-miżura tad-deċizzjoni rilevanti⁴³⁵. L-istandard meħtieġ tas-servizz jista' jkun rilevanti wkoll meta jigi vvalutat ir-riskju li l-konsumaturi ma jużawx ir-rimedji disponibbli, flimkien mal-informazzjoni li hija pprovdata lill-konsumaturi meta d-dokument jigi mnotifikat lilhom.

- Miżati legali u obbligu li jitqabbad avukat

Il-miżati tal-qorti u l-miżati għall-pariri u għar-rappreżentazzjoni legali jistgħu jkunu wkoll, waħedhom, fattur li jaqta' qalb il-konsumaturi milli jużaw rimedji. Mhux biss l-ammont assolut li huwa importanti, iżda anki, pereżempju, il-proporzjon mal-valur tat-talba jew il-karattru diskriminatorju tiegħu. Il-miżati tal-avukati jridu jiġu kkunsidrati wkoll meta l-

⁴²⁷ Il-Kawża C-34/13 *Kusionová*, b'mod partikolari l-punt 55.

⁴²⁸ Introdott bhala konsegwenza tas-sentenza tal-Qorti fil-Kawża C-415/11 *Aziz*.

⁴²⁹ Il-Kawża C-8/14 *BBVA*.

⁴³⁰ Il-Kawża C-8/14 *BBVA*, il-punti 30 u 31.

⁴³¹ Il-Kawża C-8/14 *BBVA*, il-punti 33-42 u l-parti operattiva. It-terminu beda jiskorri mill-jum ta' wara l-pubblikazzjoni tal-liġi l-ġdida f'Il-Ġurnal Uffiċjali.

⁴³² Il-Kawża C-8/14 *BBVA*, il-punti 40 u 41.

⁴³³ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, b'mod partikolari l-punti 65, 66 u 70. Din il-kawża kienet tikkonċerna proċeduri ta' ordni ta' hlas ibbażati fuq ċedola. Ara wkoll C-632/17 *PKO* rigward proċeduri ġenerali ta' ordni ta' hlas.

⁴³⁴ Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, b'mod partikolari l-punti 51-53.

⁴³⁵ Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 45, kienet tikkonċerna n-notifika ta' deċizzjoni ta' arbitraġġ.

konsumaturi jkunu obbligati b'mod formali li jkunu rappreżentati minn avukat jew meta jkun hemm b'żonn, tal-anqas fil-prattika, li jitqabbd avukat.

Il-mekkanizmi li għandhom l-għan li jikkompensaw għad-diffikultajiet finanzjarji tal-konsumatur, bħall-għajjnuna legali, iridu jiġu kkunsidrati wkoll⁴³⁶ u tal-anqas jistgħu jnaqqsu l-impatt tat-tariffi.

Il-Qorti⁴³⁷ qieset l-obbligu ta' rappreżentazzjoni minn avukat għal kawżi b'valur oġġla minn € 900 u t-tariffi assoċjati, bħala fattur li jista' jaqta' qalb il-konsumaturi milli jiddefendu lilhom infushom.

Il-Qorti⁴³⁸ sabet li regola li skont din il-konvenut irid iħallas tliet kwarti mill-miżati tal-qorti fejn jippreżenta oġġezzjoni kontra ordni ta' ħlas, minnha nfisha kapaċi taqta' qalb konsumatur milli jippreżenta oġġezzjoni.

- Il-ħtieġa ta' ġustifikazzjoni tal-użu tar-rimedju

L-obbligu li jsiru sottomissjonijiet sostanzjali rigward l-elementi legali u fattwali tal-kawża, inkluża l-evidenza, meta jintalab rimedju, jista' jaqta' qalb il-konsumaturi milli jitolbu rimedju, speċjalment jekk dan ikun marbut ma' terminu qasir⁴³⁹. L-istess japplika meta l-konsumaturi jkollhom jindikaw ir-raġunijiet sabiex jużaw ir-rimedju bl-għan li joġġezzjonaw għal ordni ta' ħlas fi hdan perjodu ta' 15-il jum⁴⁴⁰.

Anki jekk ma jkun hemm ebda obbligu formali li jqabdu avukat, il-ħtieġa li jiġġustifikaw ir-rimedju tista' tohloq il-ħtieġa li jinvolvu avukat, li, fid-dawl taż-żmien meħtieġ u tal-ispejjeż assoċjati, kif diskuss aktar 'il fuq, tista' tinvolvi fattur addizzjonali li jaqta' qalb il-konsumaturi milli jużaw ir-rimedju.

- Id-disponibbiltà ta' miżuri provvizorji

Il-Qorti⁴⁴¹ ripetutament saħqet fuq is-sinifikat tad-disponibbiltà tal-miżuri provvizorji, b'mod partikolari għat-twaqqif jew għas-sospensjoni tal-infurzar kontra konsumatur filwaqt li l-qorti tkun għadha qed tivvaluta l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali rilevanti. Mingħajr miżuri provvizorji, hemm riskju li l-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti tasal tard wisq, u għaldaqstant, ma tkunx effettiva. Il-provvediment provvizorju huwa partikolarment importanti b'rabta mal-infurzar rigward id-dar tal-konsumatur⁴⁴², li jinvolvi evizzjonijiet, iżda huwa rilevanti wkoll għal miżuri ta' infurzar oħra. Il-Qorti⁴⁴³ gābret il-pożizzjoni legali fil-qosor kif ġej,

“44 [...] il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet ukoll li l-leġislazzjoni ta' Stat Membru ma hijiex konformi mad-Direttiva 93/13 meta, filwaqt li tipprevedi li fil-kuntest ta' proċedura ta'

⁴³⁶ Il-Kawża C-567/13 *Nóra Baczó*, il-punt 55.

⁴³⁷ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, b'mod partikolari l-punti 52-54.

⁴³⁸ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, b'mod partikolari l-punti 67 u 68.

⁴³⁹ Eż. Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska* u l-Kawża C-632/17 *PKO*.

⁴⁴⁰ Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*.

⁴⁴¹ Eż. Il-Kawża C-415/11 *Aziz*; Il-Kawża C-34/13 *Kušionová*; Il-Kawża C-280/13 *Barclays Bank* u l-Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*. Il-Qorti għamlet dikjarazzjonijiet ġenerali dwar il-ħtieġa li l-qorti nazzjonali jkunu jistgħu jadottaw miżuri provvizorji għall-effettività sħiħa tad-deċiżjonijiet tal-qorti rigward il-protezzjoni tad-drittijiet mogħtija mid-dritt tal-UE fil-Kawża C-213/89 *Factortame u Oħrajn*, il-punt 21; Il-Kawża C-226/99 *Siples*, il-punt 19; u l-Kawża C-432/05 *Unibet*, il-punt 67.

⁴⁴² Eż. Il-Kawża C-34/13 *Kušionová*, il-punti 63-66 b'referenzi ulterjuri, fost l-oħrajn, għall-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem u għall-Artikolu 7 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-UE, li jkopri d-dritt għal akkomodazzjoni.

⁴⁴³ Il-Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, il-punti 44 u 45.

sekwestru ipotekarju ma tipprevedix raġunijiet ta' oppożizzjoni bbażati fuq in-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali li tikkostitwixxi l-bażi tat-titolu eżekuttiv, din il-legiżlazzjoni ma tippermettix lill-qorti li quddiemha titressaq il-proċedura dwar il-mertu, li jkollha l-kompetenza sabiex tevalwa n-natura ingusta ta' tali klawżola, tadotta miżuri provviżorji ta' sospensjoni tal-imsemmija proċedura ta' eżekuzzjoni [...]⁴⁴⁴.

45 Fl-aħhar nett, il-Qorti tal-Ġustizzja ddecidiet li tmur kontra d-Direttiva 93/13 legiżlazzjoni nazzjonali li ma tippermettix lill-qorti tal-eżekuzzjoni, fil-qafas ta' proċedura ta' sekwestru ipotekarju, la li tevalwa, sew jekk ex officio u sew jekk fuq talba tal-konsumatur, in-natura ingusta ta' klawżola li tinsab fil-kuntratt li minnu jirriżulta d-dejn mitlub u li fuqu jibbaża t-titolu eżekuttiv, u lanqas li tadotta miżuri provviżorji, fosthom, b'mod partikolari, is-suspensjoni tal-eżekuzzjoni, meta l-ġhoti ta' dawn il-miżuri jkun meħtieġ sabiex tiġi ggarantita l-effettività sħiħa tad-deċiżjoni finali tal-qorti adita bil-proċedura dwar il-mertu korrispondenti, li għandha kompetenza biex tivverifika n-natura ingusta ta' dik il-klawżola [...]⁴⁴⁵."

Il-miżuri provviżorji jistgħu jkunu essenzjali mhux biss għas-suspensjoni tal-infurzar kontra l-konsumaturi, iżda anki f'każijiet li fihom il-konsumaturi jieħdu azzjoni legali sabiex jitolbu dikjarazzjoni ta' invalidità ta' ċerti termini⁴⁴⁶.

L-Artikolu 7(1) jista' jkun jeħtieġ ukoll li l-qorti nazzjonali jrid ikollhom il-possibbiltà li jagħtu provvediment provviżorju minn jeddhom,

- l-ġhoti tat-tali provvediment huwa neċessarju sabiex tiġi żgurata l-effettività sħiħa ta' sentenza aktar tard li tinvolvi klawżoli kuntrattwali ingusti
- u meta jkun hemm riskju sinifikanti li l-konsumaturi ma jitolbux miżuri provviżorji⁴⁴⁷.

Finalment, mhux biss l-assenza assoluta tal-miżuri provviżorji tista' tikser l-effettività tar-rimedji, iżda anki l-fatt li huwa diffiċli għall-konsumaturi li jiksbu provvediment provviżorju fid-dawl ta', pereżempju, termini qosra hafna, sottomissjonijiet li jridu jsiru jew garanziji jew evidenza li jridu jiġu pprovduti.

- Nuqqas ta' għarfien u ta' informazzjoni

Il-konsumaturi spiss ma jkunux jafu x'inhuma drittijietom jew jaf ma japprezzawx il-firxa ta' drittijietom, jew jistgħu jsibuha diffiċli li jivvalutaw is-sitwazzjoni legali minhabba l-informazzjoni limitata pprovduta lilhom, pereżempju, f'ordni ta' hlas li huma jistgħu jkunu jopponu⁴⁴⁸. In-nuqqas ta' għarfien jew informazzjoni limitata jistgħu joħolqu r-riskju li l-konsumaturi ma jużawx ir-rimedji disponibbli⁴⁴⁹. Il-Qorti kkonfermat⁴⁵⁰ li l-informazzjoni

⁴⁴⁴ Referenzi għall-Kawżi C 415/11 *Aziz*, il-punt 64 u C-280/13 *Barclays Bank*, il-punt 36.

⁴⁴⁵ Il-Kawżi Magħquda C 537/12 u C 116/13 *Banco Popular Español u Banco de Valencia*, il-punt 60; u l-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 28.

⁴⁴⁶ Il-Kawżi Magħquda C-568/14 sa C-570/14 *Ismael Fernández Oliva*. Din il-kawża kienet tikkonċerna l-possibbiltà li jinkiseb proċeduri individwali ta' provvediment provviżorju filwaqt li kienet għadha pendenti azzjoni legali kollettiva.

⁴⁴⁷ Il-Qorti stabbilixxiet dan ir-rekwiżit b'rabta mat-talbiet ta' rimborż ibbażati fuq l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali u l-proċeduri legali kollettivi paralleli li jwasslu għas-suspensjoni tal-azzjoni individwali. Il-Kawżi Magħquda C-568/14 sa C-570/14 *Ismael Fernández Oliva*, il-punti 32–37. Ir-riskju sinifikanti kien ibbażat fuq il-fatt li, fid-dawl tal-kondotta u tal-kumplessitajiet tal-proċedura nazzjonali, il-konsumaturi jaf ma kinux jafu bid-drittijiet tagħhom jew jaf ma kinux japprezzaw il-firxa tagħhom. Peress li dan jirrifletti prinċipju ġenerali, dan ir-rekwiżit ikun jidher li qed iwieġeb ukoll f'sitwazzjonijiet proċedurali oħra.

⁴⁴⁸ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 54.

⁴⁴⁹ Dan isegwi diġà mill-formula li biha l-Qorti tiddefinixxi l-preżenza ta' riskju sinifikanti. Barra minn hekk, il-fatt ta' nuqqas ta' għarfien jew ta' nuqqas ta' apprezzar tal-firxa tad-drittijiet tal-konsumatur jew proċedurali

pprovduta lill-konsumaturi fid-deċiżjoni li tista' tiġi kkontestata jew b'rabta magħha hija vitali. Din tinkludi informazzjoni dwar il-fatt li l-att jista' jiġi kkontestat, kif ukoll fuq liema bażi jista' jiġi kkontestat u f'liema forma, u dwar it-terminu rilevanti. Barra minn hekk, informazzjoni limitata dwar is-sustanza tat-talba tista' tagħmilha diffiċli għall-konsumaturi sabiex jiġġudikaw il-possibbiltajiet ta' suċċess meta jikkontestaw ċerti atti, bħal ordnijiet ta' hlas. Lanqas ma huwa impossibbli li, skont il-kontenut tagħha, l-informazzjoni pprovduta lill-konsumaturi tista' taqta' qalb il-konsumaturi milli jużaw ir-rimedji disponibbli.

S'issa, il-Qorti⁴⁵¹ tat biss fit indikazzjonijiet dwar kif jista' jiġi stabbilit riskju sinifikanti li l-konsumaturi ma jfittxux rimedji fuq il-baži ta' nuqqas ta' għarfien jew ta' informazzjoni. Fi kwalunkwe każ, l-eżaminazzjoni ta' dan ir-riskju ser ikollha tqis is-sitwazzjoni tipika tal-konsumaturi, inklużi l-konsumaturi vulnerabbli, fit-tip ta' proċedura inkwistjoni.

- Res judicata u perjodi ta' preskrizzjoni b'mod generali

Bħat-termini, il-perjodi ta' preskrizzjoni u r-regoli dwar il-finalità tad-deċiżjonijiet tal-qrati jew ta' korpi oħra (*res judicata*) huma marbuta mal-prinċipju ta' ċertezza tad-dritt. Filwaqt li kemm il-perjodi ta' preskrizzjoni kif ukoll *res judicata* huma ostakoli legali għall-ftuħ ta' proċeduri, *res judicata* jista' jkollha wkoll l-effett li qorti ma tkunx tista' (terġa') tikkunsidra ċerti kwistjonijiet tad-dritt sostantiv, inkluż fl-istadju tal-appell jew tal-infurzar, la fuq it-talba ta' parti u lanqas fuq inizjattiva tal-qorti stess.

Minkejja l-fatt li *res judicata* u l-perjodi ta' preskrizzjoni jistgħu, f'ċerti ċirkustanzi, ikunu f'kunflitt mal-“gustizzja materjali”, il-Qorti għarfet il-valur taċ-ċertezza tad-dritt fl-ordinament ġuridiku tal-Unjoni u tal-Istati Membri. Fuq din il-baži, il-Qorti⁴⁵² kkonfermat li l-effettività tad-dritt tal-konsumatur, fil-prinċipju, ma teħtieġx l-annullament tar-regoli domestiċi dwar *res judicata* u t-termini raġonevoli, inklużi l-perjodi ta' preskrizzjoni:

“68 [...] huwa minnu li l-Qorti tal-Ġustizzja diġà rrikonoxxiet li l-protezzjoni tal-konsumatur ma hijiex assoluta. B'mod partikolari, hija tat deċiżjoni fis-sens li d-dritt tal-Unjoni ma jimponix l-obbligu fuq qorti nazzjonali li ma tapplikax ir-regoli proċedurali nazzjonali li jagħtu, b'mod partikolari, l-awtorità tar-res judicata lil deċiżjoni, anki jekk dan jippermetti li jingħata rimedju għal ksur ta' dispożizzjoni, tkun xi tkun in-natura tagħha, fid-Direttiva 93/13 [...]”⁴⁵³.

69 Bl-istess mod, il-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddecidiet li l-iffissar ta' terminu perentorju raġonevoli għall-preżentata ta' rikors fl-interess taċ-ċertezza legali huwa kompatibbli mad-dritt tal-Unjoni [...]”⁴⁵⁴.

70 Madankollu, għandha ssir distinzjoni bejn l-applikazzjoni ta' regola proċedurali, bħal terminu ta' preskrizzjoni raġonevoli, u limitazzjoni *ratione temporis* tal-effetti ta'

jista' minnu nnifsu jiġġustifika intervent *ex officio*. Il-Qorti kkonfermat dan fil-Kawżi Kongunti C-568/14 sa C-570/14 *Ismael Fernández Oliva*, il-punt 33, meta hija ddikjarat li “[...], fid-dawl tal-iżvolgiment u tal-komplessitajiet tal-proċedura nazzjonali inkwistjoni fil-kawżi prinċipali, [...], jeżisti riskju mhux negligibbli li l-konsumatur ikkonċernat ma jressaqx tali talba, u dan minkejja li l-kundizzjonijiet sostantivi meħtieġa fid-dritt nazzjonali għall-adozzjoni ta' miżuri provvizorji jkun eventwalment issodisfatti, għaliex ma jkunx jaf jew ma jkunx jifhem il-portata tad-drittijiet tiegħu.”

⁴⁵⁰ Il-Kawża C-8/14 *BBVA*, il-punti 36-40.

⁴⁵¹ Il-Qorti kkunsidrat sitwazzjoni pjuttost speċifika fil-Kawża C-8/14 *BBVA*, il-punti 33-42.

⁴⁵² Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punti 68-70.

⁴⁵³ Il-Kawżi Magħquda C-537/12 u C-116/13 *Banco Popular Español u Banco de Valencia*, il-punt 60, u l-Kawża C-169/14 *Sánchez Morcillo u Abril García*, il-punt 28.

⁴⁵⁴ Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 41.

interpretazzjoni ta' regola tad-dritt tal-Unjoni. [...]"

○ Res judicata

Fid-dawl ta' dawn il-konstatazzjonijiet tal-Qorti, il-prinċipju ta' *res judicata* generalment jipprevali f'kawżi li jinqatgħu b'deċiżjoni tal-qorti finali li ma tistax tiġi kkontestata aktar. Dan japplika anki jekk dik id-deċiżjoni tkun kisret il-UCTD u/jew meta tinbidel il-gurisprudenza dwar il-valutazzjoni ta' tip speċifiku ta' klawżola kuntrattwali.

Madankollu, għadu neċessarju li jiġi eżaminat jekk ir-regola ta' *res judicata* speċifika inkwistjoni tillimitax b'mod sproporzjonat jew eċċessiv ir-rimedji jew tipprevenix kontroll *ex officio* b'rabta mal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali.

Kif spjegat fit-Taqsima 5.4.1., regola nazzjonali dwar *res judicata* **ma tkunx kompatibbli mal-prinċipju ta' *effettività* meta tippreveni kontroll *ex officio* tal-klawżoli kuntrattwali qabel ma tiġi infurzata talba** kontra konsumatur filwaqt li ma jkun hemm ebda rimedju effettiv jew ikun hemm riskju sinifikanti li l-konsumaturi ma jużawx ir-rimedji disponibbli⁴⁵⁵. Bl-istess mod, il-Qorti⁴⁵⁶ ddikjarat li, jekk sentenza eżaminat biss uħud mill-klawżoli kuntrattwali rilevanti, *res judicata* ma tistax tippreveni l-valutazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali addizzjonali fi stadju aktar tard, kemm jekk fuq talba tal-konsumatur kif ukoll jekk fuq inizzjattiva tal-qorti stess:

"Għalhekk, jekk waqt eżami preċedenti ta' kuntratt kontenzjuż li wassal għall-adozzjoni ta' deċiżjoni li għandha l-awtorità ta' res judicata, il-qorti nazzjonali llimitat ruhha għal eżami ex officio ta' klawżola waħda jew uħud mill-klawżoli ta' dan il-kuntratt, fid-dawl tad-Direttiva 93/13, din id-direttiva timponi fuq il-qorti nazzjonali, [...], regolarment adita mill-konsumatur permezz ta' oppożizzjoni incidental, l-obbligu li tevalwa, fuq it-talba tal-partijiet jew ex officio, in-natura possibbilment ingusta tal-klawżoli l-oħra tal-imsemmi kuntratt sakemm ikollha l-elementi ta' dritt u ta' fatt neċessarji għal dan il-għan. Fil-fatt, fin-nuqqas ta' tali sħarriġ, il-protezzjoni tal-konsumatur tkun inkompleta u insuffiċjenti u tikkostitwixxi mezz li la huwa adegwat u lanqas effettiv sabiex jitwaqqaf l-użu ta' dan it-tip ta' klawżoli, kuntrarjament għal dak li jipprevedi l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13[...]"⁴⁵⁷.

Barra minn hekk, kif diskuss fit-Taqsima 5.3.1., jista' jkun hemm obbligu li tiġi vvalutata l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali fuq inizzjattiva tal-qorti stess fuq il-bażi tal-prinċipju ta' *ekwivalenza*⁴⁵⁸, fejn ir-regoli nazzjonali tal-proċedura jagħtu s-setgħa lill-qrati sabiex jeżaminaw kwistjonijiet tal-ordni pubbliku minkejja regola ta' *res judicata* li, kieku, kienet tkun applikabbli.

○ Perjodi ta' preskrizzjoni

⁴⁵⁵ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punti 44, 61-64 u 71; Il-Kawża C-49/14 *Finanmadrid*, il-punti 45 u 46; Il-Kawża C-122/14 *Aktiv Kapital Portfolio*, il-punt 30; Il-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, il-punti 45, 46 u 49; u l-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punt 49. Dawk il-kawżi kollha kienu jikkonċernaw proċeduri ta' ordni ta' hłas u huma bbażati fuq il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*.

⁴⁵⁶ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 52 iċċitat hawnhekk. Fil-kawża inkwistjoni, l-ewwel eżaminazzjoni kienet saret *ex officio*, iżda r-regola jkollha tkun l-istess jekk l-ewwel eżaminazzjoni ssehh fuq it-talba tal-konsumatur.

⁴⁵⁷ Referenza għall-Kawża C-415/11, *Aziz*, il-punt 60.

⁴⁵⁸ Il-Kawża C-421/14 *Banco Primus*, il-punt 47 b'mod allinjat ma' referenza għall-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-punt 53; Il-Kawża C-76/10 *Pohotovost*.

Kif iddikjarat aktar 'il fuq, il-Qorti⁴⁵⁹, fil-prinċipju, tqis li l-perjodi ta' preskrizzjoni raġonevoli huma aċċettabbli fil-interessi taċ-ċertezza tad-dritt, pereżempju, b'rabta ma' talbiet għal rimborż ta' ammonti mħallsa b'mod eċċessiv ibbażati fuq klawżoli kuntrattwali ingusti. S'issa, il-Qorti ma ddeċidietx x'jikkostitwixxi perjodu ta' preskrizzjoni raġonevoli f'dak ir-rigward u ma ddeċidietx fuq il-punt tat-tluq tiegħu. Madankollu, il-Qorti ntalbet tipprovdi gwida dwar dan l-aspett imsemmi l-aħħar⁴⁶⁰.

Trid issir distinzjoni bejn il-perjodi ta' preskrizzjoni stabbiliti fil-liġi u l-limitazzjoni temporali tal-effetti ta' sentenza tal-qorti dwar l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali u l-konsegwenzi assoċjati⁴⁶¹, bħall-intitolament tal-konsumaturi għal rimborż⁴⁶², bħal limitazzjoni temporali li tkun inammissibbli⁴⁶³.

Fi kwalunkwe każ, kif stipulat fit-Taqsima 4.2., il-karattru mhux vinkolanti tal-klawżoli kuntrattwali ingusti minnu nnifsu ma jstax ikun soġġett għal perjodi ta' preskrizzjoni. Dan jimplika li l-konsumaturi dejjem ikunu jstgħu jibbażaw fuq din il-protezzjoni meta jiġu kkonfrontati b'talbiet mingħand il-bejjiegħa jew il-fornituri bbażati fuq klawżoli kuntrattwali ingusti, jew bilil jinvokaw l-ingustizzja huma stess jew permezz ta' kontroll *ex officio*, mingħajr ma jaqgħu fi preskrizzjoni⁴⁶⁴. L-istess irid ikun japplika għal talbiet ta' dikjarazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali bħala ingusti fi proċeduri individwali jew f'rimedji b'mandat ta' inibizzjoni skont it-tifsria tal-Artikolu 7(2) tal-UCTD.

5.5. X'jimplika kontroll *ex officio*?

5.5.1. Obbligi fundamentali

Kontroll *ex officio* jeħtieġ intervent proattiv mill-qrati nazzjonali, indipendentement mis-sottomissjonijiet tal-partijiet⁴⁶⁵, kemm rigward

- l-eżaminazzjoni ta' jekk klawżola kuntrattwali rilevanti hijiex ingusta u, għaldaqstant, mhux vinkolanti u
- il-konsegwenzi li jridu jittiehdu minn konstatazzjoni li l-klawżola inkwistjoni hija ingusta sabiex jiġi żgurat li l-konsumatur ma jkunx marbut b'dik il-klawżola.

Il-qrati nazzjonali jstgħu japplikaw klawżoli ingusti biss jekk, f'eċċezzjonijiet, konsumatur, li jkun ġie informat dwar drittijietu, jopponi n-nuqqas ta' applikazzjoni ta' klawżoli kuntrattwali ingusti⁴⁶⁶. Il-Qorti ddikjarat li

“[i]l-qorti nazzjonali hija marbuta teżamina ex officio n-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali meta jkollha għad-dispożizzjoni tagħha l-elementi ta' dritt u ta' fatt neċessarji

⁴⁵⁹ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punt 69. Madankollu, fil-kawża inkwistjoni, id-dritt Spanjol ma kienx jipprovdi għal perjodu ta' preskrizzjoni għat-tali talbiet.

⁴⁶⁰ Il-Kawżi C-698/18 *SC Raiffeisen Bank SA* u C-699/18 *BRD Groupe Société Générale SA* (pendenti fil-31 ta' Mejju 2019).

⁴⁶¹ Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punt 75.

⁴⁶² Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*, il-punt 70, b'referenzi għal sentenzi preċedenti f'oqsma oħra tal-liġi.

⁴⁶³ Ara t-Taqsima 4.4. b'citazzjoni mill-parti operattiva tal-Kawżi Kongunti C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo*,

⁴⁶⁴ Il-Kawża C-473/00 *Cofidis*, il-punt 38.

⁴⁶⁵ Il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, il-punt 1 tal-parti operattiva u l-punti 46 – 48; Il-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-punt 3 tal-parti operattiva u l-punti 45-51; Il-Kawża C-397/11 *Erika Jörös*.

⁴⁶⁶ Il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 49; Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 63; Il-Kawża C 472/11 *Banif Plus Bank*, il-punt 27. Ara wkoll it-Taqsimiet 5.5.1. u 5.5.5.

għal dan il-għan. Meta tikkunsidra tali klawżola bħala ingusta, hija ma għandhiex tapplikaha, ħlief meta l-konsumatur jopponi dan. [...].⁴⁶⁷

[L-]effikaċja sħiħa tal-protezzjoni prevista mid-Direttiva 93/13 teħtieġ li l-qorti nazzjonali li tkun ikkonstatat ex officio n-natura ingusta ta' klawżola għandha tkun tista' tislet il-konsegwenzi kollha ta' din il-konstatazzjoni, mingħajr ma tistenna li l-konsumatur, informat dwar id-drittijiet tiegħu, jippreżenta dikjarazzjoni fejn jitlob li din il-klawżola tigi annullata [...].⁴⁶⁸.⁴⁶⁹

L-obbligu ta' kontroll *ex officio* jista' jeħtieġ ukoll li l-imħallfin jordnaw miżuri provviżorji minn jeddhom meta dawn ikunu neċessarji għall-effettività tar-rimedju u meta jkun hemm riskju sinifikanti li l-konsumaturi jaf ma japplikawx għal provvedimenti provviżorju⁴⁷⁰.

Barra minn hekk, l-imħallfin huma obbligati jinformaw lill-partijiet dwar l-eżitu tal-valutazzjoni *ex officio* ta' klawżola kuntrattwali u l-konklużjonijiet li jridu jinħarġu sabiex dawn ikunu jistgħu jinstemgħu fuq din il-kwistjoni⁴⁷¹.

5.5.2. L-aspetti li jridu jġu eżaminati

Id-dmir tal-qrati nazzjonali li jivvalutaw l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali minn jeddhom jeħtieġ li dawn jeżaminaw il-prerekwiżiti kollha għal konstatazzjoni ta' klawżola bħala ingusta⁴⁷², inkluzi, sa fejn il-passi individwali jkunu neċessarji skont it-traspożizzjoni nazzjonali rilevanti, il-kwistjonijiet ta'

- jekk il-klawżola kuntrattwali taqax fi ħdan il-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva⁴⁷³, li jeħtieġ li
 - ikun hemm kuntratt bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur⁴⁷⁴,
 - il-klawżola inkwistjoni ma ġietx innegożjata individwalment⁴⁷⁵,
 - il-klawżola inkwistjoni ma tirriflettix regoli obligatorji skont it-tifsira tal-Artikolu 1(2);
- jekk il-klawżola kuntrattwali hiji koperta bl-Artikolu 4(2) u jekk dan huwa l-każ, jekk tissodisfax ir-rekwiżiti tat-trasparenza;

⁴⁶⁷ Il-Kawża C-243/08 Pannon GSM, il-punt 2 tal-parti operattiva.

⁴⁶⁸ Referenza għall-Kawża C-397/11 Erika Jörös, C-397/11, il-punt 42.

⁴⁶⁹ Il-Kawża Magħquda C-154/15, C 307/15 u C-308/15 Gutierrez Naranjo, il-punt 59.

⁴⁷⁰ Ara l-Kawża Magħquda C-568/14 sa C-570/14 Ismael Fernández Oliva.

⁴⁷¹ Dan huwa importanti fir-rigward tal-konsumaturi kif ukoll tal-bejjiegħa u l-fornituri, hekk kif isegwi pereżempju mill-Kawża C-243/08 Pannon GSM, C-472/11 Banif Plus Bank, il-punti 29-35, C-488/11 Asbeek Brusse, il-punt u C-119/15 Biuro podróży 'Partner', il-punti 22-47. Ara wkoll it-Taqsima 5.5.5.

⁴⁷² Il-Kawża C-137/08 VB Pénzügyi Lízing, il-punt 49 u l-punti sussegwenti

Rigward il-kriterji sostantivi li jridu jitqiesu, jekk joghgbokara t-Taqsima 3.

⁴⁷³ Il-Kawża C-137/08 VB Pénzügyi Lízing, il-punt 49-51. Għal kwistjonijiet relatati mal-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD, ara t-Taqsima 1.2.

⁴⁷⁴ Il-Kawża C-497/13 Froukje Faber, il-punt wiehed tal-parti operattiva u l-punti 46-48. Din is-sentenza tikkonċerna d-Direttiva 99/44/KE, iżda tapplika *mutatis mutandis* għall-UCTD. Barra minn hekk, sabiex tistabbilixxi jekk il-klawżoli inkwistjoni jaqgħux fi ħdan il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD, il-qorti bilfors li trid tinvestiga jekk hemmx kuntratt bejn bejjiegħ jew fornitur jew konsumatur.

⁴⁷⁵ Il-Kawża C-137/08 VB Pénzügyi Lízing, il-punt 49-51. Il-qrati jridu jikkunsidraw li l-Artikolu 3(2) tal-UCTD fih regola speċifika dwar l-oneru tal-provi rigward il-kwistjoni ta' jekk klawżola kuntrattwali preformulata ġietx innegożjata individwalment jew le.

- jekk il-klawżola kuntrattwali hijiex ingusta, jiġifieri jekk, għall-kuntrarju tar-rekwiżit ta' bona fide, tohloqx zbilanċ sinifikanti fid-drittijiet u fl-obbligi tal-partijiet għad-detriment tal-konsumatur, inkluż nuqqas possibbli ta' trasparenza tal-klawżoli rilevanti, jew, fejn xieraq, jekk tikkorrispondix għal waħda mill-klawżoli li jinsabu f'lista sewda jew griża.

5.5.3. Id-disponibbiltà tal-elementi legali u fattwali neċessarji

L-element ewlieni għall-valutazzjoni tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali huwa l-kuntratt bil-klawżoli kollha tiegħu. Madankollu, kif spjegat aktar 'il fuq, qabel ma l-ingustizzja ta' klawżola tkun tista' tiġi vvalutata, iridu jiġu kkunsidrati elementi oħra, eż. jekk parti minnhom hijiex konsumatur, jekk klawżola ġietx innegożjata individwalment, jew jekk bejjieġh jew fornitur ipprovdix xi informazzjoni neċessarja lill-konsumatur qabel il-konkluzjoni tal-kuntratt.

Problema minnhom tista' tkun li, f'każ partikolari, il-qorti nazzjonali jaf ma jkollhiex l-elementi fattwali u legali neċessarji kollha sabiex tiegħu deċiżjoni dwar l-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali. Il-Qorti tagħraf dan meta tuża f'haġna deċiżjonijiet formulazzjonijiet bħal “meta [l-qorti nazzjonali] jkollha quddiemha punti ta' liġi u ta' fatt meħtieġa”⁴⁷⁶.

Fl-istess ħin, il-Qorti għamlitha ċara li kontroll *ex officio* jimplika approċċ proattiv għall-kisba ta' aċċess għall-elementi neċessarji għall-valutazzjoni tal-klawżoli kuntrattwali⁴⁷⁷, pereżempju meta uża t-terminu “miżuri istruttorji” b'rabta mal-eżaminazzjoni tal-prerekwiżiti tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD⁴⁷⁸:

“[...] il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li dik il-qorti hija obbligata tadotta, ex officio, miżuri istruttorji sabiex tistabbilixxi jekk klawżola li tinsab f'kuntratt konkluz bejn bejjieġh jew fornitur u konsumatur taqax fil-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva u, jekk dan ikun il-każ, dik il-qorti għandha tevalwa ex officio n-natura eventwalment ingusta ta' tali klawżola [...].⁴⁷⁹”

Il-Qorti⁴⁸⁰ enfasizzat ukoll li l-qorti nazzjonali jridu jiksbu l-kjarifiki neċessarji għall-kwistjoni ta' jekk parti minnhom hijiex konsumatur jekk hemm tal-anqas xi indikazzjoni li dan jista' jkun il-każ:

“[...] il-prinċipju ta' effettività jeżiġi li, l-qorti nazzjonali li quddiemha tkun tressqet kawża li tirrigwarda kuntratt li jista' jaqa' fil-kamp ta' applikazzjoni tal-imsemmija direttiva, għandha

⁴⁷⁶ Eż. Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 42: “F'dan il-kuntest, fl-ewwel lok, għandu jiġi enfasizzat li minkejja li, skont ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja, il-qorti nazzjonali għandha tevalwa *ex officio n-natura ingusta* ta' klawżola kuntrattwali li taqa' fil-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva 93/13 u, meta tagħmel dan, li tirrimedja l-iżbilanċ li jeżisti bejn il-konsumatur u l-bejjieġh jew il-fornitur, dan huwa bil-kundizzjoni li hija jkollha quddiemha punti ta' liġi u ta' fatt meħtieġa għal dan il-ghan. F'dan il-paragrafu, il-Qorti tirreferi għall-Kawża C-377/14 *Radlinger u Radlingerová*, il-punt 52 u l-ġurisprudenza ċċitata, u C-154/15, C-307/15 u C-308/15 *Gutiérrez Naranjo u Ohrajn*, il-punt 58.

⁴⁷⁷ Il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, il-punt wehed tal-parti operattiva u l-punti 46 – 48, il-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-punt 3 tal-parti operattiva u l-punti 45-51.

⁴⁷⁸ Il-Qorti użat dan it-terminu fil-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-punt 56 u kkonfermatu fil-Kawża C-472/11, il-punt 24, li huwa ċċitat hawnhekk.

⁴⁷⁹ Referenzi għall-Kawża C-137/08 *VB Pénzügyi Lízing*, il-punt 56, u C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 44.

⁴⁸⁰ Il-Kawża C-497/13 *Froukje Faber*, b'mod partikolari l-punti 44 u 46. Iċ-ċitazzjoni hija mill-paragrafu 46. Għad li din il-kawża kienet tikkonċerna d-Direttiva 99/44/KE, din tindirizza kwistjoni orizzontali tad-dritt dwar kuntratti konkluzi minn konsumaturi u hija applikabbli *mutatis mutandis* għall-istatus tal-konsumatur skont il-UCTD.

l-obbligu, dejjem jekk ikollha l-elementi ta' dritt u ta' fatt neċessarji għal dan il-għan jew jista' jiddisponi fuq sempliċi talba għal kjarifika, li jiġi vverifikat jekk l-akkwirent jistax jiġi kklassifikat bħala konsumatur, anki jekk dan tal-aħħar ma jkunx espressament invoka din il-kwalità."

Għaldaqstant, jekk hemm indikazzjonijiet li l-kuntratt rilevanti jista' jkun kuntratt konkluz minn konsumatur, qorti nazzjonali tkun obligata tinvestiga din il-kwistjoni anki jekk il-partijiet ma jkunux qajmuha. Approċċ proattiv bħal dan tabilhaqq ikun jidher li huwa meħtieġ mill-karattru obligatorju tal-Artikolu 6(1).

Bl-istess mod, jekk hemm indikazzjonijiet li talba tista' tkun ibbażata fuq klawzoli kuntrattwali li ma ġewx innegożjati individwalment, iżda mhux l-elementi kollha jkunu disponibbli minnufih għat-tweġġ ta' din l-eżaminazzjoni, il-qrati nazzjonali jkollhom iqajmu din il-kwistjoni mal-partijiet sabiex jiksbu l-kjarifiki u l-evidenza neċessarji⁴⁸¹. F'każ li l-bejjieġha jew il-fornituri kienu obligati jipprovdu informazzjoni speċifika lill-konsumaturi, il-qrati jkollhom jivverifikaw jekk il-konsumaturi rċevewx l-informazzjoni meħtieġa⁴⁸².

Sa fejn regoli partikolari ta' proċedura, eż. fi proċeduri ta' ordni ta' ħlas jew ta' infurzar, ma jippermettux lill-qrati jagħmlu valutazzjoni sostantiva minkejja d-disponibbiltà ta' dawk l-elementi⁴⁸³ jew ma jagħtuhomx aċċess dirett għal dawk l-elementi⁴⁸⁴, inkluż il-kuntratt li fuqu hija bbażata t-talba, it-tali restrizzjonijiet proċedurali ma jistgħux ineħħu l-obbligu li jiġi żgurat kontroll *ex officio*. Ir-regoli ta' proċedura li jipprevjenu kontroll *ex officio* tabilhaqq ikunu inkompatibbli mal-UCTD jekk, fl-istess ħin, ma jkun hemm ebda rimedju effettiv għall-konsumaturi sabiex iqajmu l-ingustizzja tal-klawzoli kuntrattwali jew jekk ikun hemm riskju sinifikanti li dawn ma jużawhomx.

Din l-interpretazzjoni hija korroborata mill-osservazzjonijiet li ġejjin:

- Il-formulazzjoni użata mill-Qorti u l-kuntest tas-sentenzi differenti diġà jissuggerixxu li l-Qorti tagħraf il-*fatt* li, fil-prattika, mhuwix possibbli għal qorti nazzjonali li twettaq il-valutazzjoni neċessarja mingħajr aċċess għal dawk l-elementi⁴⁸⁵.
- Fil-maġġoranza tal-kawzi, il-Qorti ħadet f'kunsiderazzjoni li l-qorti ta' riferiment kellha aċċess għall-elementi neċessarji. Barra minn hekk, f'diversi minn dawk is-sentenzi, il-Qorti użat il-formulazzjoni "... **anki meta/minkejja li**⁴⁸⁶ jkollha elementi ta' liġi u ta' fatt neċessarji għal dan ir-rigward", li tindika raġunament *a fortiori* u mhux kundizzjoni legali.
- Jekk ir-regoli nazzjonali ta' proċedura jkunu jistgħu jipprevjenu kontroll *ex officio* sempliċement billi jcaħħdu lill-qorti l-aċċess għall-elementi neċessarji, dawn ikunu ta' xkiel għad-dritt għal rimedju effettiv.

⁴⁸¹ F'dan il-kuntest, dawn iridu jqisu d-dispożizzjonijiet dwar l-oneru tal-provi fl-Artikolu 3(2). Ara t-Taqsima 1.2.2.1. Jekk fi Stat Membru partikolari anki klawzoli kuntrattwali nnegożjati individwalment ikunu soġġetti għad-dispożizzjonijiet li jittrasponu l-UCTD, din il-valutazzjoni, sintendi, ma tkunx neċessarja.

⁴⁸² It-Taqsima 3.3.1., il-Kawża C-186/16 *Andriuc*, il-punt 43, il-Kawża C-119/17 *Lupean*, il-punt 23.

⁴⁸³ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*.

⁴⁸⁴ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska* u l-Kawża C-632/17 *PKO*.

⁴⁸⁵ Il-Kawża C-632/17 *PKO*, il-paragrafu 38: "[...], f'ċirkustanzi bħal dawk inkwistjoni fil-kawża prinċipali, qorti nazzjonali ma tistax twettaq l-eżami tan-natura eventwalment ingusta ta' klawzola kuntrattwali sakemm hija ma jkollhiex il-punti ta' fatt u ta' liġi kollha għal dan il-għan". Il-Qorti tirreferi għall-istess konstatazzjoni fil-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 47.

⁴⁸⁶ Il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 57, C-49/14 *Finanmadrid*, il-punt 36; C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, il-punt 43. F'kawzi oħra, pereżempju fil-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt ..., il-Qorti użat il-formulazzjoni "*meta* jkollha l-punti neċessarji ta' liġi u ta' fatt".

- Meta kontroll *ex officio* jkun mehtieg minhabba l-principju ta' *ekwivalenza*, it-tali kontroll jista' jigi prevenut fil-prattika meta r-regoli nazzjonali ta' procedura jcaħħdu lill-qrati l-aċċess għall-elementi neċessarji.

Il-Qorti⁴⁸⁷ kkonfermat din l-interpretazzjoni meta, wara li stabbilixxiet l-eżistenza ta' riskju sinifikanti li l-konsumaturi mhumiex se jipprezentaw oġġezzjoni għal ordni ta' ħlas⁴⁸⁸, din qieset li l-ħruġ ta' ordni ta' ħlas mingħajr xi eżaminazzjoni *ex officio* minn qabel tal-ingustizzja tal-klawżola kuntrattwali kienet inkompatibbli mal-Artikolu 7(1) tal-UCTD. Il-Qorti waslet għal din il-konklużjoni għad li kienet taf li, skont ir-regoli ta' procedura rilevanti, il-qrati nazzjonali normalment ma jkollhomx aċċess għall-punti ta' liġi u ta' fatt għal din l-eżaminazzjoni⁴⁸⁹ u mingħajr ma semmiet l-aċċess għat-tali punti bħala kundizzjoni għall-konstatazzjoni tagħha⁴⁹⁰, meta hija ddikjarat li

“[...] l-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 93/13 għandu jigi interpretat fis-sens li jipprekludi procedura li tippermetti l-ħruġ ta' ordni ta' ħlas, meta l-qorti adita b'rikors għal ordni ta' ħlas ma jkollhiex is-setgħa li twettaq eżami tan-natura eventwalment ingusta tal-klawżoli tal-kuntratt inkwistjoni, peress li l-modalitajiet ta' eżerċizzju tad-dritt li ssir kontestazzjoni għal tali digriet ma jippermettux li jigi żgurati ir-rispett tad-drittijiet li l-konsumatur jislet minn din id-direttiva.”

Għaldaqstant, fil-każijiet li fihom il-UCTD tehtieg kontroll *ex officio*, ir-regoli nazzjonali ta' procedura li jipprevjenu lill-qrati nazzjonali milli jiksbu aċċess għall-punti ta' fatt u ta' liġi neċessarji għall-valutazzjoni tal-klawżoli kuntrattwali aktarx li jkunu inkompatibbli mal-UCTD. Fit-tali ċirkustanzi, il-qrati nazzjonali jridu jkunu obbligati jiksbu l-punti neċessarji għall-valutazzjoni *ex officio* billi jinterpretaw ir-regoli nazzjonali f'konformità mad-dritt tal-UE jew, jekk dan ma jkunx possibbli, billi jannullaw ir-regoli nazzjonali li jkunu f'kunflitt.

5.5.4. Konklużjonijiet li għandhom jinħarġu mill-valutazzjoni tal-ingustizzja

Fi tmiem il-valutazzjoni, il-qrati nazzjonali jridu joħorġu l-konsegwenzi li jirriżultaw mill-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali rilevanti u l-karattru mhux vinkolanti tagħhom, f'konformità mal-principji stipulati fit-Taqsima 4. Skont it-talba, it-tip ta' procedura u n-natura tal-klawżola kuntrattwali, dan jista' jwassal, pereżempju, għar-rifjut jew għal-limitazzjoni ta' talba kontra konsumatur li tkun ibbażata bis-sħiħ jew f'parti minnha fuq klawżoli kuntrattwali ingusti jew għat-terminazzjoni jew għal-limitazzjoni tal-infurzar, jew għal dikjarazzjoni ta' invalidità.

Kif iddikjarat aktar 'il fuq, qabel ma qorti nazzjonali tiddeċiedi li ma ttemm l-applikazzjoni ta' klawżola kuntrattwali li hija tkun ivvalutat minn jeddha u li hija tikkunsidra ingusta, din trid tisma' liż-żewġ partijiet fuq din il-kwistjoni⁴⁹¹.

⁴⁸⁷ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska* u l-Kawża C-632/17 *PKO*.

⁴⁸⁸ Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punti 69 u 70; Il-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punti 45-49.

⁴⁸⁹ Il-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punti 37 u 38; Il-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 47.

⁴⁹⁰ Il-Kawża C-632/17 *PKO*, il-punti 49, li hija ċċitata hawnhekk u li fiha referenza għas-sentenza preċedenti fil-Kawża C-176/17 *Profi Credit Polska*, il-punt 71.

⁴⁹¹ Il-Kawża C-472/11 *Banif Plus Bank*, il-punti 29-35, il-Kawża C-488/11 il-punt 52: “[...], bħala regola ġenerali, skont il-principju ta' *kontradittorju*, il-qorti li tkun ikkonstatat *ex officio* n-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali hija obbligata tinforma b'dan lill-partijiet fil-kawża u għandha tagħtihom il-possibbiltà jiddiskutuha

Barra minn hekk, il-konsumaturi jistgħu jiddeciedi li ma jibbażawx fuq din il-protezzjoni fil-proċeduri tal-qorti wara li jkunu ġew informati dwar in-natura ingusta u l-karattru mhux vinkolanti tal-klawżoli kuntrattwali inkwistjoni, li fihom il-kompetenti jridu japplikaw il-klawżola kuntrattwali ingusta⁴⁹². Fid-dawl tal-karattru obligatorju tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD, it-tali dikjarazzjoni għandha tkun valida biss meta l-imħallef ikun sodisfatt li l-konsumatur fehem bis-sħiħ is-sitwazzjoni legali u li d-dikjarazzjoni mhix ibbażata fuq impressjonijiet żbaljati jew pressjoni minn partijiet oħra.

5.6. Implikazzjonijiet tal-kontroll *ex officio*, ta' *effettività* u ta' *ekwivalenza* għar-regoli nazzjonali ta' proċedura

Meta d-dritt tal-UE jkun jeħtieġ kontroll *ex officio* tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali, il-qrati nazzjonali jridu jiżguraw it-tali kontroll billi jinterpretaw u japplikaw id-dritt nazzjonali kemm jista' jkun f'konformità mad-dritt tal-UE⁴⁹³. Meta dan ikun impossibbli u r-regoli nazzjonali ta' proċedura ma jikkonformawx mal-prinċipju ta' *effettività* u/jew ma jiggarantixxux rimedju effettiv, il-qrati nazzjonali jridu jannullaw it-tali regoli nazzjonali sabiex iwettqu l-kontrolli *ex officio* meħtieġa mid-dritt tal-UE⁴⁹⁴.

Barra minn hekk, il-prinċipji ta' kontroll *ex officio* u ta' *effettività* jistgħu jkunu jeħtieġu li l-Istati Membri jagħmlu ċerti adattamenti jew korrezzjonijiet fil-leġiżlazzjoni tagħhom f'dak li għandu x'jaqsam mar-regoli nazzjonali ta' proċedura u ta' sustanza li jkunu f'kunflitt ma' dawn il-prinċipji kif deskritti fis-subtaqsima aktar 'il fuq. Għaldaqstant, l-Istati Membri huma mistiedna jeżaminaw id-dispożizzjonijiet nazzjonali kollha li jistgħu jkunu f'kunflitt mal-garanziji meħtieġa mill-UCTD kif interpretati mill-Qorti.

Meta kontroll *ex officio* jkun meħtieġ mill-prinċipju ta' *ekwivalenza*⁴⁹⁵, il-qrati nazzjonali huma obbligati japplikaw id-dispożizzjonijiet nazzjonali rilevanti *mutatis mutandis* sabiex jivvalutaw l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali minn jeddhom. Madankollu, jekk daww id-dispożizzjonijiet ma jkopru b'mod esplicitu azzjonijiet ibbażati fuq id-dritt tal-UE, hemm riskju li l-qrati nazzjonali jistgħu jonqsu milli jwettqu dan il-kontroll ibbażati unikament fuq daww id-dispożizzjonijiet nazzjonali. Għaldaqstant, il-konformità mal-prinċipju ta' *ekwivalenza* tista' tkun teħtieġ adattamenti leġiżlattivi wkoll.

Finalment, il-Qorti⁴⁹⁶ ċċarat li deċiżjoni minn qorti nazzjonali li taġġudika fl-aħħar istanza li ma tikkonformax mal-obbligu tagħha li tivvaluta l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali minn jeddha tista' tikkostitwixxi ksur serju biżżejjed tad-dritt tal-UE li jista' jwassal għar-responsabbiltà tal-Istat Membru għad-danni kkawżati lill-konsumaturi.

b'mod kontradittorju skont il-formalitajiet previsti f'dan ir-rigward mir-regoli proċedurali nazzjonali. (*Banif Plus Bank*, il-punti 31 u 36)".

⁴⁹² Il-Kawża C-243/08 *Pannon GSM*. Ara wkoll il-Kawża C-488/11 *Asbeek Brusse*, il-punt 49, il-Kawża C-618/10 *Banco Español de Crédito*, il-punt 63, u l-Kawża C-472/11 *Banif Plus Bank*, il-punt 27, il-Kawża Magħquda C-70/17 u C-179/17 *Abanca Corporación Bancaria u Bankia*, il-punt 63.

⁴⁹³ Dan huwa prinċipju ġenerali tad-dritt tal-UE li l-Qorti tenniet, pereżempju, fil-Kawża C-397/11 *Erika Jörös*, il-punt 32.

⁴⁹⁴ Ara t-Taqsimit 2.2. u 5.2. kif ukoll il-Kawża C-118/17 *Dunai*, il-punt 61.

⁴⁹⁵ It-Taqsima 5.3.1.

⁴⁹⁶ Il-Kawża C-168/15 *Milena Tomášová*.

5.7. Kontroll *ex officio* tal-klawżoli kuntrattwali ingusti u proċedimenti barra l-qorti

Il-ġurisprudenza tal-Qorti dwar garanziji proċedurali li jirriżultaw mill-UCTD hija indirizzata b'mod esklużiv għal "qrati u tribunali" skont it-tifsira tal-Artikolu 267 tat-TFUE. Il-Qorti ddikjarat li t-tribunali ta' arbitraġġ ma jistgħux jagħmlu talba għal deċiżjoni preliminari⁴⁹⁷.

Fir-rigward tal-UCTD, il-Qorti⁴⁹⁸ ddikjarat li l-ġurisprudenza tagħha dwar id-dmir *ex officio* għall-qrati nazzjonali ma japplikax għal nutara meta jehmzu l-klawżola ta' infurzar ma' dokument awtentiku. Madankollu, valutazzjoni tal-proċedura fis-shühija tagħha tista' tqis ir-rwol tan-nutara, skont id-dritt nazzjonali rilevanti, meta jfasslu t-tali dokumenti⁴⁹⁹. Fl-istess hin, il-garanziji fil-fażi preġudizzjarja ma jistgħux jiehdu post l-aċċess għal valutazzjoni ġudizzjarja shiha minn imħallef⁵⁰⁰.

Madankollu, il-Qorti ċċarat li, b'rabta mal-proċeduri ta' arbitraġġ miftuħa minn operatori tas-suq kontra konsumaturi, sa fejn dawn ikunu ammissibbli skont id-dritt nazzjonali applikabbli, irid ikun hemm kontroll ġudizzjarju effettiv tad-deċiżjonijiet ta' arbitraġġ fi proċeduri ta' appell u ta' infurzar⁵⁰¹. Fuq il-bażi tal-prinċipji ta' *ekwivalenza* u ta' *effettività*⁵⁰² dan jista' jimplika obbligu għall-qrati li jivvalutaw minn jeddom l-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali rilevanti, inkluż ta' klawżoli kuntrattwali li jippermettu lill-bejjieġh jew lill-fornitur jirrikorri għal arbitraġġ, jekk ikun hemm bżonn fl-istadju ta' infurzar. Ir-regoli nazzjonali dwar proċeduri bħal dawn li jxekklu l-applikazzjoni tal-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva kontra klawżoli kuntrattwali ingusti jridu jitqiesu li jmorru kontra l-UCTD⁵⁰³. Klawżoli kuntrattwali li skont dawn l-operatori tas-suq jistgħu jimponu proċeduri ta' arbitraġġ fuq il-konsumaturi aktarx li jkunu ingusti jekk jeskludu jew ixekklu d-dritt tal-konsumatur li jiehu azzjoni legali jew jeżerċita rimedju legali⁵⁰⁴, inkluż meta dawn jipprevjenu kontroll ġudizzjarju effettiv tal-klawżoli kuntrattwali ingusti.

Rigward il-proċeduri ta' soluzzjoni ta' tilwim miftuħa mill-konsumaturi, id-Direttiva 2013/11/UE dwar is-soluzzjoni alternattiva għat-tilwim (ADR) għat-tilwim tal-konsumaturi⁵⁰⁵

⁴⁹⁷ Il-Kawża C-125/04 *Denuit*. Ara wkoll il-Kawża C-503/15 *Margarit Panicello* b'rabta mal-proċedura quddiem *Secretario Judicial* (Reġistratur) rigward azzjoni għall-irkupru tal-miżati tal-avukati.

⁴⁹⁸ Il-Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, il-punt 47-49.

⁴⁹⁹ Il-Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, il-punt 55-58.

⁵⁰⁰ Dan isegwi, pereżempju, mill-Kawża C-32/14 *ERSTE Bank Hungary*, b'mod partikolari l-punt 59, u mill-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*, il-punti 44-54.

⁵⁰¹ Il-Kawża C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones*, il-Kawża C-76/10 *Pohotovost*.

⁵⁰² Sabiex jiġi vverifikat jekk il-konsumaturi humiex protetti b'mod effettiv, wiehed ikollu jhares lejn il-garanziji matul il-proċedura shiha, inklużi r-rekwiziti għall-ftehim sabiex tiġi sottomessa tilwima għal arbitraġġ, il-garanziji proċedurali fil-proċeduri ta' arbitraġġ, ir-riskji li l-konsumaturi ma jużawx ir-rimedji kontra deċiżjoni ta' arbitraġġ minhabba l-għarfien u l-informazzjoni limitati tagħhom, kif ukoll il-garanziji fl-istadju ġudizzjarju, inkluża valutazzjoni *ex officio* tal-klawżoli kuntrattwali ingusti.

⁵⁰³ Dan isegwi mis-sentenzi dwar il-UCTD b'rabta mal-Artikoli 6(1), 7(1) u l-prinċipju ta' *effettività*. Barra minn hekk, is-sentenza tal-Qorti fil-Kawżi Magħquda C-317/08, C-318/08, C319/08 u C-320/08 *Alassini*, li hija relatata mad-Direttiva 2002/22/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-7 ta' Marzu 2002 dwar servizz universali u d-drittijiet ta' l-utenti li jurelataw ma' networks u servizzi ta' komunikazzjonijiet elettronici (Direttiva Servizz Universali), ĠU 2002 L108, p. 51, tesprimi l-prinċipju ġenerali li d-drittijiet nazzjonali dwar il-proċeduri ta' rizoluzzjoni ma jistgħux jipprevjenu l-protezzjoni ġudizzjarja effettiva tal-konsumaturi u tal-utenti finali (Ara, b'mod partikolari, il-parti operattiva u l-paragrafi 49, 53,54,58, 61, 62 u 65).

⁵⁰⁴ Ara l-punt 1(q) tal-Anness għall-UCTD u l-Kawża C-342/13 *Katalin Sebestyén*, il-punt 36. Sa fejn id-dritt nazzjonali jipprojbixxi proċeduri ta' arbitraġġ kontra konsumaturi, it-tali klawżoli jkunu invalidi digà skont id-dispożizzjonijiet nazzjonali rilevanti.

⁵⁰⁵ L-Artikolu 10 tad-Direttiva 2013/11/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-21 ta' Mejju 2013 dwar is-soluzzjoni alternattiva għat-tilwim, għat-tilwim tal-konsumaturi u li temenda r-Regolament (KE) Nru 2006/2004 u d-Direttiva 2009/22/KE (id-Direttiva dwar l-ADR tal-konsumaturi): "qbil bejn konsumatur u negozjant biex

fiha garanzji importanti fost l-oħrajn għal fehimiet bejn konsumatur u operatur tas-suq sabiex jissottomettu lmenti lil entità tal-ADR, kif ukoll għall-gustizzja u għal-legalità tal-proċeduri quddiem entitajiet rikonoxxuti tal-ADR. Fi hdan il-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva 2013/11/UE, fehim bejn konsumatur u operatur tas-suq biex jiġu pprezentati lmenti lil entità tal-ADR mhux vinkolanti fuq il-konsumatur qabel tilwima jekk dan ikollu l-effett li jcaħħad lill-konsumatur mid-dritt tiegħu li jressaq azzjoni quddiem il-qrati għas-soluzzjoni tat-tilwima. Dan japplika *a fortiori* meta t-tali fehim ikun jinsab fi klawżola kuntrattwali mhux innegożjata individwalment.

6. Ingunzjonijiet fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)

Artikolu 7

1. *L-Istati Membri għandhom jiżguraw li, fl-interessi tal-konsumaturi u l-kompetituri, jeżistu mezzi adegwati u effettivi biex jipprevjenu li jibqgħu jintużaw klawżoli inġusti f'kuntratti konklużi mal-konsumaturi mill-bejjiegħa jew fornituri.*

2. *Il-mezzi msemmija fil-paragrafu 1 għandhom jinkludu disposizzjonijiet li bihom persuni jew organizzazzjonijiet, li jkollhom interess leġittimu skond il-liġi nazzjonali li jipproteġu lill-konsumaturi, ikunu jistgħu jieħdu azzjoni skond il-liġi nazzjonali kkonċernata quddiem il-qrati jew quddiem korpi amministrattivi kompetenti għal deċiżjoni dwar jekk il-klawżoli kuntrattwali ppreparati għal-użu ġenerali jkunux inġusti, biex ikunu jistgħu japplikaw mezzi xierqa u effettivi biex jipprevjenu li jkomplu jintużaw dawn il-klawżoli.*

3. *Biex jitqiesu kif imiss il-liġijiet nazzjonali, ir-rimedji legali msemmija fil-paragrafu 2 jistgħu jkunu diretti b'mod separat jew b'mod kongunt kontra numru ta' bejjiegħa jew fornituri mill-istess settur ekonomiku jew mill-assoċjazzjonijiet tagħhom li jużaw jew jirrakkomandaw l-użu ta' l-istess klawżoli kuntrattwali ġenerali jew klawżoli simili.*

L-Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD jikkomplimentaw id-Direttiva 2009/22/KE dwar ingunzjonijiet għall-protezzjoni tal-interessi tal-konsumaturi⁵⁰⁶ b'enfasi partikolari fuq rimedji b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi għall-prevenzjoni tal-użu ssoktat ta' klawżoli kuntrattwali inġusti minn bejjiegħa jew fornituri individwali jew minn gruppi ta' dawn. Skont l-Artikolu 7(1), anki l-proċeduri ta' rimedju b'mandat ta' inibizzjoni jridu jkunu adegwati u effettivi⁵⁰⁷. Fid-dawl tal-iskop deterrenti u dissważiv tagħhom, flimkien mal-indipendenza tagħhom minn kwalunkwe tilwima partikolari, persuni jew organizzazzjonijiet awtorizzati, bħal assoċjazzjonijiet tal-konsumatur, jistgħu jifflu azzjonijiet anki jekk il-klawżoli rilevanti għadhom ma ntuzawx f'kuntratti speċifiċi s'issa⁵⁰⁸. Għall-kuntrarju, il-Qorti ddikjarat li l-Artikolu 7(1) u (2) u l-Artikolu 47 tal-Karta ma jobbligawx lill-Istati Membri

jiġu pprezentati lmenti lil entità tal-ADR mhux vinkolanti fuq il-konsumatur jekk ikun ġie konkluż qabel ma qam it-tilwim u jekk ikollu l-effett li jcaħħad lill-konsumatur mid-dritt tiegħu li jressaq azzjoni quddiem il-qrati għas-soluzzjoni tat-tilwim.”

⁵⁰⁶ Id-Direttiva 2009/22/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-23 ta' April 2009 dwar ingunzjonijiet għall-protezzjoni tal-interessi tal-konsumaturi (Verżjoni kodifikata) *ĠU L 110, 1.5.2009, p. 30–36.*

⁵⁰⁷ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punt 35.

⁵⁰⁸ Il-Kawża C-372/99 *Il-Kummissjoni vs L-Italja*, il-punt 15.

jippermettu lil organizzazzjoni tal-konsumaturi tintervjeni b'appoġġ ta' konsumaturi individwali fi proċeduri li jikkoncernaw l-infurzar ta' klawżoli kuntrattwali potenzjalment ingusti⁵⁰⁹, sakemm dan ma jkunx meħtieġ mill-prinċipju ta' *ekwivalenza*⁵¹⁰.

Il-prinċipji ta' *ekwivalenza* u ta' *effettività* u l-kontroll *ex officio*, kif ukoll l-Artikolu 47 tal-Karta, japplikaw bl-istess mod għal rimedji b'mandat ta' inibizzjoni fil-interessi kollettivi tal-konsumaturi, filwaqt li trid tiġi kkunsidrata n-natura partikolari tagħhom.

B'mod partikolari, l-Artikolu 6(1), moqri flimkien mal-Artikolu 7(1) u (2), jeħtieġ li l-**klawżoli kuntrattwali li jiġu ddikjarati bhala ingusti f'azzjoni għal rimedju b'mandat ta' inibizzjoni la jkunu vinkolanti fuq il-konsumatur li jkunu partijiet għall-azzjoni u lanqas fuq dawk li jkunu kkonkludew mal-istess bejjiegh jew fornitur kuntratt li għalih japplikaw l-istess klawżoli**⁵¹¹. Klawżola meqjusa bhala ingusta fi proċedura bħal din titqies li hija ingusta anki fil-kuntratti futuri kollha bejn dak l-operatur tas-suq u l-konsumatur⁵¹². Il-**qrati nazzjonali** li jaġġudikaw il-kawżi individwali huma obbligati jieħdu dan l-effett tar-rimedji b'mandat ta' inibizzjoni f'kunsiderazzjoni bhala parti mid-dmirijiet *ex officio* tagħhom u **ma jistgħux iqisu l-klawżola rilevanti bhala ġusta u valida**.

Il-Qorti għarfet ukoll, fil-prinċipju, il-possibiltà li tiżdied il-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti b'mod ulterjuri skont l-Artikolu 8 billi toħloq regjistru nazzjonali ta' klawżoli kuntrattwali bbażati u li jinstab li jkunu ingusti f'sentenzi tal-qrati finali u li fuq il-bażi tagħhom awtorità tal-infurzar tista' timmulta wkoll lil *bejjiegha jew fornituri oħrajn* li jużaw klawżoli ekwivalenti. Madankollu, fid-dawl tal-Artikolu 47 tal-Karta, it-tali bejjiegha jew fornituri jrid ikollhom rimedju ġudizzjarju effettiv kontra d-deċiżjoni li tiddikjara l-klawżoli ekwivalenti u kontra d-deċiżjoni li tistabbilixxi l-ammont tal-multa⁵¹³.

Minkejja l-benefiċċji ċari tal-azzjoni kollettiva skont l-Artikolu 7(2), it-tali azzjoni xorta waħda ma tistax ixekkel id-dritt tal-konsumaturi li jipprezentaw azzjonijiet individwali paralleli li jfittxu dikjarazzjoni tal-ingustizzja ta' klawżola kuntrattwali sabiex jiddizassoċjaw lilhom infushom mill-azzjoni kollettiva rigward klawżoli simili użati f'kuntratti tal-istess xorta. Kif spjegat mill-Qorti,⁵¹⁴ azzjonijiet individwali u kollettivi skont il-UCTD huma komplimentari u għandhom skopijiet u effetti legali differenti. Azzjoni kollettiva għal rimedju b'mandat ta' inibizzjoni hija mmirata lejn il-valutazzjoni astratta u ġenerali ta' jekk klawżola kuntrattwali hijiex ingusta. Madankollu, azzjoni individwali tinvolvi eżaminazzjoni speċifika tal-klawżola kuntrattwali fid-dawl taċ-ċirkustanzi partikolari tal-każ.⁵¹⁵ Konsegwentement, l-impatt tal-azzjonijiet kollettivi fuq l-azzjonijiet individwali huwa limitat għar-rekwiżiti proċedurali relatati, b'mod partikolari, mal-amministrazzjoni tajba tal-ġustizzja u, sa fejn possibbli, mal-ħtieġa li jiġu evitati deċiżjonijiet ġudizzjarji inkompatibbli. B'hekk, l-Artikolu 7 jipprekludi regola nazzjonali li teħtieġ li qorti tissospendi azzjoni individwali pprezentata quddiemha minn konsumatur sakemm tinqata' sentenza finali f'azzjoni kollettiva parallela miftuħa minn assoċjazzjoni⁵¹⁶.

⁵⁰⁹ Il-Kawża C-470/12 *Pohotovost'*, il-punt 54.

⁵¹⁰ Ara t-Taqsima 5.3 b'referenza għall-Kawża C-448/17 *EOS KSI Slovensko*.

⁵¹¹ Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punti 38-40; Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 56.

⁵¹² Il-Kawża C-472/10 *Invitel*, il-punti 43 u 44.

⁵¹³ Il-Kawża C-119/15 *Biuro podróży "Partner"*, il-punti 22-47.

⁵¹⁴ Il-Kawżi Magħquda C-381/14 u C-385/14, *Sales Sinués u Drame Ba*, il-punt 30.

⁵¹⁵ Opinjoni tal-Avukat Ġenerali Szpunar fil-Kawżi Magħquda C-381/14 u C-385/14, *Sales Sinués u Drame Ba*, il-punt 72.

⁵¹⁶ Il-Kawżi Magħquda C-381/14 u C-385/14, *Sales Sinués u Drame Ba*, il-punt 39.

F'dan il-kuntest, il-miżuri provviżorji għandhom ikunu disponibbli fi hdan l-azzjoni individwali, kemm fuq it-talba tal-konsumatur kif ukoll fuq inizjattiva proprja tal-qorti, għal kemm ikun hemm bżonn żmien, sakemm tinqata' sentenza finali f'azzjoni kollettiva kurrenti.⁵¹⁷ Dan huwa partikolarment rilevanti meta jkun hemm bżonn ta' provvedimenti provviżorju sabiex tiġi żgurata l-effettività sħiħa tas-sentenza fl-azzjoni individwali.

Rigward ir-regoli dwar il-ġurisdizzjoni, il-Qorti aċċettat li regola nazzjonali li skont din l-azzjonijiet għal rimedju b'mandat ta' inibizzjoni miftuħa minn assoċjazzjonijiet għall-protezzjoni tal-konsumatur iridu jinfetħu quddiem il-qorti fejn il-konvenut, jiġifieri l-bejjiegh jew il-fornitur, ikun stabbilit jew għandu l-indirizz tiegħu ma tiksirx il-prinċipju ta' effettività⁵¹⁸. Il-Qorti qieset li l-assoċjazzjonijiet tal-konsumatur mhumiex fl-istess pożizzjoni dgħajfa bħal konsumaturi individwali meta jitolbu rimedji b'mandat ta' inibizzjoni kontra bejjiegha jew fornituri, u rreferiet għall-Artikolu 4(1) tad-Direttiva 2009/22/KE⁵¹⁹.

Il-Qorti ddikjarat ukoll li r-regoli tal-Unjoni dwar il-ġurisdizzjoni jfissru li azzjoni għal rimedju b'mandat ta' inibizzjoni miftuħa minn assoċjazzjoni għall-protezzjoni tal-konsumatur għall-fini ta' prevenzjoni ta' operatur tas-suq milli juża klawżoli meqjusa ingusti f'kuntratti ma' individwi privati hija materja rigward delitt jew kważi delitt skont it-tifsira tal-Konvenzjoni ta' Brussell⁵²⁰. Dik l-interpretazzjoni hija valida għar-Regolament Brussell I⁵²¹ ukoll. Dan jimplika li l-ġurisdizzjoni tista' tiġi awtorizzata għal qorti fejn seħħ l-avveniment dannuż, li għandu jinftiehem b'mod ġenerali fir-rigward tal-protezzjoni tal-konsumatur, li ma jkoprix biss sitwazzjonijiet li fihom individwu personalment ikun garrab dannu iżda anki, b'mod partikolari, ix-xkiel tal-istabbiltà legali bl-użu ta' klawżoli ingusti⁵²². Id-dritt applikabbli għal azzjoni bħal din irid jiġi ddeterminat skont l-Artikolu 6(1) tar-Regolament Ruma II⁵²³, filwaqt li d-dritt applikabbli għall-valutazzjoni ta' klawżola kuntrattwali partikolari dejjem irid jiġi ddeterminat skont ir-Regolament Ruma I⁵²⁴, kemm jekk dik il-valutazzjoni ssir f'azzjoni individwali kif ukoll jew f'azzjoni kollettiva.⁵²⁵

⁵¹⁷ Il-Kawża Magħquda C-568/14 sa C-570/14 *Ismael Fernández Oliva*. Ara wkoll it-Taqsima 5.3.2.

⁵¹⁸ Il-Kawża C-413/12 *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, il-punti 49-53.

⁵¹⁹ Skont dik id-dispożizzjoni, il-qorti tal-Istat Membru fejn huwa stabbilit jew għandu l-indirizz tiegħu l-konvenut għandhom ġurisdizzjoni sabiex jisingħu azzjonijiet għal rimedju b'mandat ta' inibizzjoni miftuħa minn assoċjazzjonijiet ta' protezzjoni tal-konsumatur minn Stati Membri oħra.

⁵²⁰ Il-Kawża C-167/00 *Henkel*, il-punt 50 fir-rigward tal-Artikolu 5(3) tal-Konvenzjoni tas-27 ta' Settembru 1968 dwar il-Ġurisdizzjoni u l-Eżekuzzjoni ta' Sentenzi f'Materji Ċivili u Kummerċjali (il-Konvenzjoni ta' Brussell).

⁵²¹ Ir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 44/2001 tat-22 ta' Diċembru 2000 dwar ġurisdizzjoni u rikonossiment u eżekuzzjoni ta' sentenzi f'materji ċivili u kummerċjali, li ġie revokat u ssostitwit bir-Regolament (UE) Nru 1215/2012 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill dwar il-ġurisdizzjoni u rikonossiment u l-eżekuzzjoni ta' sentenzi fi kwistjonijiet ċivili u kummerċjali (Riformulazzjoni); ara l-Kawża C-548/12, *Brogssitter*, il-punt 19; Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punt 38.

⁵²² Il-Kawża C-167/00 *Henkel*, il-punt 42.

⁵²³ Ir-Regolament (KE) Nru 864/2007 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Lulju 2007 dwar il-liġi applikabbli għall-obbligazzjonijiet mhux kuntrattwali (Ruma II), *ĠU L 199, 31.7.2007, p. 40-49*.

⁵²⁴ Ir-Regolament (KE) Nru 593/2008 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tas-17 ta' Ġunju 2008 dwar il-liġi applikabbli għall-obbligazzjonijiet kuntrattwali (Ruma I), *ĠU L 177, 4.7.2008, p. 6-16*.

⁵²⁵ Il-Kawża C-191/15 *Verein für Konsumenteninformation vs Amazon*, il-punti 48-60.

Anness 1 - Lista ta' kawzi l-Qorti msemmija f'dan l-Avviż

Numru u isem tal-kawza	Kwistjonijiet	Taqsima fl-Avviż
1976		
C-33/76 - Rewe vs Landwirtschaftskammer für das Saarland	Talba għal deċiżjoni preliminari: Bundesverwaltungsgericht - il-Ġermanja	5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
1978		
C-106/77 - Amministrazione delle finanze dello Stato vs Simmenthal	L-esklużjoni mill-qorti nazzjonali ta' liġi li tmur kontra d-dritt Komunitarju.	2.2. Dispożizzjonijiet ohra tad-dritt nazzjonali
1988		
C-309/85 - Barra vs L-Istat Belgjan	Nondiskriminazzjoni - Aċċess għal edukazzjoni mhux universitarja - Ripagament ta' ammonti mhallsa bi żball.	4.4. Restituzzjoni tal-vantaġġi miksuba permezz ta' klawzoli kuntrattwali ingusti
1990		
C-213/89 - Ir-Regina vs Segretarju tal-Istat għat-Trasport, ex parte Factortame	Id-drittijiet derivati mid-dispożizzjonijiet tad-dritt Komunitarju - Protezzjoni mill-qrati nazzjonali - Setgħa tal-qrati nazzjonali sabiex jagħtu provvedimenti provvizorju meta ssir referenza għal deċiżjoni preliminari.	5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
1995		
Il-kawzi magħquda C-430/93 u C-431/93 Van Schijndel vs Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten	It-trattament ta' fond ta' pensjoni okkupazzjonali bhala intrapriża - Is-shubija obligatorja ta' skema ta' pensjoni okkupazzjonali - Il-kompatibbiltà mar-regoli tal-kompetizzjoni - Jekk punt tad-dritt Komunitarju jistax jitqajjem għall-ewwel darba f'kassazzjoni, u b'hekk jitbiddel is-sugġett tal-proċeduri u tkun mehtieġa eżaminazzjoni tal-fatti.	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza
1997		
C-261/95 - Palmisani vs INPS	Politika soċjali - Protezzjoni tal-impjegati fil-każ ta' insolvenza tal-impjegatur tagħhom - Id-Direttiva 80/987/KEE - Obbligazzjoni ta' Stat Membru li tirriżulta mit-traspożizzjoni	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji

	tard ta' direttiva - Kumpens adegwat - Perjodu ta' preskrizzjoni.	
1999		
C-126/97 - Eco Swiss China Time Ltd vs Benetton International NV	Kompetizzjoni - Applikazzjoni minn tribunal ta' arbitraġġ, fuq inizjattiva tiegħu stess, tal-Artikolu 81 KE (ex Artikolu 85) - Setgħa tal-qrati nazzjonali li jannullaw deċiżjonijiet ta' arbitraġġ.	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali
2000		
Il-Kawżi Magħquda C-240/98 - Océano Grupo Editorial SA vs Roció Murciano Quintero (C-240/98) u Salvat Editores SA vs José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) u Emilio Viñas Feliú (C-244/98).	Klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi minn konsumaturi - Klawżola dwar il-ġurisdizzjoni - Setgħa tal-qorti nazzjonali li teżamina minn jeddha jekk dik il-klawżola hijiex ingusta.	3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont it-test ġenerali tal-Artikolu 3(1) tal-UCTD 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti
2001		
C-144/99 - Il-Kummissjoni vs In-Netherlands	Nuqqas ta' ssodisfar tal-obbligi minn Stat Membru - Id-Direttiva 93/13/KEE - Klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi minn konsumaturi - Traspożizzjoni inkompluta tad-direttiva fid-dritt nazzjonali.	2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazzjonali
C-226/99 - Siples	Il-Kodiċi Doganali Komuni - Appelli - Is-sospensjoni tal-implimentazzjoni ta' deċiżjoni tal-awtoritajiet doganali.	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
2002		
C-167/00 - Verein für Konsumenteninformation vs Karl Heinz Henkel	Il-Konvenzjoni ta' Brussell - Artikolu 5(3) - Ġurisdizzjoni f'materji rigward delitt jew kważi delitt - Azzjoni preventiva minn assoċjazzjonijiet - Organizzazzjoni ta' protezzjoni tal-konsumaturi li tfittex rimedju b'mandat ta' inibizzjoni sabiex tipprevjeni lil operatur tas-suq milli juża klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi minn konsumatur.	6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-255/00 - Grundig Italiana SpA vs Ministero delle Finanze	Taxxi interni li jmorru kontra d-dritt Komunitarju - Irkupru ta' somom imħallsa iżda mhux dovuti - Leġiżlazzjoni nazzjonali li tnaqqas b'mod retroattiv it-termini għall-ftuħ	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji

	ta' proċeduri - Kompatibbiltà mal-prinċipju ta' effettività.	
C-372/99 - Il-Kummissjoni tal-Komunitajiet Ewropej vs Ir-Repubblika Taljana	Nuqqas ta' ssodisfar tal-obbligi minn Stat Membru - Id-Direttiva 93/13/KEE - Klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi ma' konsumaturi - Mezzi ta' prevenzjoni tal-użu ta' dawk il-klawżoli.	6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-473/00 - Cofidis	Azzjoni miftuħa minn bejjiegh jew minn fornitur - Dispożizzjoni nazzjonali li tipprojbixxi lill-qorti nazzjonali minn konstatazzjoni ta' klawżola ingusta, minn jeddha jew wara talba pprezentata mill-konsumatur, wara l-iskadenza ta' perjodu ta' preskrizzjoni.	4.2. L-effett ġuridiku ta' "mhux vinkolanti fuq il-konsumatur" 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti
C-478/99 - Il-Kummissjoni vs L-Iżvezja	Nuqqas ta' ssodisfar tal-obbligi minn Stat Membru - Id-Direttiva 93/13/KEE - Klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi minn konsumaturi - Obbligu ta' riproduzzjoni fil-legiżlazzjoni nazzjonali tal-lista ta' klawżoli li jistgħu jitqiesu ingusti li jinsabu fl-anness għad-Direttiva 93/13.	3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD
2004		
C-70/03 - Il-Kummissjoni vs Spanja	Nuqqas ta' Stat li jwettaq obbligu - Direttiva 93/13/KEE - Klawżoli ingusti fil-kuntratti mal-konsumaturi - Regoli ta' interpretazzjoni - Regoli dwar kunflitti fil-liġijiet.	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali
C-237/02 - Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG vs Ludger Hofstetter u Ulrike Hofstetter.	Klawżoli ingusti f'kuntratti konklużi minn konsumaturi - Kuntratt għall-bini u għall-provvista ta' spazju ta' parkeġġ - Treġġigh lura tal-ordni ta' eżekuzzjoni tal-obbligi kuntrattwali previsti skont id-dritt nazzjonali - Klawżola li tobbliga lill-konsumatur iħallas il-prezz qabel ma l-bejjiegh jew il-fornitur jeżegwixxi l-obbligi tiegħu - Obbligu għall-bejjiegh jew għall-fornitur li jipprovdi garanzija.	3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD
2005		
C-125/04 – Guy Denuit	Rinviju quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja – Qorti nazzjonali fis-sens tal-Artikolu 234 KE – Tribunal tal-arbitraġġ.	5.7. Kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti barra minn proċeduri tal-qorti
2006		
C-168/05 - Mostaza Claro	Klawżoli ingusti f'kuntratti mal-konsumatur - Nuqqas ta' kontestazzjoni tal-karattru ingust ta'	1.1. L-objettivi tal-UCTD 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta'

	klawżola waqt il-proċedura ta' arbitraġġ - Possibbiltà li din l-eċċezzjoni titqajjem fil-kuntest tal-proċedimenti kontra d-deċiżjoni ta' arbitraġġ.	ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti
2007		
C-429/05 - Rampion u Godard	Direttiva 87/102/KEE - Kreditu lill-konsumatur - Dritt tal-konsumatur li jiehu r-rimedji kontra l-persuna li tagħti l-kreditu f'każ ta' nuqqas ta' eżekuzzjoni jew ta' eżekuzzjoni li mhijiex konformi mal-ftehim li jirrigwarda l-oġġetti jew is-servizzi ffinanzjati mill-kreditu - Kundizzjonijiet - Referenza għall-oġġett jew is-servizz ffinanzjat bl-offerta ta' kreditu - Faċilità ta' kreditu li tippermetti li l-kreditu mogħti jintuża diversi drabi - Possibbiltà għall-qorti nazzjonali li tqajjem ex officio d-dritt tal-konsumatur li jiehu r-rimedji kontra l-persuna li tagħtil-kreditu.	Introduzzjoni
C-432/05 - Unibet (London) Ltd u Unibet (International) Ltd vs Justitiekanslern.	Prinċipju ta' protezzjoni legali - Ligi nazzjonali li ma tipprovdux rimedju awtonomu sabiex tiġi kkontestata l-konformità ta' dispożizzjoni nazzjonali mad-dritt Komunitarju - Awtonomija proċedurali - Prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività - Protezzjoni provviżorja.	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
2008		
C-2/06 – Kempter KG vs Hauptzollamt Hamburg-Jonas	Esportazzjoni ta' ifrat - Rifuzjonijiet fuq l-esportazzjoni - Deċiżjoni amministrattiva finali - Interpretazzjoni ta' sentenza tal-Qorti tal-Ġustizzja - Effett ta' sentenza preliminari mogħtija mill-Qorti tal-Ġustizzja wara din id-deċiżjoni - Eżami mill-ġdid u revoka - Limiti temporali - Ĉertezza legali - Prinċipju ta' kooperazzjoni - Artikolu 10 KE.	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
2009		
C-40/08 - Asturcom Telecomunicaciones	Kuntratti konklużi mal-konsumaturi - Klawżola ta' arbitraġġ ingusta - Nullità - Deċiżjoni ta' arbitraġġ li tkun saret res judicata - Eżekuzzjoni forzata - Ġurisdiżjoni tal-qorti nazzjonali ta' eżekuzzjoni li tqajjem ex officio n-nullità tal-klawżola ta' arbitraġġ ingusta - Prinċipji ta' ekwivalenza u	1.1. L-oġġettivi tal-UCTD 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività

	ta' effettività.	<p>b'mod ġenerali</p> <p>5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p> <p>5.7. Kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali inġusti barra minn proċeduri tal-qorti</p>
II-Kawża C- 227/08, Martín Martín	Artikolu 4 - Protezzjoni tal-konsumatur - Kuntratti nnegożjati barra mil-lok tan-negożju - Thassir tal-kuntratt - Obbligu tan-negożjat li jipprovdi informazzjoni dwar dan id-dritt - Nullità tal-kuntratt - Miżuri xierqa.	Introduzzjoni
C-243/08 - Pannon GSM Zrt. vs Erzsébet Sustikné Győrfi	Klawżoli inġusti f'kuntratti mal-konsumatur - Effetti ġuridiċi ta' klawżola inġusta - Setgħa u obbligu tal-qorti nazzjonali li teżamina ex officio n-natura inġusta ta' klawżola ta' ġurisdizzjoni - Kriterji ta' evalwazzjoni.	<p>1.1. L-objettivi tal-UCTD</p> <p>3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali</p> <p>3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p> <p>4.2. L-effett ġuridiku ta' "mhux vinkolanti fuq il-konsumatur"</p> <p>4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt</p> <p>5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali inġusti</p> <p>5.5. X'jimplika kontroll ex officio?</p>
2010		
C-76/10 - Pohotovost' s.r.o. vs Iveta Korčkovská.	Id-Direttiva 93/13/KEE – Klawżoli inġusti – Id-Direttiva 2008/48/KE – Id-Direttiva 87/102/KEE – Kuntratti ta' kreditu għall-konsumatur – Rata perċentwali annwali ta' miżata – Proċeduri ta' arbitraġġ – Deċizzjoni ta' arbitraġġ – Setgħa tal-qorti nazzjonali li teżamina minn jeddha jekk ċerti klawżoli humiex inġusti	<p>Introduzzjoni</p> <p>3.2. Trasparenza tal-klawżoli kuntrattwali</p> <p>3.3. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p> <p>4.2. L-effett ġuridiku ta' "mhux vinkolanti fuq il-konsumatur"</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p>

<p>C-137/08 - VB Pénzügyi Lízing Zrt. vs Ferenc Schneider.</p>	<p>Kriterji ta' evalwazzjoni - Ezami ex officio, mill-qorti nazzjonali, tan-natura ingusta ta' klawżola li tagħti ġurisdizzjoni - Artikolu 23 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja.</p>	<p>3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p> <p>5.5. X'jimplika kontroll ex officio?</p>
<p>Il-Kawżi Magħquda C-317/08, C-318/08, C-319/08 u C-320/08, Rosalba Alassini vs Telecom Italia SpA, Filomena Califano vs Wind SpA, Lucia Anna Giorgia Iacono vs Telecom Italia SpA u Multiservice Srl vs Telecom Italia SpA</p>	<p>Prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva – Networks u servizzi ta' komunikazzjonijiet elettronici – Direttiva 2002/22/KE – Servizz Universali – Disputi bejn l-utenti finali u fornituri – Tentattiv obbligatorju ta' konċiljazzjoni extra ġudizzjarja</p>	<p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.7. Kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti barra minn proċeduri tal-qorti</p>
<p>C-484/08 - Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid vs Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc).</p>	<p>Kuntratti konklużi mal-konsumaturi - Klawżoli li jfissru s-sugġett prinċipali tal-kuntratt - Stharrig ġudizzjarju tan-natura ingusta tagħhom - Esklużjoni - Dispożizzjonijiet nazzjonali iktar stretti sabiex jiġi żgurat livell oġhla ta' protezzjoni għall-konsumatur.</p>	<p>2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a tal-UCTD)</p> <p>3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali</p> <p>3.3. Rekwiziti tat-trasparenza</p>
<p>C-542/08 – Barth vs Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung</p>	<p>Moviment liberu tal-persuni - Haddiema - Trattament ugwali - Allowance speċjali ta' anzjanità ta' professuri universitarji prevista f'leġiżlazzjoni nazzjonali li l-inkompatibbiltà tagħha mad-dritt Komunitarju ġiet ikkonstatata b'sentenza tal-Qorti tal-Ġustizzja - Terminu ta' preskrizzjoni - Prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività.</p>	<p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p>
<p>2012</p>		
<p>C-453/10 - Pereničová u Perenič vs SOS financ spol. s r. o.</p>	<p>Kuntratt ta' kreditu għall-konsum — Indikazzjoni żbaljata ta' rata annwali effettiva globali — Effett tal-prattiki kummerċjali żleali u tal-klawżoli ingusti fuq il-validità globali tal-kuntratt</p>	<p>1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD</p> <p>2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a tal-UCTD)</p> <p>2.2. Dispożizzjonijiet ohra tad-dritt nazzjonali</p> <p>4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt</p>

		5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali
C-472/10 - Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság vs Invitel Távközlési Zrt	Artikolu 3(1) u (3) — Artikoli 6 u 7 — Kuntratti mal-konsumaturi — Klawżoli ingusti — Emenda unilaterali tat-termini tal-kuntratt mill-bejjiegh jew fornitur — Azzjoni għall-ħruġ ta' mandat ta' inibizzjoni mibdija fl-interess pubbliku, f'isem il-konsumaturi, minn organu nnominat mil-ġiżlazzjoni nazzjonali — Konstatazzjoni tan-natura ingusta tal-klawżola — Effetti legali	3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-472/11 - Banif Plus Bank Zrt vs Csaba Csipai u Viktória Csipai	Eżami ex officio, mill-qorti nazzjonali, tan-natura ingusta ta' klawżola — Obbligu, għall-qorti nazzjonali li tkun ikkonstatat ex officio n-natura ingusta ta' klawżola, li tistieden lill-partijiet sabiex jipprezentaw l-osservazzjonijiet tagħhom qabel ma tislet il-konsegwenzi ta' din il-konstatazzjoni — Klawżoli kuntrattwali li għandhom jittiehdu inkunsiderazzjoni fl-eżami tan-natura ingusta	3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
C-618/10 - Banco Español de Crédito SA vs Joaquín Calderón Camino	Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Klawżola ta' interessi moratorji ingusta — Proċedura ta' ordni għal hlas — Ġurisdizzjoni tal-qorti nazzjonali	2.2. Dispożizzjonijiet ohra tad-dritt nazzjonali 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-

		effettività tar-rimedji 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
2013		
C-32/12 - Duarte Hueros	Direttiva 1999/44/KE — Drittijiet tal-konsumatur fil-każ ta' nuqqas ta' konformità ta' oġġett — Natura minuri ta' dan in-nuqqas — Esklużjoni tat-thassir tal-kuntratt — Ġurisdizzjoni tal-qorti nazzjonali	Introduzzjoni 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali
C-59/12 - Centrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs	Direttiva 2005/29/KE — Prattiki kummerċjali żleali — Kamp ta' applikazzjoni — Informazzjoni qarrieqa mxerrda minn fond ta' assigurazzjoni għall-mard tas-sistema legali ta' assigurazzjoni soċjali — Fond ta' assigurazzjoni kkostitwit taħt il-forma ta' organu regolat mid-dritt pubbliku	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
C-92/11 - RWE Vertrieb AG vs Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV	Direttiva 2003/55/KE — Suq intern tal-gass naturali — Direttiva 93/13/KEE — Artikolu (2) u Artikoli 3 sa 5 — Kuntratti konklużi bejn il-bejjiegha jew fornituri u l-konsumaturi — Kundizzjonijiet ġenerali — Klawżoli ingusti — Modifika unilaterali mill-bejjiegh jew fornitur tal-prezz tas-servizz — Riferiment għal leġiżlazzjoni imperattiva maħsuba għal kategorija oħra ta' konsumaturi — Applikabbiltà tad-Direttiva 93/13 — Obbligu ta' redazzjoni sempliċi u ċara u ta' trasparenza	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 4.4. Restituzzjoni tal-vantaġġi miksuba permezz ta' klawżoli kuntrattwali ingusti
C-143/13 – Bogdan Matei u Ioana Ofelia Matei vs SC Volksbank România SA	Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi bejn negozjant u konsumatur — Artikolu 4(2) — Evalwazzjoni tan-natura ingusta tal-klawżoli kuntrattwali — Esklużjoni tal-klawżoli dwar l-għan prinċipali tal-kuntratt jew l-adeqwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni sakemm dawn ikunu redatti b'mod ċar u komprensibbli — Klawżoli li jinkludu 'kummissjoni għal riskju' miġbura mill-persuna li ssellef u li tawtorizza lil din tal-aħhar, f'ċertu ċirkustanzi, li tbiddel unilateralment ir-rata tal-interessi	2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a tal-UCTD) 3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt jew mal-prezz u tar-remunerazzjoni 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD
C-397/11 – Erika Jörös vs Aegon Magyarország Hitel	Klawżoli ingusti inklużi f'kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Eżami ex officio, mill-qorti nazzjonali, tan-	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività

Zrt	natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali — Konsegwenzi li ghandhom jinsiltu mill-qorti nazzjonali mill-konstatazzjoni dwar in-natura ingusta tal-klawżola	b'mod ġenerali 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti 5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
C-413/12 - Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León vs Anuntis Segundamano España SL	Mandat ta' inibizzjoni mressaq minn assoċjazzjoni reġjonali ta' protezzjoni tal-konsumaturi — Qorti li ghandha ġurisdizzjoni territorjali — Assenza ta' possibbiltà li tiġi kkontestata deċiżjoni li tirrifjuta ġurisdizzjoni mogħtija fl-ewwel istanza — Awtonomija proċedurali tal-Istati Membri — Prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-415/11 - Mohamed Aziz vs Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)	Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt ta' self ipotekarju — Proċedura ta' eżekuzzjoni ipotekarja — Kompetenzi tal-qorti nazzjonali fuq il-mertu — Klawżoli ingusti — Kriterji ta' evalwazzjoni	3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
C-488/11 - Asbeek Brusse u de Man Garabito	Klawżoli ingusti inklużi f'kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt ta' lokazzjoni ta' abitazzjoni konkluż bejn proprjetarju li jaġixxi għal skopijiet kummerċjali u inkwilin li jaġixxi għal skopijiet privati — Eżami ex officio, mill-qorti nazzjonali, tan-natura ingusta ta' klawżola kuntrattwali — Klawżola ta' penalità — Annullament tal-klawżola	1.1. L-objettivi tal-UCTD 1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.3. Obbligi li jirriżultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?

<p>Il-Kawżi Magħquda C-537/12 u C-116/13 <i>Banco Popular Español SA vs Maria Teodolinda Rivas Quichimbo u Wilmar Edgar Cun Pérez u Banco de Valencia SA vs Joaquín Valdeperas Tortosa u María Ángeles Miret Jaume</i></p>	<p>Artikolu 99 tar-Regoli tal-Proċedura — Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt ta' self ipotekarju — Proċedura ta' eżekuzzjoni ipotekarja — Kompetenzi tal-qorti nazzjonali fuq il-mertu — Klawżoli ingusti — Kriterji ta' evalwazzjoni</p>	<p>3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p>
<p>2014</p>		
<p>C-26/13 - Kásler u Káslerné Rábai</p>	<p>Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi bejn bejjiegħ jew fornitur u konsumatur — Artikoli 4(2) u 6(1) — Evalwazzjoni tan-natura ingusta tal-klawżoli kuntrattwali — Esklużjoni tal-klawżoli li jirrigwardaw issuġġett prinċipali tal-kuntratt jew l-adegwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni jekk dawn huma mfassla b'mod ċar u li jinftiehem — Kuntratti ta' self lill-konsumatur f'munita barranija — Klawżoli dwar ir-rati tal-kambju — Differenza bejn il-prezz tax-xiri, li japplika fil-mument tal-ghoti tas-self, u l-prezz tal-bejgħ, li japplika fil-mument tal-hlas tiegħu — Setgħat tal-qorti nazzjonali fil-preżenza ta' klawżola kklassifikata bħala 'ingusta' — Sostituzzjoni tal-klawżola ingusta b'dispożizzjoni ta' dritt nazzjonali ta' natura supplimentari — Ammissibilità</p>	<p>1.1. L-objettivi tal-UCTD 1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazzjonali 3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni 3.3. Rekwiżiti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt</p>
<p>C-34/13 – Kušionová vs SMART Capital</p>	<p>Klawżoli ingusti — Kuntratt ta' kreditu għall-konsum — Artikolu 1(2) — Klawżola li tirrifletti dispożizzjoni leġislattiva mandatorja — Kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva — Artikoli 3(1), 4, 6(1) u 7(1) — Garanzija tad-dejn permezz ta' garanzija fuq proprjetà immobbli — Possibilità li din il-garanzija tiġi eżegwita permezz ta' bejgħ b'irkant — Stharriġ ġudizzjarju</p>	<p>1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p>
<p>C-169/14 - Sánchez Morcillo u Abril García</p>	<p>Artikolu 7 — Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea — Artikolu 47 — Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt ta' self ipotekarju — Klawżoli ingusti — Proċedura ta' sekwestru ipotekarju — Dritt għal azzjoni legali</p>	<p>1.1. L-objettivi tal-UCTD 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p>

		5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
C-226/12 - Constructora Principado SA vs José Ignacio Menéndez Álvarez	Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt ta' bejgh ta' immobbli — Klawżoli ingusti — Kriterji ta' evalwazzjoni	3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD
C-280/13 - Barclays Bank vs Sara Sánchez García u Alejandro Chacón Barrera	It-tleltax-il premissa — Artikolu 1(2) — Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt ta' self ipotekarju — Proċedura ta' eżekuzzjoni ipotekarja — Dispożizzjonijiet leġislattivi u regolamentari nazzjonali — Ekwilibriju kuntrattwali	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
C-342/13 - Katalin Sebestyén vs Zsolt Csaba Kővári u Ohrajn	Kuntratt ta' self ipotekarju konkluż ma' bank — Klawżola li tipprovdi għall-ġurisdizzjoni esklużiva ta' tribunal ta' arbitraġġ — Informazzjoni dwar il-proċedura ta' arbitraġġ ipprovduta mill-bank waqt il-konkluzjoni tal-kuntratt — Klawżoli ingusti — Kriterji ta' evalwazzjoni	3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD
Il-Kawżi Magħquda C-359/11 u C-400/11 - Alexandra Schulz vs Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG u Josef Egbringhoff vs Stadtwerke Ahaus GmbH	Direttivi 2003/54/KE u 2003/55/KE — Protezzjoni tal-konsumaturi — Suq intern tal-elettriku u tal-gass naturali — Leġislazzjoni nazzjonali li tiddetermina l-kontenut tal-kuntratti magħmula mal-konsumaturi li jirriżultaw mill-obbligu ġenerali ta' provvista — Tibdila unilaterali mill-bejjiegh tal-prezz tas-servizz — Informazzjoni, fi żmien xieraq qabel id-dhul fis-seħh ta' din it-tibdila, tar-raġunijiet, tal-kundizzjonijiet u tal-portata ta' din	3.3. Rekwiziti tat-trasparenza
C-470/12 - Pohotovost' s. r. o. vs Miroslav Vašuta	Kuntratt ta' kreditu għall-konsum — Klawżoli ingusti — Direttiva 93/13/KEE — Eżekuzzjoni forzata ta' deċiżjoni ta' arbitraġġ — Talba għal intervent f'proċedura ta' eżekuzzjoni — Assoċjazzjoni ta' protezzjoni tal-konsumaturi — Leġislazzjoni nazzjonali li ma tippermettix tali intervent — Awtonomija proċedurali tal-Istati Membri	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
2015		
C-32/14 - ERSTE Bank Hungary vs Attila Sugár	Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi bejn bejjiegha jew fornituri u konsumaturi — Kuntratt ta' self ipotekarju — Artikolu 7(1) — Tmiem tal-użu ta' klawżoli ingusti — Mezzi	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-

	<p>adegwati u effikaċi — Rikonoxximent ta' dejn — Att notarili — Inkluzjoni ta' ordni ta' infurzar minn nutar — Titolu eżekuttiv — Obbligi tan-nutar — Eżami ex officio tal-klawżoli ingusti — Stharrig ġudizzjarju — Prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività</p>	<p>effettività tar-rimedji</p> <p>5.7. Kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti barra minn proċeduri tal-qorti</p>
C-74/15 - Tarcău	<p>Artikoli 1(1) u 2(b) — Klawżoli ingusti li jidhru f'kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratti ta' kawżjoni u ta' garanzija immobiljari konklużi ma' stabbiliment ta' kreditu minn persuni fiżiċi li jaġixxu għal finijiet li ma jaqgħux fil-kuntest tal-attività professjonali tagħhom u ma għandhomx rabta ta' natura funzjonali mal-kumpannija kummerċjali li għaliha huma garanti</p>	<p>1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD</p>
C-96/14 - Jean-Claude Van Hove vs CNP Assurances SA	<p>Kuntratti ta' assigurazzjoni — Artikolu 4(2) — Evalwazzjoni tan-natura ingusta tal-klawżoli kuntrattwali — Esklużjoni tal-klawżoli dwar is-sugġett prinċipali tal-kuntratt — Klawżola li tirrigwarda t-tehid ta' responsabbiltà għall-hlasijiet rateali ta' kuntratt ta' self immobiljari — Inkapaċità totali għax-xogħol ta' min jissellef — Esklużjoni mill-benefiċċju ta' din il-garanzija fil-każ ta' kompetenza rikonoxxuta li tiġi jew ma tiġix eżerċitata attività bi hlas</p>	<p>3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni</p>
C-110/14 - Costea	<p>Artikolu 2(b) — Kunċett ta' 'konsumatur' — Kuntratt ta' kreditu konkluż minn persuna fiżika li teżerċita l-professjoni ta' avukat — Hlas lura tal-kreditu ggarantit minn proprjetà immobbli tal-uffiċċju tal-avukati tal-persuna li tissellef — Persuna li tissellef li għandha l-għarfien neċessarju sabiex tevalwa n-natura ingusta ta' klawżola qabel l-iffirmar tal-kuntratt</p>	<p>1.1. L-oġġettivi tal-UCTD</p> <p>1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD</p>
C-348/14 - Maria Bucura vs SC Bancpost SA	<p>Direttiva 87/102/KEE — Artikolu 1(2)(a) — Kreditu għall-konsum — Kunċett ta' 'konsumatur' — Direttiva 93/13/KEE — Artikoli 2(b), 3 sa 5 u 6(1) — Klawżoli — Evalwazzjoni ex officio mill-qorti nazzjonali — Klawżoli 'mfassla b'mod ċar u komprensibbli' — Informazzjoni li għandha tiġi pprovduta mill-kreditor</p>	<p>3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni (l-Artikolu 4(2))</p> <p>3.3. Rekwiziti tat-trasparenza</p> <p>3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p>
Il-Kawżi Magħquda C-	<p>Kuntratti konklużi bejn bejjiegha jew</p>	<p>2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-</p>

<p>482/13, C-484/13, C-485/13 u C-487/13 <i>Unicaja Banco, SA vs José Hidalgo Rueda u Ohrajn u CaixaBank SA vs Manuel María Rueda Ledesma u Ohrajn</i></p>	<p>fornituri u konsumaturi — Kuntratti ipotekarji — Klawżoli ta' interessi moratorji — Klawżoli ingusti — Proċedura għall-eżekuzzjoni ta' ipoteki — Moderazzjoni tal-ammont tal-interessi — Ġurisdizzjoni tal-qorti nazzjonali</p>	<p>dritt nazzjonali</p> <p>4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt</p>
<p>C-497/13 - <i>Froukje Faber vs Autobedrijf Hazet Ochten BV</i></p>	<p>Direttiva 1999/44/KE — Bejgħ u garanzija ta' oġġetti għall-konsum — Status tax-xerrej — Kapaċità ta' konsumatur — Nuqqas ta' konformità tal-oġġett ikkunsinnat — Dmir li l-bejjiegh ikun informat — Nuqqas li jsir apparenti fi żmien sitt xhur mill-kunsinna tal-oġġetti — Oneru tal-prova</p>	<p>Introduzzjoni</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.5. X'jimplika kontroll ex officio?</p>
<p>C-537/13 - <i>Šiba</i></p>	<p>Kamp ta' applikazzjoni — Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kuntratt għal provvista ta' servizzi legali konkluż bejn avukat u konsumatur</p>	<p>1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD</p>
<p>C-567/13 - <i>Baczó u Vizsnyiczai vs Raiffeisen Bank Zrt</i></p>	<p>Artikolu 7 — Kuntratt ta' kreditu immobiljari — Klawżola ta' arbitraġġ — Natura ingusta — Rikors tal-konsumatur — Regola proċedurali nazzjonali — Nuqqas ta' ġurisdizzjoni tal-qorti adita bir-rikors intiż sabiex tiġi kkonstatata l-invalidità ta' kuntratt standard imfassal minn qabel sabiex tiegħu konjizzjoni tat-talba intiża sabiex tiġi kkonstatata n-natura ingusta ta' klawżoli kuntrattwali li jinsabu f'dan l-istess kuntratt</p>	<p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p>
<p>C-602/13 – (BBVA) <i>Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA vs Fernando Quintano Ujeta u María Isabel Sánchez García</i></p>	<p>Relazzjoni kuntrattwali bejn professjonist u konsumatur — Kuntratt ipotekarju — Klawżola dwar interessi moratorji — Klawżola ta' hlas lura antiċipat — Proċedura ta' qbid ipotekarju — Moderazzjoni tal-ammont tal-interessi — Ġurisdizzjoni tal-qorti nazzjonali</p>	<p>3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p>
<p>2016</p>		
<p>C-7/16 - <i>Banco Popular Español u PL Salvador S.A.R.L. vs María Rita Giraldez Villar u Modesto Martínez Baz</i></p>	<p>Artikolu 99 tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Ġustizzja — Direttiva 93/13/KEE — Klawżoli abbużivi — Trasferiment ta' dejn — Dritt ta' estinzjoni tad-debitur tad-debitu tiegħu — Kundizzjonijiet għall-eżerċizzju ta' dan id-dritt</p>	<p>4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt</p>
<p>C-49/14 - <i>Finanmadrid EFC SA vs Jesús Vicente Albán Zambrano u Ohrajn</i></p>	<p>Klawżoli ingusti — Proċedura għal ordni ta' hlas — Proċedura ta' eżekuzzjoni forzata — Kompetenza tal-qorti nazzjonali tal-eżekuzzjoni</p>	<p>2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazzjonali</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u</p>

	sabiex tqajjem ex officio n-nullità tal-klawżola ingusta — Prinċipju ta' awtorità ta' res judicata — Prinċipju ta' effettività — Karta tad-drittijiet fundamentali tal-Unjoni Ewropea — Protezzjoni ġudizzjarja	7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
C-119/15 - Biuro podróży Partner Sp. z o.o, Sp. komandytowa w Dąbrowie Górniczej vs Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Direttiva 93/13/KEE — Direttiva 2009/22/KE — Protezzjoni tal-konsumaturi — Effett erga omnes ta' klawżoli ingusti li jinsabu f'registru pubbliku — Sanzjoni pekunjarja imposta fuq bejjiegh jew fornitur li jkun uża klawżola ekwivalenti għal dik inkluża fl-imsemmi registru — Bejjiegh jew fornitur li ma jkunx ipparteċipa fil-proċedura li wasslet għall-konstatazzjoni tan-natura ingusta ta' klawżola — Artikolu 47 tal-Karta tad-Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea — Kunċett ta' 'qorti jew tribunal ta' Stat Membru li kontra d-deċiżjonijiet tiegħu ma jkun hemm ebda rimedju ġudizzjarju taht il-liġi nazzjonali'	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.5. X'jimplika kontroll ex officio? 6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-122/14 - Aktiv Kapital Portfolio AS, Oslo, succursale à Zug, anciennement Aktiv Kapital Portfolio Investment vs Angel Luis Egea Torregrosa	Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Proċedura għal ordni ta' hlas — Proċedura ta' eżekuzzjoni — Kompetenza tal-qorti nazzjonali tal-eżekuzzjoni sabiex tqajjem ex officio n-nullità tal-klawżola ingusta — Prinċipju ta' effettività — Prinċipju ta' awtorità ta' res judicata	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
Il-Kawżi Magħquda C-154/15, C-307/15 u C-308/15 Gutierrez Naranjo u Ohrajn	Kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Self ipotekarju — Klawżoli ingusti — Artikolu 4(2) — Artikolu 6(1) — Dikjarazzjoni ta' nullità — Limitazzjoni mill-qorti nazzjonali tal-effetti razione temporis tad-dikjarazzjoni ta' nullità ta' klawżola ingusta	1.1. L-objettivi tal-UCTD 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 4.2. L-effett ġuridiku ta' "mhux vinkolanti fuq il-konsumatur" 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 4.4. Restituzzjoni tal-vantaġġi miksuba permezz ta' klawżoli kuntrattwali ingusti 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività

		<p>b'mod ġenerali</p> <p>5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali inġusti</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p> <p>5.5. X'jimplika kontroll ex officio?</p>
C-168/15 – Tomášová vs Slovenská republika	<p>Kuntratt ta' kreditu li jinkludi klawżola inġusta — Eżekuzzjoni forzata ta' deċiżjoni ta' arbitraġġ adottata skont din il-klawżola — Responsabbiltà ta' Stat Membru għad-danni kkawżati lill-individwi minhabba ksur tad-dritt tal-Unjoni imputabbli lil qorti nazzjonali — Kundizzjonijiet għal stabbiliment — Eżistenza ta' ksur suffiċjentement serju tad-dritt tal-Unjoni</p>	<p>2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazzjonali</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali inġusti</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p>
C-191/15 - Verein für Konsumenteninformation vs Amazon EU Sàrl	<p>Kooperazzjoni ġudizzjarja f'materji ċivili — Regolamenti (KE) Nru 864/2007 u (KE) Nru 593/2008 — Protezzjoni tal-konsumaturi — Direttiva 93/13/KEE — Protezzjoni tad-data — Direttiva 95/46/KE — Kuntratti ta' bejgħ online ma' konsumaturi li jirrisjedu fi Stati Membri oħra — Klawżoli inġusti — Kundizzjonijiet ġenerali li jinkludu klawżola ta' għażla tad-dritt applikabbli favur id-dritt tal-Istat Membru fejn l-impriza għandha s-sede tagħha — Determinazzjoni tal-liġi applikabbli għall-evalwazzjoni tan-natura inġusta tal-klawżoli ta' dawk il-kundizzjonijiet ġenerali fil-kuntest ta' azzjoni għal inġunzjoni — Determinazzjoni tal-liġi li tirregola l-ipproċessar ta' data personali tal-konsumaturi</p>	<p>1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD</p> <p>2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a tal-UCTD)</p> <p>3.1. L-inġustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali</p> <p>3.3. Rekwiziti tat-trasparenza</p> <p>3.4. Valutazzjoni tal-inġustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p> <p>6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)</p>
C-377/14 Radlinger Radlingerová vs Finway a.s.	<p>Artikolu 7 - Regoli nazzjonali li jirregolaw il-proċeduri ta' insolvenza — Djun li joriginaw minn ftehim ta' kreditu lill-konsumatur — Azzjoni ġudizzjarja effettiva - Punt 1(e) tal-anness — Karattru mhux proporzjonat tal-ammont tal-kumpens — Direttiva 2008/48/KE — Artikolu 3(1) — Ammont totali ta' kreditu — Punt I tal-Anness I — Ammont tal-ġbid ta' kreditu — Kalkolu tar-rata perċentwali annwali globali — Artikolu 10(2) — Obbligu ta' informazzjoni — Eżami ex</p>	<p>Introduzzjoni</p> <p>3.4. Valutazzjoni tal-inġustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD</p> <p>5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali</p> <p>5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji</p> <p>5.5. X'jimplika kontroll ex officio?</p>

	officio — Sanzjoni	
Il-Kawzi Magħquda C-381/14 u C-385/14 - Jorge Sales Sinués u Youssouf Drame Ba vs Caixabank SA u Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc S.A.)	Digriet ta' rettifika	6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-534/15 - Dumitraș	Artikolu 1(1) — Artikolu 2(b) — Kwalità ta' konsumatur — Trasferiment ta' dejn permezz ta' novazzjoni ta' kuntratti ta' kreditu — Kuntratt ta' garanzija immobiljari konkluz minn individwi li ma ghandhom ebda relazzjoni professjonali mal-kumpannija kummerċjali l-ġdida debitorji	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
Il-Kawzi Magħquda C-568/14 sa C-570/14 Ismael Fernández Oliva u Ohrajn vs Caixabank SA u Ohrajn	Artikolu 99 tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Gustizzja — Kuntratti konkluzi bejn bejjiegħa jew fornituri u konsumaturi — Kuntratti ipotekarji — Klawżola ta' rata minima — Proċedura kollettiva — Proċedura individwali bl-istess suġġett — Miżuri provviżorji	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 5.5. X'jimplika kontroll ex officio? 6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-689/13 - PFE (Puligienica Facility Esco SpA) v Airgest SpA	Direttiva 89/665/KEE – Artikolu 1(1) u (3) — Proċeduri ta' revizzjoni – Rikors għal annullament kontra d-deċiżjoni ta' għoti ta' kuntratt pubbliku pprezentat minn offerent li l-offerta tiegħu ma ntgħażlitx – Azzjoni incidental tal-offerent rebbieħ – Prinċipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni	2.2. Dispożizzjonijiet ohra tad-dritt nazżjonali
2017		
C-186/16 - Andriuc u Ohrajn	Artikolu 3(1) u Artikolu 4(2) — Evalwazzjoni tan-natura ingusta ta' klawżoli kuntrattwali — Kuntratt ta' kreditu konkluz f'munita barranija — Riskju tal-kambju jingarr b'mod sħiħ mill-konsumatur — Żbilanċ sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirriżultaw mill-kuntratt — Mument li fih għandu jiġi evalwat l-iżbilanċ — Portata tal-kunċett ta' klawżoli 'abbozzati b'lingwaġġ sempliċi u ċar' — Livell ta' informazzjoni li għandha tiġi pprovduta mill-bank	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 3.2. Il-partikolarità ta' klawżola kuntrattwali relatata mal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni 3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-

		drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt
C-290/16 - Air Berlin	Trasport — Regoli komuni għall-operat ta' servizzi tal-ajru fl-Unjoni Ewropea — Regolament (KE) Nru 1008/2008 – Dispożizzjonijiet tariffarji — Artikolu 22(1) — Artikolu 23(1) — Informazzjoni mitluba matul il-prezentazzjoni tan-nollijiet offerti lill-pubbliku — Obbligu li jiġi indikat l-ammont reali tat-taxxi, hlasijiet, hlasijiet addizzjonali jew drittijiet — Libertà ta' tarifikazzjoni — Fatturazzjoni tal-ispejjeż tal-ipproċessar fil-każ tal-kancellament tal-prenotazzjoni ta' titjira mill-passiġġier jew nuqqas ta' imbark — Protezzjoni tal-konsumaturi	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
C-421/14 - Banco Primus SA vs Jesús Gutiérrez García	Kuntratti konklużi bejn bejjiegha jew fornituri u konsumaturi — Klawżoli ingusti — Kuntratti ta' self ipotekarju — Proċedura ta' sekwestru ta' proprjetà ipotekata — Terminu ta' dekadenza — Funzjoni tal-qrati nazzjonali — Awtorità ta' res judicata	1.1. L-objettivi tal-UCTD 3.1. L-ingustizzja u t-trasparenza b'mod ġenerali 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.1. In-natura u r-rwol tal-Artikolu 6(1) tal-UCTD fil-protezzjoni kontra klawżoli kuntrattwali ingusti 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
C-446/17 - Woonhaven Antwerpen BV CVBA vs Khalid Berkani u Asmae Hajji	Artikolu 99 tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Ġustizzja — Klawżoli ingusti — Kuntratt ta' kiri konkluż bejn kumpannija ta' akkomodazzjoni soċjali rikonossuta u kerrej — Kuntratt standard ta' kiri li sar vinkolanti permezz ta' att leġislativ nazzjonali — Direttiva 93/13/KEE — Artikolu 1(2) — Nuqqas ta' applikabbiltà ta' din id-direttiva	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt
Il-Kawża C-503/15 Margarit Panicello	Artikolu 267 TFUE — Registratur — Kunċett ta' qorti jew tribunal	5.7. Kontroll <i>ex officio</i> tal-klawżoli kuntrattwali ingusti barra

	nazzjonali — Ġurisdizzjoni obbligatorja — Eżerċizzju ta' funzjonijiet ġudizzjarji — Indipendenza — Nuqqas ta' ġurisdizzjoni tal-Qorti tal-Ġustizzja	minn proċeduri tal-qorti
C-535/16 - Bachman	Artikolu 2(b) — Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi mal-konsumaturi — Kunċett ta' "konsumatur" — Persuna fiżika li kkonkludiet kuntratt ta' novazzjoni ma' stabbiliment ta' kreditu sabiex tissodisfa l-obbligi ta' rimbors ta' krediti kkuntrattati minn kumpannija fil-konfront ta' dan l-istabbiliment	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
2018		
C-51/17 - OTP Bank u OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt vs Teréz Ilyés u Emil Kiss	Kamp ta' applikazzjoni — Artikolu 1(2) — Dispożizzjonijiet leġislattivi jew regolamentari obbligatorji — Artikolu 3(1) — Kunċett ta' 'klawżola kuntrattwali li ma kinitx innegozjata individwalment' — Klawżola inkluża fil-kuntratt wara l-konkluzjoni tiegħu b'riżultat ta' intervent mil-leġislatur nazzjonali — Artikolu 4(2) — Formulazzjoni ċara u li tinftiehem ta' klawżola — Artikolu 6(1) — Eżami ex officio, mill-qorti nazzjonali, tan-natura ingusta ta' klawżola — Kuntratt ta' self iddenominat f'munita barranija konkluż bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt
Il-Kawżi Magħquda C-96/16 u C-94/17 Banco Santander Escobedo Cortés	Klawżoli ingusti — Kamp ta' applikazzjoni — Trasferiment ta' kreditu — Kuntratt ta' self konkluż mal-konsumatur — Kriterji ta' evalwazzjoni tal-karattru ingust ta' klawżola ta' dan il-kuntratt li tiffissa rata tal-interessi moratorji — Konsegwenzi ta' dan il-karattru.	1.1. L-objettivi tal-UCTD 2.1. Armonizzazzjoni minima u estensjoni tal-kamp ta' applikazzjoni (Artikolu 8 u 8a tal-UCTD) 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt
C-147/16 - Karel de Grote - Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen	Klawżoli ingusti fil-kuntratti konklużi bejn bejjiegh jew fornitur u konsumatur — Eżami ex officio, mill-qorti nazzjonali, tal-kwistjoni dwar jekk kuntratt jaqax fil-kamp ta' applikazzjoni ta' din id-direttiva — Artikolu 2(ċ) — Kunċett ta' 'bejjiegh jew fornitur' — Istituzzjoni edukattiva superjuri li l-finanzjament tagħha huwa żgurat, essenzjalment, minn fondi pubbliċi — Kuntratt dwar pjan	1.1. L-objettivi tal-UCTD 1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD

	ta' hlas lura bin-nifs minghajr interessi tal-mizati ta' registrazzjoni u tal-partecipazzjoni fl-ispejjez ta' vjaġġ ta' studju	
C-119/17 - Liviu Petru Lupean, Oana Andreea Lupean vs SC OTP BAAK Nyrt.,	Klawżoli ingusti fil-kuntratti konkluzi mal-konsumaturi – Artikolu 3(1), Artikolu 4(1) u (2), u Artikolu 5 – Evalwazzjoni tan-natura ingusta ta' klawżoli kuntrattwali – Kuntratt ta' self konkluz f'munita barranija – Riskju tal-kambju jingarr b'mod shih mill-konsumatur – Zbilanc sinjifikattiv bejn id-drittijiet u l-obbligi tal-partijiet li jirrizultaw mill-kuntratt – Sugġett prinċipali tal-kuntratt ta' self.	3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni (l-Artikolu 4(2)) 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD
C-176/17 - Profi Credit Polska S.A. w Bielsku Bialej vs Mariusz Wawrzosek	Klawżoli ingusti fil-kuntratti konkluzi mal-konsumaturi — Direttiva 2008/48/KE — Proċedura ta' ordni għal hlas ibbażata fuq ċedola li tiggarantixxi l-obbligi li jirrizultaw minn ftehim ta' self għall-konsumatur	2.2. Dispożizzjonijiet oħra tad-dritt nazżjonali 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
C-448/17 - EOS KSI Slovensko s.r.o. vs Ján Danko u Margita Danková	Klawżoli ingusti — Artikolu 4(2) u Artikolu 5 — Obbligu li l-klawżoli jiġu fformulati b'mod ċar u li jinftehem — Artikolu 7 — Kawża mressqa quddiem qorti minn persuni jew organizzazzjonijiet li għandhom interess legittimu li jiproteġu lill-konsumaturi kontra l-użu ta' klawżoli ingusti — Leġiżlazzjoni nazżjonali li tissugġetta l-possibbiltà għal assoċjazzjoni għall-protezzjoni tal-konsumaturi li tintervjeni fil-proċedura għall-kunsens tal-konsumatur — Kreditu għall-konsum — Direttiva 87/102/KEE — Artikolu 4(2) — Obbligu li tiġi indikata r-rata perċentwali annwali ta' imposta fil-kuntratt miktub — Kuntratt li jinkludi biss formula matematika għall-kalkolu tar-rata perċentwali annwali ta' imposta minghajr l-elementi meħtieġa sabiex jitwettaq dan il-kalkolu	3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.3. Obbligi li jirrizultaw mill-prinċipju ta' ekwivalenza 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 5.7. Kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti barra minn proċeduri tal-qorti 6. Rimedju b'mandat ta' inibizzjoni fl-interess kollettiv tal-konsumaturi (Artikolu 7(2) u (3) tal-UCTD)
C-483/16 – Sziber vs ERSTE Bank Hungary Zrt	Artikolu 7(1) — Kuntratti ta' self iddenominati f'munita barranija — Leġiżlazzjoni nazżjonali li tipprevedi rekwiziti proċedurali speċifiċi sabiex tiġi kkontestata n-natura ingusta — Prinċipju ta' ekwivalenza — Karta tad-	4.4. Restituzzjoni tal-vantaġġi miksuba permezz ta' klawżoli kuntrattwali ingusti 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?

	Drittijiet Fundamentali tal-Unjoni Ewropea — Artikolu 47 — Dritt għal protezzjoni ġudizzjarja effettiva	
C-632/17 - Powszechna Kasa Oszczędności (PKO) Bank Polski S.A. w Warszawie vs Jacek Michalski	Artikolu 99 tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Ġustizzja — Protezzjoni tal-konsumaturi — Direttiva 93/13/KEE — Klawżoli ingusti fil-kuntratti konkluzi mal-konsumaturi — Direttiva 2008/48/KE — Proċedura ta' ordni għal hlas ibbażata fuq estratt ta' kotba tal-bank — Impossibbiltà li l-qorti tikkonstata n-natura ingusta eventwali ta' klawżoli kuntrattwali fl-assenza ta' rikors mill-konsumatur	2.2. Dispożizzjonijiet ohra tad-dritt nazżjonali 5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
2019		
Il-kawżi magħquda C-70/17 u C-179/17 - Abanca Corporación Bancaria SA vs Alberto García Salamanca Santos u Bankia SA vs Alfonso Antonio Lau Mendoza u Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez	Artikoli 6 u 7 — Klawżoli ingusti fil-kuntratti konkluzi mal-konsumaturi — Klawżola ta' skadenza antiċipata ta' kuntratt ta' self ipotekarju — Dikjarazzjoni tan-natura parzjalment ingusta tal-klawżola — Setgħat tal-qorti nazżjonali fil-preżenza ta' klawżola kkwalifikata bhala 'ingusta' — Sostituzzjoni tal-klawżola ingusta b'dispożizzjoni tad-dritt nazżjonali	3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.5. X'jimplika kontroll ex officio?
C-118/17 – Dunai vs ERSTE Bank Hungary Zrt	Artikolu 1(2) — Artikolu 6(1) — Kuntratt ta' self ddenominat f'munita barranija — Differenza fir-rati tal-kambju — Sostituzzjoni b'dispożizzjoni leġiżlattiva ta' klawżola ingusta ddikjarata nulla — Riskju tal-kambju — Kuntratt li jibqa' fis-seħh wara t-tneħħija tal-klawżola ingusta — Sistema nazżjonali ta' interpretazzjoni uniformi tad-dritt	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 2.2. Dispożizzjonijiet ohra tad-dritt nazżjonali 3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza 3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt 5.2. Il-prinċipju ta' kontroll ex officio tal-klawżoli kuntrattwali ingusti 5.6. Ir-relazzjoni tal-kontroll ex officio, ta' effettività u ta' ekwivalenza mar-regoli nazżjonali ta' proċedura
Il-Kawża C-266/18 – Aqua Med sp.z.o.o.	Artikolu 1(2) — Kamp ta' applikazzjoni tad-direttiva —	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD

	Klawżola li tagħti l-ġurisdizzjoni territorjali lill-qorti ddeterminata skont regoli ġenerali — Artikolu 6(1) — Sfharrig ex officio tan-natura ingusta — Artikolu 7(1) — Obbligi u setgħat tal-qorti nazżjonali	3.4. Valutazzjoni tal-ingustizzja skont l-Artikoli 3 u 4(1) tal-UCTD 5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
C-590/17 - Pouvin u Dijoux	Kamp ta' applikazzjoni — Artikolu 2(b) u (ċ) — Kunċetti ta' "konsumatur" u ta' "bejjiegh jew fornitur" — Finanzjament tax-xiri ta' abitazzjoni prinċipali — Self immobbiljari mogħti minn persuna li timpjega lil impjegat tiegħu u lill-konjuġi tiegħu, kodebitriċi in solidum	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
Kawzi pendenti fil-31 ta' Mejju 2019		
C-125/18 - Gómez del Moral Guasch	Artikolu 1 (2) - Artikolu 4 (2) - Artikolu 6 (1) - Artikolu 7 (1) - Artikolu 8	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 3.3. Rekwiziti tat-trasparenza
C-260/18 - Dziubak	Artikolu 1(2) - Artikolu 6(1)	4.3. Il-konsegwenzi tal-ingustizzja tal-klawżoli kuntrattwali għad-drittijiet u għall-obbligi tal-partijiet skont il-kuntratt
C-272/18 - Verein für Konsumenteninformation	Rigward ftehimiet fiduċjarji konklużi bejn sieheb manigerjali u shab limitati oħrajn fi sħubija limitati skont id-dritt tal-Ġermanja	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
C-452/18 - Ibercaja Banco	Il-paragrafu (q) tal-Anness - Artikolu 3 – Artikolu 4 (2) – Artikolu 6	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD 4.2. L-effett ġuridiku ta' "mhux vinkolanti fuq il-konsumatur"
Il-kawzi magħquda C-453/18 u C-494/18 – Bondora	Artikolu 6(1) - Artikolu 7(1)	5.1. Is-sinifikat tal-Artikoli 6(1) u 7(1) tal-UCTD u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività b'mod ġenerali
Il-kawzi magħquda C-698/18 - Raiffeisen Bank SA u C-699/18 BRD Groupe Societe Generale SA	Artikolu 2 punt (b) - Artikolu 6(1) - Artikolu 7(2) - Artikolu 8 – Premessi 12, 21 u 23	5.4. Valutazzjoni ex officio u l-effettività tar-rimedji
C-779/18 - Mikrokasa u Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie	Artikolu 1(2)	1.2. Il-kamp ta' applikazzjoni tal-UCTD
C-829/18 – Crédit	Artikolu 1(2) – Artikolu 3(1) – Artikolu 4 – Artikolu 5 - Artikolu 6(1)	3.3. Rekwiziti tat-trasparenza

<i>Logement</i>	– Artikolu 7(1) – punt 1(i) tal-Anness	
<i>C-81/19 – Banca Transilvania</i>	Artikolu 1(2) – Artikolu 3(1) – Artikolu 4 – Artikolu 5 - Artikolu 6(1) – Artikolu 7(1) – punt 1(i) tal-Anness	1.2. Il-kamp ta’ applikazzjoni tal-UCTD
<i>C-84/19 – Profi Credit Polska</i>	Artikolu 1(2) – Artikolu 3(1) Artikolu 4(2)- Direttiva 2008/48/KE	3.2. Il-partikolarità tal-klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt jew mal-prezz u mar-remunerazzjoni (l-Artikolu 4(2))

Anness 2 – Harsa ġenerali lejn l-avviżi skont l-Artikolu 8a tal-UCTD (Status fit-3 ta’ Mejju 2019)

Din it-tabella tirrifletti informazzjoni li l-Istati Membri nnotifikaw lill-Kummissjoni skont l-Artikolu 8a tad-Direttiva 93/13/KEE (UCTD). Ma tirrappreżentax harsa ġenerali kompluta lejn it-traspożizzjonijiet nazzjonali tad-Direttivi 93/13/KEE.

Tista’ tipprovdi biss indikazzjoni hafifa ta’ xi partikolaritajiet tad-dritt nazzjonali rilevanti. Pereżempju, skont il-formulazzjoni preċiża fid-dispożizzjonijiet nazzjonali rilevanti, “lista griża” jista’ jkollha implikazzjonijiet legali differenti.

Din l-informazzjoni hija aċċessibbli wkoll fuq is-sit web li ġej, li se jiġi aġġornat b’mod regolari:

https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-ec_en

IL-BELĠJU	Id-dritt nazzjonali fih lista ta’ klawżoli kuntrattwali standard meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda).
IL-BULGARIJA	Id-dritt nazzjonali fih lista ta’ klawżoli kuntrattwali standard meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda).
CZECHIA	Id-dritt nazzjonali jkopri wkoll l-ingustizzja ta’ klawżoli kuntrattwali nnegozjati individwalment, u fih lista ta’ klawżoli kuntrattwali meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda).
ID-DANIMARKA	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD.
IL-ĠERMANJA	Id-dritt nazzjonali fih żewġ listi suwed ta’ klawżoli kuntrattwali standard meqjusa ingusti.
L-ESTONJA	Id-dritt nazzjonali fih lista ta’ klawżoli kuntrattwali standard meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda).
L-IRLANDA	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD.
IL-GREĊJA	Id-dritt nazzjonali fih lista ta’ klawżoli kuntrattwali standard meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda).
SPANJA	Id-dritt nazzjonali wessa’ l-kamp ta’ applikazzjoni tal-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali nnegozjati individwalment u għall-kwistjoni prinċipali tas-suġġett. Id-dritt nazzjonali fih lista sewda ta’ klawżoli kuntrattwali li huma meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) li giet estiza meta mqabbla mal-UCTD.
FRANZA	Id-dritt nazzjonali jkopri wkoll l-ingustizzja ta’ klawżoli kuntrattwali nnegozjati individwalment, u fih lista ta’ klawżoli kuntrattwali meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) u lista ta’ klawżoli kuntrattwali li jistgħu jitqiesu ingusti (jiġifieri forma ta’ lista griża).
IL-KROAZJA	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD.

L-ITALJA	Id-dritt nazzjonali jkopri wkoll l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali nnegozjati individwalment, u fih lista ta' klawżoli kuntrattwali meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) u lista ta' klawżoli kuntrattwali li jistgħu jitqiesu ingusti (jiġifieri forma ta' lista griza). Il-lista għet estiza meta mqabbla mal-UCTD.
ĊIPRU	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD.
IL-LATVJA	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD.
IL-LITWANJA	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD.
IL-LUSSEMBURGU	Id-dritt nazzjonali wessa' l-kamp ta' applikazzjoni tal-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali nnegozjati individwalment u għall-kwistjoni prinċipali tas-suġġett. Id-dritt nazzjonali fih lista sewda ta' klawżoli kuntrattwali li huma meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) li għet estiza meta mqabbla mal-UCTD.
L-UNGERIJA	Id-dritt nazzjonali jkopri wkoll l-ingustizzja ta' klawżoli kuntrattwali nnegozjati individwalment, u fih lista ta' klawżoli kuntrattwali meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) u lista ta' klawżoli kuntrattwali li jistgħu jitqiesu ingusti (jiġifieri forma ta' lista griza).
MALTA	Id-dritt nazzjonali jestendi l-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali relatati mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt u mal-adeqwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni, indipendentement minn jekk it-tali klawżoli humiex f'lingwa sempliċi li tinftiehem. Id-dritt nazzjonali fih lista ta' klawżoli kuntrattwali standard li jistgħu jitqiesu ingusti u li fih xi termini addizzjonali meta mqabbel mal-Anness tal-UCTD.
IN-NETHERLANDS	Id-dritt nazzjonali lista ta' klawżoli kuntrattwali meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) u lista ta' klawżoli kuntrattwali li jistgħu jitqiesu ingusti (jiġifieri forma ta' lista griza). Il-lista għet estiza meta mqabbla mal-UCTD.
L-AWSTRIJA	Id-dritt nazzjonali fih lista sewda u lista griza ta' klawżoli kuntrattwali standard li huma meqjusa ingusti u parzjalment jestendi l-valutazzjoni tal-ingustizzja fuq klawżoli kuntrattwali innegozjati individwalment.
IL-POLONJA	Id-dritt nazzjonali fih lista ta' klawżoli kuntrattwali li jistgħu jitqiesu ingusti f'każ ta' dubju (jiġifieri forma ta' lista griza) u li jmur lil'hinn mill-Anness tal-UCTD.
PORTUGALL	Id-dritt nazzjonali jestendi l-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali relatati mad-definizzjoni tal-kwistjoni prinċipali tas-suġġett tal-kuntratt u mal-adeqwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni, indipendentement minn jekk it-tali klawżoli humiex f'lingwa sempliċi li tinftiehem. Id-dritt nazzjonali fih lista ta' klawżoli kuntrattwali meqjusa ingusti fiċ-ċirkustanzi kollha (jiġifieri lista sewda) u lista ta' klawżoli kuntrattwali

	li huma pprojbiti f'ċerti ċirkostanzi (jiġifieri forma ta' lista griża).
IR-RUMANIJA	Id-dritt nazzjonali fih lista indikattiva ta' klawżoli kuntrattwali meqjusa bħala ingusti, li għet estiża meta mqabbla mal-Anness tal-UCTD.
IS-SLOVENJA	Id-dritt nazzjonali jestendi l-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt u mal-adeqwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni, indipendentement minn jekk it-tali klawżoli humiex f'lingwa sempliċi li tinftiehem.
IS-SLOVAKKJA	Id-dritt nazzjonali fih lista sewda ta' klawżoli kuntrattwali li huma meqjusa ingusti f'ċirkostanzi kollha.
IL-FINLANDJA	Id-dritt nazzjonali wessa' l-kamp ta' applikazzjoni tal-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali nnegożjati individwalment u għall-adeqwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni, indipendentement minn jekk it-tali klawżoli humiex f'lingwa sempliċi li tinftiehem.
L-IŻVEZJA	Id-dritt nazzjonali jestendi l-valutazzjoni tal-ingustizzja għal klawżoli kuntrattwali relatati mal-kwistjoni prinċipali tas-sugġett tal-kuntratt u mal-adeqwatezza tal-prezz jew tar-remunerazzjoni, indipendentement minn jekk it-tali klawżoli humiex f'lingwa sempliċi li tinftiehem, kif ukoll għal klawżoli kuntrattwali negożjati individwalment.
IR-RENJU UNIT	Id-dritt nazzjonali ma jmurx lil hinn mill-istandard minimu tal-UCTD. Il-lista indikattiva fl-Anness tal-UCTD għet estiża.